

DIAGNOZA NA POTRZEBY STRATEGII TERYTORYALNEJ IIT NA LATA 2021-2027 DLA UZDROWISK I OBSZARÓW OCHRONY UZDROWISKOWEJ W MAŁOPOLSCE

Zlecający:

Stowarzyszenie Gmin Uzdrawiskowych Rzeczypospolitej Polskiej

Oddział Regionalny w Małopolsce

ul. Czarny Potok 27/24

33-380 Krynica-Zdrój

Wykonawca:

Izabela Wikar Consulting

Słupnice 861

34-615 Słupnice

Spis treści

1. WPROWADZENIE	5
1.1 CEL DIAGNOZY	5
1.2 METODYKA DIAGNOZY	5
2. UWARUNKOWANIA ROZWOJU MAŁOPOLSKICH UZDROWISK W KONTEKŚCIE WYZWAŃ DEMOGRAFICZNYCH I ZDROWOTNYCH W KRAJU	10
2.1 LUDNOŚĆ I ZACHODZĄCE PROCESY DEMOGRAFICZNE W KRAJU	10
2.2 ZAPOTRZEBOWANIE NA PRODUKTY I USŁUGI UZDROWISKOWE	11
2.3 TRENDY W TURYSTYCE UZDROWISKOWEJ W POLSCE	17
3. REGIONALNE UWARUNKOWANIA ROZWOJU MAŁOPOLSKIEGO PRODUKTU UZDROWISKOWEGO	24
3.1 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z POŁOŻENIA GEOGRAFICZNEGO – DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA, MOBILNOŚĆ, UWARUNKOWANIA ŚRODOWISKOWE	24
3.2 UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z DOSTĘPNOŚCI KADRY UZDROWISKOWEJ, W TYM DOSTĘPNOŚĆ SPECJALISTYCZNEGO KSZTAŁCENIA NA POTRZEBY LECZNICTWA UZDROWISKOWEGO W REGIONIE.....	35
3.3 UZDROWISKOWE OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI NA POZIOMIE REGIONALNYM I LOKALNYM.....	41
3.4 EFEKTY WDRAŻANIA INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH DEDYKOWANYCH MAŁOPOLSKIM UZDROWISKOM.....	45
4. ANALIZA SYTUACJI ROZWOJOWEJ MAŁOPOLSKICH UZDROWISK	58
4.1 PODSTAWOWE INFORMACJE DOTYCZĄCE MAŁOPOLSKICH UZDROWISK	58
4.2 PROCESY DEMOGRAFICZNE W GMINACH UZDROWISKOWYCH	66
4.2.1 Liczba ludności.....	66
4.2.2 Ruch naturalny	68
4.2.3 Migracje	71
4.2.4 Struktura ludności według wieku	74
4.2.5 Analiza porównawcza	78
4.3 KULTURA I DZIEDZICTWO KULTUROWE JAKO UZUPEŁNIENIE OFERTY TURYSTYCZNO-UZDROWISKOWEJ	80
4.3.1 Dziedzictwo kulturowe	80
4.3.2 Instytucje kultury i ich działalność.....	86
4.3.3 Analiza porównawcza	99
4.4 SPORT, REKREACJA I TURYSTYKA	100
4.4.1 Aktywność sportowa i rekreacyjna.....	100
4.4.2 Turystyka i rekreacja	105
4.4.3 Analiza porównawcza	126

4.5 ŚRODOWISKO NATURALNE I INFRASTRUKTURA.....	127
4.5.1 <i>Walory przyrodnicze</i>	127
4.5.2 <i>Stan środowiska naturalnego</i>	133
4.5.3 <i>Infrastruktura ochrony środowiska naturalnego</i>	136
4.5.4 <i>Analiza porównawcza</i>	144
4.6 GOSPODARKA I RYNEK PRACY.....	151
4.6.1 <i>Przedsiębiorczość</i>	151
4.6.2 <i>Rynek pracy</i>	160
4.6.3 <i>Analiza porównawcza</i>	162
4.7 INFRASTRUKTURA I USŁUGI OCHRONY ZDROWIA.....	168
4.7.1 <i>Zakłady lecznictwa uzdrowiskowego</i>	168
4.7.2 <i>Kadry ochrony zdrowia</i>	172
4.8 FINANSE SAMORZĄDOWE W KONTEKŚCIE DZIAŁALNOŚCI UZDROWISKOWEJ.....	173
4.8.1 <i>Dochody i wydatki budżetów gmin</i>	173
4.8.2 <i>Finanse publiczne a przedsiębiorczość i turystyka</i>	177
4.8.3 <i>Analiza porównawcza</i>	180
4.9 WYNIKI BADANIA ANKIETOWEGO W MAŁOPOLSKICH GMINACH UZDROWISKOWYCH I GMINACH POSIADAJĄCYCH STATUS OBSZARU OCHRONY UZDROWISKOWEJ.....	187
4.10 WYNIKI OGÓLNOPOLSKIEGO BADANIA ANKIETOWEGO.....	208
5. POTENCJAŁY I BARIERY MAŁOPOLSKICH UZDROWISK.....	231
6. WYZWANIA STOJĄCE PRZED MAŁOPOLSKIMI UZDROWISKAMI	234
7. SPIS TABEL	237
8. SPIS WYKRESÓW	243
9. SPIS RYSUNKÓW	250

1. Wprowadzenie

1.1 Cel diagnozy

Celem diagnozy jest **identyfikacja sytuacji, w jakiej znajdują się aktualnie tj. w 2023 roku małopolskie gminy uzdrowiskowe oraz gminy posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej** (tj. gminy: Kraków, Krynica-Zdrój, Muszyna, Piwniczna-Zdrój, Rabka-Zdrój, Sękowa, Szczawnica, Uście Gorlickie i Czarny Dunajec), w szczególności w kontekście **barier i potencjałów** dla ich rozwoju, jak i **wyzwań** stojących przed tymi jednostkami. Diagnoza skupia się na dwóch obszarach:

- **otoczeniu gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej**, czyli tym, jakie i w jaki sposób uwarunkowania krajowe, jak i regionalne wpływają na rozwój tych jednostek;
- **wewnętrznych charakterystykach gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej**, w szczególności w obszarach: demograficznym, kulturalnym, środowiskowym, gospodarczym i infrastrukturalnym.

Diagnoza zrealizowana została na potrzeby przygotowania dokumentu *Strategii terytorialnej IIT na lata 2021-2027 dla uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej w Małopolsce*.

1.2 Metodyka diagnozy

Diagnozę małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej, realizowaną na potrzebę przygotowania dokumentu *Strategii terytorialnej IIT na lata 2021-2027 dla uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej w Małopolsce* opracowano w oparciu o kombinację technik i metod.

Jedną z najważniejszych zastosowanych metod była **analiza desk research**, czyli analiza danych zastanych. Zakłada ona pozyskanie, przeanalizowanie, przetworzenie i wyciągnięcie wniosków z już dostępnych badań, raportów, statystyk, analiz czy informacji od ekspertów z branży.

Częścią diagnozy były także **badania ankietowe**. Na potrzeby diagnozy przeprowadzono **badanie ankietowe nt. postrzegania małopolskich miejscowości uzdrowiskowych**

przez Polaków. Odpowiedzi respondentów zbierano w dniach 26-29 maja 2023 metodą CAWI na próbie 1 000 Polaków. Poniżej – charakterystyka próby, jaką poddano badaniu.

Tabela 1. Struktura respondentów ogólnopolskiego badania ankietowego

Kryterium	Opcje	Liczba respondentów	Udział procentowy
Płeć	kobieta	501	50,1%
	mężczyzna	499	49,9%
Wiek	18-29 lat	246	24,6%
	30-39 lat	251	25,1%
	40-49 lat	247	24,7%
	50-59 lat	147	14,7%
	60-69 lat	89	8,9%
	70 i więcej lat	20	2,0%
Miejsce zamieszkania	miasto pow. 100 tys. mieszkańców	396	39,6%
	miasto 50-100 tys. mieszkańców	146	14,6%
	miasto 20-50 tys. mieszkańców	132	13,2%
	miasto do 20 tys. mieszkańców	113	11,3%
	wieś	213	21,3%
Województwo zamieszkania	dolnośląskie	61	6,1%
	kujawsko-pomorskie	57	5,7%
	lubelskie	58	5,8%
	lubuskie	17	1,7%
	łódzkie	69	6,9%
	małopolskie	81	8,1%
	mazowieckie	168	16,8%
	opolskie	20	2,0%
	podkarpackie	54	5,4%
	podlaskie	31	3,1%
	pomorskie	65	6,5%
	śląskie	134	13,4%
	świętokrzyskie	34	3,4%
	warmińsko-mazurskie	24	2,4%
	wielkopolskie	91	9,1%
	zachodniopomorskie	36	3,6%
Wykształcenie	podstawowe i gimnazjalne	27	2,7%
	zasadnicze zawodowe	95	9,5%
	średnie	355	35,5%
	policealne	98	9,8%
	wyższe	425	42,5%

Źródło: ogólnopolskie badanie ankietowe przeprowadzone na potrzeby diagnozy.

Dodatkowo w pracach diagnostycznych wykorzystano **wyniki badania realizowanego przez Stowarzyszenie Gmin Uzdrowiskowych Rzeczypospolitej Polskiej Oddział Regionalny w Małopolsce** w dniach 16 stycznia – 23 maja 2023. Badanie realizowano we wszystkich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej Małopolski na ogólnej grupie 1 648 osób. Poniżej – charakterystyka próby, jaką poddano temu badaniu. Szczegółowe wyniki badań ankietowych zamieszczono w rozdziale 4.9.

Tabela 2. Struktura respondentów badania ankietowego przeprowadzonego w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej przez Stowarzyszenie Gmin Uzdrowiskowych Rzeczypospolitej Polskiej

gmina	L. respond. ogółem	typ respondentów			sektor reprezentowany przez respondentów		
		opcje	l. respond.	udział proc.	opcje	l. respond.	udział proc.
Czarny Dunajec	324	mieszkaniec	79	24,4%	przedsiębiorca	17	5,2%
		turysta	5	1,5%	przedst. organizacji pozarządowej	4	1,2%
		kuracjusz	1	0,3%	przedstawiciel samorządu	7	2,2%
		przypadkowy gość	3	0,9%	żadne z powyższych	59	18,2%
		brak odpowiedzi	236	72,8%	brak odpowiedzi	237	73,1%
Krynica-Zdrój	174	mieszkaniec	46	26,4%	przedsiębiorca	24	13,8%
		turysta	21	12,1%	przedst. organizacji pozarządowej	1	0,6%
		kuracjusz	5	2,9%	przedstawiciel samorządu	2	1,1%
		przypadkowy gość	2	1,1%	żadne z powyższych	47	27,0%
		brak odpowiedzi	100	57,5%	brak odpowiedzi	100	57,5%

Muszyna	345	mieszkaniec	125	36,2%	przedsiębiorca	23	6,7%
		turysta	24	7,0%	przedst. organizacji pozarządowej	3	0,9%
		kuracjusz	1	0,3%	przedstawiciel samorządu	5	1,4%
		przypadkowy gość	5	1,4%	żadne z powyższych	126	36,5%
		brak odpowiedzi	190	55,1%	brak odpowiedzi	188	54,5%
Piwniczna- Zdrój	259	mieszkaniec	92	35,5%	przedsiębiorca	19	7,3%
		turysta	13	5,0%	przedst. organizacji pozarządowej	6	2,3%
		kuracjusz	0	0,0%	przedstawiciel samorządu	2	0,8%
		przypadkowy gość	0	0,0%	żadne z powyższych	78	30,1%
		brak odpowiedzi	154	59,5%	brak odpowiedzi	154	59,5%
Rabka-Zdrój	269	mieszkaniec	124	46,1%	przedsiębiorca	31	11,5%
		turysta	12	4,5%	przedst. organizacji pozarządowej	13	4,8%
		kuracjusz	0	0,0%	przedstawiciel samorządu	8	3,0%
		przypadkowy gość	3	1,1%	żadne z powyższych	87	32,3%
		brak odpowiedzi	130	48,3%	brak odpowiedzi	130	48,3%
Swoszowice	72	mieszkaniec	13	18,1%	przedsiębiorca	2	2,8%
		turysta	1	1,4%	przedst. organizacji pozarządowej	1	1,4%
		kuracjusz	0	0,0%	przedstawiciel samorządu	1	1,4%
		przypadkowy gość	0	0,0%	żadne z powyższych	10	13,9%
		brak odpowiedzi	58	80,6%	brak odpowiedzi	58	80,6%

Szczawnica	40	mieszkaniec	12	30,0%	przedsiębiorca	0	0,0%
		turysta	2	5,0%	przedst. organizacji pozarządowej	1	2,5%
		kuracjusz	0	0,0%	przedstawiciel samorządu	1	2,5%
		przypadkowy gość	0	0,0%	żadne z powyższych	12	30,0%
		brak odpowiedzi	26	65,0%	brak odpowiedzi	26	65,0%
Sękowa	61	mieszkaniec	13	21,3%	przedsiębiorca	6	9,8%
		turysta	7	11,5%	przedst. organizacji pozarządowej	2	3,3%
		kuracjusz	0	0,0%	przedstawiciel samorządu	0	0,0%
		przypadkowy gość	5	8,2%	żadne z powyższych	17	27,9%
		brak odpowiedzi	36	59,0%	brak odpowiedzi	36	59,0%
Uście Gorlickie	104	mieszkaniec	17	16,3%	przedsiębiorca	10	9,6%
		turysta	13	12,5%	przedst. organizacji pozarządowej	1	1,0%
		kuracjusz	0	0,0%	przedstawiciel samorządu	3	2,9%
		przypadkowy gość	2	1,9%	żadne z powyższych	18	17,3%
		brak odpowiedzi	72	69,2%	brak odpowiedzi	72	69,2%

Źródło: badanie ankietowe przeprowadzone na potrzeby diagnozy w małopolskich gminach uzdrowiskowych gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej przez Stowarzyszenie Gmin Uzdrowiskowych Rzeczypospolitej Polskiej Oddział Regionalny w Małopolsce.

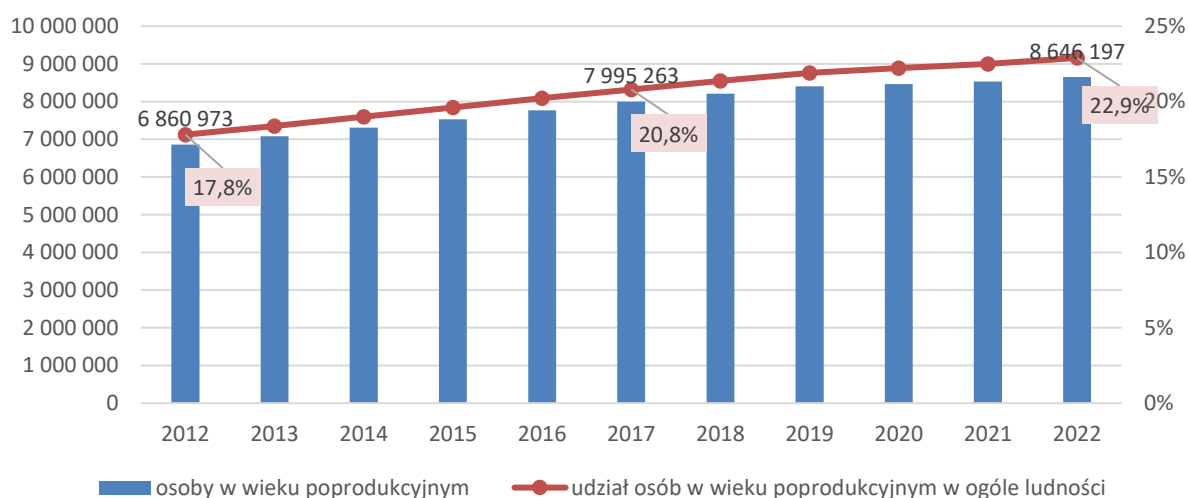
Kombinacja wszystkich zastosowanych technik i metod pozwoliła na przeanalizowanie sytuacji gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej Małopolski, obrazując zmiany, tendencje, szanse i ryzyka wpływające na ich funkcjonowanie. Zrealizowana diagnoza ma przysłużyć się właściwemu obraniu przyszłych kierunków strategicznych dla tych jednostek.

2. Uwarunkowania rozwoju małopolskich uzdrowisk w kontekście wyzwań demograficznych i zdrowotnych w kraju

2.1 Ludność i zachodzące procesy demograficzne w kraju

Podstawowym trendem demograficznym, obserwowanym w Polsce, jest **trend starzenia się społeczeństwa**. Zwiększa się liczba osób w wieku poprodukcyjnym (60 lat i więcej dla kobiet, 65 lat i więcej dla mężczyzn) i stanowią one coraz większą część polskiej populacji. **Na przestrzeni zaledwie dekady (2012-2022) populacja osób w wieku poprodukcyjnym w kraju zwiększyła się o prawie 1,8 mln osób, a w ujęciu procentowym o 26,0%. W 2012 roku 17,8% ludności było w tej grupie wiekowej, w 2022 roku – już 22,9%.** Oznacza to, że aktualnie więcej niż co piąty Polak jest w wieku uprawniającym do zakończenia kariery zawodowej.

Wykres 1. Liczba osób w wieku poprodukcyjnych [os.] i ich udział w ogólnej ludności [%] w Polsce w latach 2012-2022

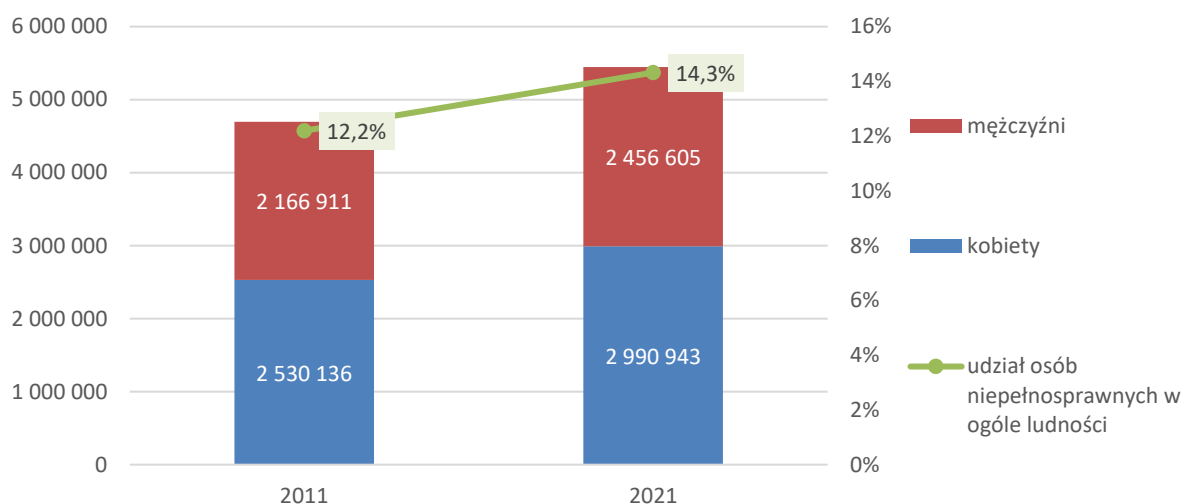

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Większa liczba osób starszych to także większa liczba osób z różnego rodzaju dolegliwościami i niepełnosprawnościami. Według danych z Narodowych Spisów Powszechnych **liczba osób niepełnosprawnych w Polsce wzrosła z 4,7 mln w 2011 roku**

do 5,4 mln w 2021 roku (wzrost o 16,0%). Ich udział w ogóle ludności zwiększył się w tym czasie z 12,2% do 14,3%.

Wykres 2. Liczba osób niepełnosprawnych [os.] i ich udział w ogóle ludności [%] w Polsce w 2011 i 2021 roku

Źródło: Narodowe Spisy Powszechne 2011 i 2021, Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

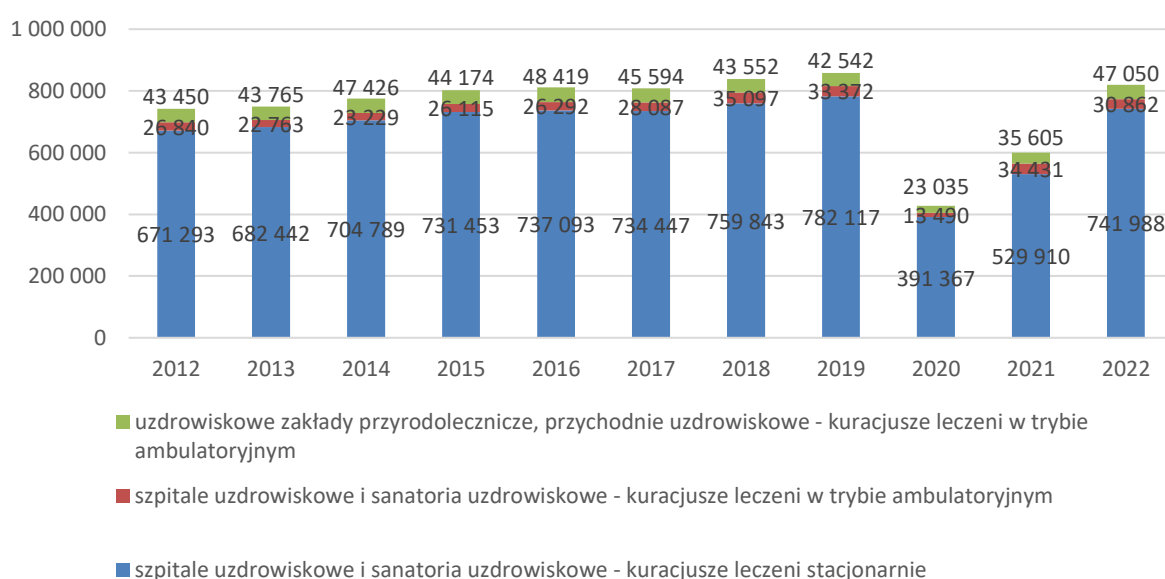
Takie ukształtowanie uwarunkowań demograficznych jest korzystne z punktu widzenia rozwoju uzdrowisk, które odpowiadają na potrzeby osób chorych i niepełnosprawnych ofertą wyspecjalizowanego leczenia. **Wzrost populacji osób starszych i z niepełnosprawnością powinien przekuć się na wzrost popytu na produkty i usługi uzdrowiskowe.**

2.2 Zapotrzebowanie na produkty i usługi uzdrowiskowe

Od 2012 do 2019 roku szpitale i sanatoria uzdrowiskowe odnotowywały rosnący popyt na swoje usługi. Średnioroczne tempo wzrostu liczby kuracjuszy w tych podmiotach wynosiło w tym okresie 2,0%. **Nieco inaczej sytuacja kształtowała się w przypadku uzdrowiskowych zakładów przyrodolecznictwa i przychodni uzdrowiskowych, gdzie liczba kuracjuszy leczonych w trybie ambulatoryjnym ulegała wahaniom.** Popyt na leczenie uzdrowiskowe załamał się wraz z rozpoczęciem pandemii COVID-19 w 2020 roku, gdy liczba kuracjuszy w relacji z rokiem poprzednim spadła o połowę. **Od kolejnego roku**

notuje się trend wzrostowy liczby korzystających z oferty szpitali i sanatoriów uzdrowiskowych, jak i uzdrowiskowych zakładów przyrodoleczniczych i przychodni uzdrowiskowych, nadal jednak sytuacja w zakresie kuracjuszy leczonych stacjonarnie nie powróciła do tej z 2019 roku. Nieco inaczej jest w przypadku kuracjuszy leczonych w trybie ambulatoryjnym. W 2022 roku liczba kuracjuszy ogółem była nieco wyższa niż w 2017 roku.

Wykres 3. Kuracjusze w szpitalach i sanatoriach uzdrowiskowych oraz uzdrowiskowych zakładach przyrodoleczniczych i przychodniach uzdrowiskowych w Polsce w latach 2012-2022 [os.]

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Bazując na dostępnych statystykach w GUS można prześledzić, jak w ostatnich latach zmieniała się struktura kuracjuszy korzystających z usług szpitali i sanatoriów uzdrowiskowych. **Znacząco zmniejszył się udział dzieci w ogóle kuracjuszy**, a także – choć w mniejszym zakresie – **cudzoziemców**. **W przypadku cudzoziemców punktem przełomowym była pandemia COVID-19** – przed 2020 rokiem udział obcokrajowców w ogóle kuracjuszy sięgał nawet 7,5% (w 2014 roku). **Z roku na rok zwiększa się udział osób w wieku 65 lat i więcej w ogóle kuracjuszy** – w 2021 roku przekroczył on 50%, a w 2022 roku sięgnął 56,0%. Brak jest jednak statystyk, jak wyglądał ten udział w latach

wcześniejszych. **W ostatnich latach (od 2018 roku) odsetek korzystających ze szpitali i sanatoriów uzdrowiskowych pełnopłatnie przekracza rokrocznie 35%.**

Tabela 3. Zmiana struktury kuracjuszy w szpitalach i sanatoriach uzdrowiskowych w Polsce

Kategoria	Udział w ogóle kuracjuszy		Zmiana
Dzieci w wieku 0-18 lat	3,8% (2012)	1,7% (2022)	-2,1 p.p. (2012-2022)
Osoby w wieku 65 lat i więcej	47,3% (2020)	56,0% (2022)	+8,7 p.p. (2020-2022)
Cudzoziemcy	5,6% (2013)	5,4% (2022)	-0,2 p.p. (2013-2022)
Pełnopłatni	31,6% (2013)	36,1% (2022)	+4,5 p.p. (2013-2022)

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Rynek produktów i usług uzdrowiskowych aktualnie jest na fali wznoszącej po znaczącym tąpnięciu, jaki przyniosła pandemia COVID-19. Pozostaje sporo niepewności co do tego, czy ten pozytywny trend się utrzyma i czy branża powróci do stanu sprzed 2020 roku. Trudno na ten moment przesądzać jednoznacznie, czy i kiedy to się wydarzy. Warto jednak zwrócić uwagę, jak **rosnąca populacja osób starszych w Polsce może katalizować rozwój uzdrowisk, zwłaszcza wobec rosnącego udziału osób 65+ w strukturze kuracjuszy.**

W kontekście zapotrzebowania na usługi i produkty uzdrowiskowe przeanalizowano dodatkowo dane dotyczące problemów zdrowotnych Polaków – aby zidentyfikować, jakiego rodzaju schorzenia w szczególności mogą wymagać odpowiedzi ze strony uzdrowisk. Posłużono się danymi z *Mapy potrzeb zdrowotnych* dotyczącymi **chorobowości**, którą definiuje się jako „liczbę wszystkich przypadków danego problemu zdrowotnego z uwzględnieniem nowych przypadków dotkniętych danym problemem zdrowotnym, zarejestrowanych w przeciągu analizowanego roku w określonej populacji; liczba ta uwzględnia osoby, które zachorowały i zmarły w przeciągu danego roku oraz te, które zachorowały w roku poprzednim i zmarły lub zostały wyleczone w danym roku”, a także **wskaźnikiem DALY** (ang. *Disability Adjusted Life-Years* - lata życia skorygowane niesprawnością) – „w uproszczeniu, 1 jednostka wskaźnika oznacza 1 utracony rok życia w zdrowiu; wartości tego wskaźnika dla poszczególnych problemów zdrowotnych określone są nie tylko na podstawie oczekiwanej długości życia w chwili narodzin - dla każdego problemu nadawane są wagi, określone na podstawie jego dotkliwości zarówno dla osoby,

której dotyczą, jej rodziny i bezpośredniego otoczenia”¹. Otrzymano tym samym informację o najczęstszych chorobach, jakie dotyczą Polaków, a także o schorzeniach, które w najznaczniejszym stopniu wpływają negatywnie na ich zdrowie.

Poniżej, informacja o schorzeniach, które dotyczą największą liczbę Polaków według danych z 2019 roku (wskaźnik chorobowości). **W pierwszej dziesiątce schorzeń, na które najczęściej chorują Polacy znalazły się choroby układu nerwowego (zespoły bólu głowy), narządów zmysłu (słuchu), układu trawiennego (górnego odcinka układu pokarmowego i wątroby) czy też różnego rodzaju urazy nieumyślne**, które mogą generować konieczność skorzystania z pomocy ortopedycznej czy rehabilitacyjnej.

Tabela 4. 10 najważniejszych problemów zdrowotnych Polaków pod względem wskaźnika chorobowości

Lp.	problem zdrowotny	podgrupa	grupa	chorobowość (l. przypadków)	I. przypadków w ogóle populacji
1	zaburzenia w obrębie jamy ustnej	inne choroby niezakaźne	choroby niezakaźne	19 502 628	50,8%
2	zespoły bólu głowy	choroby układu nerwowego	choroby niezakaźne	15 683 311	40,9%
3	utrata słuchu związana z wiekiem oraz innymi przyczynami	choroby narządów zmysłu	choroby niezakaźne	10 170 294	26,5%
4	narażenie na siły mechaniczne	urazy nieumyślne	urazy	7 884 526	20,5%
5	choroby kobiecych narządów płciowych	inne choroby niezakaźne	choroby niezakaźne	7 191 183	18,7%
6	upadki	urazy nieumyślne	urazy	7 068 342	18,4%
7	choroby górnego odcinka przewodu pokarmowego	choroby układu trawiennego	choroby niezakaźne	6 924 070	18,0%

¹ Epidemiologia, Mapa potrzeb zdrowotnych, www.basiw.mz.gov.pl

8	gruźlica	zakażenia dróg oddechowych i gruźlica	choroby zakaźne, schorzenia matki i noworodka oraz zaburzenia odżywiania	6 641 488	17,3%
9	marskość wątroby i inne przewlekłe choroby wątroby	choroby układu trawiennego	choroby niezakaźne	6 542 917	17,0%
10	hemoglobinopatie i niedokrwistości hemolityczne	inne choroby niezakaźne	choroby niezakaźne	5 727 443	14,9%

Źródło: Epidemiologia, Mapa potrzeb zdrowotnych, www.basiw.mz.gov.pl

Pod względem wskaźnika DALY najbardziej dotkliwe dla komfortu życia i zdrowia Polaków są **choroby układu krążenia, nowotwory (układu oddechowego i pokarmowego), choroby układu mięśniowo-szkieletowego, a także urazy, w tym komunikacyjne, mogące wymagać wsparcia ortopedycznego i rehabilitacyjnego oraz cukrzyca.**

Tabela 5. 10 najważniejszych problemów zdrowotnych Polaków pod względem wskaźnika DALY

Lp.	problem zdrowotny	podgrupa	grupa	DALY bezwzględne	DALY na 10 tys. ludności
1	choroba niedokrwienna serca	choroby układu krążenia	choroby niezakaźne	1 467 054	3 817,0
2	udar	choroby układu krążenia	choroby niezakaźne	808 827	2 104,4
3	nowotwór złośliwy tchawicy, oskrzeli i płuc	nowotwory	choroby niezakaźne	709 154	1 845,1
4	ból dolnego odcinka kręgosłupa	choroby układu mięśniowo-szkieletowego	choroby niezakaźne	573 775	1 492,9
5	cukrzyca	cukrzyca i choroby nerek	choroby niezakaźne	490 798	1 277,0
6	upadki	urazy nieumyślne	urazy	400 238	1 041,4
7	nowotwór złośliwy jelita grubego i odbytnicy	nowotwory	choroby niezakaźne	350 819	912,8

8	urazy w zdarzeniach drogowych	urazy komunikacyjne	urazy	313 312	815,2
9	zaburzenia związane z piciem alkoholu	zaburzenia związane z używaniem substancji psychoaktywnych	choroby niezakaźne	302 460	786,9
10	utrata słuchu związana z wiekiem oraz innymi przyczynami	choroby narządów zmysłu	choroby niezakaźne	281 367	732,1

Źródło: Epidemiologia, Mapa potrzeb zdrowotnych, www.basiw.mz.gov.pl

W kontekście przeanalizowanych danych dotyczących epidemiologii **korzystne może być z punktów widzenia uzdrowisk rozwijanie w szczególności oferty dostosowanej do potrzeb chorych na schorzenia układów krążenia, oddechowego, pokarmowego, a także układu mięśniowo-szkieletowego**. Na usługi i produkty odpowiadające na te choroby oczekiwać można wysokiego popytu ze strony pacjentów. Popyt ten katalizowany będzie dodatkowo przez rosnącą liczbę osób starszych w populacji.

Warto wspomnieć także o kwestii **chorób cywilizacyjnych**, których znaczenie będzie rosło wraz ze wzrostem gospodarczym. Zaliczyć do nich należy takie schorzenia jak: **choroby układu krążenia** (np. nadciśnienie, zawał, miażdżyca), związane z mniejszą aktywnością fizyczną i większym tempem życia, **otyłość i nadwaga**, związane ze zmianami w sposobie odżywiania i ponownie mniejszą aktywnością fizyczną, **choroby układu oddechowego** (np. astma, nowotwory, alergie), związane m.in. z gorszą jakością powietrza czy **choroby umysłowe** (np. zaburzenia lękowe, depresja, uzależnienia), związane z rosnącym stresem i zmianami społecznymi. Swoje miejsce w tym zestawieniu mają także **nowotwory**, których ryzyko zwiększa się ze stresem czy źle zbilansowaną dietą bogatą w cukry proste i tłuszcze trans. **Rozwój oferty skoncentrowanej na wsparcie w leczeniu chorób cywilizacyjnych, które będą nabierać znaczenia i zmniejszać komfort życia coraz większej liczbie Polaków z uwagi na postępujący rozwój cywilizacyjny, może być także zasadne z punktu widzenia uzdrowisk.**

2.3 Trendy w turystyce uzdrowiskowej w Polsce

Opracowanie *Potencjał rozwojowy przedsiębiorstw uzdrowiskowych w świetle globalnych trendów w turystyce zdrowotnej* zbiera szereg **trendów, jakie można zidentyfikować dla tego rodzaju turystyki i odnosi je do działalności przedsiębiorstw uzdrowiskowych.**

Tabela 6. Najważniejsze trendy w turystyce zdrowotnej i ich odniesienie do działalności przedsiębiorstw uzdrowiskowych

Trendy	Charakterystyka trendu	Odniesienia trendu do przedsiębiorstw uzdrowiskowych
Naturalnie i regionalnie	Programy zdrowotne oparte na naturalnych i regionalnych czynnikach	Programy wykorzystujące naturalne czynniki lecznicze (wody mineralne, peloidy, gazy, klimat), produkty żywieniowe i atrakcyjność turystyczną miejscowości uzdrowiskowych.
Jakość i specjalizacja	Wysoka jakość usług i komfort pobytu	Specjalizację uzdrowisk określają profile lecznicze wynikające z właściwości naturalnych zasobów zdrowotnych, stąd określony zakres leczenia w każdym przedsiębiorstwie uzdrowiskowym. Należy oczekiwać wypracowania standardów usług uzdrowiskowych, które przyczynią się do wzrostu jakości usług turystyczno-zdrowotnych i bezpieczeństwa leczenia
Nowi goście	Programy dla nowych segmentów turystów	Klasycznym segmentem przedsiębiorstw uzdrowiskowych są chorzy seniorzy. Zmiany w popycie spowodowały wyłonienie nowych grup gości tj.: osoby zdrowe, mężczyźni, rodziny, aktywni seniorzy
Radość życia	Nowe programy zachowania zdrowia i przeciwdziałania złym nawykom, nowe programy leczenia	Oferta przedsiębiorstw uzdrowiskowych powinna być wzbogacona o innowacyjne programy leczenia oparte na podejściu holistycznym, zawierać elementy medycyny orientalnej, uwzględniać prawidłowe zasady żywienia, ruchu, wprowadzać strefy ciszy, programy przeciwdziałające stresowi, paleniu tytoniu, nadmiernej konsumpcji alkoholu, leków itp.
Zdrowy hotel	Hotel konstrukcyjnie i funkcjonalnie przyjazny zachowaniu i poprawie zdrowia	Rozwiązania architektoniczne uwzględniające potrzeby leczenia, rekonwalescencji i wypoczynku. Dużo zieleni, wyposażenie z naturalnych i zdrowych materiałów

Edukacja	Wiedza wpływająca na wzrost świadomości zdrowotnej turystów i systematyczne kształcenie pracowników	Programy edukacyjne dla kuracjuszy i turystów uczące jak skutecznie inwestować w zdrowie. Wzbogacanie wiedzy pracowników o nowych metodach leczenia, potrzebach, oczekiwaniach kuracjuszy i doskonalenie umiejętności obsługi klientów
Reputacja	Wybór miejsc, które gwarantują skuteczne i bezpieczne leczenie	Wybór tych uzdrowisk, które posiadają akredytacje stosowanych procedur, certyfikacje jakości usług, obsługi klienta, zarządzania, stosowania technologii czystych dla środowiska naturalnego
Zdrowe miasta	Koncentracja kapitału inwestycyjnego w miejscach atrakcyjnych turystycznie, wyposażonych przez naturę w walory lecznicze, czyste i zdrowe środowisko	Większa aktywność inwestycyjna przedsiębiorstw uzdrowiskowych i nowych inwestorów w tych miejscowościach, które charakteryzują się wysoką atrakcyjnością dla turysty zdrowotnego. Uzdrowiska wg polskiego prawa muszą dbać o duży udział terenów zielonych, jakość naturalnych zasobów leczniczych, estetykę miejscowości. Mają zapewnione fundusze na ten cel (opłata uzdrowiskowa). Zdrowe miasta to cel wspólnych działań przedsiębiorstw uzdrowiskowych i gmin na rzecz poprawy zdrowia i warunków życia mieszkańców i turystów
Technologia	Nowe metody medyczne, technologie sprawdzania skuteczności stosowanych terapii, innowacje ICT	Nowe techniki balneologiczne i rehabilitacyjne. Technologie oceny skuteczności terapii uzdrowiskowych. Zastosowanie technologii informatycznych m.in. w rezerwacji i sprzedaży pakietów uzdrowiskowych
Relacje międzyludzkie	Ich jakość stymuluje rozwój osobowości. Negatywne relacje prowadzą do izolacji i będą wyrażać nieufność, lęk	Negatywne relacje międzyludzkie prowadzą do nerwic i zaburzeń osobowości. Pobyt w przedsiębiorstwach uzdrowiskowych to czas wyciszenia. Oferta uzdrowiskowa powinna niwelować wrogość i agresję, uczyć nowych umiejętności interpersonalnych

Źródło: A. Rapacz, M. Januszewska, Potencjał rozwojowy przedsiębiorstw uzdrowiskowych w świetle globalnych trendów w turystyce zdrowotnej, Folia Turistica nr 53, 2018, s. 88-89 na podstawie: Taguru 2008; Lubowiecki – Vikuk 2018 i 2012; Global Wellness Tourism Trends 2017; Trends Raport 2015 i 2016; Global Wellness Trends 2017, 2018 i 2019; Mroczek-Czetwertyńska, Rapacz 2014; Januszewska i inni 2016; Ile, Tigu 2017, s. 1115-1118

Jednym z dominujących trendów w branży turystycznej jest **ekologia i rosnąca świadomość ekologiczna**. Korzystne jest komunikowanie wpisywania się w trend ekologiczny i *zero waste*. Może się to uwidaczniać np. poprzez korzystanie z odnawialnych źródeł energii, kompostowanie odpadów organicznych, wykorzystanie bio detergentów², odchodzenie od plastiku (zaprzestanie korzystania z plastikowych słomek, sztućców, butelek na wodę czy butelek przyborów toaletowych), oszczędzanie energii poprzez wykorzystanie czujników ruchu³, wykorzystanie żarówek energooszczędnych czy rzadsze pranie ręczników na prośbę gości⁴. Podejście ekologiczne to też ważny czynnik, na który zwraca uwagę najmłodsze pokolenia klientów.

Niezwykle ważną staje się rola **internetu i social mediów** w branży turystycznej. Internet stanowi coraz częściej podstawowe źródło wiedzy na temat miejsc do wypoczynku czy skorzystania z oferty leczniczej. Niezbędne staje się zatem posiadanie nowoczesnej strony internetowej i zapewnienie jej kompatybilności z urządzeniami mobilnymi⁵, uruchamianie platform rezerwacji bezpośrednich czy poprawianie pozycji własnych obiektów w wyszukiwarkach internetowych⁶, a także wykorzystywanie mediów społecznościowych. Te ostatnie mogą się istotnie przyczyniać do rozwoju zainteresowania danym miejscem - użytkownicy social mediów udostępniają informacje o swoich podróżach, pośrednio zachęcając swoich znajomych do wizyty w danym miejscu⁷.

² Wiodące trendy w hotelach w 2021 roku i rokowania na 2022, www.gip.com.pl/wiodace-trendy-w-hotelach-w-2021-roku-i-rokowania-na-2022/, dostęp: 22.07.2023.

³ J. Hollander, 100 Hotel Trends You Need to Watch in 2023 & Beyond, HotelTechReport, www.hoteltechreport.com/news/100-hotel-trends, dostęp: 22.07.2023

⁴ Najnowsze trendy w hotelarstwie – czego można się spodziewać?, www.hotelrends.pl/home/, dostęp: 22.07.2023

⁵ Op. cit. J. Hollander, 100 Hotel Trends...

⁶ Hotel And Other Travel Accommodation Global Market Opportunities And Strategies To 2031, Market and Research, www.researchandmarkets.com/reports/5639088/hotel-and-other-travel-accommodation-global, dostęp: 22.07.2023

⁷ Hotel And Other Travel Accommodation Global Market Report 2023 – By Type (Hotel And Motel, Casino Hotels, Bed And Breakfast Accommodation, All Other Traveler Accommodation), By Mode of Booking (Online Bookings, Direct Bookings, Other Mode Of Booking), By Application (Tourist Accomodation (Leisure), Official Business (Professional)), By Price Point (Economy, Mid-Range, Luxury), By Ownership (Chained, Standalone) – Market Size, Trends, And Global Forecast 2023-2032, The Business Research Company, www.thebusinessresearchcompany.com/report/hotel-and-other-travel-accommodation-global-market-report, dostęp: 22.07.2023

Wyzwaniem dla branży uzdrowiskowej w Polsce stać się może trend coraz szerszego wykorzystania **technologii** w turystyce. Może on się uwidaczniać na wielu polach. Jednym z nich jest zastosowanie technologii w kontekście zwiększenia możliwości samoobsługi przez gości. Jak wskazują analizy, w odniesieniu do rynku globalnego hoteli i innych obiektów noclegowych prognozuje się, że rynek rezerwacji online będzie tym najszybciej się rozwijającym, osiągając CAGR na poziomie 18,2% w latach 2021-2026 (rozwój całego globalnego rynku hoteli i innych obiektów noclegowych według Market and Research w tym czasie to 12,5%)⁸. Kwestia samoobsługi może dotyczyć nie tylko usług internetowych (np. internetowej rezerwacji), ale też obszaru obsługi recepcyjnej⁹ - prognozy wskazują, że urządzenia do samodzielnego zameldowania wymeldowania dla gości mogą stać się wkrótce standardem. Zwiększa się także wykorzystanie smartfonów i tabletów w obsłudze gości – uwidacznia się to poprzez funkcjonowanie aplikacji mobilnych, dostarczających użytecznych informacji i atrakcyjnych benefitów dla odwiedzających¹⁰. Smartfony mogą być wykorzystywane także np. do zamówienia posiłku w restauracji, rezerwacji wizyt w SPA czy zgłoszenia skargi¹¹. Tablety w obiektach noclegowych mogą zastępować papierowe informacje o godzinach otwarciach restauracji i jej menu, rekomendacjach odnośnie okolicznych atrakcji, a także być wykorzystywane do sterowania oświetleniem czy temperaturą w pokojach¹². Warto podkreślić, że wprowadzane zmiany technologiczne nie tylko mają charakter wizerunkowy, ale często przyczyniają się do usprawniania procesów obsługi gości, przyspieszenia obsługi, automatyzacji pracy, a nawet redukcji kosztów.

W kontekście samych uzdrowisk niezwykle istotnym trendem jest **łączenie funkcji lecznictwa uzdrowiskowego z funkcją turystyczną**. Wiąże się to m.in. z faktem, że coraz więcej osób bez wyraźnych zmian chorobowych ma potrzebę skorzystania z możliwości czasowej zmiany miejsca i stylu życia w celach profilaktycznych wobec licznych zagrożeń

⁸ Op. cit. Hotel And Other Travel Accommodation..., Market and Research

⁹ Op. cit. Wiodące trendy w hotelach....

¹⁰ Rozwój branży hotelarskiej – czy znasz najnowsze trendy?, www.hotelrends.pl/, dostęp: 22.07.2023.

¹¹ Op. cit. Najnowsze trendy w hotelarstwie...

¹² Op. cit. J. Hollander, 100 Hotel Trends...

w postaci chorób cywilizacyjnych. Konieczne staje się w tym kontekście umiejętne łączenie elementów oferty o charakterze leczniczym, profilaktycznym i wypoczynkowym oraz rekreacyjnym. Uzdrowiska w Polsce zajmują ważne miejsce w gospodarce turystycznej, mogąc proponować swoim gościom szeroką gamę produktów turystycznych. Także coraz większym zainteresowaniem cieszą się uzdrowiska, na których terenie można skorzystać z usług SPA, wellness, zabiegów relaksacyjnych i upiększających. Nie stają się one tym samym tylko instytucjami leczniczymi, ale służącymi poprawie urody i odnowie biologicznej. Przyszłość uzdrowisk w Polsce może wiązać się z odchodzeniem od skupienia się na obszarze leczniczo-zabiegowym, a przejściem w kierunku różnorodnych, innowacyjnych rozwiązań, nowoczesnych sposobów kuracji i profilaktyki zdrowotnej połączonych z wypoczynkiem, także tym aktywnym¹³.

Wobec zmian na rynku turystycznym i uzdrowiskowym, nowych potrzeb wynikających z przemian demograficznych i zmian pokoleniowych oraz rosnących wymagań co do jakości usług konieczne jest stałe monitorowanie tych zmian i modyfikowanie oferty tak, by na te zmiany odpowiedzieć. Przybrać one mogą formę **innowacji**. D. Dryglas, J. Golba, B. Walas i I. Drozd w swoim opracowaniu *Stan i możliwości rozwoju gmin uzdrowiskowych i obszarów ochrony uzdrowiskowej* katalogują **4 formy innowacji, które stanowią odpowiedź na trendy i zmiany w lecnictwie uzdrowiskowym: innowacje produktowe, procesowe, organizacyjne i marketingowe**.

¹³ S. Królak, Turystyka uzdrowiskowa w Polsce – rozważania nad istotą, determinantami i przyszłością, *Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna* 53, s. 137-140.

Tabela 7. Innowacje w uzdrowiskach

produktowe	procesowe	organizacyjne	marketingowe
szeroka gama pakietów leczniczych	procedury skracające oczekiwanie na leczenie	digitalizacja systemów baz danych	programy lojalnościowe i rezerwacyjne
poszerzanie usług wellness	aparatura i sprzęt	zmiany własnościowe	analizy doświadczeń odwiedzających (user experience)
podnoszenie jakości naturalnych produktów leczniczych	urządzenia monitoringu ekologicznego	integracja lokalnych interesariuszy	zarządzanie marką uzdrowiska poprzez DMO (Destination Management Organisations)
ochrona estetyzacji przestrzeni	wspieranie rozwiązań gospodarki obiegu zamkniętego (cyrkularnej)	tworzenie zespołów badawczo-rozwojowych i kreatywnych	prowizyjne systemy sprzedaży przez pośredników
narzędzia pobudzania inicjatyw przedsiębiorczości lokalnej w sektorze usług prozdrowotnych i turystycznych	urządzenia (w tym aplikacje) monitorujące i identyfikujące bezpieczeństwo zdrowotne kuracjuszy	wdrażanie zaawansowanych technik zarządzania	jednolity, wspólny system identyfikacji wizualnej uzdrowisk
	dobrowolny system standaryzacji i certyfikacji usług leczniczych i wellness		nowoczesne narzędzia podnoszenia kompetencji pracowników sektora

Źródło: D. Dryglas, J. Golba, B. Walas, I. Drozd, Stan i możliwości rozwoju gmin uzdrowiskowych i obszarów ochrony uzdrowiskowej, Instytut Turystyki w Krakowie sp. z o.o., Kraków 2021, s. 41-42.

Polska Organizacja Turystyczna w raporcie *Diagnoza strategiczna dla potrzeb komunikacji marketingowej w turystyce do 2030 roku* wymienia kilka innych trendów, które mają potencjał zastosowania także w przypadku podmiotów takich jak uzdrowiska:

- wykorzystanie **nowych kanałów promocji**, w tym takich narzędzi jak Google Ads i Facebook Ads i szerokiego zakresu form działań promocyjnych takich jak storytelling, grona fanów marki, influencer marketing, czyli współpraca z blogerami;

- mimo rosnącego znaczenia kanału internetowego, **nierezygnowanie z tradycyjnych kanałów** jak reklama telewizyjna, jednakże często w innej formie wykorzystania np. lokowanie produktu z konkretną treścią, audycja, podcast, krótki film;
- **budowanie społeczności** poprzez wykorzystanie event marketingu, a także innych form angażujących klientów: konkursy, programy lojalnościowe, fora dyskusyjne w mediach społecznościowych;
- promowanie **turystyki zrównoważonej** – wzrost w stronę walorów przyrodniczych, czystego środowiska, zachowania lokalnego charakteru;
- promowanie **produktów sieciowych, rozwój pakietyzacji ofert**;
- kreowanie **turystyki dostępnej** - dla osób ze specjalnymi potrzebami, jak i w kontekście dobrego skomunikowania transportem publicznym, dopasowania do możliwości finansowych odbiorców i in.¹⁴.

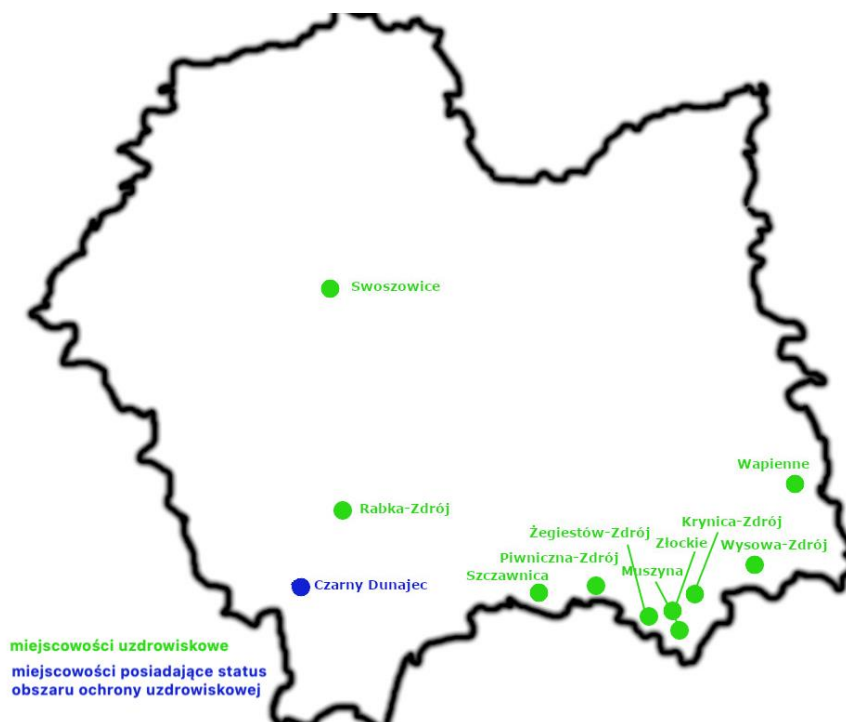
¹⁴ Diagnoza strategiczna dla potrzeb komunikacji marketingowej Polski w turystyce do roku 2030, Polska Organizacja Turystyczna, Departament Strategii i Rozwoju, s. 20-22.

3. Regionalne uwarunkowania rozwoju małopolskiego produktu uzdrowiskowego

3.1 Uwarunkowania wynikające z położenia geograficznego – dostępność komunikacyjna, mobilność, uwarunkowania środowiskowe

Małopolskie miejscowości uzdrowiskowe i miejscowości posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej skoncentrowane są przede wszystkim w **południowej części województwa małopolskiego** – w powiatach gorlickim, nowosądeckim i nowotarskim (dodatkowo Swoszowice znajdują się na terenie miasta Krakowa).

Rysunek 1. Małopolskie miejscowości uzdrowiskowe oraz miejscowości posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej - lokalizacja

Źródło: opracowanie własne.

W kontekście dostępności komunikacyjnej przeanalizowano, jakie drogi wojewódzkie i krajowe przechodzą przez poszczególne miejscowości uzdrowiskowe i miejscowości posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej Małopolski wraz z natężeniem ruchu na nich. W analizie pominięto Swoszowice. Można zauważyć, że **przez większość**

analizowanych miejscowości przebiegają drogi krajowe lub wojewódzkie, najczęściej o natężeniu ruchu nieprzekraczającym 10 tys. pojazdów na dobę. **Największe natężenie ruchu obserwuje się w Rabce-Zdroju**, przez której wschodnie tereny przebiega trasa z Krakowa w kierunku Tatr. Przez Złockie, Wapienne, Szczawnicę i Wysową-Zdrój nie przebiega żadna droga wojewódzka ani krajowa.

Tabela 8. Drogi przechodzące przez małopolskie miejscowości uzdrowiskowe i miejscowości posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej i ich średni dobowy ruch roczny

miejscowość uzdrowiskowa	rodzaj drogi	numer drogi	odcinek	średni dobowy ruch roczny [l. pojazdów/dobę]
Czarny Dunajec	wojewódzka	957	Jabłonka /DK7/ - Czarny Dunajec /DW958/	5 994
			Czarny Dunajec /DW958/ - Ludźmierz	8 935
	wojewódzka	958	Chabówka /DK47/ - Czarny Dunajec /DW957/	4 097
			Czarny Dunajec /DW957/ - Chochołów /DW959/	5 310
Krynica-Zdrój	wojewódzka	971	Krynica-Zdrój /przejście/	9 956
			Krynica-Zdrój - Muszyna	8 000
	wojewódzka	981	Krzyżówka /DK75/ - Krynica-Zdrój	6 568
			Krynica-Zdrój /przejście/	8 983
Muszyna	wojewódzka	971	Krynica-Zdrój - Muszyna	8 000
			Muszyna - Żegiestów	2 122
Złockie	-	-	-	-
Żegiestów-Zdrój	wojewódzka	971	Muszyna - Żegiestów	2 122
			Żegiestów – Piwniczna-Zdrój /DK87/	2 023
Piwniczna-Zdrój	krajowa	87	Rytko – Piwniczna-Zdrój /ul. Daszyńskiego/	6 161
			Piwniczna-Zdrój /przejście: ul. Daszyńskiego – ul. Krynicka (DW971)/	4 520
			Piwniczna-Zdrój /ul. Krynicka (DW971)/ - granica państwa /Piwniczna/	917
	wojewódzka	971	Żegiestów – Piwniczna-Zdrój /DK87/	2 023

Rabka-Zdrój	krajowa	E77	Skomielna Biała /ul. Zakopiańska (DK28)/ - Skawa /DK7, DK47/	16 924
	krajowa	47	Skawa /S7, DK7/ - Chabówka /DW958/	17 231
	krajowa	28	Skomielna Biała /DK7/ - Rabka-Zdrój	5 581
			Rabka-Zdrój – Mszana Dolna /ul. Krakowska (DW968)/	8 307
Wapienne	-	-	-	-
Szczawnica	-	-	-	-
Wysowa-Zdrój	-	-	-	-

Źródło: Generalny Pomiar Ruchu 2020/21, Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad

Kwestię dostępności komunikacyjnej zbadano dodatkowo w oparciu o dwa opracowania - *Dostępność komunikacyjna wybranych miast Małopolski*¹⁵ oraz *Relacje przestrzenne i dostępność komunikacyjna – województwo małopolskie*¹⁶. Pierwsze z nich odnosi się do dostępności transportowej – drogowej i kolejowej – gmin Małopolski do Krakowa i wybranych miast w 2016 roku z prognozą na 2023 rok, w ramach której uwzględniono planowane do zakończenia inwestycje. Drugie opracowanie jest bardziej aktualne - pochodzi z 2019 roku i odnosi się do podobnych zagadnień, rozszerzając je o dodatkowe treści.

W 2016 roku 5 z 9 analizowanych gmin cechował czas dojazdu do stolicy województwa przekraczający 2 godz. – dla potencjalnych turystów, odwiedzających Małopolskę i zaczynających swoją podróż w Krakowie to bardzo długo na dotarcie do tych miejsc. **Według opracowania z 2019 roku dłużej niż 2 godz. zajmował w tym roku dojazd do Krakowa w przypadku nawet 6 z tych gmin. Prognozy na 2023 rok wskazywały na poprawę dostępności komunikacyjnej drogowej tych miejscowości, co potwierdza się w przypadku części z nich,** jednak wyniki czasu dojazdu wskazywane przez Google Maps dla Krynicy-Zdroju, Muszyny i Uścia Gorlickiego nadal wskazują ponad 2-godzinny czas

¹⁵ Dostępność komunikacyjna wybranych miast Małopolski, Raport z badania dostępności w 2016 roku wraz z prognozą dostępności w latach 2020 i 2023, Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego Departament Polityki Regionalnej

¹⁶ Relacje przestrzenne i dostępność komunikacyjna – województwo małopolskie, Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, Departament Zrównoważonego Rozwoju

dojazdu samochodem z Krakowa. **Relatywnie słaba dostępność transportowa może utrudniać rozwój turystyczny analizowanych gmin.**

Tabela 9. Dostępność drogowa małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej do Krakowa

gmina	powiat	Czas dojazdu do Krakowa [min]		
		2016	2019	2023P
Czarny Dunajec	nowotarski	75-90 min	90-120 min	60-75 min
Krynica-Zdrój	nowosądecki	pow. 120 min	pow. 120 min	105-120 min
Muszyna	nowosądecki	pow. 120 min	pow. 120 min	105-120 min
Piwniczna-Zdrój	nowosądecki	pow. 120 min	pow. 120 min	75-90 min
Rabka-Zdrój	nowotarski	45-60 min	60-90 min	45-60 min
Sękowa	gorlicki	pow. 120 min	pow. 120 min	pow. 120 min
Szczawnica	nowotarski	105-120 min	pow. 120 min	105-120 min
Uście Gorlickie	gorlicki	pow. 120 min	pow. 120 min	105-120 min

Źródło: Dostępność komunikacyjna wybranych miast Małopolski, Raport z badania dostępności w 2016 roku wraz z prognozą dostępności w latach 2020 i 2023, Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego Departament Polityki Regionalnej (dla 2016 i 2023P), Relacje przestrzenne i dostępność komunikacyjna – województwo małopolskie, Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, Departament Zrównoważonego Rozwoju (dla 2019)

W 2016 roku **w przypadku żadnej z analizowanych gmin dojazd pociągiem do Krakowa nie był krótszy niż 2 godziny**. W 2023 roku sytuacja miała się poprawić w przypadku wielu z analizowanych gmin, przy czym w przypadku Czarnego Dunajca kolej nadal nie dojeżdża, a w przypadku Muszyny-Zdroju, Piwnicznej-Zdroju i Rabki-Zdroju – według rozkładu jazdy dostępnego na stronie internetowej www.rozklad-pkp.pl - dojazd koleją nadal trwa ponad 2 godziny. Można skonkludować, że **na wypoczynek w małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej niemal niemożliwe jest dostanie się wygodnie koleją.**

Tabela 10. Dostępność kolejowa małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej do Krakowa

gmina	powiat	Czas dojazdu do Krakowa [min]	
		2016	2023P
Czarny Dunajec	nowotarski	pow. 120 min	75-90 min
Krynica-Zdrój	nowosądecki	pow. 120 min	pow. 120 min
Muszyna	nowosądecki	pow. 120 min	105-120 min
Piwniczna-Zdrój	nowosądecki	pow. 120 min	75-90 min
Rabka-Zdrój	nowotarski	pow. 120 min	30-45 min
Sękowa	gorlicki	pow. 120 min	pow. 120 min
Szczawnica	nowotarski	pow. 120 min	pow. 120 min
Uście Gorlickie	gorlicki	pow. 120 min	pow. 120 min

Źródło: Dostępność komunikacyjna wybranych miast Małopolski, Raport z badania dostępności w 2016 roku wraz z prognozą dostępności w latach 2020 i 2023, Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego Departament Polityki Regionalnej

W kontekście dostępności bezpośrednich połączeń komunikacją publiczną do Krakowa opracowanie Małopolskiego Obserwatorium Rozwoju Regionalnego z 2019 roku dostarcza informacji dotyczących poszczególnych małopolskich miejscowości uzdrowiskowych i miejscowości posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej. **Dla większości z nich dojazd komunikacją publiczną do stolicy Małopolski zajmuje powyżej 120 min** – wyjątkiem jest najlepiej z całego zestawienia skomunikowana pod względem transportu publicznego Rabka-Zdrój i nieco lepiej skomunikowana niż większość Szczawnica. W przypadku Czarnego Dunajca, Złockiego i Wapiennego brak jest bezpośrednich połączeń komunikacją publiczną do Krakowa. Wspomniane opracowanie wskazuje, że „dojazd do Krakowa z peryferyjnie położonych miejscowości powiatu gorlickiego czy nowosądeckiego może wynosić nawet powyżej 5 godzin w jedną stronę! Tak duże wartości oznaczają *de facto* brak dostępności w systemie komunikacji publicznej”.

Tabela 11. Dostępność komunikacją publiczną małopolskich miejscowości uzdrowiskowych i miejscowości posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej do Krakowa

miejsowość	powiat	liczba bezpośrednich połączeń	czas dotarcia w minutach
Czarny Dunajec	nowotarski	0	brak połączeń
Krynica-Zdrój	nowosądecki	11-20	pow. 120 min
Muszyna	nowosądecki	6-10	pow. 120 min
Złockie	nowosądecki	0	brak połączeń
Żegiestów-Zdrój	nowosądecki	3-5	pow. 120 min
Piwniczna-Zdrój	nowosądecki	11-20	pow. 120 min
Rabka-Zdrój	nowotarski	36-50	60-89 min
Wapienne	gorlicki	0	brak połączeń
Szczawnica	nowotarski	6-10	90-119 min
Wysowa-Zdrój	gorlicki	1-2	pow. 120 min

Źródło: Relacje przestrzenne i dostępność komunikacyjna – województwo małopolskie, Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, Departament Zrównoważonego Rozwoju

W przypadku 2 z 9 analizowanych gmin na dojazd do ich miasta powiatowego trzeba było w 2016 roku przeznaczyć do 30 min, w przypadku kolejnych 3 – do 45 min. Najtrudniejszy dostęp do miasta powiatowego miał cechować gminę Muszyna. Nie przewidywano znaczących zmian w tym zakresie do 2023 roku. **Opracowanie z 2019 roku było mniej korzystne dla większej części gmin wskazując, że w przypadku 5 gmin dojazd do miasta powiatowego zajmować może więcej niż pół godziny** (przy czym raport ten dodaje dane dla gmin powiatu gorlickiego).

Tabela 12. Dostępność drogowa małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej do swojego miasta powiatowego

gmina	powiat	Czas dojazdu do miasta powiatowego [min]		
		2016	2019	2023P
Czarny Dunajec	nowotarski	15-30 min	15-30 min	15-30 min
Krynica-Zdrój	nowosądecki	30-45 min	30-45 min	30-45 min
Muszyna	nowosądecki	45-60 min	45-60 min	45-60 min
Piwniczna-Zdrój	nowosądecki	30-45 min	45-60 min	30-45 min
Rabka-Zdrój	nowotarski	15-30 min	15-30 min	15-30 min
Sękowa	gorlicki	bd.	15-30 min	bd.
Szczawnica	nowotarski	30-45 min	30-45 min	30-45 min
Uście Gorlickie	gorlicki	bd.	30-45 min	bd.

Źródło: Dostępność komunikacyjna wybranych miast Małopolski, Raport z badania dostępności w 2016 roku wraz z prognozą dostępności w latach 2020 i 2023, Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego Departament Polityki Regionalnej (dla 2016 i 2023P), Relacje przestrzenne i dostępność komunikacyjna – województwo małopolskie, Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, Departament Zrównoważonego Rozwoju (dla 2019)

W 2016 roku większość analizowanych gmin nie miała wygodnego, szybkiego połączenia kolejowego ze swoimi miastami powiatowymi. Miało się to znacząco zmienić do 2023 roku. Weryfikując prognozy w oparciu o rozkład jazdy dostępny na stronie internetowej www.rozklad-pkp.pl można zauważyć, że dojazd koleją z Nowego Sącza do Krynicy-Zdroju istotnie można zamknąć aktualnie w 90 min, z Nowego Sącza do Muszyny – w ok. 1 godzinę, a z Nowego Sącza do Piwnicznej-Zdroju – nawet w pół godziny. Z Nowego Targu do Rabki-Zdroju koleją aktualnie można się dostać w ok. godzinę. **Widoczne są zatem istotne korzystne zmiany w dostępności kolejowej miast powiatowych, co może pozytywnie wpływać na obszar turystyki w analizowanych gminach.**

Tabela 13. Dostępność kolejowa małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej do swojego miasta powiatowego

gmina	powiat	Czas dojazdu do miasta powiatowego [min]	
		2016	2023P
Czarny Dunajec	nowotarski	pow. 120 min	pow. 120 min
Krynica-Zdrój	nowosądecki	pow. 120 min	75-90 min
Muszyna	nowosądecki	pow. 120 min	45-60 min
Piwniczna-Zdrój	nowosądecki	pow. 120 min	30-45 min
Rabka-Zdrój	nowotarski	30-45 min	15-30 min
Sękowa	gorlicki	bd.	bd.
Szczawnica	nowotarski	pow. 120 min	pow. 120 min
Uście Gorlickie	gorlicki	bd.	bd.

Źródło: Dostępność komunikacyjna wybranych miast Małopolski, Raport z badania dostępności w 2016 roku wraz z prognozą dostępności w latach 2020 i 2023, Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego Departament Polityki Regionalnej

Miejscowości uzdrowiskowe i miejscowości posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej Małopolski są dość zróżnicowane pod kątem liczby połączeń komunikacją publiczną do swojego miasta powiatowego, jak i czasu dotarcia z wykorzystaniem tych połączeń do tego miasta. Najkorzystniejsza sytuacja cechuje Czarny Dunajec i Rabkę-Zdrój z dużą liczbą połączeń i krótkim ich trwaniem. Ponad godzinę komunikacją publiczną zajmuje dojazd do miasta powiatowego z Krynicy-Zdroju, Muszyny, Złockiego i Wysowej-Zdroju.

Tabela 14. Dostępność komunikacją publiczną małopolskich miejscowości uzdrowiskowych i miejscowości posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej do swojego miasta powiatowego

miejsowość	powiat	liczba bezpośrednich połączeń	czas dotarcia w minutach
Czarny Dunajec	nowotarski	pow. 50	0-29 min
Krynica-Zdrój	nowosądecki	pow. 50	60-89 min
Muszyzna	nowosądecki	36-50	60-89 min
Złockie	nowosądecki	21-35	60-89 min
Żegiestów-Zdrój	nowosądecki	3-5	30-59 min
Piwniczna-Zdrój	nowosądecki	pow. 50	30-59 min
Rabka-Zdrój	nowotarski	36-50	0-29 min
Wapienne	gorlicki	11-20	0-29 min
Szczawnica	nowotarski	36-50	30-59 min
Wysowa-Zdrój	gorlicki	11-20	60-89 min

Źródło: Relacje przestrzenne i dostępność komunikacyjna – województwo małopolskie, Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, Departament Zrównoważonego Rozwoju

Poza zaprezentowanymi analizami, za problemem **słabej dostępności komunikacyjnej małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej** świadczy fakt, że w opracowaniu Małopolskiego Obserwatorium Rozwoju Regionalnego z 2019 roku duża część tych gmin wymieniana jest jako gminy o najniższej dostępności i to w wielu kategoriach tej dostępności. Gminy Uście Gorlickie, Muszyzna i Piwniczna-Zdrój dla większości badanych kierunków dostępności zaliczały się do 3 gmin o najniższej dostępności w całym województwie małopolskim.

Tabela 15. Gminy o najniższej dostępności komunikacyjnej w Małopolsce według różnych kryteriów dostępności

Dostępność do	Dostępność w minutach		Gminy o najniższej dostępności
	średnia dla wszystkich gmin	wartość maksymalna	
miasta >400 tys. mieszkańców	76	159	Uście Gorlickie, Muszyna, Piwniczna-Zdrój
miasta >100 tys. mieszkańców	60	133	Muszyna, Piwniczna-Zdrój, Szczawnica
miasta >50 tys. mieszkańców	48	117	Zakopane, Kościelisko, Poronin
miasta powiatowego	20	60	Muszyna, Piwniczna-Zdrój, Ryglice
najbliższego miasta	11	37	Jodłownik, Jabłonka, Lipnica Wielka
węzła autostrady	47	123	Uście Gorlickie, Muszyna, Piwniczna-Zdrój
dużego lotniska	68	152	Uście Gorlickie, Muszyna, Piwniczna-Zdrój
terminalu promowego	407	501	Uście Gorlickie, Muszyna, Piwniczna-Zdrój
przejścia granicznego z Niemcami	255	343	Uście Gorlickie, Muszyna, Piwniczna-Zdrój
przejścia granicznego z Ukrainą	158	226	Łapsze Niżne, Zakopane, Kościelisko
Warszawy	275	369	Uście Gorlickie, Muszyna, Piwniczna-Zdrój
Wrocławia	200	288	Uście Gorlickie, Muszyna, Piwniczna-Zdrój

Źródło: Relacje przestrzenne i dostępność komunikacyjna – województwo małopolskie, Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, Departament Zrównoważonego Rozwoju, s. 17-18.

Warto odnieść się także o kwestii **transportu lotniczego**. Małopolskie miejscowości uzdrowiskowe i miejscowości posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej leżą w zasięgu obsługi 3 lotnisk – krakowskich Balic, rzeszowskiej Jasionki oraz słowackiego lotniska Poprad-Tatry. Jak ustalono, dojazd do Krakowa z większości analizowanych miejscowości wynosi ok. 2 godzin. Dojazd do słowackiego lotniska z gmin powiatu nowosądeckiego, ale i nowotarskiego można zamknąć w 2 godzinach. Z Wysowej-Zdroju czy Wapiennego dojazd do Rzeszowa może wynieść mniej niż 2,5 godziny. **Tym samym**

analizowane miejscowości posiadają – być może nie najdoskonalszą, ale relatywnie dobrą jak na specyfikę transportu lotniczego - dostępność do międzynarodowych połączeń lotniczych.

Pod względem środowiskowym małopolskie miejscowości uzdrowiskowe i miejscowości posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej leżą na obszarach atrakcyjnych i wyjątkowych przyrodniczo. W tym podrozdziale rozeznano się w zakresie przynależności poszczególnych gmin do mezoregionów.

Trzy małopolskie gminy uzdrowiskowe i posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej powiatu nowotarskiego leżą w trzech mezoregionach. Gmina Czarny Dunajec leży w mezoregionie **Kotliny Orawsko-Nowotarskiej**. Cechą charakterystyczną tego obszaru są m.in. torfowiska. Rabka-Zdrój leży z kolei już na obszarze **Pogórza Orawsko-Jordanowskiego**, które stanowi obniżenie między Beskidem Żywiecko-Orawskim na zachodzie i Gorcami na wschodzie. Miejscowość jest idealną bazą wypadową w pobliżu **Gorce i Beskid Wyspowy**. Na granicy Beskidu Sądeckiego i Pienin ulokowana jest natomiast Szczawnica. **Pieniny** są jednym z najatrakcyjniejszych regionów turystycznych w Polsce, a pod względem liczby turystów zajmują one pod tym względem drugie po Tatrach miejsce w Polsce. Główną rzeką Pienin jest Dunajec z Przełomem Dunajca wykorzystywanym turystycznie do spływów. Walory przyrodnicze tego terenu chronione są w ramach Pienińskiego Parku Narodowego.

Przechodząc do gmin uzdrowiskowych powiatu nowosądeckiego, Krynica-Zdrój leży na obszarze **Beskidu Sądeckiego** – pasma górskiego będącego częścią Beskidów Zachodnich. To malownicze tereny przecięte doliną Popradu, opływane od zachodu i północy przez Dunajec. Krajobraz cechują liczne potoki, lasy i różnorodna gatunkowo roślinność. Do Beskidu Sądeckiego zalicza się trzy pasma górskie: Pasma Jaworzyny, Pasma Radziejowej i Góry Leluchowskie. Gmina Muszyna i jej miejscowości uzdrowiskowe oraz Piwniczna-Zdrój leżą na granicy Beskidu Sądeckiego i Pogórza Popradzkiego. Główną rzeką **Pogórza Popradzkiego** także jest Poprad, który dzieli mezoregion na dwie części – zachodnie Pasma Lubowskie i wschodnie Pasma Leluchowskie.

Wapienne w gminie Sękowa i Wysowa-Zdrój w gminie Uście Gorlickie – miejscowości uzdrowiskowe w powiecie gorlickim - leżą na obszarze **Beskidu Niskiego** – części Karpat, której wschodnia granica jest granicą Karpat Wschodnich i Zachodnich. Obszar ten charakteryzuje występowanie wód mineralnych (poza wymienionymi na terenie Beskidu Niskiego są jeszcze 2 inne uzdrowiska, położone w województwie podkarpackim). W centrum Beskidu Niskiego znajduje się Magurski Park Narodowy.

Można zauważyć, że małopolskie miejscowości uzdrowiskowe i miejscowości posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej reprezentują kilka różnych mezoregionów. **łączy je jednak w dużej części górski lub okołogórski klimat, stwarzający wyjątkowe warunki do odpoczynku na łonie natury.** Więcej na temat kwestii przyrodniczych w kontekście ich wpływu na atrakcyjność analizowanych obszarów w podrozdziale 4.5.1 *Walory przyrodnicze*.

3.2 Uwarunkowania wynikające z dostępności kadry uzdrowiskowej, w tym dostępność specjalistycznego kształcenia na potrzeby lecznictwa uzdrowiskowego w regionie

Według danych GUS w województwie małopolskim w 2021 roku pracowało **11 802 lekarzy oraz 19 450 pielęgniarek** (liczeni według podstawowego miejsca pracy, co pozwala uniknąć policzenia jednej osoby kilkukrotnie do statystyk). **W przeliczeniu na 10 tys. ludności daje to 34,4 lekarzy oraz 64,2 pielęgniarki i są to wartości zbliżone do wyniku dla ogółu kraju.**

Tabela 16. Liczba lekarzy i pielęgniarek pracujących według podstawowego miejsca pracy ogółem i w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w województwie małopolskim

	województwo małopolskie	Polska
liczba lekarzy pracujących według podstawowego miejsca pracy [os.]	11 802	129 893
liczba lekarzy pracujących według podstawowego miejsca pracy na 10 tys. mieszkańców [os.]	34,4	34,3
liczba pielęgniarek pracujących według podstawowego miejsca pracy [os.]	19 450	214 533
liczba pielęgniarek pracujących według podstawowego miejsca pracy na 10 tys. mieszkańców [os.]	64,2	64,1

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Wobec zmian metodologicznych GUS niemożliwe jest porównanie tej liczby z latami poprzednimi – zaobserwowano jednak, jak zmieniała się liczba lekarzy i pielęgniarek w latach 2010-2020, gdy metodologia nie ulegała modyfikacjom. W tym czasie notowano trend wzrostowy liczby pracujących w województwie małopolskim lekarzy – w 2020 roku było ich o 15,6% więcej niż 10 lat wcześniej, co oznacza wzrost zbliżony do tego w ogóle kraju (15,6%). Wzrost liczby pracujących pielęgniarek w latach 2010-2020 to z kolei 10,4% - znacznie więcej niż w ogóle kraju (3,4%).

W województwie małopolskich funkcjonuje szereg uczelni, które oferują studia na kierunkach medycznych, wpisujących się w potrzeby kadrowe uzdrowisk. Są to przede wszystkim: Uniwersytet Jagielloński w Krakowie o najdłuższej tradycji w kształceniu medyków w regionie, a ponadto Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie, Krakowska Wyższa Szkoła Promocji Zdrowia w Krakowie, Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu, Podhalańska Państwowa Uczelnia Zawodowa w Nowym Targu czy Akademia Wychowania Fizycznego im. Bronisława Czecha w Krakowie. **Można zauważyć wzrost oferty kierunków medycznych w ostatnich latach** – aktualnie nawet w mniejszych miastach jest możliwości studiowania np. kierunku lekarskiego (od 2023 roku w Nowym Sączu i Nowym Targu), pielęgniarstwa (od 2021 roku także w Miechowie i Limanowej) czy fizjoterapii (od 2015 roku także w Nowym Targu, od 2017 roku – w Nowym

Sączu). To korzystne z perspektywy małopolskich uzdrowisk. **Możliwość wykształcenia pielęgniarek czy fizjoterapeutów w Nowym Sączu i Nowym Targu daje większe szanse na pozyskanie ich do pracy w małopolskich uzdrowiskach ulokowanych w powiatach nowosądeckim (np. Krynica-Zdrój, Muszyna) i nowotarskim (np. Rabka-Zdrój).**

Tabela 17. Wykaz medycznych kierunków studiów prowadzonych na uczelniach w województwie małopolskim

kierunek	poziom	profil	instytucja prowadząca	data utworzenia
analityka medyczna	jednolite magisterskie	praktyczny	Uniwersytet Jagielloński w Krakowie	1977
dietetyka	pierwszego stopnia	praktyczny	Uniwersytet Jagielloński w Krakowie	2009
			Krakowska Wyższa Szkoła Promocji Zdrowia w Krakowie	2010
			Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie	2013
			Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu	2018
			Podhalańska Państwowa Uczelnia Zawodowa w Nowym Targu	2018
	drugiego stopnia	ogólnoakademicki	Uniwersytet Jagielloński w Krakowie	2009
dietetyka i ekologiczna żywność	drugiego stopnia	praktyczny	Krakowska Wyższa Szkoła Promocji Zdrowia w Krakowie	2015
elektro-radiologia	pierwszego stopnia	praktyczny	Uniwersytet Jagielloński w Krakowie	2011
	drugiego stopnia	praktyczny	Uniwersytet Jagielloński w Krakowie	2023
fizjoterapia	jednolite magisterskie	praktyczny	Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu	2017
			Akademia Tarnowska	2017
			Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie	2017
			Krakowska Wyższa Szkoła Promocji Zdrowia w Krakowie	2017
			Podhalańska Państwowa Uczelnia Zawodowa w Nowym Targu	2017

		ogólnoakademicki	Uniwersytet Jagielloński w Krakowie	2017
			Akademia Wychowania Fizycznego im. Bronisława Czecha w Krakowie	2017
	pierwszego stopnia	praktyczny	Krakowska Wyższa Szkoła Promocji Zdrowia w Krakowie	2008
			Uniwersytet Jagielloński w Krakowie	bd.
	drugiego stopnia	praktyczny	Uniwersytet Jagielloński w Krakowie	2009
			Podhalańska Państwowa Uczelnia Zawodowa w Nowym Targu	2015
			Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie	2016
			Krakowska Wyższa Szkoła Promocji Zdrowia w Krakowie	2016
		ogólnoakademicki	Akademia Wychowania Fizycznego im. Bronisława Czecha w Krakowie	1997
kierunek lekarski	jednolite magisterskie	praktyczny	Uniwersytet Jagielloński w Krakowie	bd.
			Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie	2015
		ogólnoakademicki	Uniwersytet Jagielloński w Krakowie	bd.
			Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie	2015
			Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu	2023
			Podhalańska Państwowa Uczelnia Zawodowa w Nowym Targu	2023

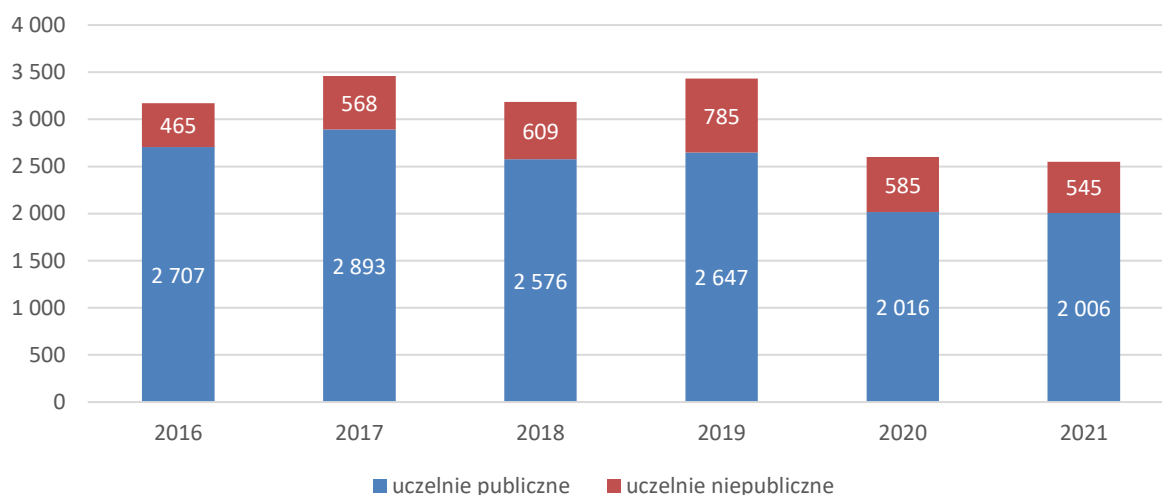
kosmetologia	pierwszego stopnia	praktyczny	Krakowska Wyższa Szkoła Promocji Zdrowia w Krakowie	2002
			Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie	2009
			Tarnowska Szkoła Wyższa Akademia Nauk Stosowanych	2010
			Podhalańska Państwowa Uczelnia Zawodowa w Nowym Targu	2013
			Akademia Wychowania Fizycznego im. Bronisława Czecha w Krakowie	2014
			Akademia Tarnowska	2021
	drugiego stopnia	praktyczny	Krakowska Wyższa Szkoła Promocji Zdrowia w Krakowie	2014
			Podhalańska Państwowa Uczelnia Zawodowa w Nowym Targu	2016
			Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie	2020
			Tarnowska Szkoła Wyższa Akademia Nauk Stosowanych	2020
		ogólnoakademicki	Uniwersytet Jagielloński w Krakowie	2010
			Akademia Wychowania Fizycznego im. Bronisława Czecha w Krakowie	2017
pielęgniarstwo	pierwszego stopnia	praktyczny	Uniwersytet Jagielloński w Krakowie	1998
			Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu	2004
			Podhalańska Państwowa Uczelnia Zawodowa w Nowym Targu	2004
			Akademia Tarnowska	2007
			Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie	2008
			Małopolska Uczelnia Państwowa im. rotmistrza Witolda Pileckiego w Oświęcimiu	2008
			Akademia Nauk Stosowanych im. Józefa Gołuchowskiego; Filia w Miechowie	2021
			Akademia Nauk Stosowanych im. Józefa Gołuchowskiego; Filia w Limanowej	2021

	drugiego stopnia	praktyczny	Uniwersytet Jagielloński w Krakowie	1998
			Podhalańska Państwowa Uczelnia Zawodowa w Nowym Targu	2011
			Akademia Tarnowska	2013
			Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie	2013
			Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu	2015
			Małopolska Uczelnia Państwowa im. rotmistrza Witolda Pileckiego w Oświęcimiu	2015
ratownictwo medyczne	pierwszego stopnia	praktyczny	Uniwersytet Jagielloński w Krakowie	2007
			Akademia Nauk Stosowanych w Nowym Sączu	2008
			Podhalańska Państwowa Uczelnia Zawodowa w Nowym Targu	2008
			Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie	2009
			Małopolska Uczelnia Państwowa im. rotmistrza Witolda Pileckiego w Oświęcimiu	2020
terapia zajęciowa	pierwszego stopnia	praktyczny	Akademia Wychowania Fizycznego im. Bronisława Czecha w Krakowie	2012
	drugiego stopnia	ogólnoakademicki	Akademia Wychowania Fizycznego im. Bronisława Czecha w Krakowie	2015

Źródło: System RAD-on

Mimo rosnących możliwości studiowania kierunków medycznych, **w ostatnich latach obserwuje się znaczne zmniejszenie liczby ich absolwentów w województwie małopolskim** – ich liczba spadła znacząco poniżej 3 tys. osób w 2020 i 2021 roku. W 2021 roku kierunki medyczne skończyło o 19,6% mniej studentów niż 5 lat wcześniej. **Może to być sygnałem na zwiększenie potencjalnych trudności z pozyskaniem kadr do obsługi i realizacji usług w uzdrowiskach w przyszłości.**

Wykres 4. Liczba absolwentów kierunków medycznych w województwie małopolskim w latach 2016-2021

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

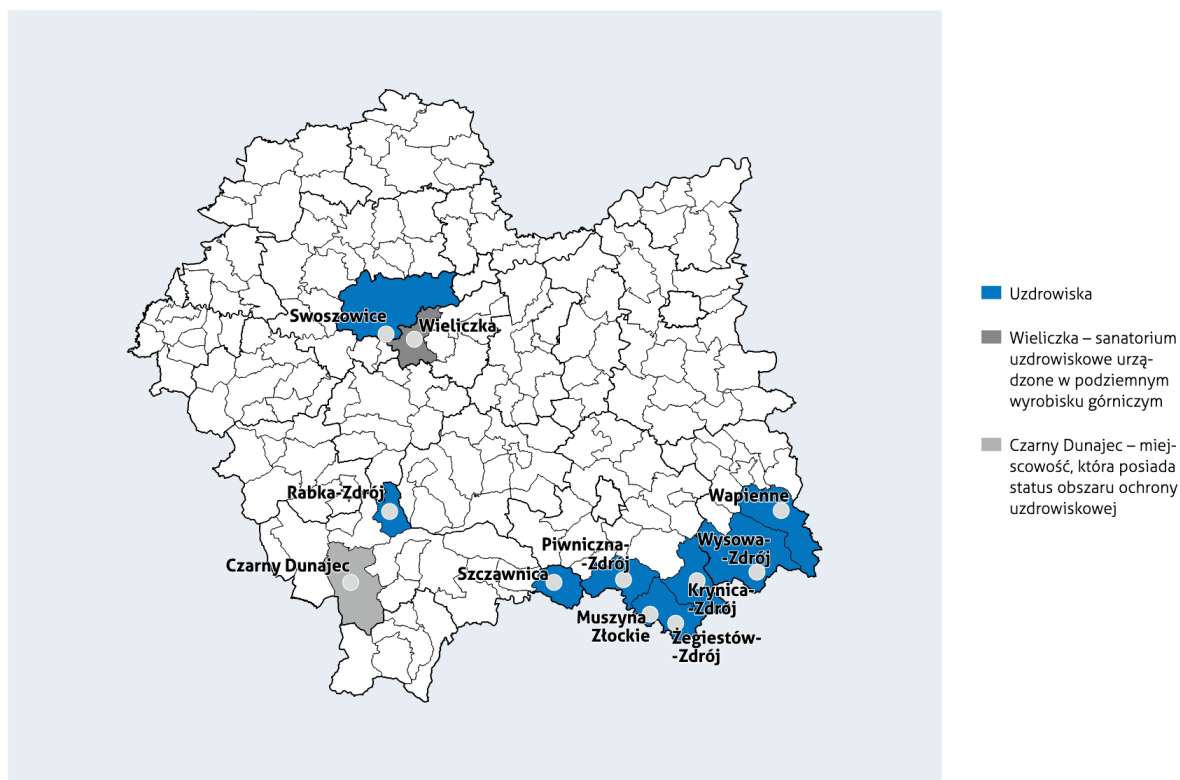
3.3 Uzdrowiskowe Obszary Strategicznej Interwencji na poziomie regionalnym i lokalnym

Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” wyznacza **regionalne obszary strategicznej interwencji (OSI)**. Obszar strategicznej interwencji definiowany jest jako „obszar będący przedmiotem koncentracji działań polityki rozwoju ukierunkowanej terytorialnie. Podejmowanie przytoczonej strategicznej interwencji wiąże się z jednej strony z wyrównywaniem szans obszarów zmarginalizowanych w celu równoważenia poziomu życia mieszkańców i zapewnienia spójności w gospodarce, a z drugiej strony ze wspieraniem rozwiniętych już obszarów tak, aby były bardziej konkurencyjne i efektywne, co oznacza, że *de facto* jest to urzeczywistnienie rozwoju zrównoważonego terytorialnie”¹⁷. W ramach regionalnych obszarów strategicznej interwencji w województwie małopolskim wyznaczono m.in. **OSI Miejscowości uzdrowiskowe**, a obszar ten obejmuje gminy uzdrowiskowe, Wieliczkę – sanatorium uzdrowiskowe urządzone w podziemnym wyrobisku górniczym oraz Czarny Dunajec – miejscowość, która posiada status obszaru ochrony uzdrowiskowej.

¹⁷ Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”. Część II: Strategia, Załącznik do Uchwały Nr XXXI/422/20 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 17 grudnia 2020 roku, s. 70.

Wyznaczono ten obszar z uwagi na to, że Małopolska to drugi po Dolnym Śląsku obszar, na którym tak rozbudowana jest oferta uzdrowiskowa z długoletnią tradycją i historią, o zabytkowej architekturze i walorach klimatycznych, przyrodniczych i turystycznych. To jednak jednocześnie obszary o trudnej dostępności komunikacyjnej i barierach dla rozwoju przemysłu.

Rysunek 2. OSI regionalne - miejscowości uzdrowiskowe

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”. Część II: Strategia, Załącznik do Uchwały Nr XXXI/422/20 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 17 grudnia 2020 roku, s. 77

W przypadku gminy **Czarny Dunajec** w ramach *Strategii Rozwoju Gminy Czarny Dunajec na lata 2021-2030* wyznaczono lokalny obszar strategicznej interwencji dotyczący terenów związanych z lecznictwem uzdrowiskowym. Są to tereny lecznictwa uzdrowiskowego (LU), tereny zieleni uzdrowiskowej (ZU) i tereny leśnego parku uzdrowiskowego (ZLU). **Gminny obszar strategicznej interwencji – strefę uzdrowiskową w gminie Czarny Dunajec** prezentuje rysunek poniżej.

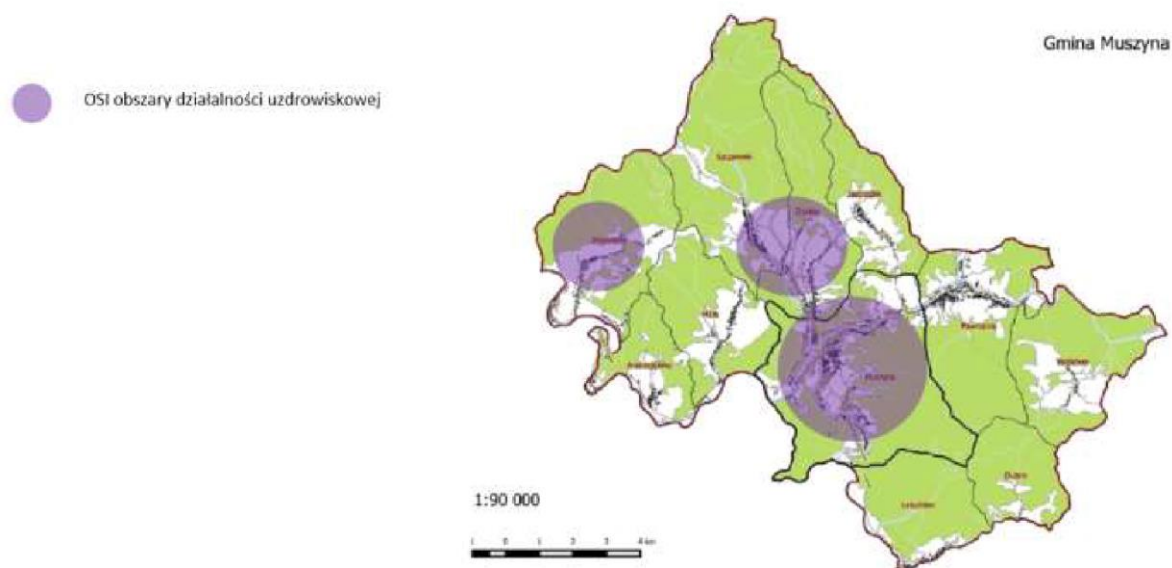
Rysunek 3.OSI lokalne - strefa uzdrowiskowa w gminie Czarny Dunajec

Źródło: Strategia Rozwoju Gminy Czarny Dunajec na lata 2021-2030, załącznik do Uchwały nr XLIV/438/2022 Rady Gminy Czarny Dunajec z dnia 28.03.2022 r., s. 115

W gminie **Muszyna** w ramach *Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Uzdrowiskowej Muszyna na lata 2021-2027* wyznaczono 2 lokalne obszary strategicznej interwencji. Jeden z nich to OSI - Obszar zdegradowany i wydzielony w jego ramach obszar rewitalizacji. Drugi z obszarów to **OSI - Obszar uzdrowiskowy gminy uzdrowiskowej Muszyna**. Obszar wyznaczono z uwagi na to, jak istotny w Muszynie jest zależny, równoległy i zrównoważony rozwój w trzech branżach jednocześnie: lecznictwie uzdrowiskowym, turystyce (w tym turystyce uzdrowiskowej) oraz infrastrukturze okołoturystycznej. Obszar ten koncentruje się na miejscowościach Muszyna, Złockie i Żegiestów-Zdrój.

Rysunek 4. OSI lokalne - Obszar uzdrowiskowy gminy uzdrowiskowej Muszyna

Źródło: Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Uzdrawiskowej Muszyna na lata 2021-2027, załącznik do Uchwały Nr XXXIX.488.2021 Rady Miasta i Gminy Uzdrawiskowej Muszyna z dnia 25 listopada 2021 r., s. 49

W gminie **Szczawnica** także zostały wyznaczone lokalne obszary strategicznej interwencji w ramach *Strategii Rozwoju Miasta i Gminy Szczawnica na lata 2022-2028*. Pierwszy z nich to Obszar użyteczności publicznej i wysokiej jakości zamieszkania, a drugi to Obszar o wysokich walorach przyrodniczych. Tym samym żaden z tych obszarów nie dotyczy bezpośrednio funkcji uzdrawiskowej.

Można skonkludować, że w przypadku dwóch gmin – Czarny Dunajec oraz Muszyna – wyznaczono w dokumentach strategicznych obszary strategicznej interwencji odnosząc się bezpośrednio do funkcji uzdrawiskowej. W pozostałych z analizowanych jednostek takie zapisy nie pojawiają się w strategiach. **Zaleca się, by w strategiach lokalnych przy ich najbliższej aktualizacji lub tworzeniu nowych dokumentów pojawiły się zapisy odnośnie lokalnych obszarów strategicznej interwencji związanych z uzdrawiskami.**

3.4 Efekty wdrażania instrumentów finansowych dedykowanych małopolskim uzdrowiskom

W ramach 6. osi priorytetowej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 „Dziedzictwo regionalne” realizowano Poddziałanie

6.3.2. Wsparcie miejscowości uzdrowiskowych, które było dedykowane małopolskim uzdrowiskom. Jak wskazano w dokumencie pn. *Ewaluacja wpływu projektów realizowanych w ramach 6. osi priorytetowej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 „Dziedzictwo regionalne” na podniesienie atrakcyjności i konkurencyjności regionu*¹⁸ w ramach Poddziałania do realizacji trafiły 33 projekty (ostatecznie 32, ponieważ jedna umowa została rozwiązana). Najwięcej projektów dotyczyło przebudowy lub rozbudowy istniejącej infrastruktury uzdrowiskowej i turystycznej, a 1/3 projektów zakładała budowę nowej infrastruktury.

Warto wspomnieć, że wsparcie dla miejscowości uzdrowiskowych w ramach funduszy unijnych nie pojawiło się po raz pierwszy w perspektywie 2014-2020 – **w perspektywie 2007-2013 w Małopolskim Regionalnym Programie Operacyjnym także pojawiła się wydzielona pula środków dla branży uzdrowiskowej w ramach osi priorytetowej**

3. Turystyka i przemysł kulturowy, działanie 3.1 Rozwój infrastruktury turystycznej, schemat B Inwestycje w obiekty i infrastrukturę uzdrowiskową. W schemacie

tym realizowane były projekty związane z budową, rozbudową i renowacją ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, zlokalizowanej na terenie uzdrowisk (m.in. pijalnie wód mineralnych, szlaki i ścieżki turystyczne, muszle widowiskowo-koncertowe, otwarte baseny kąpielowe, parki zdrojowe)¹⁹. Wskazuje to na już wieloletnie zaangażowanie samorządowych władz regionalnych we wspieranie produktu uzdrowiskowego jako istotnego elementu krajobrazu turystycznego i społeczno-gospodarczego Małopolski.

¹⁸ Ewaluacja wpływu projektów realizowanych w ramach 6. osi priorytetowej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 „Dziedzictwo regionalne” na podniesienie atrakcyjności i konkurencyjności regionu. Raport końcowy, marzec 2020

¹⁹ Działanie 3.1 Rozwój Infrastruktury Turystycznej, <https://www.pot.gov.pl/pl/fundusze-ue-na-turystyce/przeglad-zrodel-finansowania/dzialanie-3-1-rozwoj-infrastruktury-turystycznej>, dostęp: 31.07.2023.

Odniesiono się szerzej do efektów realizacji projektów Poddziałania 6.3.2. Wsparcie miejscowości uzdrowiskowych w ramach 6. osi priorytetowej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 „Dziedzictwo regionalne”.

Interwencje w ramach Poddziałania miały przynieść skutki w takich obszarach jak:

- **podniesienia atrakcyjności inwestycyjnej wspartych obszarów** – w ramach przeprowadzonej ewaluacji wskazano, że:
 - realizowane na terenie miejscowości uzdrowiskowych projekty mają lub w najbliższej przyszłości będą miały pozytywny wpływ na podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej tych obszarów, czemu sprzyjają interwencje służące poprawie estetyki, jak i poprawie infrastruktury miejskiej;
 - podnoszenie standardu ogólnodostępnych miejsc daje szansę na dalszy rozwój bazy noclegowej, co w konsekwencji przyczyni się do rozwoju gospodarczego;
 - zrealizowane inwestycje podnoszą jakość życia mieszkańców, co ma hamować depopulację, a w dalszej kolejności przyczyniać się do rozwoju gospodarczego;
 - poszerzenie bazy sportowej w ramach inwestycji może zachęcić do inwestycji małych przedsiębiorców, których nie stać na stworzenie własnej oferty sportowej dla turystów i kuracjuszy, podobnie jak rozwój oferty SPA może przyciągnąć klientów komercyjnych;
 - rozwój infrastruktury jest ważny z uwagi na to, jak wielu turystów rokrocznie korzysta z niej (szybko ulega ona zniszczeniu), jak i z uwagi na dużą konkurencję ze strony innych ośrodków, w tym zagranicznych;
 - na etapie realizacji ewaluacji trudno było mówić o wymiernych efektach w zakresie podniesienia atrakcyjności inwestycyjnej miejscowości uzdrowiskowych, jednakże ich prawdopodobny wkład w zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej miejscowości uzdrowiskowych uznano za wysoki;

- **wzrostu zatrudnienia** – w ramach przeprowadzonej ewaluacji wskazano, że:
 - interwencje w ramach projektów generują nowe miejsca pracy, nie tylko w obszarze leczniczym, ale również w obszarach związanych z obsługą powstałej infrastruktury oraz w obszarze administracji;
 - szacowano, że pod wpływem realizacji projektów liczba zatrudnionych może wzrosnąć o ok. 1,4%;
 - interwencja ma szansę przyczynić się do poprawy sytuacji osób z niepełnosprawnością na rynku pracy z uwagi na włączenie do projektów aspektów związanych z usprawnieniami dla tych osób;
 - poszczególne projekty przyczyniają się lub będą przyczyniać do wzrostu zatrudnienia na obszarach uzdrowiskowych;
- **zwiększenia rozwoju przemysłów czasu wolnego** – w ramach przeprowadzonej ewaluacji wskazano, że:
 - rośnie popyt na ofertę przemysłów czasu wolnego;
 - projekty prawdopodobnie przyczynią się w dużym stopniu do rozwoju przemysłów czasu wolnego w objętych wsparciem miejscowościach uzdrowiskowych;
- **rozwoju turystyki uzdrowiskowej i prozdrowotnej** – w ramach przeprowadzonej ewaluacji wskazano, że:
 - wskutek interwencji może nastąpić znaczny rozwój turystyki uzdrowiskowej – przewiduje się, że nastąpi on również w gminach, które dzięki realizowanym projektom znacząco poprawiły się standard i jakość świadczenia usług w uzdrowiskach, a które wcześniej były obszarami zaniedbanymi;
 - wzrostów rozwoju turystyki uzdrowiskowej i prozdrowotnej należy się spodziewać także w dużej mierze na terenach, gdzie realizowano inwestycje o charakterze innowacyjnym na skalę regionu;
 - interwencja w niedalekiej przyszłości przyczyni się ogólnie do rozwoju turystyki uzdrowiskowej i prozdrowotnej we wspieranych miejscowościach.

W ramach przeprowadzonej ewaluacji skonkludowano, że **wsparcie w ramach Poddziałania 6.3.2 Wsparcie miejscowości uzdrowiskowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020** trafnie odpowiadało wyzwaniom i potrzeby miejscowości uzdrowiskowych oraz umożliwiło wykorzystanie ich walorów naturalnych²⁰.

Podjęto próbę dodatkowej weryfikacji, jak alokacja środków w ramach Poddziałania 6.3.2 Wsparcie miejscowości uzdrowiskowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 przełożyła się na zmiany w obszarze turystycznym i społeczno-gospodarczym gmin, które wykorzystwały tego typu środki. Sprawdzone w tym celu, jak wysokość wydatkowanych środków koreluje ze zmianą:

- w obszarze podniesienia atrakcyjności inwestycyjnej:
 - liczby podmiotów gospodarczych w branży związanej z zakwaterowaniem i gastronomią (potencjalne podniesienie poziomu przedsiębiorczości);
 - liczby miejsc noclegowych (potencjalny rozwój gospodarczy w obszarze turystyki);
 - wielkości populacji (potencjalne podniesienie jakości życia mieszkańców, co ma hamować depopulację);
- w obszarze wzrostu zatrudnienia:
 - liczby osób pracujących;
- w obszarze zwiększenia rozwoju przemysłów czasu wolnego:
 - liczby uczestników imprez kulturalnych i odwiedzających instytucje kultury takie jak teatry, muzea i kina;
- w obszarze rozwoju turystyki uzdrowiskowej i prozdrowotnej:
 - liczby korzystających z oferty uzdrowiskowej.

Dane te zestawiono także z tymi dla ogółu kraju, województwa i powiatów nowosądeckiego, nowotarskiego i gorlickiego. W analizie pominięto uzdrowisko Swoszowice w Krakowie,

²⁰ Op. cit. Ewaluacja wpływu projektów realizowanych...

dla którego realizowano w perspektywie 2014-2020 jeden projekt w ramach Poddziałania 6.3.2.

Dane na temat wartości projektów w ramach Poddziałania 6.3.2, realizowanych w poszczególnych gminach pozyskano z zestawienia *Lista projektów realizowanych z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 - stan na 2 lipca 2023 r.*²¹.

Tabela 18. Wartość projektów realizowanych w ramach Poddziałania 6.3.2 Wsparcie miejscowości uzdrowiskowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 w poszczególnych gminach uzdrowiskowych

Gmina	Wartość projektów realizowanych w ramach Poddziałania 6.3.2 Wsparcie miejscowości uzdrowiskowych [mln zł]
Krynica-Zdrój	108,0 mln zł
Muszyňa	39,5 mln zł
Piwniczna-Zdrój	19,1 mln zł
Rabka-Zdrój	18,6 mln zł
Kraków	11,6 mln zł
Uście Gorlickie	11,4 mln zł
Sękowa	4,2 mln zł
Szczawnica	3,0 mln zł

Źródło: Lista projektów realizowanych z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 - stan na 2 lipca 2023 r., www.rpo.malopolska.pl/o-programie/poznaj-projekty/lista-beneficjentow, dostęp: 31.07.2023

Poniżej – dane na temat zmiany wartości wskaźników, które opisują potencjalne efekty realizacji projektów w ramach Poddziałania 6.3.2 Wsparcie miejscowości uzdrowiskowych w tych gminach.

²¹ Lista projektów realizowanych z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 - stan na 2 lipca 2023 r., www.rpo.malopolska.pl/o-programie/poznaj-projekty/lista-beneficjentow, dostęp: 31.07.2023.

Tabela 19. Zmiana wartości wskaźników, które opisują potencjalne efekty realizacji projektów w ramach Poddziałania 6.3.2 Wsparcie miejscowości uzdrowiskowych w małopolskich gminach uzdrowiskowych

Gmina	Podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej wspartych obszarów			Wzrost zatrudnienia	Rozwój przemysłów czasu wolnego	Rozwój turystyki uzdrow. i prozdrow.
	Zmiana l. podm. gosp. w sekcji I 2014-2022 [%]	Zmiana l. miejsc nocl. 2014-2022 [%]	Zmiana wielkości populacji 2014-2020 [%]	Zmiana l. osób prac. 2014-2021 [%]*	Zmiana l. uczest. imprez kult. i odwied. instytucje kultury 2014-2022 [%]	Zmiana l. korzyst. z oferty uzdrow. 2015-2022 [%]
Krynica-Zdrój	+18,5%	+5,3%	-6,5%	-6,5%	-56,2%	+11,5%
Muszyzna	+13,0%	-34,1%	-4,7%	+13,4%	+204,2%	+12,1%
Piwniczna-Zdrój	+1,6%	-19,0%	-6,0%	-3,4%	-82,8%	-10,4%
Rabka-Zdrój	+31,4%	+5,4%	-4,3%	+3,0%	-31,4%	-27,5%
Kraków	+45,2%	+11,7%	+5,4%	+24,0%	+11,9%	-44,8%
Uście Gorlickie	+33,3%	-0,4%	+0,8%	-2,0%	-64,5%	+67,2%
Sękowa	+125,0%	+610,0%	-2,0%	+11,1%	-55,7%	-45,0%**
Szczawnica	+14,1%	+12,4%	-9,6%	+0,5%	+8,9%	+15,8%
Polska	+25,5%	+12,4%	-1,9%	+10,6%	-6,2%	+2,3%
woj. małopolskie	+35,6%	+12,2%	1,8%	+17,6%	-1,9%	+6,8%
pow. gorlicki	+7,5%	+14,1%	-3,1%	+6,6%	-35,2%	+73,4%**
pow. nowosąd.	+31,4%	+0,4%	+1,5%	+19,6%	-34,8%	+10,5%
pow. nowotarski	+58,4%	+11,9%	0,0%	+12,2%	-25,5%	-11,0%

*dane dotyczą podmiotów gospodarki narodowej o liczbie pracujących 10 i więcej osób oraz jednostek sfery budżetowej niezależnie od liczby pracujących

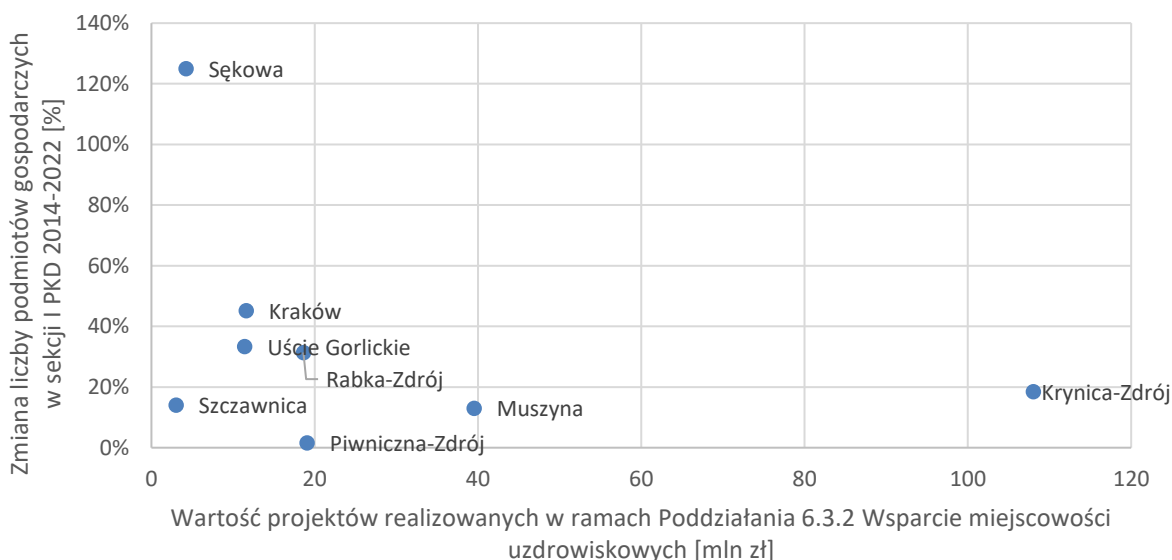
**zmiana dla lat 2016-2022

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Bazując na zmianach wartości części analizowanych wskaźników można zauważyć, że **realizacja projektów w ramach Poddziałania 6.3.2 jednoznacznie nie przyczyniła się do poprawy niektórych obszarów sytuacji w gminach uzdrowiskowych – tak jest w przypadku zmiany wielkości populacji** (realizacja projektów w żaden sposób nie przyczyniła się do zahamowania depopulacji w gminach uzdrowiskowych) **i zmiany liczby uczestników imprez i odwiedzających instytucje kultury** (tutaj czynnikiem zewnętrznym, który wpłynął na obszar zahamowania rozwoju przemysłów czasu wolnego w analizowanym okresie najpewniej była pandemia COVID-19 – więcej na ten temat w podrozdziale *4.3 Kultura i dziedzictwo kulturowe jako uzupełnienie oferty turystyczno-uzdrowiskowej*). Dla pozostałych wskaźników zbadano kwestię korelacji z wartością realizowanych projektów w każdej gminie.

We wszystkich gminach, w których realizowano projekty w ramach Poddziałania 6.3.2 wzrosła liczba podmiotów gospodarczych w sekcji I PKD Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi. Nie jest to jednak wzrost skorelowany z wartością realizowanych projektów. Ponadto w analizowanych gminach powiatu nowosądeckiego i nowotarskiego wzrost liczby podmiotów gospodarczych w sekcji I jest niższy niż w ogóle tych powiatów. Nieco inaczej jest w przypadku gmin Sękowa i Uście Gorlickie, gdzie wzrosty liczby podmiotów w sekcji I są wyższe niż w ogóle powiatu gorlickiego. **Można skonkludować, że realizacja projektów nie wpłynęła bezpośrednio na znaczące zwiększenie liczby podmiotów działających w obszarze zakwaterowania i gastronomii** – zaobserwowany wzrost może być niezależny od realizacji tych projektów, znaczący efekt ich realizacji może pojawić się później, projekty miały zbyt małą skalę by wpłynąć w dużym stopniu na ukształtowanie lokalnej gospodarki lub inne czynniki zaburzają obraz w tym zakresie (np. pandemia COVID-19, hamująca rozwój branży turystycznej).

Wykres 5. Wartość projektów realizowanych w ramach Poddziałania 6.3.2 Wsparcie miejscowości uzdrowiskowych [mln zł] a zmiana liczby podmiotów gospodarczych w sekcji I PKD 2014-2022 [%] w gminach, w których realizowano projekty Poddziałania 6.3.2

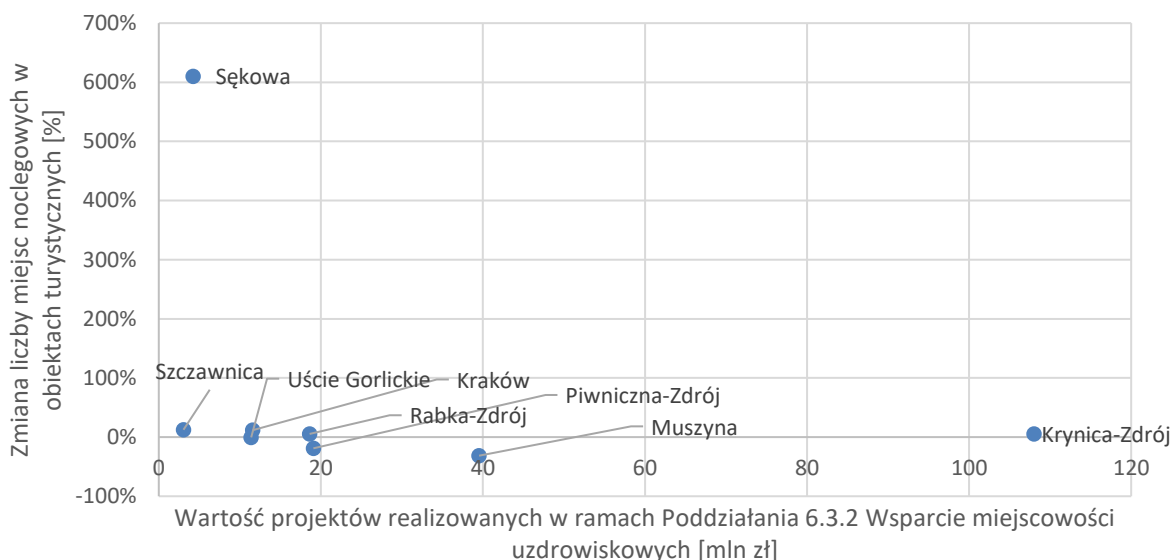

Wartość wskaźnika korelacji: **-0,32**

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Lista projektów realizowanych z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 - stan na 2 lipca 2023 r., www.rpo.malopolska.pl/o-programie/poznaj-projekty/lista-beneficjentow, dostęp: 31.07.2023

W części gmin, w których realizowano projekty w ramach Poddziałania 6.3.2 wzrosła liczba miejsc noclegowych w obiektach turystycznych w latach 2014-2022, w części – spadła (najznaczniej w gminach Muszyna i Piwniczna-Zdrój). Ponownie, trudno dopatrzeć się korelacji dynamiki liczby miejsc noclegowych i wartości projektów w ramach Poddziałania 6.3.2, jak i powiaty ogółem, w których znajdują się analizowane gminy notowały niejednokrotnie lepsze wyniki w tym zakresie. Tym samym konkluzja może być podobna, co w przypadku wcześniej omawianego wskaźnika - **realizacja projektów nie wpłynęła bezpośrednio na znaczące zwiększenie liczby miejsc noclegowych** – wyraźniejszy efekt ich realizacji może pojawić się później, projekty miały zbyt małą skalę by wpłynąć w tak dużym stopniu na zdynamizowanie lokalnej bazy turystycznej lub inne czynniki zaburzają obraz w tym zakresie (ponownie można tu wskazać na pandemię COVID-19, hamującą rozwój branży turystycznej).

Wykres 6. Wartość projektów realizowanych w ramach Poddziałania 6.3.2 Wsparcie miejscowości uzdrowiskowych [mln zł] a zmiana liczby miejsc noclegowych w obiektach turystycznych [%] w gminach, w których realizowano projekty Poddziałania 6.3.2

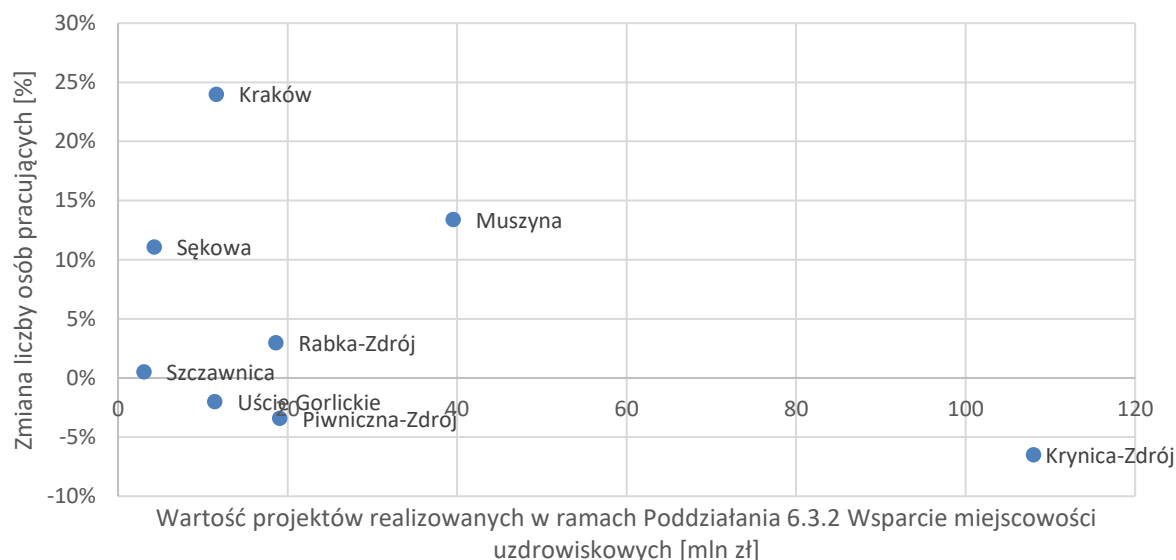

Wartość wskaźnika korelacji: **-0,27**

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Lista projektów realizowanych z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 - stan na 2 lipca 2023 r., www.rpo.malopolska.pl/o-programie/poznaj-projekty/lista-beneficjentow, dostęp: 31.07.2023

W części gmin, w których realizowano projekty w ramach poddziałania 6.3.2 wzrosła liczba pracujących w latach 2014-2022, w części – spadła (w gminach Krynica-Zdrój, Piwniczna-Zdrój i Uście Gorlickie). Także w przypadku tego wskaźnika trudno wykazać korelację dynamiki liczby pracujących i wartości projektów w ramach poddziałania 6.3.2. Tu także sytuacja w ogóle powiatów, województwa czy kraju zmieniała się korzystniej. Tym samym **realizacja projektów nie wpłynęła bezpośrednio na znaczące zwiększenie liczby pracujących** – wyraźniejszy efekt ich realizacji może pojawić się później, projekty miały zbyt małą skalę by wpłynąć w tak dużym stopniu na zdynamizowanie lokalnego rynku pracy lub inne czynniki zaburzają obraz w tym zakresie.

Wykres 7. Wartość projektów realizowanych w ramach poddziałania 6.3.2 Wsparcie miejscowości uzdrowiskowych [mln zł] a zmiana liczby osób pracujących [%] w gminach, w których realizowano projekty poddziałania 6.3.2

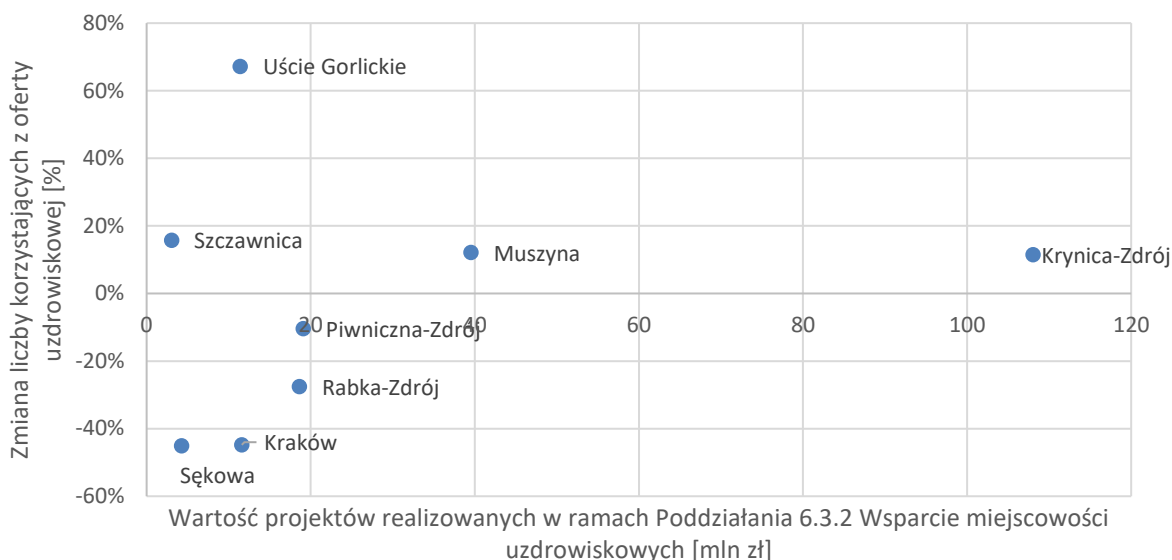
Wartość wskaźnika korelacji: **-0,38**

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Lista projektów realizowanych z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 - stan na 2 lipca 2023 r., www.rpo.malopolska.pl/o-programie/poznaj-projekty/lista-beneficjentow, dostęp: 31.07.2023

Zmiana w zakresie liczby korzystających z oferty uzdrowiskowej to jedyny z obszarów, w którym można wskazać dodatnią korelację z wartością projektów realizowanych w ramach Poddziałania 6.3.2 – choć jest to korelacja bardzo słaba. W części gmin mimo realizacji projektów odnotowano spadki liczby kuracjuszy w uzdrowiskach (Piwniczna-Zdrój, Rabka-Zdrój, Sękowa, Kraków). W pozostałych jednak wzrost ten był znaczący na tle kraju.

Niemniej jednak trudno jednak wskazać, by we wszystkich analizowanych jednostkach realizowane projekty w ramach Poddziałania 6.3.2 wpłynęły na rozwój popytu na usługi uzdrowiskowe. Może to być zależne od charakteru tych projektów, ale także horyzontu czasowego, w jakim należy spodziewać się ich efektów.

Wykres 8. Wartość projektów realizowanych w ramach Poddziałania 6.3.2 Wsparcie miejscowości uzdrowiskowych [mln zł] a zmiana liczby korzystających z oferty uzdrowiskowej [%] w gminach, w których realizowano projekty Poddziałania 6.3.2

Wartość wskaźnika korelacji: **0,18**

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Lista projektów realizowanych z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 - stan na 2 lipca 2023 r., www.rpo.malopolska.pl/o-programie/poznaj-projekty/lista-beneficjentow, dostęp: 31.07.2023

Podsumowując, **skorzystanie z dostępnych danych mogących obrazować potencjalne efekty realizacji projektów w ramach Poddziałania 6.3.2 Wsparcie miejscowości uzdrowiskowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 nie daje jednoznacznego obrazu tego, że wpłynęły one znacząco na sytuację społeczno-gospodarczą czy w obszarze turystyki w analizowanych gminach.** Kwestią, która to utrudnia może być horyzont czasowy – według danych z *Listy projektów realizowanych z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 - stan na 2 lipca 2023 r.* **14 z tych projektów (a więc prawie połowa) miało termin zakończenia w roku 2021 lub później, zatem trudno się spodziewać efektów już w 2023 roku wobec faktu, że część realizowanych inwestycji i przedsięwzięć wymaga promocji by przynosić efekty w postaci zwiększenia ruchu turystycznego, bazy turystycznej, poprawy sytuacji na rynku pracy czy popytu na usługi uzdrowiskowe.**

Ponadto pod koniec perspektywy 2014-2020, a więc w czasie realizacji tych projektów i w czasie potencjalnego wystąpienia spodziewanych efektów nastąpiły **bardzo poważne zmiany w makrootoczeniu związane z pandemią COVID-19**, które znacząco wpłynęły na gospodarkę, a w szczególności na branżę turystyczną, zaburzając obraz efektów, które mogą przynieść zrealizowane przedsięwzięcia. Dodatkowo warto wskazać, że w umowach o dofinansowanie analizowanych projektów zaplanowano, że powstanie 169 nowych etatów w wyniku projektów²², co na tle kilku analizowanych gmin jest wartością niezmienną w tak dużym zakresie sytuacji na lokalnym rynku pracy. Można domniemywać, że **zakres tych projektów, a także w przypadku niektórych gmin niewielka ich liczba (1-2 projekty) może w nie aż tak znaczącym zakresie zmienić obraz lokalnej gospodarki i branży turystycznej, by było to tak wyraźnie widoczne w statystykach na poziomie gminnym.**

Można skonkludować, że **realizacja projektów przyczyniła się w pewnym zakresie do zmian krajobrazu społeczno-gospodarczo-turystycznego małopolskich gmin uzdrowiskowych.** Zrewitalizowano przestrzeń publiczną, rozwinęto infrastrukturę uzdrowiskową, zbudowano lub przebudowano obiekty uzdrowiskowe, stworzono nowe atrakcje turystyczne (np. wieża widokowa ze ścieżką przyrodniczo-edukacyjną w koronie drzew i kolej krzesiolkowa „Słotwinka” wraz z urządzeniami i infrastrukturą techniczną w stacji narciarskiej Słotwiny Arena w Krynicy-Zdroju). **Przy odpowiedniej promocji zrealizowanych przedsięwzięć mają one szansę na przyczynienie się do rozwoju produktu turystycznego małopolskich gmin uzdrowiskowych, a w dalszej kolejności – do przemian społeczno-gospodarczych tych obszarów.**

W kontekście tworzenia przyszłych instrumentów wspierających gminy uzdrowiskowe w Małopolsce *Ewaluacja wpływu projektów realizowanych w ramach 6. osi priorytetowej Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 „Dziedzictwo regionalne” na podniesienie atrakcyjności i konkurencyjności regionu. Raport końcowy* wskazuje, że **identyfikuje się potrzeby i trendy społeczno-rozwojowe w miejscowościach uzdrowiskowych, które wskazują na dalszą konieczność**

²² Op. cit. Ewaluacja wpływu projektów realizowanych..., s. 102

dedykowanego wsparcia dla tych jednostek. Rosnąca liczba odwiedzających, przewidywany wzrost popytu na usługi uzdrowiskowe w związku ze starzeniem się społeczeństwa, konieczność ciągłych napraw i zwiększania przepustowości infrastruktury uzdrowiskowej wobec natężenia ruchu turystycznego, unikalne potrzeby miejscowości uzdrowiskowych związane z wyjątkowymi zasobami i specyficzną ofertą turystyczną – to czynniki przemawiające za wyodrębnieniem alokacji finansowej dla wsparcia uzdrowisk w przyszłym okresie programowania²³.

²³ Op. cit. Ewaluacja wpływu projektów realizowanych..., s. 116-117.

4. Analiza sytuacji rozwojowej małopolskich uzdrowisk

4.1 Podstawowe informacje dotyczące małopolskich uzdrowisk

Aktualnie na terenie województwa małopolskiego znajduje się **10 miejscowości posiadających status uzdrowiska: Krynica-Zdrój, Muszyna, Piwniczna-Zdrój, Rabka-Zdrój, Swoszowice (gmina Kraków), Szczawnica, Wapienne (gmina Sękowa), Wysowa-Zdrój (gmina Uście Gorlickie), Złockie (gmina Muszyna) oraz Żegiestów-Zdrój (gmina Muszyna)**. Dodatkowo wyróżniono **1 obszar ochrony uzdrowiskowej w gminie Czarny Dunajec**.

Poniżej – podstawowe informacje o małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych, ich lokalizacji, typie gmin, w jakich się znajdują oraz populacji.

Tabela 20. Podstawowe informacje o małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej oraz gminach, w jakich się znajdują

gmina	typ gminy	powiat	liczba ludności gminy w 2021 roku [os.]	miejscowość uzdrowiskowa	liczba ludności miejscowości uzdrowiskowej w 2021 roku [os.]
Czarny Dunajec	miejsko-wiejska*	nowotarski	22 120	Czarny Dunajec	3 772
Kraków	miejska, miasto na prawach powiatu	m. Kraków	800 653	Swoszowice	29 087**
Krynica-Zdrój	miejsko-wiejska	nowosądecki	16 035	Krynica-Zdrój	10 001
Muszyna	miejsko-wiejska	nowosądecki	11 328	Muszyna	4 600
				Złockie	918
				Żegiestów-Zdrój	859
Piwniczna-Zdrój	miejsko-wiejska	nowosądecki	10 105	Piwniczna-Zdrój	5 507
Rabka-Zdrój	miejsko-wiejska	nowotarski	16 796	Rabka-Zdrój	12 468
Sękowa	wiejska	gorlicki	4 881	Wapienne	148
Szczawnica	miejsko-wiejska	nowotarski	6 919	Szczawnica	5 465

Uście Gorlickie	wiejska	gorlicki	6 847	Wysowa-Zdrój	757
----------------------------	---------	----------	-------	---------------------	-----

*od 1.01.2023 roku, wcześniej gmina wiejska

**dane według raportu *Kraków w liczbach 2021* – liczba ludności zameldowanej na stałe w dzielnicy X Swoszowice

Źródło: Narodowy Spis Powszechny 2021, Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Można zauważyć, że małopolskie miejscowości uzdrowiskowe są bardzo **różnorodne pod względem demograficznym**. Są wśród nich bowiem tak duże jednostki jak dzielnica Swoszowice w Krakowie z prawie 30 tysiącami mieszkańców, jak i małe wsie jak Wapienne w gminie Sękowa ze 148 mieszkańcami. Widoczne jest ponadto **duże zróżnicowanie administracyjne gmin, w których znajdują się te miejscowości** – od Krakowa, który jest stolicą województwa i miastem na prawach powiatu, poprzez gminy miejsko-wiejskie (np. Krynica-Zdrój, Muszyna) po gminy wiejskie (np. Sękowa). Ta różnorodność to duże wyzwanie dla tworzenia *Strategii terytorialnej IIT na lata 2021-2027 dla uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej w Małopolsce*. **Miejscowości uzdrowiskowe Małopolski skoncentrowane są w południowej części regionu (powiaty nowosądecki, nowotarski i gorlicki), a dodatkowo w stolicy województwa.**

Większość analizowanych uzdrowisk łączy rok nadania statusu uzdrowiska, czyli rok wydania Zarządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej w sprawie wykazu miejscowości uznanych za uzdrowiska z 1967 roku. Wyjątkiem jest uzdrowisko Złockie, któremu status nadano w 2022 roku. **Analizowane uzdrowiska są dość różnorodne pod kątem ich powierzchni** – największe to uzdrowisko Krynica-Zdrój o powierzchni ponad 6,5 tys. ha, a najmniejsze – Swoszowice o powierzchni nieprzekraczającej 1 tys. ha. Do mniejszych uzdrowisk zaliczyć należy także Wapienne czy Żegiestów-Zdrój. Ponadto w 2016 roku wyznaczono status obszaru ochrony uzdrowiskowej Czarny Dunajec o relatywnie dużej powierzchni ponad 6,8 tys. ha. Różnorodność pod kątem wielkości też stanowi pewne wyzwanie dla opracowywania *Strategii*.

Tabela 21. Informacje o roku nadania statusu uzdrowiska/obszaru ochrony uzdrowiskowej oraz powierzchni małopolskich uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej

Uzdrowisko/ obszar ochrony uzdrowiskowej	Rok nadania statusu uzdrowiska/obszaru ochrony uzdrowiskowej	Powierzchnia [ha]
Czarny Dunajec	2016	6 881,0 ha
Swoszowice	1967	684,1 ha
Krynica-Zdrój	1967	6 563,0 ha
Muszyna	1967	3 539,1 ha
Złockie	2022	4 050,5 ha
Żegiestów-Zdrój	1967	2 157,3 ha
Piwniczna-Zdrój	1967	3 830,0 ha
Rabka-Zdrój	1967	3 669,8 ha
Wapienne	1967	1 695,0 ha
Szczawnica	1967	3 289,8 ha
Wysowa-Zdrój	1967	3 857,0 ha

Źródło: Rejestr uzdrowisk według stanu na 20.03.2023, Rejestr obszarów ochrony uzdrowiskowej według stanu na 20.03.2023, Ministerstwo Zdrowia.

Naturalnymi surowcami leczniczymi w małopolskich uzdrowiskach są w znakomitej większości wody lecznicze, stanowiące wyjątkowy zasób przyrodniczy omawianych terenów. Na tym tle wyróżnia się charakterystyka obszaru ochrony uzdrowiskowej Czarny Dunajec, dla którego naturalnym surowcem leczniczym jest borowina.

Tabela 22. Informacje o naturalnych surowcach leczniczych małopolskich uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej

Uzdrowisko/ obszar ochrony uzdrowiskowej	Naturalne surowce lecznicze
Czarny Dunajec	1) peloid leczniczy (borowina) ze złoża „Puścizna Wielka”
Swoszowice	1) woda lecznicza, mineralna, swoista, 0,26%, siarczanowo-wodorowęglanowo-wapniowo-magnezowa, siarczkowa z ujęcia „Źródło Napoleon” 2) woda lecznicza, mineralna, swoista, 0,27% siarczanowo-wodorowęglanowo-wapniowo-magnezowa, siarczkowa z ujęcia „Źródło Główne”
Krynica-Zdrój	1) woda lecznicza, mineralna, swoista, 0,30% wodorowęglanowo-wapniowa, szczawa, metakrzemowa z ujęcia „ZDRÓJ GŁÓWNY” 2) woda lecznicza, swoista, słabo zmineralizowana, 0,062% wodorowęglanowo-wapniowa, kwasowęglowa z ujęcia „JAN ZBIORCZO” (A, B, C) 3) woda lecznicza, mineralna, swoista, 0,11% wodorowęglanowo-wapniowa, szczawa ze źródła „JÓZEF” 4) woda lecznicza, mineralna, swoista, 0,32% wodorowęglanowo-magnezowo-sodowo-wapniowa, szczawa ze ujęcia „SŁOTWINKA” 5) woda lecznicza, mineralna, swoista, 0,13% wodorowęglanowo-wapniowo-magnezowa, kwasowęglowa z odwiertu „Nr 1” 6) woda lecznicza, mineralna, swoista, 0,38% wodorowęglanowo-wapniowa, szczawa, krzemowa z ujęcia „NR 3” 7) woda lecznicza, mineralna, swoista, 0,39% wodorowęglanowo-wapniowa, szczawa, metakrzemowa, żelazista z ujęcia Nr 5 „TADEUSZ” 8) woda lecznicza, mineralna, swoista, 0,12% wodorowęglanowo-wapniowa, kwasowęglowa z ujęcia „Nr 6” 9) woda lecznicza, mineralna, swoista, 0,12% wodorowęglanowo-wapniowo-magnezowa, kwasowęglowa z ujęcia „NR 7” 10) woda lecznicza, mineralna, swoista, 0,23% wodorowęglanowo-wapniowa, szczawa, żelazista z ujęcia „NR 8” 11) woda lecznicza, mineralna, swoista, 0,41% wodorowęglanowo-wapniowo-magnezowa, szczawa z ujęcia „NR 9” 12) woda lecznicza, mineralna, swoista, 0,38% wodorowęglanowo-wapniowo-sodowo-magnezowa, szczawa z ujęcia Nr 14 „MIECZYŚLAW” 13) woda lecznicza mineralna, swoista, 0,43% wodorowęglanowo-wapniowo-magnezowa, szczawa, krzemowa, żelazista z ujęcia „NR 18” 14) woda lecznicza, swoista, 0,084% słabo zmineralizowana, wodorowęglanowo-wapniowa, szczawa, żelazista z ujęcia „JAN 1” 15) woda lecznicza, mineralna, swoista, 0,31%, wodorowęglanowo-wapniowa, szczawa, z ujęcia „JAN 13a”

	16) woda lecznicza, mineralna, swoista, 2,49%, wodorowęglanowo-sodowa, szczawa, metakrzemowa, jodkowa, z ujęcia „ZUBER I” (Nr 2) 17) woda lecznicza, mineralna, swoista, 2,26%, wodorowęglanowo-sodowa, szczawa, metakrzemowa, z ujęcia „ZUBER II” (Nr 11) 18) woda lecznicza, mineralna, swoista 2,82%, wodorowęglanowo-sodowa, szczawa, metakrzemowa, jodkowa, z ujęcia „ZUBER III” (Nr 13) 19) woda lecznicza, mineralna, swoista 2,77%, wodorowęglanowo-sodowa, szczawa, szczawa, jodkowa, z ujęcia „ZUBER IV” (Nr 17)
Muszyna	1) woda lecznicza, mineralna, swoista, 0,36%, wodorowęglanowo-wapniowa, żelazista, szczawa z ujęcia „KAROLINA” 2) woda lecznicza mineralna, swoista, 0,49%, wodorowęglanowo-sodowo-magnezowa, szczawa z ujęcia „MILUSIA” 3) woda lecznicza, mineralna, swoista, 0,67%, wodorowęglanowo-magnezowo-sodowa, szczawa z ujęcia „ANTONI” 4) woda lecznicza mineralna, swoista, 0,60%, wodorowęglanowo-wapniowo-magnezowo-sodowa, żelazista, szczawa z ujęcia „GRUNWALD-1” 5) woda lecznicza, mineralna, swoista, 0,24%, wodorowęglanowo-magnezowo-wapniowa, szczawa z ujęcia „P-4”
Złockie	1) woda lecznicza, mineralna, swoista, 0,16%, wodorowęglanowo-wapniowo-magnezowa, szczawa z ujęcia „ZŁOCKIE-8” 2) woda lecznicza, mineralna, swoista, 0,16%, wodorowęglanowo-wapniowo-sodowa, szczawa z ujęcia „SL-3”
Żegiestów-Zdrój	1) woda lecznicza, mineralna, swoista, 1,00%, wodorowęglanowo-sodowo-magnezowa, żelazista, metakrzemowa, szczawa z ujęcia „WIKTOR” 2) woda lecznicza, mineralna, swoista, 0,39%, wodorowęglanowo-sodowo-magnezowo-wapniowa, siarczkowa, szczawa z ujęcia „ZOFIA 2” 3) woda lecznicza, mineralna, swoista, 0,26%, wodorowęglanowo-wapniowo-magnezowa, żelazista, szczawa z ujęcia „ANNA”
Piwniczna-Zdrój	1) woda lecznicza, mineralna, swoista, 0,23% wodorowęglanowo-wapniowo-magnezowa, szczawa z ujęcia „P-1” 2) woda lecznicza, mineralna, swoista, 0,29% wodorowęglanowo-wapniowo-magnezowa, szczawa z ujęcia „P-2” 3) woda lecznicza, mineralna, swoista, 0,35% wodorowęglanowo-magnezowo-wapniowo-sodowa, szczawa z ujęcia „P-7”
Rabka-Zdrój	1) lecznicza woda mineralna, swoista 1,96%, chlorkowo-sodowa (solanka), jodkowa z odwiertu „Warzelania” 2) lecznicza woda mineralna, swoista 2,50% chlorkowo-sodowa (solanka), jodkowa z odwiertu „Krakus” 3) lecznicza woda mineralna, swoista 1,87% chlorkowo-sodowa (solanka), jodkowa z odwiertu „Helena” 4) lecznicza woda mineralna, swoista 1,94% chlorkowo-sodowa (solanka), jodkowa z odwiertu „Rabka 19”

	5) lecznicza woda mineralna, swoista 2,54% chlorkowo-sodowa (solanka), jodkowa, żelazista, teramalna, z odwieru „IG-2”
Wapienne	1) woda lecznicza, mineralna, swoista (słabo zmineralizowana), 0,05% wodorowęglanowo-sodowo-wapniowa, siarczkowa, ze źródła „MARTA” 2) woda lecznicza, mineralna, swoista (słabo zmineralizowana), 0,05% wodorowęglanowo-wapniowo-sodowa, siarczkowa, ze źródła „KAMILA”
Szczawnica	1) woda lecznicza mineralna, swoista, 018% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowo-wapniowa z ujęcia „PD-4” (HELENA) 2) woda lecznicza mineralna, swoista, 0,48% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowa, jodkowa, szczawa z ujęcia „STEFAN” 3) woda lecznicza mineralna, swoista, 0,59% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowa, jodkowa, szczawa z ujęcia „JÓZEFINA” 4) woda lecznicza mineralna, swoista, 1,10% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowa, jodkowa, szczawa z ujęcia „JÓZEF” 5) woda lecznicza mineralna, swoista, 0,46% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowa, jodkowa, szczawa z ujęcia „JAN” 6) woda lecznicza mineralna, swoista, 0,26% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowa, szczawa z ujęcia „PITONIAKÓWKA WYPŁYW B+C+D+G” 7) woda lecznicza mineralna, swoista, 0,28% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowa, jodkowa, szczawa z ujęcia „PITONIAKÓWKA WYPŁYW F” 8) woda lecznicza mineralna, swoista, 2,70% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowa, jodkowa, szczawa z ujęcia „MAGDALENA” 9) woda lecznicza mineralna, swoista, 0,76% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowa, jodkowa, szczawa z ujęcia „WANDA” 10) woda lecznicza mineralna, swoista, 0,25% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowa-wapniowa, szczawa z ujęcia „SZYMON”
Wysowa-Zdrój	1) woda lecznicza, mineralna, swoista, 2,28% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowa, jodkowa, szczawa, z odwieru „ALEKSANDRA” 2) woda lecznicza, mineralna, swoista, 0,20% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowa, szczawa, z odwieru „JÓZEF I” 3) woda lecznicza, mineralna, swoista, 0,44% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowa, jodkowa, szczawa, z odwieru „JÓZEF II” 4) woda lecznicza, mineralna, swoista, 0,15% wodorowęglanowo-sodowo-wapniowa, szczawa, z odwieru „SŁONE” 5) woda lecznicza, mineralna, swoista, 0,44% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowo, jodkowa, szczawa, z odwieru „HENRYK” W-11 6) woda lecznicza, mineralna, swoista, 0,39% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowo-wapniowa, szczawa, z odwieru „WŁADYSŁAW” W-12 7) woda lecznicza mineralna, swoista, 0,17% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowa, szczawa, z odwieru „W-24” 8) woda lecznicza, mineralna, swoista, 0,78% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowa, jodkowa, szczawa, z odwieru „W-16”

	9) woda lecznicza, mineralna, swoista, 0,45% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowa, jodkowa, szczawa, z odwiertu „W-15” 10) woda lecznicza, mineralna, swoista, 1,32% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowa, jodkowa, szczawa, z odwiertu „FRANCISZEK” W-14 11) woda lecznicza, mineralna, swoista, 0,85% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowa, jodkowa, szczawa z odwiertu „ANNA” W-13” 12) woda lecznicza, mineralna, swoista, 0,34% wodorowęglanowo-chlorkowo-sodowa, żelazista, jodkowa, szczawa z odwiertu „BRONISŁAW”
--	---

Źródło: Rejestr uzdrowisk według stanu na 20.03.2023, Rejestr obszarów ochrony uzdrowiskowej według stanu na 20.03.2023, Ministerstwo Zdrowia.

Największa liczba małopolskich uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej odpowiada swoim profilem leczniczym na choroby reumatyczne i ortopedyczno-urazowe, a w dalszej kolejności na choroby dolnych i górnych dróg oddechowych. Najszerszy profil leczniczy ma uzdrowisko Wysowa-Zdrój z 13 kierunkami leczenia, a następnie Krynica-Zdrój, Muszyna i Złockie – po 9 kierunków leczenia. Wąską specjalizację ma uzdrowisko Wapienne i Piwniczna-Zdrój oraz obszar ochrony uzdrowiskowej Czarny Dunajec. **W kontekście wcześniej zidentyfikowanych najważniejszych problemów zdrowotnych Polaków można zauważyć, że małopolskie uzdrowiska w dużej części odpowiadają na te problemy,** oferując wsparcie w chorobach ortopedyczno-urazowych (w odpowiedzi na liczne przypadki urazów, wypadków komunikacyjnych i chorób układu mięśniowo-szkieletowego), chorobach układu oddechowego (wobec rosnących potrzeb m.in. z uwagi na zanieczyszczenie środowiska) czy chorobach układu trawienia. Korzystne jest, że w ofercie uzdrowisk Muszyna, Złockie i Rabka-Zdrój jest wsparcie dla osób z chorobami kardiologicznymi i nadciśnieniem, uzdrowisk Krynica-Zdrój, Żegiestów-Zdrój, Rabka-Zdrój i Wysowa-Zdrój – dla osób z cukrzycą, a w przypadku aż małopolskich 6 uzdrowisk – dla osób zmagających się z otyłością. **To także oferta dopasowana do potrzeb zdrowotnych Polaków, związanych z rozwojem chorób cywilizacyjnych.**

Tabela 23. Informacje o kierunkach leczniczych małopolskich uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej

Uzdrowisko/ obszar ochrony uzdrowiskowy	choroby dolnych dróg oddechowych	choroby endokrynologiczne	choroby ginekologiczne	choroby górnych dróg oddechowych	choroby kardiologiczne i nadciśnienie	choroby kobiece	choroby krwi i układu krwiotwórczego	choroby naczyń obwodowych	choroby nerek i dróg moczowych	choroby ortopedyczno-urazowe	choroby skóry	choroby reumatologiczne	choroby układu nerwowego	choroby układu trawienia	cukrzyca	osteoporoza	otyłość	SUMA
Czarny Dunajec			X							X		X						3
Swoszowice										X	X	X	X			X		5
Krynica-Zdrój				X		X	X		X	X		X	X	X	X			9
Muszyna	X	X		X	X					X		X	X	X			X	9
Złockie	X	X		X	X					X		X	X	X			X	9
Żegiestów-Zdrój	X			X					X			X		X	X	X	X	8
Piwniczna-Zdrój	X			X								X		X				4
Rabka-Zdrój	X			X	X					X	X	X			X		X	8
Wapienne										X		X						2
Szczawnica	X			X						X		X					X	5
Wysowa-Zdrój	X			X			X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	13
SUMA	7	2	1	8	3	1	2	1	3	9	3	11	5	6	4	3	6	-

Źródło: Rejestr uzdrowisk według stanu na 20.03.2023, Rejestr obszarów ochrony uzdrowiskowej według stanu na 20.03.2023, Ministerstwo Zdrowia

Z uwagi na brak dostępności wielu statystyk na poziomie poszczególnych miejscowości w dalszej części opracowania większość analiz skoncentrowana została na poziomie gminnym. Jeżeli było to możliwe i dostępne były takie dane – wzbogacono materiał o analizę danych na poziomie miejscowości uzdrowiskowych.

4.2 Procesy demograficzne w gminach uzdrowiskowych

4.2.1 Liczba ludności

W małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2022 roku mieszkało łącznie prawie 900 tys. osób, przy czym 89,5% tej populacji przypadało na miasto Kraków. **Wyłączając Kraków z zestawienia można odnotować spadek liczby ludności w gminach uzdrowiskowych Małopolski o 3,9% w 2022 roku w stosunku do 2012 roku** (z 98,0 tys. do 94,2 tys.). Odrębna sytuacja ma miejsce w metropolitalnym Krakowie, gdzie populacja rośnie z roku na rok. Biorąc pod uwagę fakt, że większość analizowanych gmin odnotowuje spadek liczby ludności, można skonkludować, że **sytuacja demograficzna małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w pewnym zakresie się pogarsza**.

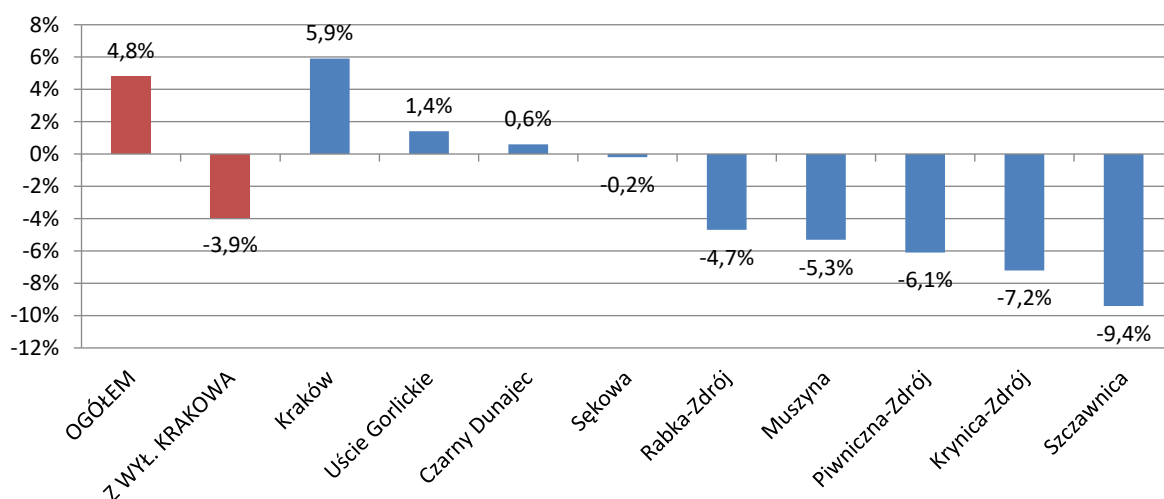
Tabela 24. Liczba ludności w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2012-2022 [os.]

Gmina	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Czarny Dunajec	21 985	22 065	22 163	22 267	22 318	22 423	22 527	22 626	22 138	22 102	22 113
Kraków	758 334	758 992	761 873	761 069	765 320	767 348	771 069	779 115	800 531	802 583	803 282
Krynica-Zdrój	16 980	16 991	16 862	16 858	16 852	16 780	16 777	16 680	16 090	15 933	15 762
Muszyňa	11 766	11 730	11 693	11 676	11 592	11 599	11 574	11 566	11 315	11 251	11 148
Piwniczna-Zdrój	10 688	10 683	10 667	10 673	10 658	10 676	10 650	10 588	10 128	10 113	10 032
Rabka-Zdrój	17 492	17 468	17 416	17 322	17 272	17 227	17 092	17 091	16 814	16 757	16 672
Sękowa	4 921	4 960	5 009	5 001	4 990	4 981	5 017	4 980	4 891	4 893	4 910
Szczawnica	7 431	7 472	7 445	7 402	7 322	7 286	7 265	7 204	6 931	6 828	6 732
Uście Gorlickie	6 719	6 711	6 754	6 805	6 815	6 843	6 837	6 848	6 837	6 859	6 811
OGÓŁEM	856 316	857 072	859 882	859 073	863 139	865 163	868 808	876 698	895 675	897 319	897 462
Z WYŁ. KRAKOWA	97 982	98 080	98 009	98 004	97 819	97 815	97 739	97 583	95 144	94 736	94 180

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Obserwując zmiany liczby ludności w dekadzie 2012-2022 w poszczególnych gminach uzdrowiskowych Małopolski można zaobserwować, jak znaczący wzrost populacji w Krakowie wpływa na ogólną populację tej grupy gmin. **Większość analizowanych gmin odnotowała spadki liczby ludności** - największe w gminach powiatu nowotarskiego (Szczawnica, Rabka-Zdrój) oraz nowosądeckiego (Krynica-Zdrój, Piwniczna-Zdrój, Muszyna). Poza Krakowem wzrost liczby ludności odnotowano jedynie w gminach Uście Gorlickie i Czarny Dunajec.

Wykres 9. Zmiana liczby ludności w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2012-2022 [%]

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Wyniki Narodowych Spisów Powszechnych z 2011 i 2021 roku pozwalają na porównanie populacji w tych dwóch punktach w czasie na poziomie poszczególnych miejscowości uzdrowiskowych. **Wyłączając Swoszowice, małopolskie miejscowości uzdrowiskowe Małopolski odnotowały spadek populacji o 8,1% w latach 2011-2021 – a więc nawet znaczniejszy niż gminy, do których należą jako całość (-3,3% w latach 2011-2021).** Wzrosty liczby ludności przypadły w udziale jedynie niewielkim miejscowościom – Złockie, Wapienne i Wysowa-Zdrój, których populacja nie przekracza 1 tys. osób. Krakowska dzielnica Swoszowice odnotowała z kolei 30-procentowy wzrost liczby ludności, a jej populacja w 2021 roku stanowiła 39,5% ludności małopolskich miejscowości uzdrowiskowych.

Tabela 25. Liczba ludności w poszczególnych małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2011 i 2021 roku

Miejscowość	2011 [os.]	2021 [os.]	zmiana 2011-2021 [%]
Czarny Dunajec	3 846	3 772	-1,9%
Swoszowice	22 319*	29 087*	+30,3%
Krynica-Zdrój	11 361	10 001	-12,0%
Muszyňa	5 123	4 600	-10,2%
Złockie	912	918	+0,7%
Żegiestów-Zdrój	1 031	859	-16,7%
Piwniczna-Zdrój	5 999	5 507	-8,2%
Rabka-Zdrój	13 278	12 468	-6,1%
Wapienne	147	148	+0,7%
Szczawnica	5 965	5 465	-8,4%
Wysowa-Zdrój	751	757	+0,8%
OGÓŁEM	70 732	73 582	+4,0%
Z WYŁĄCZENIEM SWOSZOWIC	48 413	44 495	-8,1%

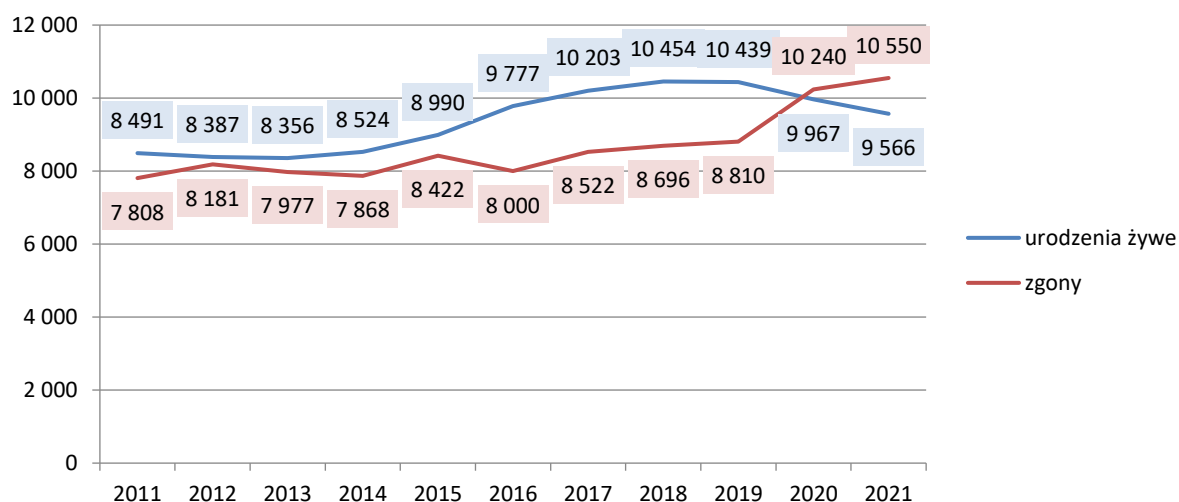
*dane według raportów *Kraków w liczbach 2011 i Kraków w liczbach 2021* – liczba ludności zameldowanej na stałe w dzielnicy X Swoszowice

Źródło: Narodowy Spis Powszechny 2021, Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

4.2.2 Ruch naturalny

W latach 2011-2019 w ogóle gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej województwa małopolskiego obserwowano przewagę urodzeń żywych nad zgonami – tych pierwszych było rokrocznie średnio 9,3 tys., tych drugich – 8,3 tys. **Sytuacja zmieniła się w 2020 roku.** Wiązać się to może z pandemią COVID-19, która rozpoczęła się w Polsce w marcu tego roku. Niebezpieczny, w szczególności dla osób starszych wirus, a także utrudniony dostęp do opieki zdrowotnej z uwagi na wprowadzane ograniczenia epidemiczne (*lockdowny*) najpewniej miały silny wpływ na takie ukształtowanie wskaźników demograficznych w małopolskich gminach uzdrowiskowych w tych latach.

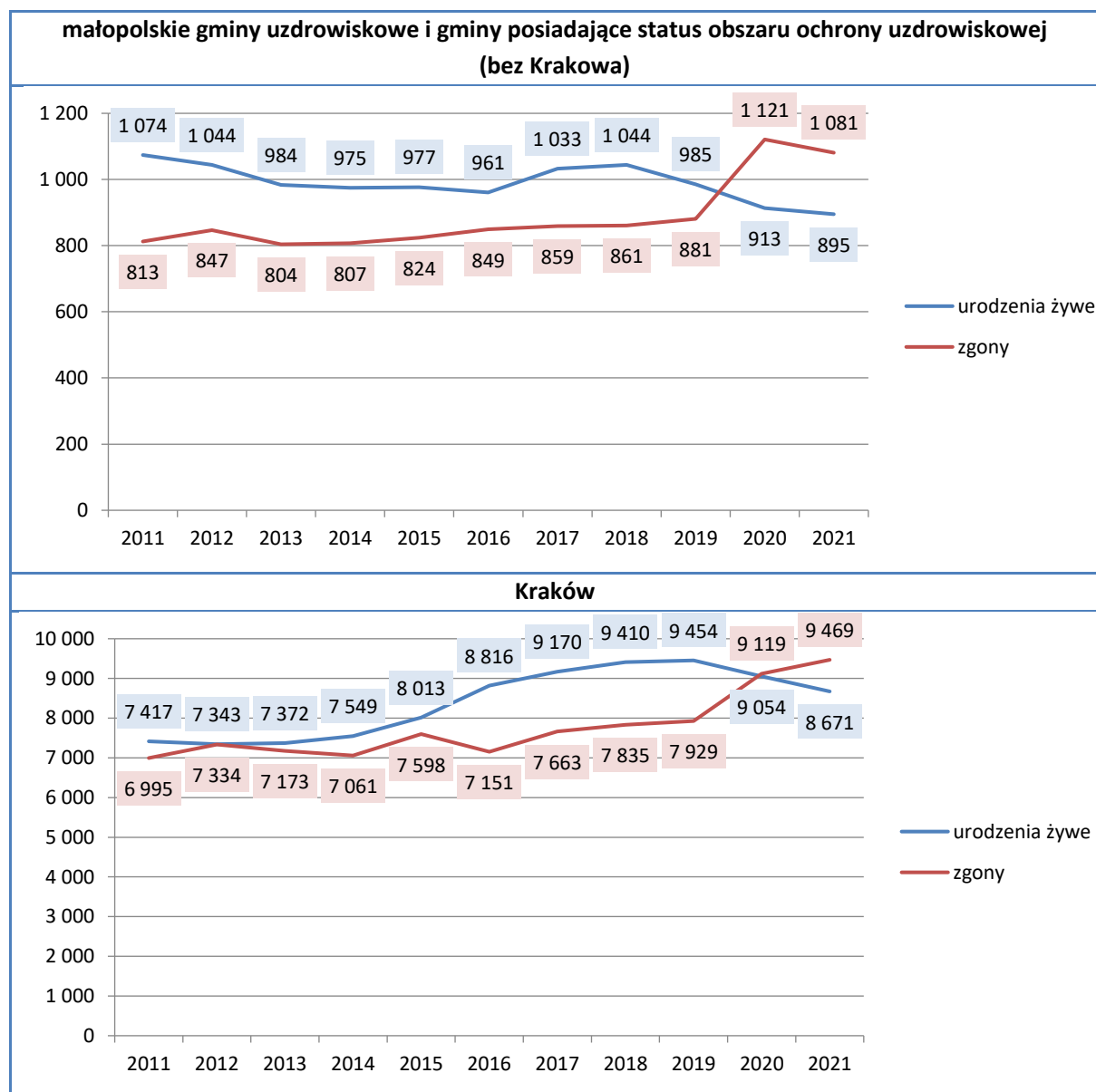
Wykres 10. Urodzenia żywe i zgony w ogóle małopolskich gmin i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2011-2021 [os.]

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Mając na uwadze odmiennosć uwarunkowań demograficznych Krakowa oraz pozostałych małopolskich gmin uzdrowiskowych Małopolski, prześledzono wskaźniki dotyczące urodzeń żywych oraz zgonów dla dwóch grup analizowanych gmin. **W dalszej części opracowania, aby uchwycić specyficzne cechy małopolskich gmin uzdrowiskowych skupiono się głównie na analizie wskaźników właśnie takich dwóch grup, z naciskiem na analizę sytuacji w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej bez Krakowa.** W przypadku obu zestawień widoczny jest wpływ pandemii COVID-19 na wskaźniki dotyczące urodzeń i zgonów i ujemny przyrost naturalny w latach 2020-2021, przy czym **wpływ pandemii COVID-19 na gminy poza Krakowem jawi się być silniejszy** (wzrost liczby zgonów w 2020 roku w relacji z rokiem poprzednim na poziomie 15,0% w Krakowie i 27,2% w pozostałych gminach).

Wykres 11. Urodzenia żywe i zgony w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2011-2021 [os.]

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Średnia z przyrostów naturalnych na 1 000 mieszkańców z lat 2011-2021 wyniosła dla ogółu małopolskich gmin uzdrowiskowych 0,9‰, przy czym warto odnotować, że dla lat 2011-2019 było to 1,2‰, a dla lat 2020-2021 -0,7‰, z kolei dla tych gmin z wykluczeniem Krakowa – 1,0‰. Najwyższe przyrosty naturalne w relacji z liczbą mieszkańców notują gminy Uście Gorlickie i Czarny Dunajec (dodatni przyrost naturalny nawet w 2020 roku), a także Piwniczna-Zdrój (z dodatnim przyrostem naturalnym w 2021 roku). Na drugim

biegunie są gminy z niemal rokrocznym ujemnym przyrostem naturalnym w całej analizowanej dekadzie – Szczawnica, Rabka-Zdrój i Sękowa.

Tabela 26. Przyrost naturalny na 1 000 ludności w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2011-2021 [‰]

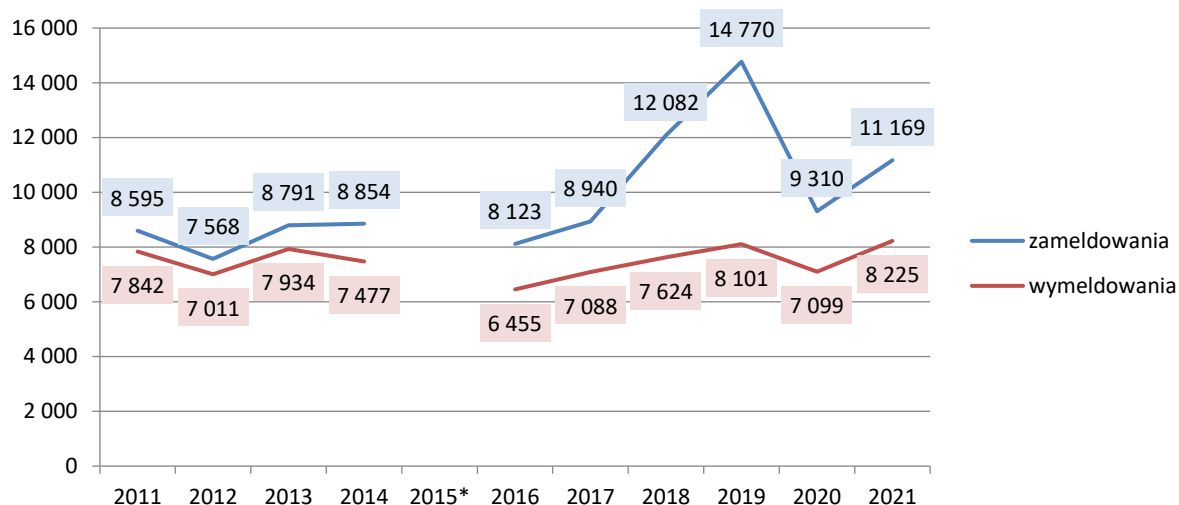
Gmina	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	średnia 2011-2021
Czarny Dunajec	2,3	2,3	2,0	2,4	2,8	2,8	3,6	4,6	2,7	0,9	-0,1	2,4
Kraków	0,6	0,0	0,3	0,6	0,5	2,2	2,0	2,1	2,0	-0,1	-1,0	0,8
Krynica-Zdrój	1,9	0,4	2,7	-0,1	2,2	2,3	2,6	2,3	0,3	-3,5	-3,8	0,7
Muszyňa	4,8	5,3	2,1	2,3	1,5	0,8	2,2	3,5	2,0	-2,1	-2,7	1,8
Piwniczna-Zdrój	5,1	3,6	1,4	1,3	2,3	2,7	2,8	1,4	1,3	-1,4	2,6	2,1
Rabka-Zdrój	0,0	0,8	-0,4	1,0	-0,8	-0,6	-2,2	-2,9	-0,5	-4,6	-3,6	-1,2
Sękowa	2,7	-1,4	4,5	2,0	-0,2	-2,8	-2,0	3,0	-3,2	-5,7	-2,9	-0,6
Szczawnica	2,7	0,4	2,6	0,3	-2,4	-4,1	0,4	-0,6	-2,4	-6,3	-6,5	-1,4
Uście Gorlickie	5,4	4,5	2,5	7,0	6,6	4,0	5,7	3,4	6,1	2,6	-0,3	4,3
OGÓŁEM	0,8	0,2	0,4	0,8	0,7	2,1	1,9	2,0	1,9	-0,3	-1,1	0,9
KRAKÓW	0,6	0,0	0,3	0,6	0,5	2,2	2,0	2,0	2,0	-0,1	-1,0	0,8
Z WYŁ. KRAKOWA	2,7	2,0	1,8	1,7	1,6	1,1	1,8	1,9	1,1	-2,2	-2,0	1,0

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

4.2.3 Migracje

Dla ogółu małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2011-2021 odnotowywano dodatnie saldo migracji – średnio na ich terenie meldowało się rocznie 9,8 tys. osób, a wymeldowywało – 7,5 tys.

Wykres 12. Zameldowania i wymeldowania w ogóle małopolskich gmin i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowskiej w latach 2011-2021 [os.]

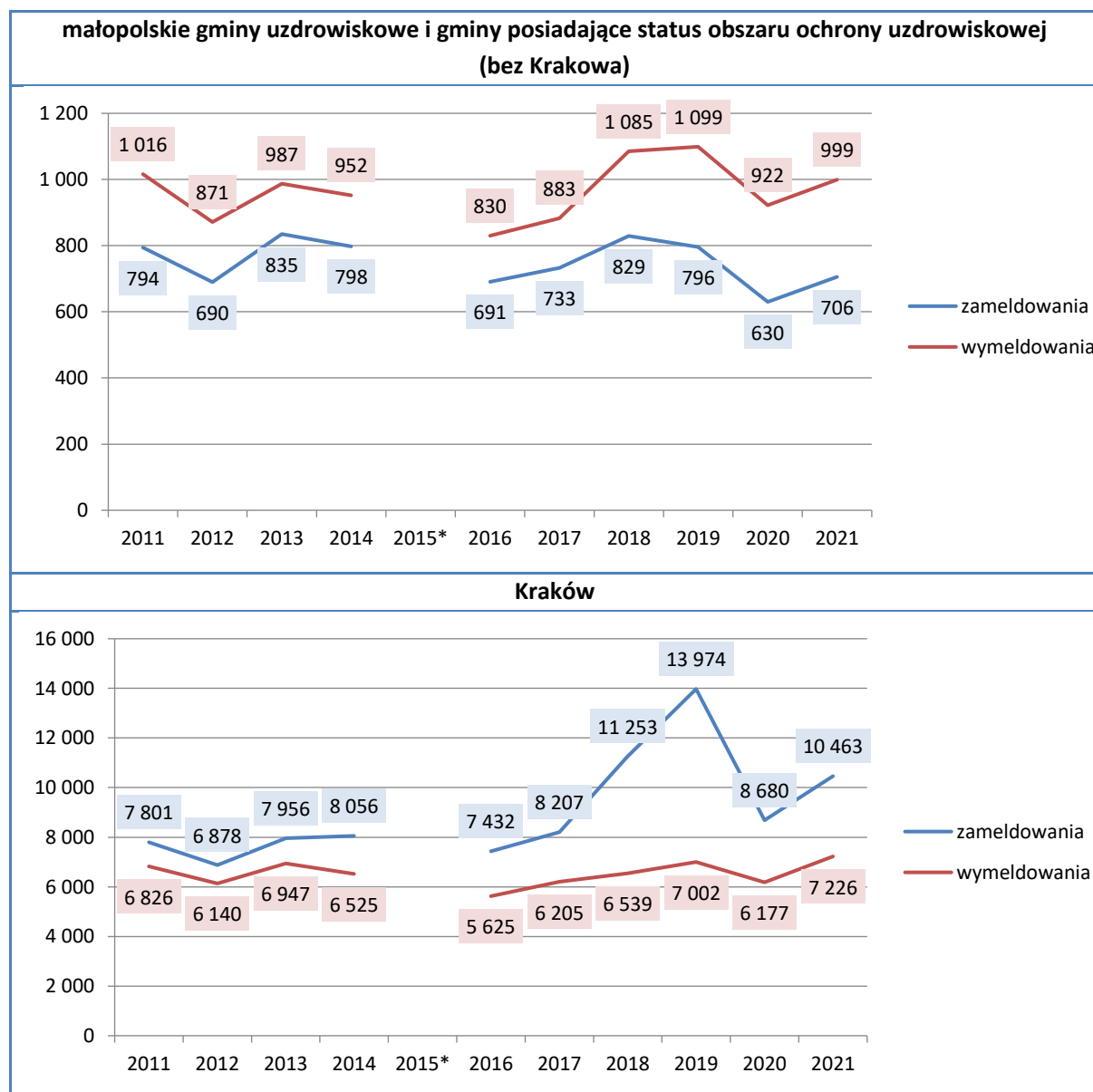

*brak danych dla 2015 roku

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Dopiero analiza gmin uzdrowskich i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowskiej w podziale na Kraków i pozostałe gminy pozwala zobaczyć **problem ujemnego salda migracji gmin miejsko-wiejskich i wiejskich, będących przedmiotem diagnozy**. Rokrocznie z gmin uzdrowskich Małopolski z wyłączeniem Krakowa wyprowadzają się średnio 964 osoby, wprowadza się do nich z kolei średnio 750 osób. **Migracje zatem – mimo dodatniego przyrostu naturalnego – odpowiadają za zmniejszanie się liczby ludności większości małopolskich gmin uzdrowskich.**

Wykres 13. Zameldowania i wymeldowania w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2011-2021 [os.]

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Średnie saldo migracji na 1 000 mieszkańców z lat 2011-2021 wyniosło dla ogółu małopolskich gmin uzdrowiskowych 2,4‰, przy czym dla samego Krakowa wynosiło 3,0‰, a dla pozostałych gmin uzdrowiskowych -2,0‰. Najtrudniejsza sytuacja w kontekście ujemnego salda migracji cechuje gminy Krynica-Zdrój, Piwniczna-Zdrój, Muszyna i Szczawnica. Z kolei poza Krakowem dodatnie salda migracji przez większość badanego okresu cechowały gminy Czarny Dunajec i Sękowa, przy czym w przypadku tej

ostatniej okresy dodatniego salda migracji przeplatały się z okresami ujemnego salda migracji, a średnia z lat 2011-2021 jedynie nieznacznie przekroczyła 0,0‰.

Tabela 27. Saldo migracji na 1 000 ludności w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2011-2021 [‰]

Gmina	2011	2012	2013	2014	2016	2017	2018	2019	2020	2021	średnia 2011-2021
Czarny Dunajec	1,1	1,4	2,2	3,5	0,4	0,8	-0,5	0,9	-2,3	-1,7	0,5
Kraków	1,3	1,0	1,3	2,0	2,4	2,6	6,1	9,0	3,1	4,0	3,0
Krynica-Zdrój	-8,4	-5,1	-3,9	-6,0	-2,7	-4,8	-5,6	-6,1	-3,9	-6,9	-4,9
Muszyňa	-1,3	-1,2	-3,7	-5,0	-4,5	-2,3	-4,1	-4,6	-4,9	-2,1	-3,1
Piwniczna-Zdrój	-4,8	-4,2	-1,2	-3,9	-1,8	-0,5	-5,2	-6,9	-3,9	-6,2	-3,5
Rabka-Zdrój	-2,8	-1,9	-3,3	-1,5	-0,5	-1,9	-1,5	-0,9	-1,2	-1,7	-1,6
Sękowa	2,9	-3,1	-0,6	5,4	0,2	-0,8	3,6	-2,0	-5,3	0,8	0,1
Szczawnica	-1,6	-2,8	-0,4	-2,3	-1,8	-3,3	-2,1	-6,8	-4,7	-5,8	-2,9
Uście Gorlickie	1,7	0,7	-1,9	-1,9	-1,8	0,6	-3,8	-3,1	-0,3	1,2	-0,8
OGÓŁEM	0,9	0,7	1,0	1,6	1,9	2,1	5,1	7,6	2,5	3,3	2,4
KRAKÓW	1,3	1,0	1,3	2,0	2,4	2,6	6,1	8,9	3,1	4,0	3,0
Z WYŁ. KRAKOWA	-2,3	-1,8	-1,5	-1,6	-1,4	-1,5	-2,6	-3,1	-3,1	-3,1	-2,0

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

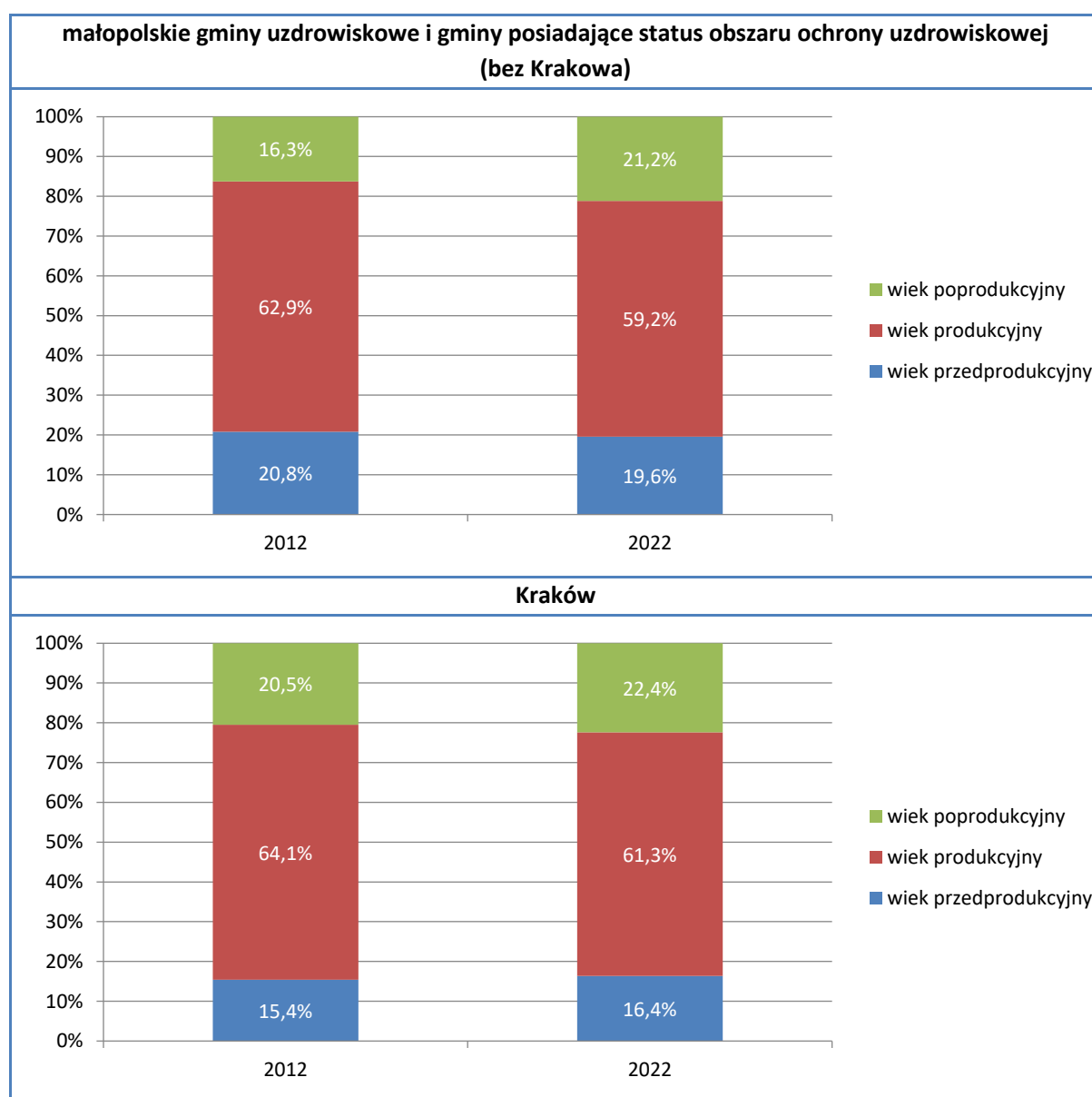
4.2.4 Struktura ludności według wieku

W 2022 roku 59,2% mieszkańców małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej (poza Krakowem) było osobami w wieku produkcyjnym (dla mężczyzn to wiek 18-64 lata, dla kobiet - 18-59 lat).

W 2012 roku ten odsetek wynosił 62,9%. **W ostatnich latach wzrósł udział osób w wieku poprodukcyjnym w strukturze – z 16,3% w 2012 roku do 21,2% w 2022 roku, a zmniejszył się udział osób w wieku przedprodukcyjnym – z 20,8% do 19,6%.** Tendencja, którą można zaobserwować analizując strukturę ludności i jej zmiany na przestrzeni lat to **starzenie się społeczeństwa** – zwiększanie udziału seniorów w ogóle ludności, połączone dodatkowo ze spadkiem udziału osób młodych w strukturze. To tendencja wymagająca dostosowania się szeregu aspektów życia społeczno-gospodarczego do nowych uwarunkowań – od rynku

pracy przez zasoby opieki zdrowotnej, pomocy społecznej, edukację po sferę kulturalną. Nieco odmienne tendencje odnotowuje się w Krakowie, gdzie udział osób w wieku przedprodukcyjnym wzrósł w ostatniej dekadzie, ale jednocześnie udział osób w wieku poprodukcyjnym jest wyższy – statycznie populacja Krakowa jest „starsza” niż uzdrowskich gmin miejsko-wiejskich i wiejskich Małopolski.

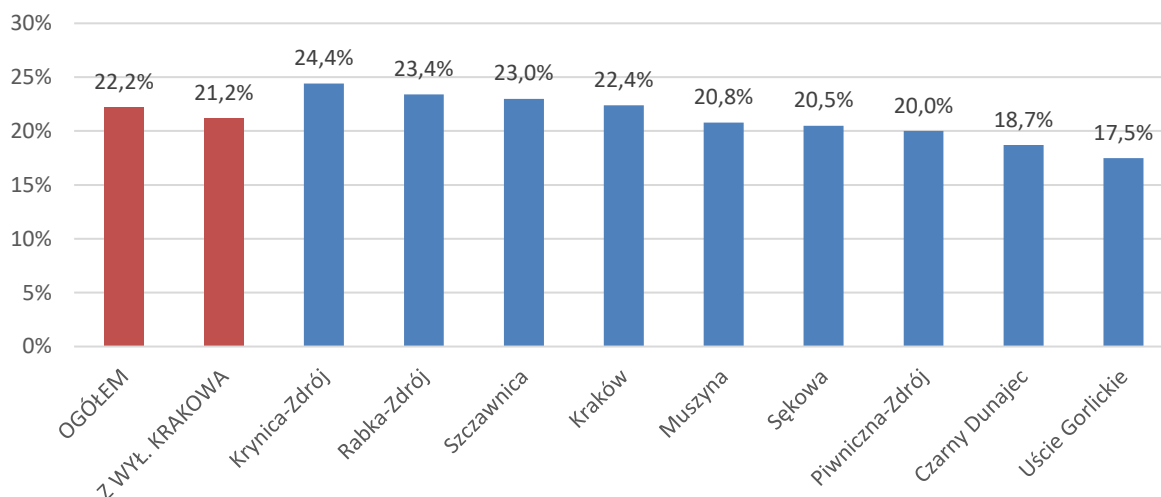
Wykres 14. Struktura ludności w podziale na wiek przedprodukcyjny, produkcyjny i poprodukcyjny w małopolskich gminach uzdrowskich i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowskiej w 2012 i 2022 roku [%]

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Więcej niż co piąty mieszkaniec gmin Krynica-Zdrój, Rabka-Zdrój, Kraków i Szczawnica jest osobą w wieku poprodukcyjnym. Znacznie mniejsze obciążenie demograficzne notuje się w gminach Czarny Dunajec czy Uście Gorlickie.

Wykres 15. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej ludności w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2022 roku [%]

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Biorąc pod uwagę ten, jak i wcześniej analizowane wskaźniki dotyczące migracji czy przyrostu naturalnego to właśnie **gminy uzdrowiskowe z terenu powiatu nowosądeckiego, a także Rabka-Zdrój najczęściej notują negatywne trendy demograficzne**. Przed nimi stoją największe wyzwania w tym zakresie w związku z relatywnie znaczną utratą populacji wskutek ujemnego salda migracji, jak i wzrastającym udziałem osób w wieku poprodukcyjnym w populacji. **Wyraźnie korzystniejszy profil demograficzny mają gminy wiejskie – Sękowa, Uście Gorlickie czy Czarny Dunajec (od 2023 roku gmina miejsko-wiejska).**

Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego z 2021 roku dostarczają informacji o strukturze wiekowej ludności na poziomie miejscowości statystycznych (brak statystyk dla Swoszowic w gminie Kraków). Statystyczne „najmłodsza” jest populacja miejscowości Złockie i Żegiestów-Zdrój w gminie Muszyna, gdzie ponad 20% mieszkańców to osoby w wieku

poprodukcyjnym. Na drugim biegunie są Krynica-Zdrój, Muszyna, Rabka-Zdrój, Wysowa-Zdrój i Szczawnica, gdzie udział osób w wieku poprodukcyjnym w populacji jest wyższy niż w Krakowie. Analiza na poziomie miejscowości uzdrowiskowych pozwala wskazać, że **obciążenie demograficzne poszczególnych miejsc lokalizacji uzdrowisk może być wyraźnie wyższe niż ogółu gminy, w której one się znajdują**. Widoczne jest to szczególnie na przykładzie Muszyny i całej gminy Muszyna (różnica w udziale osób w wieku poprodukcyjnym w ogóle ludności na poziomie 4,7 p.p.), Krynicy-Zdroju i gminy Krynica-Zdrój (różnica na poziomie 5,0 p.p.) oraz Wysowej-Zdroju i gminy Uście Gorlickie (różnica na poziomie 7,2 p.p.).

Tabela 28. Struktura ludności w podziale na wiek przedprodukcyjny, produkcyjny i poprodukcyjny w poszczególnych małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2021 roku

Miejscowość	udział osób w wieku przedprodukcyjnym w ogóle ludności [%]	udział osób w wieku produkcyjnym w ogóle ludności [%]	udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogóle ludności [%]
Czarny Dunajec	19,0%	61,5%	19,5%
Krynica-Zdrój	15,5%	56,0%	28,5%
Muszyna	17,2%	57,7%	25,1%
Złockie	20,8%	59,9%	19,3%
Żegiestów-Zdrój	21,5%	59,1%	19,3%
Piwniczna-Zdrój	19,2%	60,6%	20,3%
Rabka-Zdrój	16,9%	58,3%	24,8%
Wapienne	16,2%	63,5%	20,3%
Szczawnica	17,9%	58,5%	23,7%
Wysowa-Zdrój	16,9%	58,8%	24,3%
OGÓŁEM Z WYŁĄCZENIEM SWOSZOWIC	17,4%	58,4%	24,3%

Źródło: Narodowy Spis Powszechny 2021, Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

4.2.5 Analiza porównawcza

Porównano wartości najważniejszych wskaźników opisujących sytuację demograficzną w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej (bez Krakowa) z wartościami tych wskaźników dla kraju i regionu, dla wybranych gmin o profilu turystycznym z województwa małopolskiego i śląskiego oraz wybranych gmin o profilu przemysłowo-usługowym z Małopolski. Poszczególnym wskaźnikom przypisano charakter stymulanty (im wyższa wartość tym korzystniejszy wynik w kontekście rozwoju jednostki) i destymulanty (im niższa wartość tym korzystniejszy wynik w kontekście rozwoju jednostki) tak, by móc jednoznacznie odnieść wyniki małopolskich gmin uzdrowiskowych do tych dla porównywanych jednostek.

Małopolskie gminy uzdrowiskowe i gminy posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej nie omija trend starzenia się społeczeństwa, obserwowany na przestrzeni lat. **Struktura wiekowa ludności jest jednak korzystniejsza na tle niemal wszystkich porównywanych podmiotów** (za wyjątkiem Bukowiny Tatrzańskiej i Myślenic). **W analizowanych gminach nadal relatywnie znaczny jest udział osób w wieku przedprodukcyjnym w populacji**. Może on stanowić bazę dla rozwoju gospodarczego dzięki dużej ilości kapitału ludzkiego w sile wieku, przed lub w trakcie rozwoju zawodowego. Wyzwaniem staje się odpowiednia aktywizacja tych osób i stworzenie dla nich warunków dla rozwoju by skutecznie wykorzystać zdiagnozowany potencjał.

„Młoda” struktura ludności przekłada się także na korzystne ukształtowanie wskaźników przyrostu naturalnego – w przeciwieństwie do większości porównywanych gmin o profilu turystycznym czy przemysłowo-usługowym w grupie małopolskich gmin uzdrowiskowych przyrost naturalny przyjmuje wartości dodatnie oznaczające przewagę urodzeń nad zgonami. **Daje to szansę na łagodniejsze przechodzenie przez trend starzenia się społeczeństwa w relacji z innymi jednostkami.**

Przewaga urodzeń nad zgonami nie gwarantuje jednak małopolskim gminom uzdrowiskowym stabilnego wzrostu liczby ludności. **Wyraźną słabą stroną tych jednostek jest bowiem ujemne saldo migracji.** To odmienna sytuacja niż w ogóle województwa

małopolskiego, a w przypadku porównywanych gmin o profilu turystycznym średnie saldo migracji jest korzystniejsze niż w grupie małopolskich gmin uzdrowiskowych. Gorszą sytuację pod względem migracji notuje jednak większość porównywanych gmin o profilu przemysłowo-usługowym. Zahamowanie tego negatywnego trendu będzie jednym z wyzwań dla przyszłych założeń strategicznych.

Warto odnotować, że **spadek liczby ludności w małopolskich gminach uzdrowiskowych jest szybszy niż w ogóle kraju, ale wolniejszy niż w większości porównywanych gmin o profilu turystycznym** (z wyjątkiem Bukowiny Tatrzańskiej). Na to, że małopolskie gminy uzdrowiskowe wyludniają się wolniej wpływa dodatni przyrost naturalny – te gminy mają bowiem zbliżone wartości sald migracji.

Tabela 29. Analiza porównawcza wskaźników dotyczących procesów demograficznych w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej na tle wybranych jednostek

wskaźnik	zmiana liczby ludności 2012-2022 [%]	średnia z przyrostów naturalnych 2011-2021 [‰]	średnia z sald migracji 2011-2021 [‰]	udział osób w wieku przedprodukcyjnym w ogóle ludności w 2022 roku [%]	udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogóle ludności w 2022 roku [%]
charakter wskaźnika	stymulanta	stymulanta	stymulanta	stymulanta	destymulanta
małopolskie gminy uzdrowiskowe i gminy posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej – z wył. Krakowa	-3,9%	1,0‰	-2,0‰	19,6%	21,2%
KRAJ I REGION					
Polska	-2,0%	-1,0‰	-0,1‰	18,4%	22,9%
woj. małopolskie	2,2%	0,9‰	1,3‰	19,3%	21,0%
GMINY O PROFILU TURYSTYCZNYM					
Bukowina Tatrzańska	3,7%	4,1‰	0,5‰	21,8%	18,4%
Szczyrk	-7,2%	-0,8‰	-1,7‰	17,6%	24,0%
Wisła	-5,5%	-1,8‰	-1,6‰	17,8%	24,8%
Zakopane	-8,8%	-2,7‰	-1,8‰	16,0%	27,0%

GMINY O PROFILU PRZEMYSŁOWO-USŁUGOWYM					
Chrzanów	-8,5%	-3,4‰	-3,1‰	15,4%	27,8%
Gorlice	-9,6%	-2,2‰	-4,7‰	16,8%	28,5%
Myślenice	+6,0%	2,8‰	-2,1‰	21,5%	19,3%
Nowy Targ	-2,1%	0,5‰	-0,1‰	18,1%	22,5%

na zielono – wyniki korzystniejsze niż małopolskich gmin uzdrowiskowych z wył. Krakowa

na czerwono – wyniki mniej korzystne niż małopolskich gmin uzdrowiskowych z wył. Krakowa

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

4.3 Kultura i dziedzictwo kulturowe jako uzupełnienie oferty turystyczno-uzdrowiskowej

4.3.1 Dziedzictwo kulturowe

Miejscowości uzdrowiskowe oraz miejscowości posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej Małopolski bogate są w **zabytki**. Poniżej – informacja o obiektach znajdujących się w *Rejestrze zabytków nieruchomych województwa małopolskiego* dla tych miejscowości. Szczególnie bogate w zabytki są Krynica-Zdrój z licznymi willami przy Bulwarach Dietla oraz ulicach Kościuszki, Nowotarskiego, Piłsudskiego i Pułaskiego, a także Muszyna z zabytkowymi kapliczkami oraz domami przy ul. Kościelnej. Zasobna w zabytki jest także Rabka-Zdrój z willami przy ul. Orkana i Parkowej oraz Szczawnica z willami przy Pl. Dietla. **Wiele obiektów zabytkowych związanych jest z uzdrowiskowym charakterem tych miejscowości** – np. zespół uzdrowiskowy w Swoszowicach, pijalnie w Krynicy-Zdroju, budynek Domu Zdrojowego w Żegiestowie-Zdroju czy Sanatoria w Szczawnicy. Listę zabytków analizowanych miejscowości uzupełniają obiekty sakralne, cmentarze, a w przypadku Swoszowic – także forty i założenia dworskie. **Obiekty zabytkowe w małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych stanowią uzupełnienie oferty uzdrowiskowo-turystycznej, ale także decydują o wyjątkowym charakterze poszczególnych miejscowości.** Zabytkowe zabudowania stanowią m.in. wizytówkę Krynicy-Zdroju.

Tabela 30. Zabytki nieruchome w małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej według *Rejestru* z lutego 2022 roku

Miejscowość	Zabytki nieruchome
Czarny Dunajec	- gmach dawnego Sądu Powiatowego, Mościckiego 12 - synagoga, ul. Sienkiewicza 10
Swoszowice	- ul. Kąpielowa (Swoszowice) A-675, zespół uzdrowiskowy - Fort 52 Borek, Podgórze, ul. Forteczna - ul. Merkuriusza Polskiego 6, Ogród Szarskich z willą - Fort 50½ Kosocice Zachód, ul. J. Osterwy 23 - ul. Wróblowicka 63, założenie dworsko – parkowe - ul. Zawia 4, zespół dworsko - parkowy
Krynica-Zdrój	- układ urbanistyczny - kościół Wniebowzięcia NMP - zespół cerkwi unickiej: cerkiew p.w. Śś. Piotra i Pawła, dzwonnica, cmentarz przykościelny, ogrodzenie, ul. Kraszewskiego d. cerkiew p.w. Objawienia Pańskiego z otoczeniem d. cerkiew p.w. Opieki NP Marii, ob. kościół, cmentarz przykościelny, mur, drzewostan - kaplica na „Dietlówce” - cmentarz z I wojny światowej nr 346 (kwatery na cmentarzu komunalnym) ul. Cmentarna - Park Pułaskiego - Park Słotwiński z Pijalnią Zdroju „Słotwinka”, ul. Bieruta 76/1 i pawilonem parkowym ul. Bieruta 76/2 - Park Zdrojowy oraz obiekty: pijalnia „Jan Józef” na Janówce, ławka, pomnik Kraszewskiego, Dietla, Mickiewicza, figura MB „Dworzec Zdrojowy” (Stary Dom Zdrój) d. pijalnia wód mineralnych - pensjonat „Wisła” Bulwary Dietla 1 - pensjonat „Góral” i dom obok, Bulwary Dietla 2/1, 2/2 - willa „Zofia” Bulwary Dietla 4 - pensjonat „Biały Orzeł” Bulwary Dietla 7 - willa „Witoldówka” Bulwary Dietla 10 - willa „Biała Róża” Bulwary Dietla 12 - willa „Kosynier” Bulwary Dietla 15 - willa „Węgierska Korona” Bulwary Dietla 18 - willa „Romanówka” Bulwary Dietla 19 - dom „Józefa” ul. Cicha 10 - willa z ogrodem, ul. Kiepur 12 - willa „Alpejska” ul. Kościuszki 24 - willa „Szczur” ul. Kościuszki 26 - willa „Grażyna” ul. Kościuszki 28

	27. willa „Kościuszkó” ul. Kościuszki 36 28. willa „Zegar” ul. Kościuszki 38 29. willa „Orlęta” ul. Kościuszki 40 30. willa „Karpacka” ul. Kościuszki 58 31. willa „Krakus” ul. Kraszewskiego 12 32. willa „Pod Zieloną Górką” ul. Nowotarskiego 5 33. Łazienki Mineralne ul. Nowotarskiego 7 34. Łazienki Borowinowe ul. Nowotarskiego 9 35. willa „Urszula”, ul. Piłsudskiego 17 36. willa „Marta”, ul. Piłsudskiego 46 37. willa „Kamelia” ul. Piłsudskiego 48 38. willa „Janina”, ul. Piłsudskiego 63 39. willa „Dwór” ul. Pułaskiego 14 40. willa „Kasztelanka” ul. Pułaskiego 33 41. sanatorium „Patria”, ul. Pułaskiego 35 42. budynek PTTK ul. Zdrojowa 32
Muszyna	1. zespół urbanistyczny miasta 2. zespół kościoła par. p.w. św. Józefa, ul. Kościelna 62: kościół, dzwonnica, ogrodzenie wraz z kaplicą figurą św. Jana Nepomucena 3. „Stara plebania” ul. Kościelna 2 4. kaplica cmentarna rodziny Krynickich na cmentarzu par., ul. Grunwaldzka 2 5. kapliczka ul. Grunwaldzka 6. kapliczka św. Floriana ul. Kościuszki 110 7. kapliczka ul. Piłsudskiego 8. kapliczka św. Floriana Rynek 9. kapliczka św. Jana Rynek 10. cmentarz z I wojny światowej nr 345 (w obrębie cmentarza parafialnego) 11. ruiny zamku 12. leśniczówka „Na Majerzu”, zabudowania gospodarcze (2 stodoły, obora), dziedziniec, ul. Zielona 1 13. d. dwór Pułaskich, ob. nadleśnictwo, ul. Kity 16 (obecnie nr 17) 14. kordegarda w d. zespole dworskim Starostów Muszyńskich, ob. dom ul. Kity 24 15. zajazd, ob. muzeum, ul. Kity 26 16. dom ul. Kościelna 7 17. dom ul. Kościelna 41 18. dom ul. Kościelna 46 19. dom ul. Kościelna 49 20. dom ul. Kościelna 51 21. dom ul. Kościelna 54 22. dom ul. Kościelna 55 23. dom ul. Kościelna 57 24. dom ul. Kościelna 59 25. dom ul. Kościelna 61

	26. dom ul. Kościelna 75 27. dom ul. Piłsudskiego 106, kapliczka
Złockie	1. cerkiew p.w. ś. Dymitra, ob. kościół, mur ogrodzeniowy, drzewostan
Żegiestów-Zdrój	1. kościół paraf. św. Anny (d. cerkiew pw. św. Michała) 2. pensjonat „Warszawianka” 3. budynek d. pensjonatu „Światowid” 4. sanatorium „Wiktor” 5. budynek „Domu Zdrojowego”
Piwniczna-Zdrój	1. Pensjonat „Orlęta”, ul. Gąsiorowskiego 2 2. studnia w Rynku z całością obudowy architektonicznej wraz z otoczeniem - zieleniec wyodrębniony krawężnikami
Rabka-Zdrój	1. zespół kościoła par.p.w. św. Marii Magdaleny: kościół, ogrodzenie z pseudobastionami, bud. gosp, cmentarz przykościelny 2. kościół p.w. św. Marii Magdaleny, drewn. ob. Muzeum Orkana, ogrodzenie z bramkami, otoczenie, drzewostan 3. kaplica cmentarna na cmentarzu paraf. 4. stara plebania, ul. Orkana 4 5. plebania (nowa), ul. Orkana 8 6. zagroda ul. 1 Maja 7 7. przestrzenny zespół zabudowy ul. 1 Maja 50-54 zw. Osiedle „Mlekodajówka” 8. willa „Liliana” ul. Nowy Świat 1 9. willa „Antonina” ul. Nowy Świat 7 10. ul. Nowy Świat 33 – budynek willi „Kadenówka” 11. willa „Józef” ul. Orkana 28 12. willa „Pod Trzema Różami” ul. Orkana 30 13. willa „Luboń” ul. Orkana 32 14. willa „Pod Orłem” ul. Orkana 34 15. willa „Warszawianka” ul. Orkana 47 16. willa „Gwiazda” ul. Parkowa 1 17. willa „Krzywoń” ul. Parkowa 3 18. willa „Anioł” ul. Parkowa 5 19. willa „Topolówka” ul. Poniatowskiego 60 20. dom ul. Sądecka 4 21. zespół dworca kolejowego ul. Zakopiańska: bud. stacji, bud. mieszk., budka dróżnika
Wapienne	1. cmentarz z I wojny światowej, nr 83
Szczawnica	1. kaplica p.w. MB Częstochowskiej Park Dolny 2. kaplica p.w. NM Panny, Park Górny 3. cerkiew, ob. kościół p.w. Śmierci św. Jana Ewangelisty 4. cmentarz parafialny (stary), ul. Główna 5. willa „Pod Bogurodzicą” Pl. Dietla 6. willa „Stara Kancelaria” Pl. Dietla 3

	7. willa „Danusia” Pl. Dietla 5 8. willa „Pałac” Pl. Dietla 7 (siedziba Muzeum Pienińskiego) 9. willa „Holenderka” Pl. Dietla 8 10. willa „Nad Zdrojami” Pl. Dietla 9 11. willa „Szwajcarka Górna” Pl. Dietla 10 12. Altana „Zdroju Waleryia” Pl. Dietla, ul. Zdrojowa 13. willa „Marta” ul. Główna 18 (20?) 14. willa „Wanda” ul. Główna 25 15. Altana muzyczna Park Dolny 16. Altana widokowa Park Dolny 17. „Inhalatorium” Park Górny 18. sanatorium „Modrzewie” Park Górny 19. Sanatorium „Pod Batorym” Park Górny 13 20. budynek „Palma I” Park Górny 14 i „Palma II” d. „Magdalenka” Park Górny 15 21. willa „Alma” Park Górny 22. Sanatorium „Świerki” (wille „Brat” i „Siostra”), Park Górny 23. budynek „Szalay II” ul. Jana Wiktora 12 24. budynek „Szalay I” ul. Jana Wiktora 16, d. „Hotel Narodowy” 25. willa „Limba” ul. Zdrojowa 21
Wysowa-Zdrój	1. cerkiew prawosławna p.w. Św. Michała 2. kościół p.w. NMP Wniebowziętej 3. cmentarz nr 50

Źródło: Wykaz obiektów wpisanych do Rejestru Zabytków nieruchomych województwa małopolskiego z uwzględnieniem podziału na powiaty i gminy, stan na luty 2022, Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków

W kontekście niematerialnego dziedzictwa kulturowego warto wskazać na **bogatą spuściznę związaną z kulturą ludową, folklorem**. Poszczególne miejscowości uzdrowiskowe Małopolski leżą na specyficznych obszarach wpływów różnych **grup etnograficznych**, różniących się od siebie gwarą, strojem, folklorem muzycznym i tanecznym obrzędami i zwyczajami. Mapa etno-ZAGRODA, opracowana przez Małopolskie Centrum Kultury SOKÓŁ, obrazuje współcześnie uznaną wersję zasięgu poszczególnych grup etnograficznych, i tak dla analizowanych miejscowości są to:

- Górale Podhalańscy – dla miejscowości Czarny Dunajec,
- Krakowiacy – dla dzielnicy Swoszowice;
- Łemkowie – dla miejscowości Krynica-Zdrój, Muszyna, Złockie, Żegiestów-Zdrój, Wapienne, Wysowa-Zdrój;

- Górale Nadpopradzcy – dla miejscowości Piwniczna-Zdrój;
- Górale Szczawniczcy – dla miejscowości Szczawnica;
- teren przejściowy – dla miejscowości Rabka-Zdrój.

Tradycje powiązane z poszczególnymi grupami etnograficznymi kultywują **liczne zespoły regionalne, grupy śpiewacze i obrzędowe, koła gospodyń wiejskich czy artyści specjalizujący się w sztuce ludowej**. Poniżej – informacja o zespołach regionalnych i kołach gospodyń wiejskich z siedzibą na terenach analizowanych miejscowości.

Tabela 31. Zespoły regionalne i koła gospodyń wiejskich działające w małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej

miejsowość	zespoły regionalne	koła gospodyń wiejskich
Czarny Dunajec	• Góralski Zespół WATRA z Czarnego Dunajca (folklor Górali Podhalańskich) • Dziecięcy Zespół Regionalny MALI DUNAJCANIE z Czarnego Dunajca (folklor Górali Podhalańskich)	-
Krynica-Zdrój	-	-
Muszyna	-	-
Złockie	-	• Koło Gospodyń Wiejskich w Złockiem
Żegiestów-Zdrój	-	-
Piwniczna-Zdrój	• Zespół Regionalny DOLINA POPRADU z Piwnicznej-Zdroju (folklor Górali Nadpopradzkich) • Dziecięcy Zespół Regionalny MAŁE PIWNICOKI (folklor Górali Nadpopradzkich)	-
Rabka-Zdrój	• Dziecięcy Zespół Regionalny im. Antoniny Zachary-Wnękowej ROBCUSIE z Rabki (folklor Górali Podhalańskich)	-

Wapienne	-	-
Szczawnica	Zespół Regionalny im. Jana Malinowskiego ze Szczawnicy (folklor Górali Szczawnickich)	-
Wysowa-Zdrój	-	Koło Gospodyń i Gospodarzy Wiejskich w Wysowej Zdrój

Źródło: etno-ZAGRODA, Małopolskie Centrum Kultury SOKÓŁ, www.etnozagroda.pl, Krajowy Rejestr Kół Gospodyń Wiejskich, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, www.krkgw.arimr.gov.pl.

Zespoły regionalne i organizacje takie jak koła gospodyń wiejskich są ośrodkami kultywowania lokalnych tradycji – ich działalność w formie występów, programów artystycznych, wytwarzania produktów regionalnych, pokazów prezentujących lokalną kulturę niematerialną itp. może stanowić uzupełnienie i uatrakcyjnienie oferty turystyczno-uzdrowiskowej o aspekt lokalny, którego odwiedzający często poszukują i chętnie poznają.

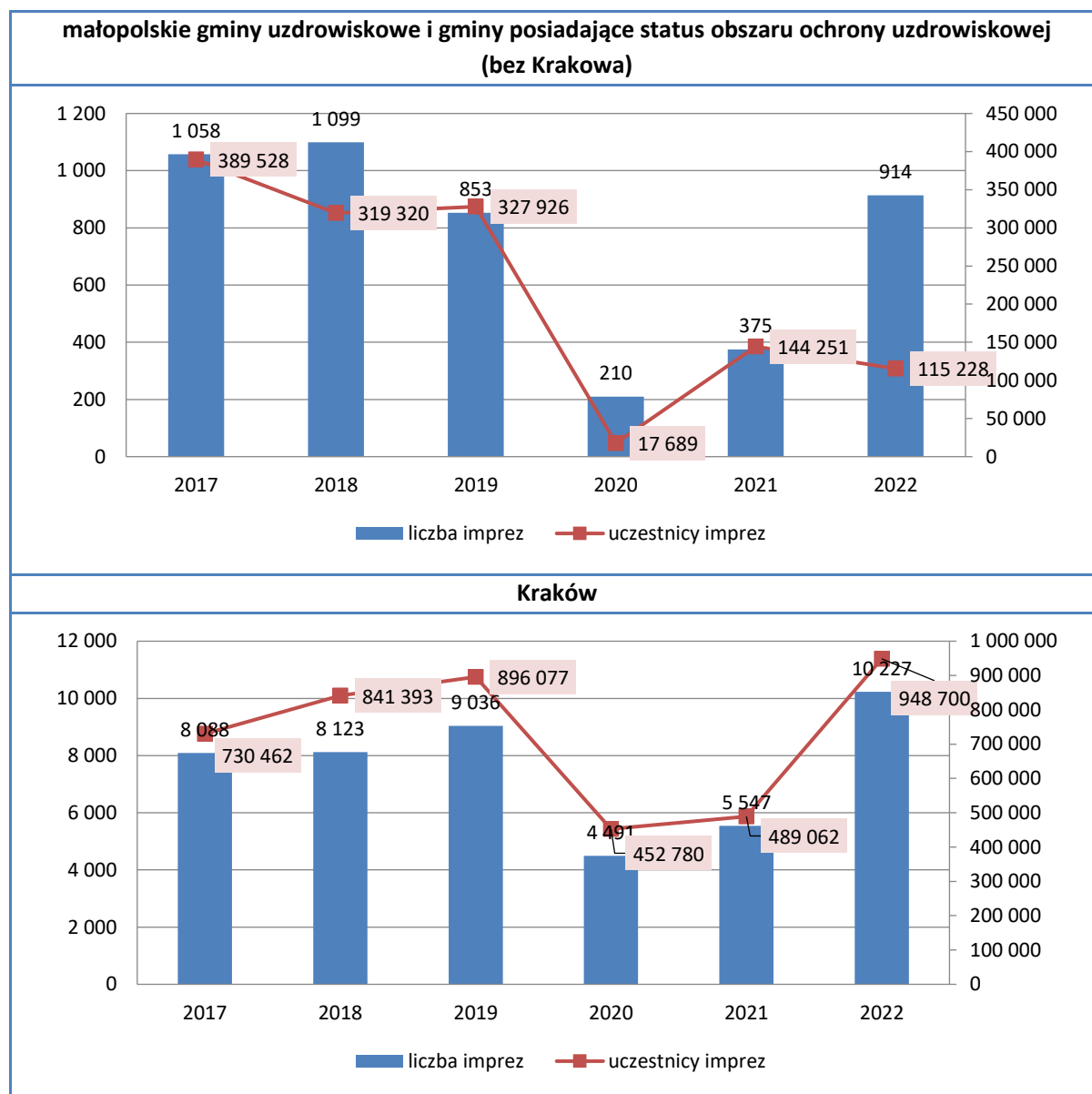
4.3.2 Instytucje kultury i ich działalność

Głównymi podmiotami działającymi na rzecz pobudzania aktywności kulturalnej w gminach są **centra, domy i ośrodki kultury**. Na terenie gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej Małopolski (bez Krakowa) działa łącznie 11 tego typu podmiotów – najczęściej po 1 w każdej gminie, wyjątkiem jest Muszyna, gdzie GUS odnotowuje takich 4 oraz Piwniczna-Zdrój, gdzie odnotowuje takich 2.

Jedną z form działalności takich podmiotów jest **organizacja imprez**. Analiza danych GUS (które nie są najdoskonalszym miernikiem aktywności kulturalnej, jednakże trudno znaleźć jest bardziej akuradne i umożliwiające porównanie między jednostkami statystyki w tej dziedzinie) na temat małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej pozwala na zobaczenie, **jak znaczący wpływ na obszar kultury w tych jednostkach miała pandemia COVID-19**. W ogóle tych gmin (bez Krakowa) dopiero w 2022 roku liczba imprez przewyższyła tę z 2019 roku, ale liczba ich uczestników sięgnęła jedynie 35,1% liczby sprzed pandemii, co oznacza, że wydarzenia te skupiają aktualnie statystycznie mniej korzystających. **Wyzwaniem dla obszaru kultury analizowanych podmiotów jest powrót do aktywności sprzed pandemii COVID-19** –

szczególnie w kontekście oferty turystyczno-uzdrowiskowej, którą wzbogacają tego typu wydarzenia.

Wykres 16. Liczba imprez [szt.] i uczestników imprez [os.] organizowanych przez centra, domy i ośrodki kultury w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2017-2022

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

W latach 2017-2019 liczba uczestników imprez na 1 000 ludności w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej (bez Krakowa) przewyższała 3 tys. osób rocznie, by spaść do bardzo niskiego poziomu 186 osób

w roku rozpoczęcia pandemii COVID-19. Po pandemii wartość tego wskaźnika nie powróciła do poprzedniego poziomu i w latach 2021-2022 wynosiła ponad 1,2-1,5 tys. uczestników imprez na 1 000 ludności. **Szczególnie aktywna w obszarze imprez kulturalnych jest gmina Krynica-Zdrój** ze średnią liczbą uczestników imprez na 1 000 ludności z lat 2017-2022 na poziomie ponad 7 tys. osób, choć 2022 rok był dla tej gminy znacznie słabszy w relacji z poprzednim. **Wysoką aktywność w obszarze imprez ma także Szczawnica**, która najbardziej w czasie pandemii COVID-19 zminimalizowała obszar imprez kulturalnych. W części analizowanych podmiotów aktywność w obszarze imprez w relacji z wielkością populacji jest wyższa niż w Krakowie, który jest kulturalną stolicą regionu – warto podkreślić tutaj przykład Muszyny. Analizując dane na przestrzeni lat można zaobserwować takie jednostki, w których wysoka aktywność kulturalna sprzed pandemii przerodziła się w widoczny zastój oferty kulturalnej, której do tej pory nie odbudowano – tak jest w Piwnicznej-Zdroju i Rabce-Zdroju. Obudowa kulturalnej świetności tych jednostek może mieć istotne znaczenie dla ich rozwoju zważając na to, jakim atutem może być aktywność kulturalna w kontekście oferty turystycznej.

Tabela 32. Uczestnicy imprez na 1 000 ludności w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2017-2022 [os.]

Gmina	2017	2018	2019	2020	2021	2022	średnia 2017-2022
Czarny Dunajec	453	592	150	58	79	117	241
Kraków	953	1 093	1 157	565	610	1 182	927
Krynica-Zdrój	12 054	10 548	12 508	69	7 274	1 260	7 286
Muszyna	1 136	1 518	931	240	804	1 786	1 069
Piwniczna-Zdrój	2 900	2 723	2 666	119	141	477	1 504
Rabka-Zdrój	4 215	3 028	2 638	396	542	844	1 944
Sękowa	2 213	2 699	2 833	281	475	575	1 513
Szczawnica	5 699	1 336	1 667	9	13	6 863	2 598
Uście Gorlickie	1 015	1 073	726	474	609	617	752
OGÓŁEM	1 295	1 336	1 396	525	706	1 185	925
Z WYŁ. KRAKOWA	3 982	3 267	3 360	186	1 523	1 223	2 257

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Jednym z najważniejszych wydarzeń kulturalnych, które odbywa się w Krynicy-Zdroju, będącym jednocześnie jednym z najważniejszych festiwali muzycznych Małopolski jest **Europejski Festiwal im. Jana Kiepury w Krynicy-Zdroju** – cykliczny festiwal muzyczny, którego tematyką jest opera i operetka, poświęcony pamięci Jana Kiepury, a odbywający się od 1967 roku²⁴. Wśród innych imprez kulturalnych, które niejednokrotnie są wizytówką małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej wymienić można:

- festiwal **Krynica Źródłem Kultury** w Krynicy-Zdroju – cykl koncertowy z występami polskich artystów²⁵;
- **koncerty Orkiestry Zdrojowej** w Krynicy-Zdroju – występy orkiestry organizowane przez cały rok przez 5 dni w tygodniu w budynkach uzdrowiska lub w muszli koncertowej na deptaku²⁶;
- **Spotkanie u Wód** w Krynicy Zdroju – impreza związana z promocją wód mineralnych regionu oraz promocją i integracją kultur;
- **Majówkę z Małopolską** w Krynicy-Zdroju – cykliczną imprezę organizowaną przez uzdrowisko z koncertami i imprezami tanecznymi²⁷;
- **Festiwal Wód Mineralnych** w Muszynie – największą imprezę plenerową Muszyny, która w 2023 roku została zorganizowana po raz 19. w amfiteatrze Zapopradzie²⁸;
- **Jarmark Muszyński** w Muszynie – wydarzenie z występami zespołów regionalnych oraz prezentacją rękodzieła, którego XV edycja odbywa się w 2023 roku²⁹;

²⁴ Europejski Festiwal im. Jana Kiepury w Krynicy-Zdroju, www.festiwalkiepury.pl, dostęp: 13.06.2023.

²⁵ Krynica Źródłem Kultury, www.krynicazrodlemkultury.pl, dostęp: 13.06.2023.

²⁶ Krynicka Orkiestra Zdrojowa im. Adama Wrońskiego, www.orkiestra.ckkrynica.pl, dostęp: 13.06.2023.

²⁷ Małopolska Majówka, www.wwww.atrakcjekrynicy.pl/kalendarz-wydarzen2205-21187.html, dostęp: 13.06.2023.

²⁸ Muszyna. Festiwal Wód Mineralnych 2022 w sądeckich uzdrowisku. Zobaczcie na zdjęciach, www.nowysacz.naszemiasto.pl/muszyna-festiwal-wod-mineralnych-2022-w-sadeckich/ar/c13-8940427, dostęp: 13.06.2023.

²⁹ [Muszyna]: XV Jarmark Muszyński, www.ziemiasadecka.info/muszyna-xv-jarmark-muszynski/, dostęp: 13.06.2023.

- **Galicyjskie Spotkania Jazzowe** w Muszynie – wydarzenie skoncentrowane na muzyce jazzowej³⁰;
- **Festiwal „Babie Lato”** w Żegiestowie-Zdroju – festiwal piosenki turystycznej, organizowany od 2013 roku³¹;
- **Kolędowanie Małemu Bacy** w Piwnicznej-Zdroju – cykl koncertów kolęd organizowanych w kościele parafialnym, którego XIII edycja odbyła się w 2023 roku;
- **Bitwę BreakDance** w Piwnicznej-Zdroju- cykliczne zawody breakdancowe, których XIII edycja odbyła się w 2022 roku³²;
- **Festiwal Literatury Dziecięcej Rabka Festival w Rabce-Zdroju** – festiwal literacki ze spotkaniami autorów i projektami artystycznymi, którego X edycja została zaplanowana na 2023 rok³³;
- **Karpacki Festiwal Dziecięcych Zespołów Regionalnych** w Rabce-Zdroju – spotkania z folklorem w Mieście Dzieci Świata z prezentacjami zespołów, którego 46. edycja odbywa się w 2023 roku³⁴;
- **Festiwal Piosenki Przedszkolnej** w Rabce-Zdroju – prezentację wykonawców z przedszkoli publicznych, niepublicznych i specjalnych, której XXXI edycja odbyła się w 2023 roku³⁵;
- **Retro Piknik Dawnej Rabki Czar & Retro Mobil Cars Show** w Rabce-Zdroju – wydarzenie nawiązujące do lat świetności zdrojowiska 1900-1939 z inicjatywami z obszaru tańca, teatru, kina, plastyki czy sportu, którego V edycja odbyła się w 2023 roku³⁶;

³⁰ [Muszyna]: Galicyjskie Spotkania Jazzowe Muszyna 2022 – 7 – 11 lipca, www.ziemiasadecka.info/muszyna-galicyjskie-spotkania-jazzowe-muszyna-2022-7-11-lipca/, dostęp: 13.06.2023.

³¹ 13 Kolędowanie Małemu Bacy, www.ziemiasadecka.info/piwniczna-zdroj-13-koledowanie-malemu-bacy/, dostęp: 13.06.2023.

³² [Piwniczna Zdrój]: XIII Bitwa BreakDance, www.ziemiasadecka.info/piwniczna-zdroj-xiii-bitwa-breakdance/, dostęp: 13.06.2023.

³³ Festiwal literatury dziecięcej Rabka Festival, www.rabkafestival.pl/festiwal/, dostęp: 13.06.2023.

³⁴ 46. Karpacki Festiwal Dziecięcych Zespołów Regionalnych, www.gmina.rabka.pl/main/aktualnosci/46.-Karpacki-Festiwal-Dziecięcych-Zespołow-Regionalnych/idn:7847, dostęp: 13.06.2023.

³⁵ XXXI Festiwal Piosenki Przedszkolnej W Rabce-Zdroju, www.centrum-kultury.rabka.pl/blog/piosenka-przedszkolna-2023-relacja/, dostęp: 13.06.2023.

³⁶ Dawnej Rabki Czar, www.dawnejrabkiczar.pl/, dostęp: 13.06.2023.

- **Święto Rabczańskiej Solanki** w Rabce-Zdroju – imprezę służącą popularyzacji walorów leczniczych rabczańskiej wody zdrowotnej³⁷;
- **Góralski Festyn Rodzinny** w Szczawnicy – imprezę cykliczną z atrakcjami dla rodzin, której XVIII edycja odbyła się w 2022 roku³⁸;
- festiwal **Muzyka nad Zdrojami** w Szczawnicy – festiwal muzyczny, zorganizowany w 2022 roku po raz 14.³⁹;
- **Święto Rydza** w Wysowej-Zdroju – imprezę z konkurami, warsztatami i koncertami dla miłośników grzybobrania, potraw z rydzy i wydarzeń dla rodzin, organizowaną w Parku Zdrojowym, której 15. edycja odbyła się w 2022 roku⁴⁰;
- festiwal **Wysowa-Zdrój pachnąca ziołami** – festiwal ziół, przypraw i wiejskich smaków⁴¹;
- **Muzykowanie na Duchową Nutę** w Czarnym Dunajcu – konkurs skoncentrowany na propagowaniu muzyki góralskiej, a w szczególności twórczości muzycznej słynnego muzykanta podhalańskiego Andrzeja Knapczyka - Ducha z Cichego Wielkiego, którego XXXVIII edycja odbyła się w 2023 roku⁴²;
- **Przeziyrackę Młodych Toniecników i Śpiwoków Góralskich** w Czarnym Dunajcu – przegląd młodych tancerzy i śpiewaków zrzeszonych w zespołach regionalnych, jak i niezrzeszonych, którego celem jest popularyzacja wśród dzieci tradycyjnego tańca i śpiewu góralskiego, a którego XXXIV edycja odbyła się w 2022 roku⁴³;

³⁷ Święto Rabczańskiej Solanki (program), www.gmina.rabka.pl/main/aktualnosci/Swieto-Rabczanskiej-Solanki-program/idn:6860, dostęp: 13.06.2023.

³⁸ Góralski Festyn Rodzinny w Szczawnicy, www.24tp.pl/w/15448, dostęp: 13.06.2023.

³⁹ Muzyka nad Zdrojami 2022, www.szczawnica.pl/pl/2851/1155/muzyka-nad-zdrojami-222.html, dostęp: 13.06.2023.

⁴⁰ Święto Rydza, www.swietorydza.pl/, dostęp: 13.06.2023.

⁴¹ Wysowa Pachnąca Ziołami, www.uzdrowisko-wysowa.pl/wysowa-pachnaca-ziolami.html, dostęp: 13.06.2023.

⁴² XXXVIII MUZYKOWANIE na DUCHOWĄ NUTĘ, www.ckip.org/t,920,regulamin_xxxviii_muzykowania_na_duchowa_nute.html, dostęp: 13.06.2023.

⁴³ XXXIV PRZEZIYRACKA MŁODYCH TONIECNIKÓW I ŚPIWOKÓW GÓRALSKICH, www.ckip.org/t,886,xxxiv__przeziyracka_mlodych_toniecnikow__i__spiywokow_goralskich.html, dostęp: 13.06.2023.

- **Góralskie Kolędowanie z Janem Pawłem II w Czarnym Dunajcu** – cykliczne koncerty kolęd w Kościele Przenajświętszej Trójcy w Czarnym Dunajcu.

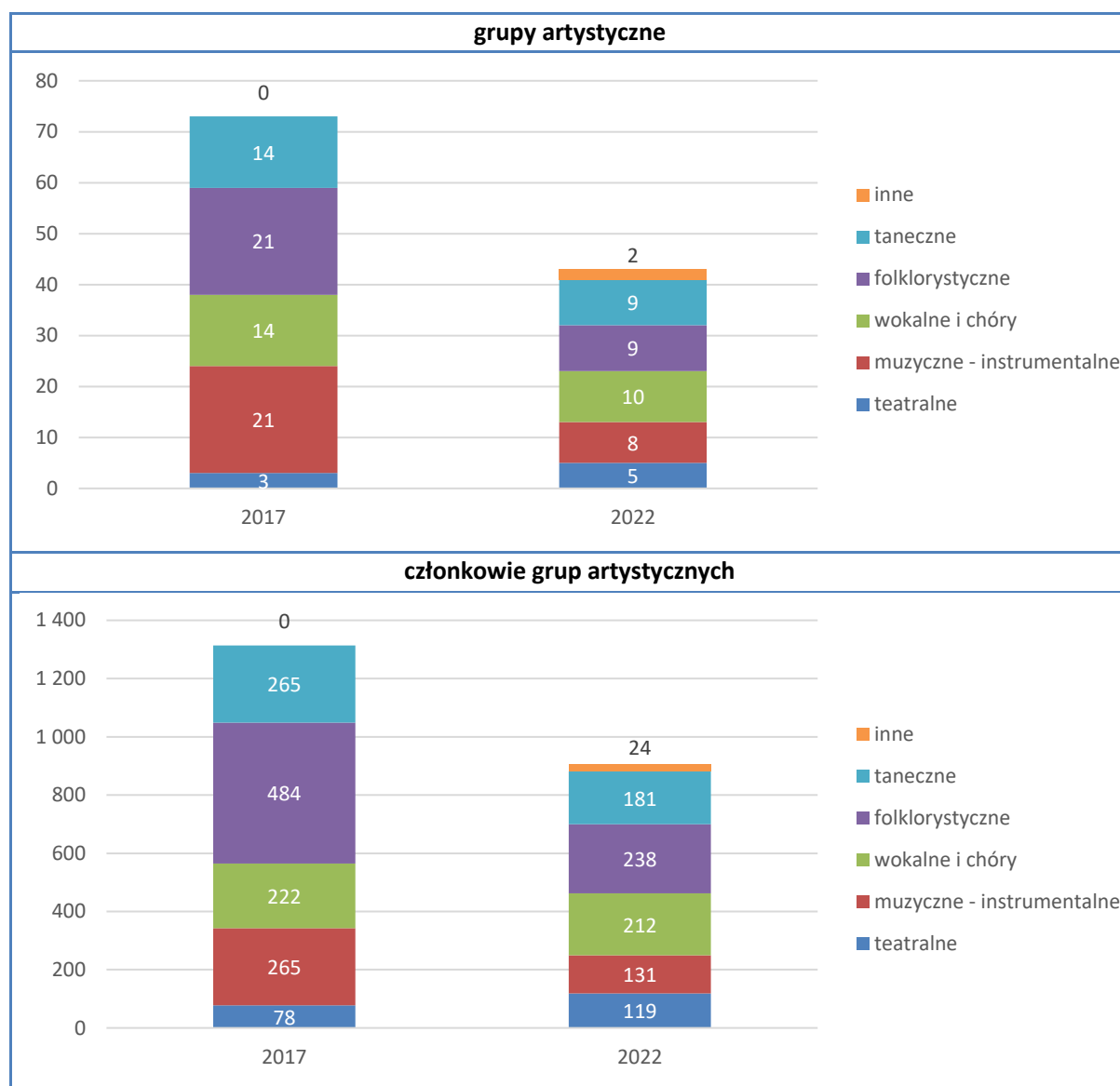
Analizując tematykę i charakter poszczególnych imprez cyklicznych można wskazać, że część z nich przyjmuje postać lokalnych festynów z występami artystycznymi (w formie koncertów, ale i konkursów), ofertą gastronomiczną i atrakcjami dla rodzin, których odbiorcami w dużej części są raczej mieszkańcy. Część jednak odnosi się do specyficznych obszarów i ma wyjątkowy charakter. To wydarzenia, które odnoszą się do kultury wyższej (np. jazz, teatr), lokalnego folkloru (np. góralskiego) czy specyficznych charakterystyk miejscowości (literatura i piosenka dziecięca w Rabce-Zdroju, nawiązanie do świetności uzdrowiska przez przywołanie klimatu retro w tym samym mieście). **Korzystne może być promowanie w szczególności tych wyróżniających się imprez, wydobycie ich potencjału i zwiększenie ich oddziaływania ponadlokalnie, by mogły w większym zakresie wpływać na podniesienie atrakcyjności produktu turystyczno-uzdrowiskowego.** Wydaje się, że dobrym przykładem w tym zakresie jest wspomniany Europejski Festiwal im. Jana Kiepury w Krynicy-Zdroju, oferujący wysoką jakość oferty kulturalnej, nawiązującej dodatkowo do historii miasta. **Organizacja imprez kulturalnych w części analizowanych miejscowości jest ułatwiona dodatkowo przez możliwość wykorzystania amfiteatrów i muszli koncertowych.** To wpływa korzystnie na dostęp do oferty kulturalnej i na często spontaniczny jej odbiór przez odwiedzających.

Z drugiej strony jednak, jak można się przekonać z informacji z podrozdziału 4.4.2 *Turystyka i rekreacja*, **imprezy kulturalne nie są wymieniane przez odwiedzających wśród atrakcji analizowanych miejscowości uzdrowiskowych** – koncentrują się oni raczej na obiektach, atrakcjach „materialnych”, a uczestnictwo w oferowanych wydarzeniach może przybierać bardziej formę spontaniczną „przy okazji”. Ponadto **wydarzenia kulturalne nie znajdują się na szczycie listy elementów podnoszących atrakcyjność miejscowości uzdrowiskowych według Polaków** (więcej na ten temat w podrozdziale 4.10 *Wyniki ogólnopolskiego badania ankietowego*). Jednocześnie jest wiele przykładów miejscowości turystycznych, w których interesująca, wyjątkowa i dobrej jakości oferta imprez kulturalnych istotnie wzbogaca ofertę dla odwiedzających i daje tym miejscom ponadlokalną rozpoznawalność. **Trudne jest zatem**

jednoznaczne określenie, w jak dużym stopniu inwestowanie w rozwój oferty wydarzeń kulturalnych może przełożyć się na zwiększenie atrakcyjności turystycznej analizowanych miejscowości. Sukces takich przedsięwzięć może zależeć od wielu, często trudnych do przewidzenia czynników (tematyka imprezy, jakość, sposób promocji, trafienie w gusta uczestników, istnienie imprez o podobnej tematyce itp.).

Lokalne grupy artystyczne, które często działają przy domach i centrach kultury, z jednej strony pełnią one rolę miejsc, gdzie mieszkańcy mogą spełniać swoje artystyczne zamiłowania, z drugiej – stanowią one bazę dla budowania oferty kulturalnej (np. poprzez występy na wydarzeniach, reprezentowanie miejscowości/gminy na zewnątrz na przeglądach i festiwalach, kultywowanie regionalnych tradycji, zrzeszanie aktywnych w obszarze kultury mieszkańców, co kumuluje pomysły i inicjatywy). Według danych GUS w 2022 roku **na terenie gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej (bez Krakowa) działały 43 grupy artystyczne – aż o 30 mniej niż 5 lat wcześniej.** Grupy te liczyły sobie 905 członków – o 409 mniej niż w 2017 roku. W 2022 roku największą ich część stanowiły grupy wokalne i chóry (23,3%) oraz grupy folklorystyczne i taneczne (po 20,9%). **Zaniepokojenie może budzić fakt, jak wiele grup artystycznych, zwłaszcza tych folklorystycznych, pielęgnujących i promujących lokalną kulturę, zniknęło z kulturalnej mapy małopolskich gmin uzdrowiskowych w ostatnich latach.** W samym Krakowie liczba grup artystycznych spadła ze 169 w 2017 roku do 115 w 2022 roku. Można skonkludować, że **uszczupliło to w pewnym zakresie bazę dla rozwoju oferty kulturalnej analizowanych gmin, także skierowanej do turystów i kuracjuszy.**

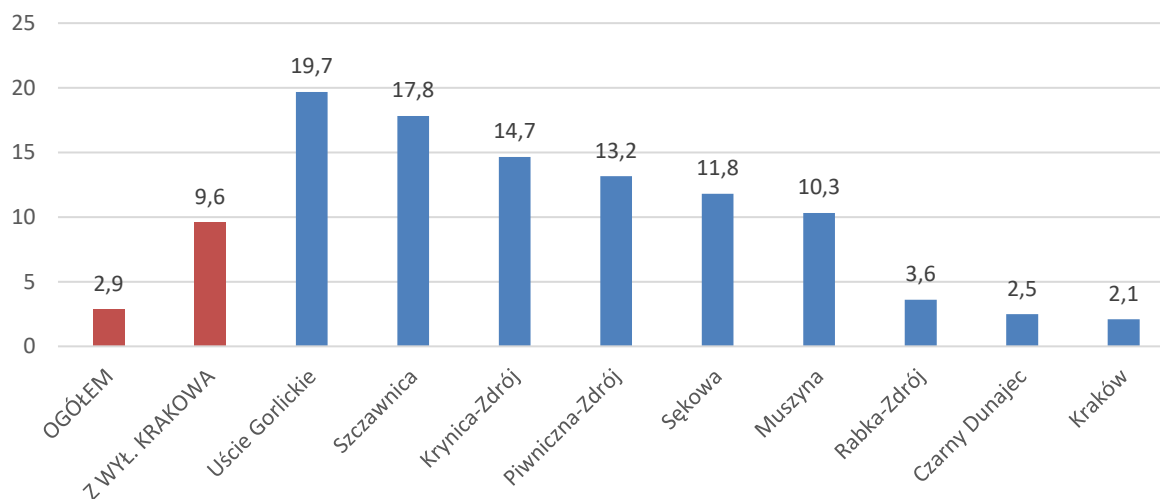
Wykres 17. Liczba grup artystycznych [szt.] i ich członków [os.] w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej (bez Krakowa) w 2017 i 2022 roku

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

W przeliczeniu na 1 000 mieszkańców najwięcej członków grup artystycznych notuje się w gminach Uście Gorlickie, Szczawnica, Krynica-Zdrój i Piwniczna-Zdrój. Znacznie poniżej średniej dla wszystkich małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej (bez Krakowa) są Rabka-Zdrój i Czarny Dunajec.

Wykres 18. Członkowie grup artystycznych na 1 000 ludności w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowskich i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowskiej w 2022 roku [%]

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Na terenie części miejscowości uzdrowskich Małopolski funkcjonują – poza domami kultury – inne instytucje kultury takie jak muzea, biblioteki czy kina. Szczególnie bogata w tego typu instytucje jest Krynica-Zdrój, gdzie działają 3 muzea (Muzeum Nikifora, Muzeum Zabawek, Muzeum Przyrodniczo-Łowieckie), 3 biblioteki publiczne i ich filie, kino oraz galeria sztuki. Szerszą gamą tego typu instytucji może pochwalić się także Rabka-Zdrój z 3 muzeami (Muzeum im. Władysława Orkana, Muzeum Górali i Zbójników, Muzeum Orderu Uśmiechu), biblioteką, kinem oraz unikatowym teatrem lalkowym Rabcio.

W przypadku obu tych miejscowości te instytucje kultury swoim charakterem wpisują się w klimat, jak i budują charakterystykę miasta – Krynicy-Zdroju jako miasta artystów (Muzeum Nikifora), a Rabki-Zdroju – jako Miasta Dzieci Świata (Muzeum Orderu Uśmiechu).

Obecność muzeów odnotowano – w ramach własnego researchu - także w Muszynie (Muzeum Regionalne „Państwa Muszyńskiego”), Piwnicznej-Zdroju (Muzeum Regionalne Towarzystwa Miłośników Piwnicznej) i Szczawnicy (Muzeum Uzdrowiska Szczawnica).

To raczej małe podmioty, których zadaniem jest prezentowanie i kultywowanie lokalnej kultury i tradycji. W pozostałych poza wymienionymi miejscowościach ciężar budowania oferty kulturalnej spoczywa wyłącznie na domach kultury i bibliotekach.

Tabela 33. Instytucje kultury w małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej

miejscowość	Instytucje kultury					
	biblioteki publiczne i ich filie	muzea*	teatry	galerie i salony sztuki	kina	SUMA
Czarny Dunajec	2	0	0	0	0	2
Krynica-Zdrój	3	3	0	1	1	8
Muszyna	1	1	0	0	0	2
Złockie	0	0	0	0	0	0
Żegiestów-Zdrój	1	0	0	0	0	1
Piwniczna-Zdrój	1	1	0	0	0	2
Rabka-Zdrój	1	3	1**	0	1	6
Wapienne	0	0	0	0	0	0
Szczawnica	1	1	0	0	0	2
Wysowa-Zdrój	1	0	0	0	0	1
OGÓŁEM	11	9	1	1	2	24

*w związku z nieścisłościami w statystyce publicznej, informacje na temat liczby muzeów pozyskano w ramach własnego researchu ze stron internetowych

**teatr lalkowy

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Prześledzono statystyki dotyczące oferty wspomnianych instytucji kultury w małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych, jak i jej wykorzystania w ostatnich latach. Można zauważyć **zmniejszającą się liczbę osób korzystających z bibliotek** – może to wynikać z ogólnego spadku czytelnictwa, ale też z przechodzenia ludności do kompletowania własnych biblioteczek w domach czy korzystania z audio i e-booków dostępnych komercyjnie. **Teatr lalkowy Rabcio w Rabce-Zdroju po zastoju związanym z pandemią COVID-19 powrócił do wystawiania ponad 100 przedstawień rocznie, które ogląda kilkanaście tysięcy widzów.** W 2022 roku podmiot odnotował największą liczbę widzów od 2017 roku – ponad 18 tys. osób. Widoczna jest **rosnąca liczba seansów w kinach w Krynicy-Zdroju i Rabce-Zdroju – liczba ich widzów nie osiągnęła jeszcze jednak stanu sprzed pandemii COVID-19.**

Tabela 34. Wyniki działalności instytucji kultury w małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2017-2022

instytucja	miejscowość	kategoria	2017	2018	2019	2020	2021	2022
biblioteki publiczne i ich filie	Czarny Dunajec	czytelnicy [os.]	bd.	bd.	bd.	bd.	bd.	bd.
		wypożyczenia [szt.]	bd.	bd.	bd.	bd.	bd.	bd.
	Krynica-Zdrój	czytelnicy [os.]	3 705	3 016	3 344	2 063	2 442	2 541
		wypożyczenia [szt.]	64 429	32 990	35 769	23 083	29 385	28 708
	Muszyna	czytelnicy [os.]	2 855	2 758	2 912	2 310	1 893	1 875
		wypożyczenia [szt.]	36 449	40 317	35 820	29 622	27 257	22 892
	Żegiestów-Zdrój	czytelnicy [os.]	bd.	bd.	bd.	bd.	bd.	bd.
		wypożyczenia [szt.]	bd.	bd.	bd.	bd.	bd.	bd.
	Piwniczna-Zdrój	czytelnicy [os.]	1 248	1 144	1 158	881	988	1 018
		wypożyczenia [szt.]	16 797	14 959	14 885	10 828	13 469	14 700
	Rabka-Zdrój	czytelnicy [os.]	2 405	2 410	2 230	1 847	1 801	1 857
		wypożyczenia [szt.]	38 529	38 657	39 596	35 557	40 214	36 815
	Szczawnica	czytelnicy [os.]	1 501	1 668	1 674	1 389	1 497	1 577
		wypożyczenia [szt.]	20 440	21 399	21 320	19 445	19 554	19 167
	Wysowa-Zdrój	czytelnicy [os.]	bd.	bd.	bd.	bd.	bd.	bd.
		wypożyczenia [szt.]	bd.	bd.	bd.	bd.	bd.	bd.
	ogółem	czytelnicy [os.]	11 714	10 996	11 318	8 490	8 621	8 868
		wypożyczenia [szt.]	176 644	148 322	147 390	118 535	129 879	122 282
teatry	Rabka-Zdrój	przedstawienia [szt.]	179	174	181	65	130	166
		widzowie [os.]	17 667	17 398	15 944	5 106	13 056	18 150
galerie i salony sztuki	Krynica-Zdrój	wystawy [szt.]	19	14	11	1	9	11
		zwiedzający [os.]	29 945	32 856	34 402	915	12 070	20 546

kina	Krynica-Zdrój	seanse [szt.]	1 880	1 622	2 006	1 202	1 320	2 749
		widzowie [os.]	29 945	32 856	34 402	12 321	12 070	32 513
	Rabka-Zdrój	seanse [szt.]	1 884	1 905	1 899	981	1 338	1 785
		widzowie [os.]	75 529	83 215	93 168	28 321	46 072	62 546
	ogółem	seanse [szt.]	3 764	3 527	3 905	2 183	2 658	4 534
		widzowie [os.]	105 474	116 071	127 570	40 642	58 142	95 059

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Podsumowując, **małopolskie gminy uzdrowiskowe i gminy posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej mają możliwość czerpania z bogatego dziedzictwa kulturowego** – różnorodności etnograficznej tamtejszych terenów i spuścizny materialnej w postaci zabytków, która niejednokrotnie nadaje specyficzny charakter części z analizowanych miejscowości uzdrowiskowych. Gminy te są aktywne pod względem np. organizacji imprez kulturalnych, często nawiązujących do lokalnej specyfiki, jak i do uzdrowiskowego charakteru, jednakże **skutki pandemii COVID-19 dla obszaru kultury nadal są widoczne w tych jednostkach, a zdynamizowanie tego obszaru może stanowić jedno z wyzwań dla budowania atrakcyjnej oferty turystyczno-uzdrowiskowej**. Niepokojącym jest fakt zmniejszającej się aktywności podmiotów typu grupy artystyczne w małopolskich gminach uzdrowiskowych, potencjalnie także będący rezultatem pandemicznego zastoju. Warto podkreślić, że w **większości małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej główny ciężar budowania oferty kulturalnej spoczywa na centrach, domach i ośrodkach kultury oraz bibliotekach – tylko część gmin posiada jednak dodatkowe atrakcyjne podmioty kształtujące obszar kulturalny takie jak muzea czy kina**.

Należy dodatkowo zaznaczyć, że dane na temat aktywności kulturalnej pochodzące z GUS mogą nie uwzględniać całości życia kulturalnego w gminach wobec niedoskonałości sprawozdawczości. Zarysowują one jednak pewne trendy i tendencje oraz umożliwiają porównanie ze sobą jednostek samorządu terytorialnego wobec braku innego, wiarygodnego i jednolitego dla nich wszystkich gmin źródła danych.

4.3.3 Analiza porównawcza

Mimo wskazywanych niedostatków i trudności, z jakimi boryka się obszar kultury małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej, **aktywność w obszarze imprez kulturalnych jest w tych jednostkach na relatywnie wysokim poziomie** – porównując z ogółem kraju, województwa, a także gminami o profilu przemysłowo-usługowym, wybranymi do porównania, które są większymi jednostkami samorządu terytorialnego. **Analizowane małopolskie gminy wypadają także dobrze na tle wybranych do porównania gmin turystycznych Małopolski, ale słabiej niż gminy turystyczne województwa śląskiego.** Korzystne może być przyjrzenie się właśnie tym drugim jednostkom dla identyfikacji ich przewag w kontekście budowy oferty kulturalnej i możliwości przeniesienia lub zainspirowania się rozwiązaniami, które budują ich atrakcyjność kulturalną.

W kontekście aktywności mieszkańców w grupach artystycznych w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej – ta jest wyższa niż na poziomie województwa i kraju (mimo odnotowanego trendu spadkowego). Są jednak jednostki, gdzie ta aktywność jest znacznie wyższa – jak Bukowina Tatrzańska, Szczyrk czy Nowy Targ. **Obecność dużej liczby grup artystycznych i duże zaangażowanie mieszkańców w ich aktywność daje szansę na kumulowanie się pomysłów i inicjatyw w zakresie wydarzeń i innych przedsięwzięć kulturalnych**, także skierowanych do turystów i kuracjuszy. **Grupy artystyczne to także często miejsca kultywowania lokalnego folkloru, na którym także budować można produkt turystyczny** – szczególnie wobec bogatej spuścizny etnograficznej analizowanych terenów.

Warto zaznaczyć, że w analizie porównawczej oparto się na statystykach GUS by zachować jednolite źródło danych dla wszystkich gmin grupy porównawczej. Należy pamiętać, że statystyka publiczna często nie oddaje dobrze informacji na temat aktywności kulturalnej, jest jednak jedynym źródłem pozwalającym na uchwycenie trendów i porównanie jednostek ze sobą.

Tabela 35. Analiza porównawcza wskaźników dotyczących kultury i dziedzictwa kulturowego w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej na tle wybranych jednostek

wskaźnik	średnia z liczby uczestników imprez na 1 000 mieszkańców 2017-2022 [os.]	członkowie grup artystycznych na 1 000 mieszkańców w 2022 roku [os.]
charakter wskaźnika	stymulanta	stymulanta
małopolskie gminy uzdrowiskowe i gminy posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej – z wył. Krakowa	2 257	9,6
KRAJ I REGION		
Polska	750	6,4
woj. małopolskie	890	8,7
GMINY O PROFILU TURYSTYCZNYM		
Bukowina Tatrzańska	2 218	48,5
Szczyrk	5 370	31,8
Wisła	3 112	3,7
Zakopane	428	4,0
GMINY O PROFILU PRZEMYSŁOWO-USŁUGOWYM		
Chrzanów	1 668	6,6
Gorlice	720	7,7
Myślenice	505	10,7
Nowy Targ	1 538	15,6

na zielono – wyniki korzystniejsze niż małopolskich gmin uzdrowiskowych z wył. Krakowa

na czerwono – wyniki mniej korzystne niż małopolskich gmin uzdrowiskowych z wył. Krakowa

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

4.4 Sport, rekreacja i turystyka

4.4.1 Aktywność sportowa i rekreacyjna

Małopolskie miejscowości uzdrowiskowe i miejscowości posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej stwarzają szerokie możliwości do aktywności sportowej i rekreacyjnej.

Z uwagi na wyjątkowe walory przyrodnicze i krajobrazowe, przez tereny małopolskich miejscowości uzdrowiskowych i miejscowości posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej przebiega szereg **tras turystycznych**, zachęcających do uprawiania turystyki pieszej. Informację o nich zawiera tabela poniżej.

Tabela 36. Szlaki turystyczne na terenie małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej

miejsowość	szlaki turystyczne
Krynica-Zdrój	Główny Szlak Beskidzki im. Kazimierza Sosnowskiego Niebieski szlak turystyczny Żegiestów-Leluchów Niebieski szlak turystyczny Nowy Sącz- Krynica-Zdrój Żółty szlak turystyczny Szlak okrężny wokół Krynicy Szlak im. Wincentego Pola
Muszyna	Niebieski szlak turystyczny Muszyna – Čirč Szlak im. Wincentego Pola Żółty szlak turystyczny Muszynka-Żegiestów
Złockie	Szlak im. Wincentego Pola Żółty szlak turystyczny Muszynka-Żegiestów
Żegiestów-Zdrój	Żółty szlak turystyczny Muszynka-Żegiestów Czarny szlak turystyczny Żegiestów – Pusta Wielka Niebieski szlak turystyczny Żegiestów-Leluchów
Piwniczna-Zdrój	Czerwony szlak turystyczny Piwniczna-Zdrój – Jaworki Niebieski szlak turystyczny Piwniczna-Zdrój – Łabowa Zielony szlak turystyczny Piwniczna-Zdrój – Obidza Żółty szlak turystyczny Frycowa – Niemcowa Beskidzka Droga św. Jakuba
Rabka-Zdrój	Główny Szlak Beskidzki im. Kazimierza Sosnowskiego Zielony szlak turystyczny Rabka-Zdrój – Luboń Wielki Żółty szlak turystyczny Rabka-Zdrój – Trzy Kamienie Szlak im. Elfrydy Trybowskiej i Juliana Tolińskiego Niebieski szlak turystyczny Brzeźnica - Kacwin
Wapienne	Zielony szlak turystyczny Gorlice – Kečkovce Czarny szlak turystyczny Folusz - Wapienne
Szczawnica	Niebieski szlak turystyczny Szczawnica – Rytro Zielony szlak turystyczny Szczawnica – Jazowsko Żółty szlak turystyczny Leśnica – Modyń Czerwony szlak turystyczny Szczawnica – Przełom Dunajca, granica
Wysowa-Zdrój	Niebieski szlak turystyczny Rzeszów – Grybów Szlak im. Kazimierza Pułaskiego Szlak im. Wincentego Pola Żółty szlak turystyczny Wysowa-Zdrój – Hutisko

Źródło: www.mapa-turystyczna.pl

Atrakcyjne przyrodniczo tereny małopolskich gmin uzdrowiskowych zachęcają także – poza wędrówkami i spacerami - do **biegania**. Jedną z ważniejszych imprez sportowych, które mają miejsce na terenie analizowanych gmin, jest Festiwal Biegowy – jedno z największych

wydarzeń sportowych w Polsce. Wydarzenie organizowane jest od 2010 roku i zakłada realizację różnych dystansów biegowych dla amatorów i zawodowców, starszych i dzieci. W 2022 roku impreza odbyła się w Piwnicznej-Zdroju, podobnie jak zostanie to zrealizowane we wrześniu 2023 roku⁴⁴. W 2023 roku inna impreza - Europejski Festiwal Biegowy na różnych dystansach i trasach zorganizowany został w Krynicy-Zdroju na przełomie czerwca i lipca 2023 roku⁴⁵. W małopolskich gminach uzdrowiskowych odbywają się także biegi górskie w ramach inicjatywy Perły Małopolski – w 2023 roku impreza ma miejsce w Wapiennem, Szczawnicy i Rabce-Zdroju⁴⁶.

Tereny małopolskich miejscowości uzdrowiskowych i miejscowości posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej są także przyjazne dla miłośników **sportów rowerowych**. Warto wymienić kilka znanych **tras rowerowych** przechodzących przez tereny małopolskich miejscowości uzdrowiskowych i miejscowości posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej. Przez Szczawnicę przebiega szlak rowerowy VeloDunajec – jedna z najbardziej znanych tras rowerowych, rozciągająca się z północy na południe przez Małopolskę⁴⁷. Muszyna i Piwniczna-Zdrój znajdują się na trasie VeloNatura/EuroVelo11⁴⁸. Do Rabki-Zdrój prowadzi Beskidzki Szlak Rowerowy z Męciny⁴⁹. Wiele małopolskich miejscowości uzdrowiskowych łączy trasa rowerowa Aquavelo, komunikująca miejscowości uzdrowiskowe pograniczna polsko-słowackiego: od Krynicy-Zdroju przez Muszynę, Piwniczną-Zdrój po Szczawnicę⁵⁰. Na terenie samej gminy Muszyna wytyczono Szlak Wód Mineralnych⁵¹. Przez Piwniczną-Zdrój i Muszynę przebiega Karpacki

⁴⁴ Festiwal Biegowy, www.festiwalbiegowy.pl, dostęp: 15.06.2023.

⁴⁵ Europejski Festiwal Biegowy, www.europejskifestiwalbiegowy.pl, dostęp: 15.06.2023.

⁴⁶ Perły Małopolski, www.perlymalopolski.pl, dostęp: 15.06.2023.

⁴⁷ VeloDunajec, www.narowery.visitmalopolska.pl/pl_PL/velodunajec, dostęp: 15.06.2023.

⁴⁸ VeloNatura - małopolski odcinek trasy EuroVelo 11, www.narowery.visitmalopolska.pl/pl_PL/velonatura, dostęp: 15.06.2023.

⁴⁹ Beskidzki Szlak Rowerowy, www.visitmalopolska.pl/pl_PL/trasa/-/poi/beskidzki-szlak-rowerowy, dostęp: 15.06.2023.

⁵⁰ Aquavelo – trasa główna w Polsce, www.visitmalopolska.pl/pl_PL/trasa/-/poi/aquavelo-trasa-glowna-w-polsce, dostęp: 15.06.2023.

⁵¹ Trasa rowerowa Szlakiem Wód Mineralnych, www.visitmalopolska.pl/pl_PL/obiekt/-/poi/trasa-rowerowa-szlakiem-wod-mineralnych, dostęp: 15.06.2023.

Szlak Rowerowy⁵². Tereny Czarnego Dunajca przecina z kolei malownicza trasa rowerowa wokół Tatr⁵³. Przez Czarny Dunajec przebiega także trasa rowerowego Małopolskiego Wyścigu Górskiego⁵⁴. W Krynicy-Zdroju dla fanów rowerów typu MTB znajduje się Bike Park Słotwiny Arena, działający w okresie wiosenno-jesiennym na terenie stacji narciarskiej⁵⁵.

Górzyste tereny powiatów nowosądeckiego, nowotarskiego i gorlickiego sprzyjają uprawianiu **narciarstwa**. Na terenie małopolskich miejscowości uzdrowiskowych znajdują się następujące ośrodki narciarskie:

- Krynica-Zdrój: Jaworzyna Krynicka, Ośrodek narciarski – Słotwiny, Ośrodek narciarski – Henryk, Słotwiny Arena, Stacja Narciarska „Tylicz” i Master-Ski Tylicz niedaleko Krynicy-Zdroju;
- Piwniczna-Zdrój: Stacja narciarska – Sucha Dolina – Kosarzyska, Stacja narciarska Kokuszka;
- Szczawnica: Arena Narciarska Jaworki – Homole, Palenica;
- Wapienne: Magur Ski Park w Sękowej niedaleko Wapiennego⁵⁶.

Poza stacjami narciarstwa zjazdowego na terenie Krynicy-Zdroju można skorzystać z tras narciarstwa biegowego. Szlaki narciarstwa biegowego znajdują się także na terenie Rabki-Zdroju i Szczawnicy.

W Krynicy-Zdroju znajduje się całoroczna **sankostrada**. Tor saneczkowy znajduje się także w Muszynie w okresie zimowym.

W kontekście małopolskich miejscowości uzdrowiskowych warto także wspomnieć o **sportach wodnych**. Jedną z atrakcji wodnych na terenie gminy Szczawnica są sypywy Dunajcem, nawiązujące do wieloletniej tradycji tamtejszych flisaków. Z kolei gmina Muszyna

⁵² Karpacki Szlak Rowerowy (Leluchów - Myślenice), www.visitmalopolska.pl/pl_PL/trasa/-/poi/karpacki-szlak-rowerowy-leluchow-myslenice-, dostęp: 15.06.2023.

⁵³ Historyczno-kulturowo-przyrodniczy szlak wokół Tatr – trasa główna, www.visitmalopolska.pl/pl_PL/trasa/-/poi/historyczno-kulturowo-przyrodniczy-szlak-wokol-tatr-trasa-glowna, dostęp: 15.06.2023.

⁵⁴ www.tourofmalopolska.eu, dostęp: 15.06.2023.

⁵⁵ O Bike Parku, www.slotwinyarena.pl/o-bike-parku/, dostęp: 15.06.2023.

⁵⁶ Lista ośrodków w województwie małopolskim, www.narty.pl/malopolskie, dostęp: 15.06.2023.

oferuje spływy kajakowe lub pontonowe Popradem. Wypoczynek nad wodą niedaleko Szczawnicy zapewnia Jezioro Czorsztyńskie, a niedaleko Wysowej-Zdroju i Wapiennego – Jezioro Klimkowskie utworzone na rzece Ropie. Do dyspozycji mieszkańców i turystów są ponadto baseny np. kompleks basenów Centrum Rekreacji i Sportu Zapopradzie w Muszynie, Baseny na Radwanowie w Piwnicznej-Zdroju oraz baseny w ośrodkach hotelowych i sanatoryjnych.

W kontekście aktywności sportowej warto dodatkowo wspomnieć, że w 2023 roku Krynica-Zdrój stała się także areną Igrzysk Europejskich – na Górze Parkowej odbyły się zawody z kolarstwa górskiego, a w Krynica-Zdrój Arena – zawody judo i taekwondo⁵⁷.

Podsumowanie informacji na temat infrastruktury związanej ze sportem i rekreacją w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej prezentuje tabela poniżej.

Tabela 37. Turystyczna infrastruktura związana ze sportem na terenie poszczególnych małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej

gmina	szlaki piesze	szlaki rowerowe	szlaki jeździeckie	szlaki wodne	szlaki tematyczne	trasy narciarstwa zjazdowego	trasy narciarskie biegowe	wyciągi narciarskie	kolejki linowe
Czarny Dunajec	9	11	1	0	4	1	1	1	0
Kraków	17	13	1	0	0	0	1	0	0
Krynica-Zdrój	10	9	0	0	4	29	2	29	2
Muszyzna	10	9	0	1	3	0	2	0	0
Piwniczna-Zdrój	7	2	1	1	0	5	1	5	0
Rabka-Zdrój	18	11	0	0	4	1	7	1	0
Sękowa	3	1	1	0	1	3	2	3	1
Szczawnica	6	5	8	1	1	11	2	2	2
Uście Gorlickie	3	3	1	0	5	0	1	1	0

Źródło: Stowarzyszenie Gmin Uzdrawiskowych RP na podstawie danych przesłanych przez Urzędy Gmin

⁵⁷ www.european-games.org, dostęp: 15.06.2023

Można skonkludować, że tereny małopolskich miejscowości uzdrowiskowych i miejscowości posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej **stwarzają świetne warunki do uprawiania wielu rodzajów sportów – od pieszych wędrówek przez kolarstwo, narciarstwo po sporty wodne**. Ta oferta sportowa warta jest rozwijania i promowania z uwagi na to, jaką wartość dodaną stanowi dla oferty turystyczno-uzdrowiskowej tych miejsc.

4.4.2 Turystyka i rekreacja

Tematyka atrakcji turystycznych, przyciągających zwiedzających do miejscowości uzdrowiskowych oraz miejscowości posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej Małopolski została w dużej części omówiona w podrozdziale *4.3 Kultura i dziedzictwo kulturowe jako uzupełnienie oferty turystyczno-uzdrowiskowej*, gdzie omówiono zabytki, instytucje kultury i imprezy przyciągające turystów, jak i w podrozdziale *4.4.1 Aktywność sportowa i rekreacyjna*, gdzie umówiono szlaki turystyczne i warunki do uprawiania sportu. W tym podrozdziale te informacje zostaną uzupełnione o atrakcje turystyczne, znajdujące się w omawianych miejscowościach, które nie wpisują się bezpośrednio w obszar kultury czy sportu i rekreacji.

Atrakcjami turystycznymi miejscowości uzdrowiskowych i posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej z pewnością jest sama **infrastruktura uzdrowiskowa**. Często ma ona wyjątkową wartość historyczną. W przypadku Krynicy-Zdroju są to Stare Łazienki Mineralne, Stary Dom Zdrojowy, Stare Łazienki Borowinowe, ale i nowoczesna Pijalnia Wód Mineralnych. W Szczawnicy taką atrakcją jest Pijalnia Wód Mineralnych w Domu nad Zdrojami. W Piwnicznej-Zdroju do uzdrowiskowego charakteru miejscowości nawiązuje Pijalnia Artystyczna i Park Zdrojowy z amfiteatrem. Park Zdrojowy funkcjonuje także w Rabce-Zdroju, a w nim ogrody tematyczne, tężnia solankowa, korty tenisowe i kawiarnia. Główną atrakcją na terenie Parku Zdrojowego w Rabce-Zdroju jest kompleks Pijalni Wód Mineralnych i Tężni Solankowych. Park Zdrojowy i Pijalnia Wód Mineralnych znajdują się także w Wysowej-Zdroju. **Utrzymanie w odpowiedniej kondycji infrastruktury uzdrowiskowej, parków zdrojowych i pijalni, a także ich rozwój to ważne zadanie w kontekście wspierania funkcji uzdrowiskowej omawianych miejscowości**. Te obiekty

i miejsca stanowią bowiem o wyjątkowości tych podmiotów i są także źródłem ich popularności turystycznej. Widoczne są kierunki rozwoju parków zdrojowych poprzez tworzenie tężni, amfiteatrów, miejsc do uprawiania sportu, miejsc terapii ruchowej i sensorycznej – korzystne może być dalsze ich rozwijanie by uzupełniały ofertę lecznictwa uzdrowiskowego, jak i pozwalały na wykorzystanie pod kątem np. kulturalnym czy spędzania czasu wolnego.

Sam układ danej miejscowości często buduje jej klimat turystyczny. Przykładem może być **Deptak w Krynicy-Zdroju**, składający się z Bulwaru Dietla oraz części ulicy Nowotarskiego. Pozwala on na podziwianie wyjątkowych krynickich wili. Przy Deptaku znajduje się także Fontanna Multimedialna, muszla koncertowa i pomniki – Adama Mickiewicza i Nikifora Krynickiego. **Deptak** znajduje się także **w Wapiennem**, a przy nim ogrody, fontanny, nowy Dom Zdrojowy czy mała tężnia. Z kolei w Szczawnicy do dyspozycji odwiedzających jest **Promenada nad Grajcarkiem** o długości ok. 1 800 m, co czyni ją jednym z najdłuższych deptaków w Polsce. Łączy ona dolną stację kolejki na Palenicę i ścieżkę pieszo-rowerową prowadzącą na Słowację wzdłuż Dunajca. Specyficzny klimat ma także **rynek z ratuszem w Piwnicznej-Zdroju** z XIX-wiecznymi domami mieszczańskimi. Z kolei w Szczawnicy główny plac nosi nazwę **Placu Dietla**, gdzie znajduje się Pijalnia. Promenady, deptaki i rynki to urokliwe miejsca spotkań, często oferujące klimatyczną bazę gastronomiczną, pozwalające na uprawianie spacerów i podziwianie lokalnych atrakcji turystycznych i klimatu danej miejscowości. Także inne miejscowości poza wymienione posiadają potencjał do rozwoju tego typu infrastruktury (np. w Żłockiem, Żegiestowie-Zdroju), co może być korzystne dla rozwoju ich potencjału turystycznego.

Atrakcją Krynicy-Zdroju jest **Góra Parkowa**, na którą prowadzą szlaki turystyczne bądź najstarsza w Polsce kolejka linowo-torowa. Na samej górze znajduje się kawiarnia, rajskie ślizgawki oraz park linowy. W kontekście atrakcji turystycznych tej miejscowości warto wymienić także **Leśne Sanktuarium Maryjne z figurą Najświętszej Maryi Panny - Królowej Krynickich Zdrojów**, a także **Jaworzynę Krynicką** – szczyt Beskidu Sądeckiego, zagospodarowany kolejką gondolową i platformą widokową z tarasem. Jedną z najnowszych atrakcji miasta jest **wieża widokowa „Ścieżka w koronach drzew”** z panoramą na Beskid

Sądecki. Powstała w 2019 roku i ma prawie 50 m wysokości, a jej ścieżki – łączną długość ponad kilometra. Atrakcją miasta jest także **Park Słotwiński** z tężnią solankową i pijalnią Wód Słotwinka – najstarszym budynkiem zdrojowym Krynicy-Zdroju.

W Muszynie atrakcje turystyczne koncentrują się wokół ogrodów. Pierwsze z nich to **Ogrody Sensoryczne** – ogrody ze specjalnie przygotowanymi nasadzeniami, mającymi oddziaływać na zmysły węchu, wzroku, dotyku, słuchu i smaku. W Ogrodach Sensorycznych znajduje się także punkt widokowy na Muszynę i okoliczne wzgórza. Drugi z ogrodów wartych odwiedzenia w Muszynie to **Ogrody Biblijne**, których układ nawiązuje do wydarzeń z Pisma Świętego. W Muszynie odpoczynku turyści mogą zażyć także w **Parku Zdrojowym Baszta**, gdzie znajdują się ruiny zamku. W mieście funkcjonują ponadto pijalnie wód mineralnych.

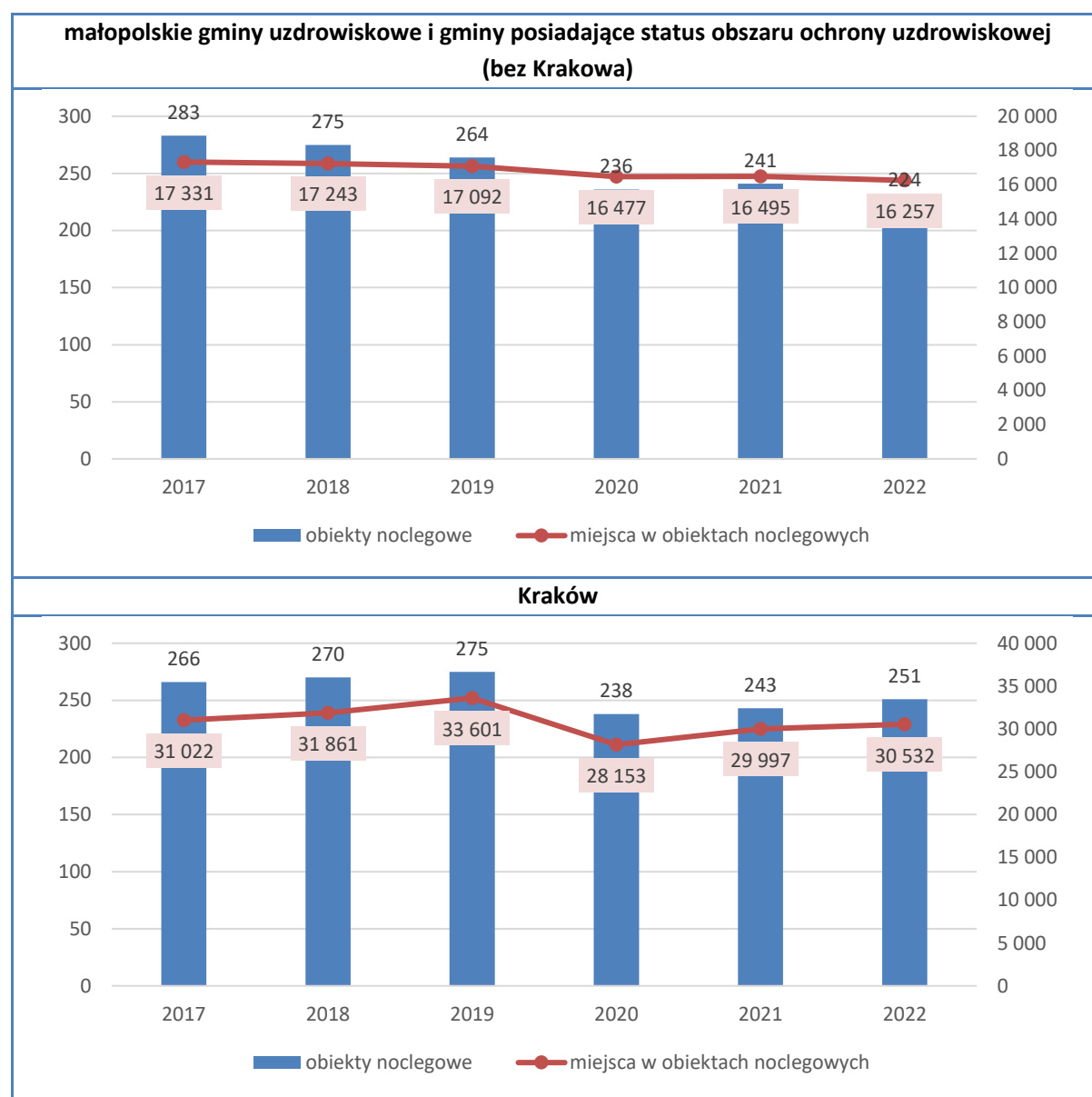
Atrakcją Rabki-Zdroju jest Rodzinny Park Rozrywki **Rabkoland**. To miejsce przeznaczone do zabawy dla dzieci z karuzelami i roller coasterami. Na terenie Rabkolandu działa także cyrk, tematyczna wiosna wikingów czy Muzeum Rekordów i Osobliwości. Funkcjonowanie Rabkolandu wpisuje się w charakter miasta, które jest określane Miastem Dzieci Świata.

Będąc w Szczawnicy turyści chętnie wybierają się kolejką na **Palenicę**, gdzie można podziwiać górską panoramę. W Szczawnicy funkcjonuje także **Park Górny** (wymagający rewitalizacji) i znacznie bardziej popularny **Park Dolny**. W Piwnicznej-Zdroju warto spędzić czas w **Parku Węgielnik-Skałki** ze ścieżkami rekreacyjnymi, aranżacją historyczną i wieżą widokową (miejsce warte szerszego rozwoju pod kątem atrakcyjnego zagospodarowania terenu).

Według statystyk BDL GUS na terenie małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej (z wyłączeniem Krakowa) działały w lipcu 2022 roku **224 obiekty noclegowe, zapewniające ponad 16 tys. miejsc noclegowych**. Można zaobserwować **spadek zarówno liczby obiektów noclegowych (o 20,8%), jak i miejsc noclegowych (o 6,2%) w ostatnim 5-leciu**. Widoczne jest „tąpnięcie” w liczbie tych obiektów i miejsc w 2020 roku, co związane jest z pandemią COVID-19, która mocno wpłynęła na branżę turystyczną. Od tego momentu branża turystyczna w gminach uzdrowiskowych Małopolski nie powróciła do stanu sprzed 2020 roku. Ponownie

w kontekście danych GUS należy wspomnieć o konieczności zachowania pewnej rezerwy – nie obejmują one bowiem często niektórych rodzajów obiektów noclegowych. Są jednak źródłem statystyk pozwalających na uchwycenie pewnych trendów i porównywanie jednostek samorządu terytorialnego ze sobą.

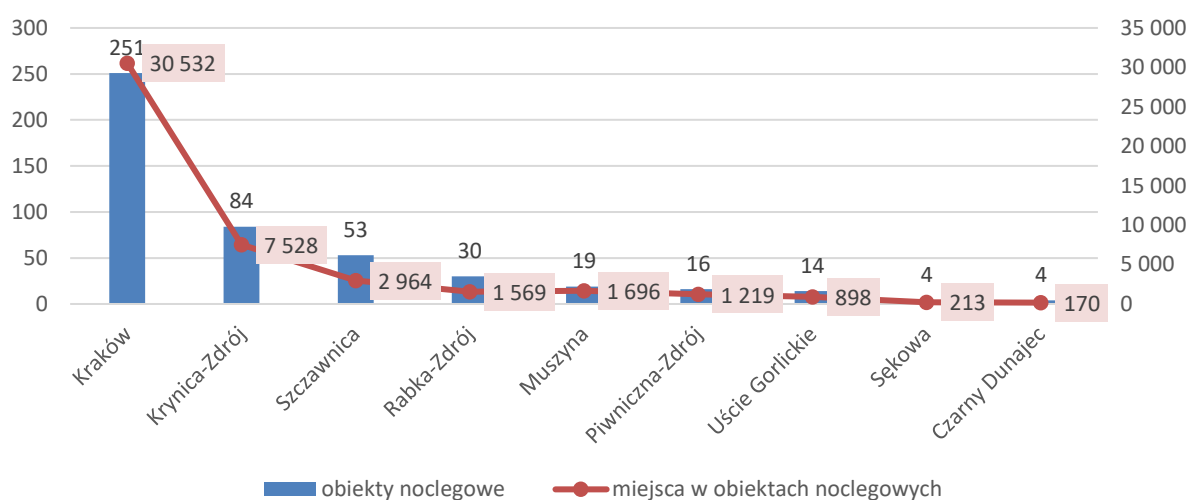
Wykres 19. Liczba obiektów noclegowych [szt.] i miejsc w obiektach noclegowych [szt.] w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w lipcu w latach 2017-2022

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Spośród wszystkich analizowanych gmin najwięcej obiektów noclegowych jest w Krakowie. Na drugim miejscu jest Krynica-Zdrój (84 obiekty noclegowe), na trzecim Szczawnica (53 obiekty), a na czwartym Rabka-Zdrój (30 obiektów). W pozostałych gminach liczba obiektów noclegowych – według statystyk GUS - jest mniejsza niż 20.

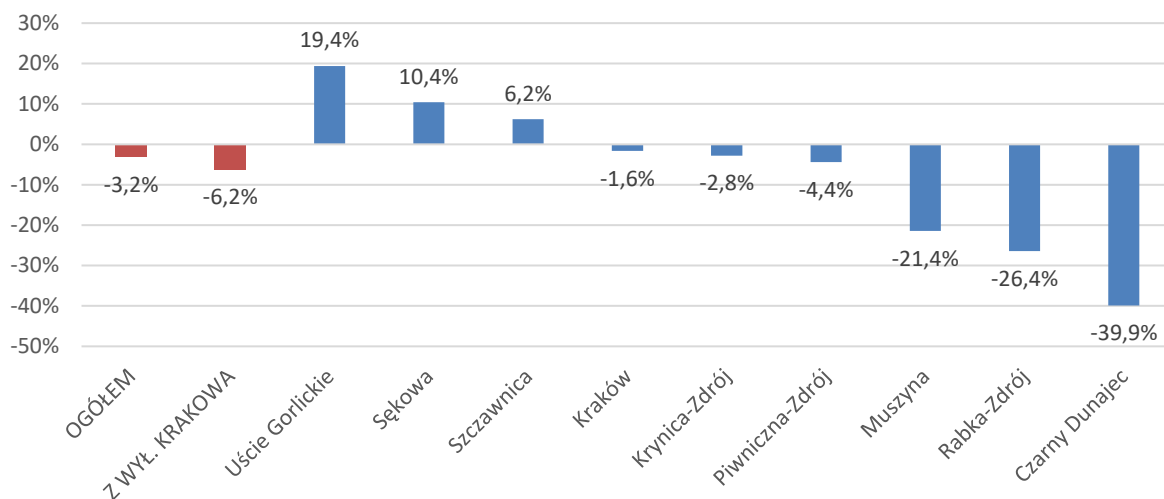
Wykres 20. Liczba obiektów noclegowych [szt.] i miejsc w obiektach noclegowych [szt.] w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w lipcu 2022 roku

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Zaobserwowano, jak wyglądała dynamika liczby miejsc noclegowych na przestrzeni lat 2017-2022 w poszczególnych gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej Małopolski. Dwucyfrowe spadki liczby miejsc noclegowych w badanym czasie odnotowały gminy Muszyzna, Rabka-Zdrój i Czarny Dunajec. W gminach Rabka-Zdrój i Muszyzna w 2017 roku było po ponad 2 tys. miejsc noclegowych – aktualnie jest to ok. 1,5 tys. To bardzo duża zmiana wskazująca, jak znacząco zmienił się krajobraz turystyczny tych dwóch gmin w ostatnim 5-leciu. Wzrost liczby miejsc noclegowych odnotowały z kolei gminy Uście Gorlickie i Sękowa – o i tak bardzo ograniczonej bazie turystycznej, ale także Szczawnica – o trzeciej największej bazie noclegowej spośród analizowanych gmin (po Krakowie i Krynicy-Zdroju).

Wykres 21. Zmiana liczby miejsc noclegowych w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2017-2022 [%]

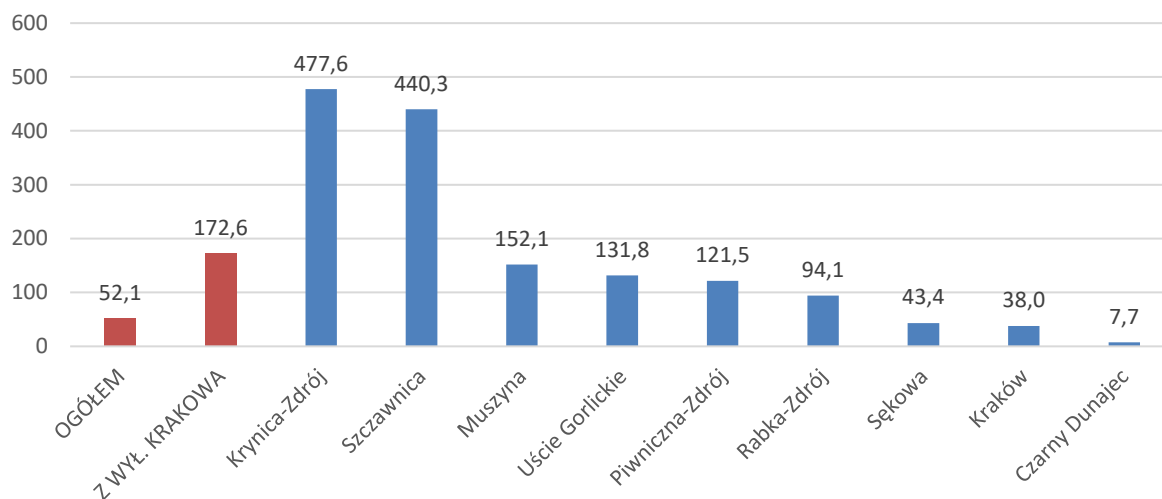

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Jak znacząca jest baza noclegowa gmin Krynica-Zdrój i Szczawnica świadczą bardzo wysokie wartości wskaźnika liczby miejsc noclegowych w przeliczeniu

na 1 000 mieszkańców – na poziomie odpowiednio 477,6 i 440,3. Mniejszą, ale nadal szerszą niż wskazuje na to średnia wojewódzka, bazę noclegową w relacji z liczbą mieszkańców mają gminy Muszyzna, Uście Gorlickie, Piwniczna-Zdrój i Rabka-Zdrój.

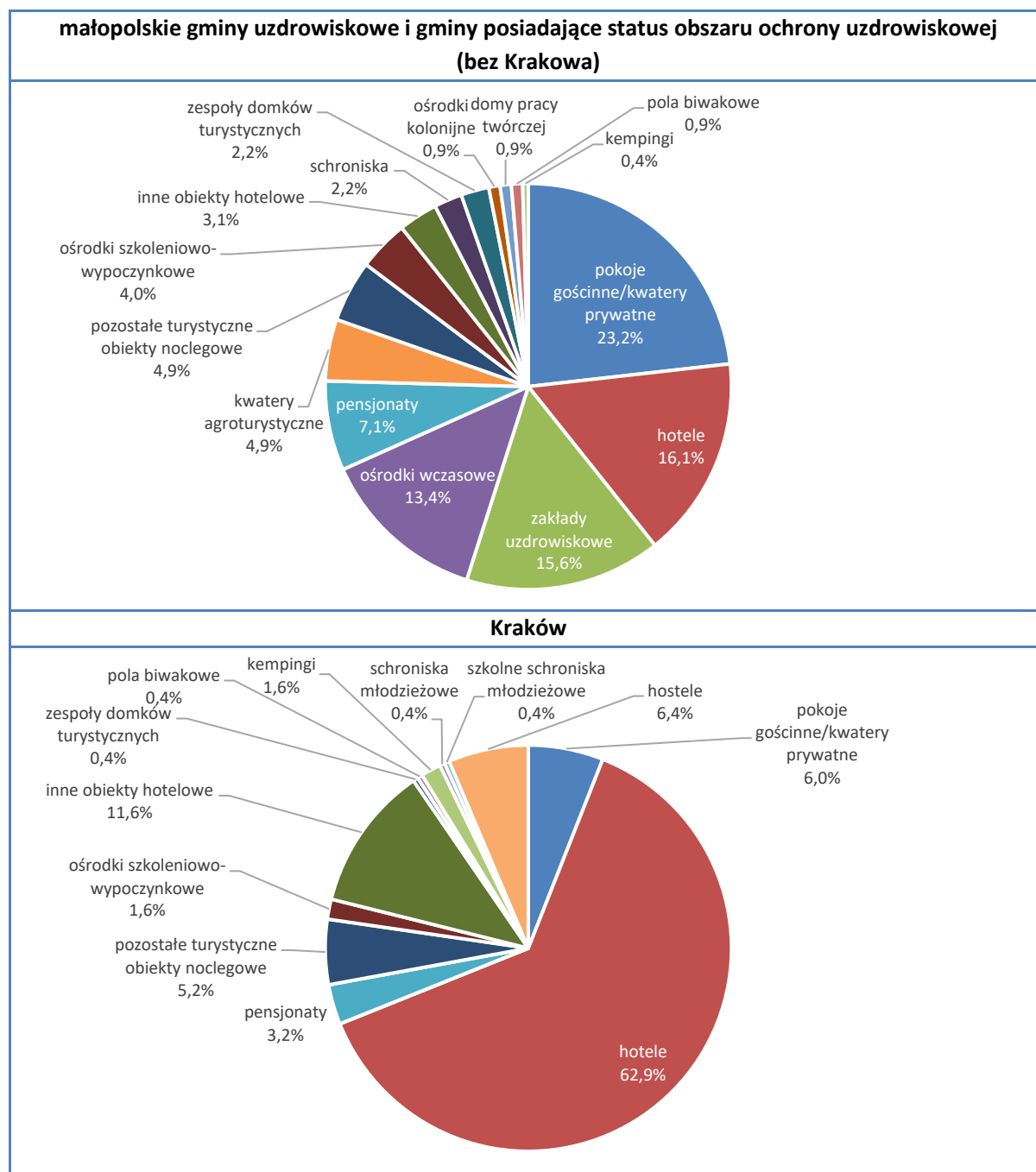
Wykres 22. Liczba miejsc noclegowych na 1 000 mieszkańców w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w lipcu 2022 roku [szt.]

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Zbadano, jak wygląda struktura bazy noclegowej w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej. Prawie ¼ wszystkich tych obiektów (w strukturze z wyłączeniem Krakowa) to pokoje gościnne i kwatery prywatne – domniemywa się, że ich liczba może być nawet większa niż wskazują na to dane BDL GUS. Kolejne miejsca z ponad 10-procentowym udziałem w strukturze obiektów noclegowych zajmują hotele (16,1%), zakłady uzdrowiskowe (15,6%) oraz ośrodki wczasowe (13,4%). W przypadku samego Krakowa 62,9% wszystkich obiektów noclegowych stanowią hotele.

Wykres 23. Struktura obiektów noclegowych według ich typu w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w lipcu 2022 roku [%]

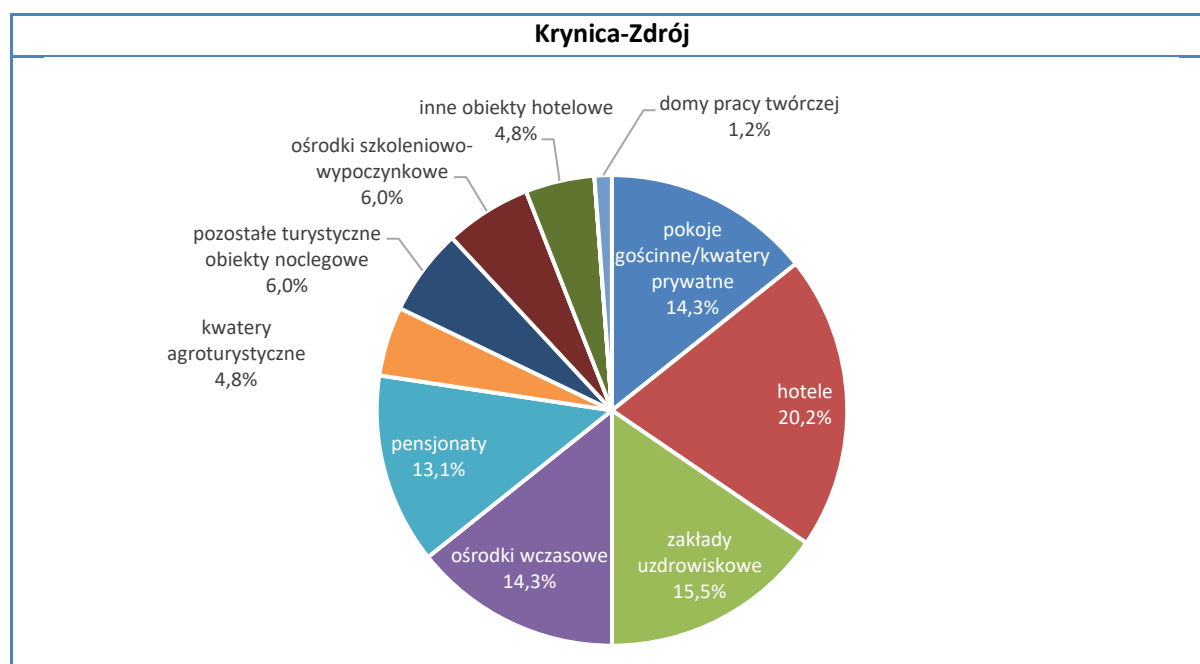

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

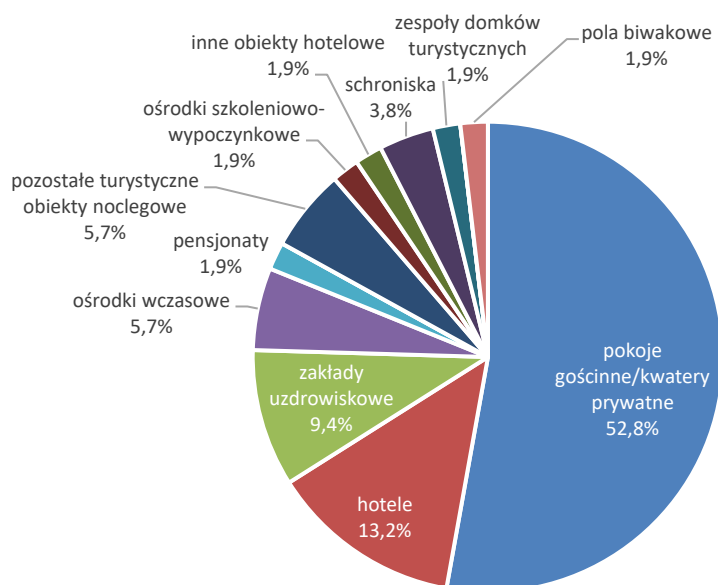
Zbadano strukturę obiektów noclegowych w 4 małopolskich gminach uzdrowiskowych o największej bazie noclegowej (za wyjątkiem Krakowa) – Krynicy-Zdroju, Szczawnicy, Rabce-Zdroju i Muszynie. Można zauważyć, że krajobraz bazy noclegowej jest bardzo odmienny

w poszczególnych jednostkach. W gminie Krynica-Zdrój wyraźnie ważniejsze na tle innych gmin są hotele i pensjonaty – potencjalnie baza noclegowa może być tym samym nastawiona na bardziej zamożnych odwiedzających i proponować znacznie szerszą ofertę np. usług spa. Z kolei w gminie Szczawnica baza noclegowa opiera się w bardzo dużej części na pokojach gościnnych i kwaterach prywatnych – jest ona więc w znacznej mierze oparta o bardziej kameralny sposób wypoczyniania. W gminie Rabka-Zdrój pokoje i kwatery prywatne także pełnią ważną funkcję razem z ośrodkami wczasowymi. W gminie Muszyna co trzeci obiekt noclegowy to zakład uzdrowiskowy. Zestawienie to pokazuje, jak bardzo różnorodna jest oferta bazy turystycznej poszczególnych gmin uzdrowiskowych Małopolski.

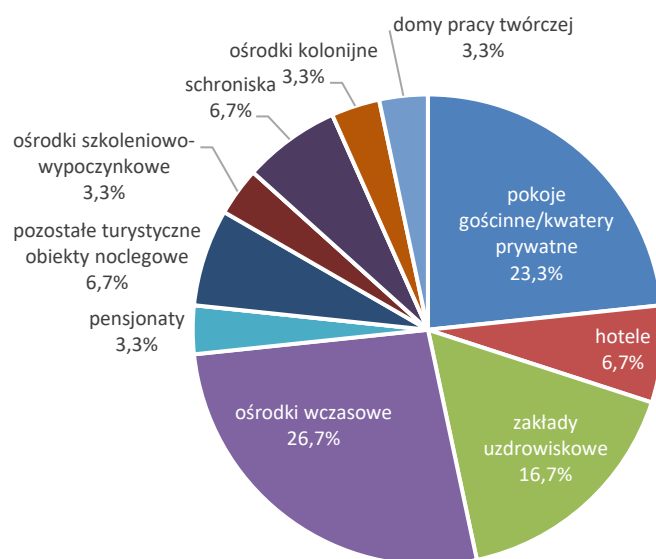
Wykres 24. Struktura obiektów noclegowych według ich typu w wybranych małopolskich gminach uzdrowiskowych o największej bazie noclegowej w lipcu 2022 roku [%]

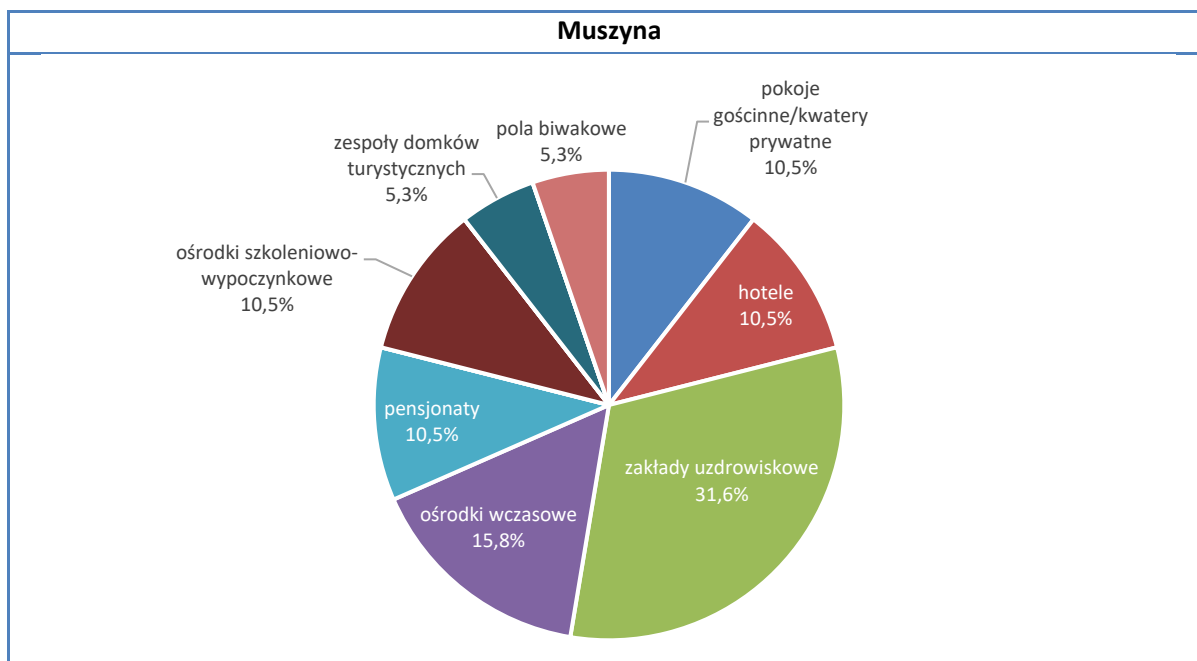

Szczawnica

Rabka-Zdrój

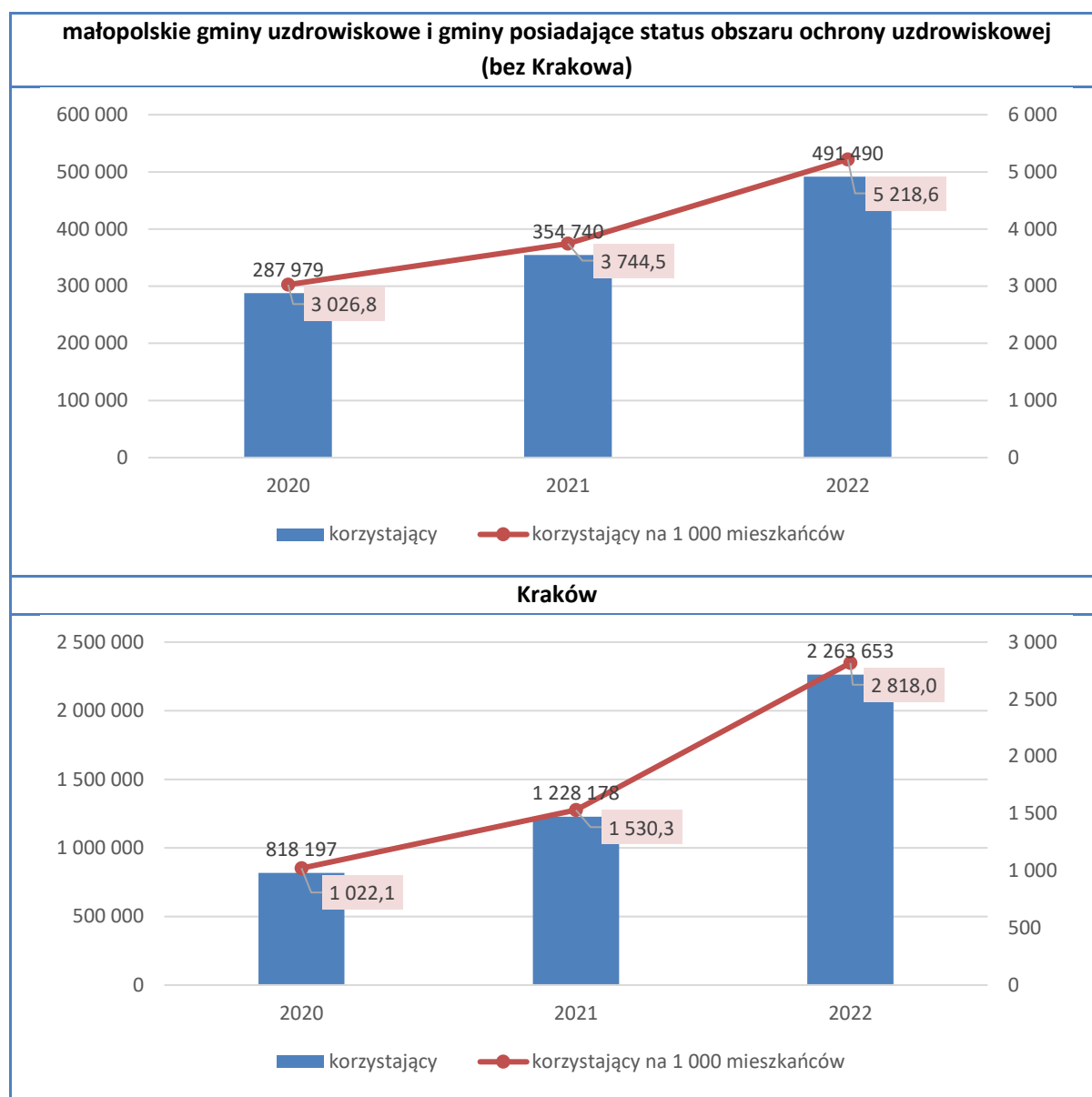

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

W 2022 roku w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej (bez Krakowa) z turystycznej bazy noclegowej skorzystało prawie pół miliona osób. Liczba ta dynamicznie rośnie od 2020 roku. W samym Krakowie turystów korzystających z noclegów było znacznie więcej (ponad 2 mln), ale intensywność ruchu turystycznego w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców była niższa. Pokazuje to, jak ważny jest obszar turystyki w analizowanych gminach miejsko-wiejskich i wiejskich.

Wykres 25. Liczba korzystających z turystycznej bazy noclegowej ogółem [os.] i w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców [os.] w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2020-2022

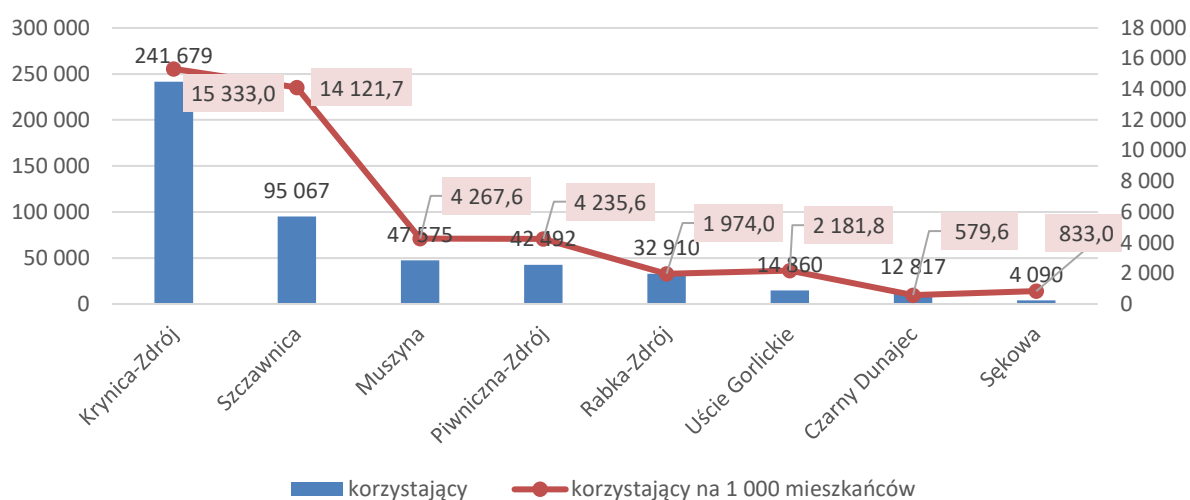

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Najwięcej turystów korzystających z noclegów (poza Krakowem) przyciąga gmina Krynica-Zdrój – w 2022 roku z noclegów skorzystało tam ponad 240 tys. osób. **Drugie miejsce zajmuje gmina Szczawnica** z 95 tys. korzystających z noclegów w 2022 roku. **Te gminy charakteryzuje także bardzo wysoka intensywność ruchu turystycznego w relacji z populacją** – notują one liczbę korzystających z noclegów kilkunastokrotnie przewyższającą

liczbę mieszkańców. **Swoistą drugą grupę popularnych turystycznie, choć nie na tak wysokim poziomie, gmin uzdrowiskowych stanowią Muszyna, Piwniczna-Zdrój i Rabka-Zdrój**, w których w 2022 roku z noclegów skorzystało 30-40 tys. osób. W przypadku gmin Muszyna i Piwniczna-Zdrój to liczby 4-krotnie przewyższające wielkość populacji.

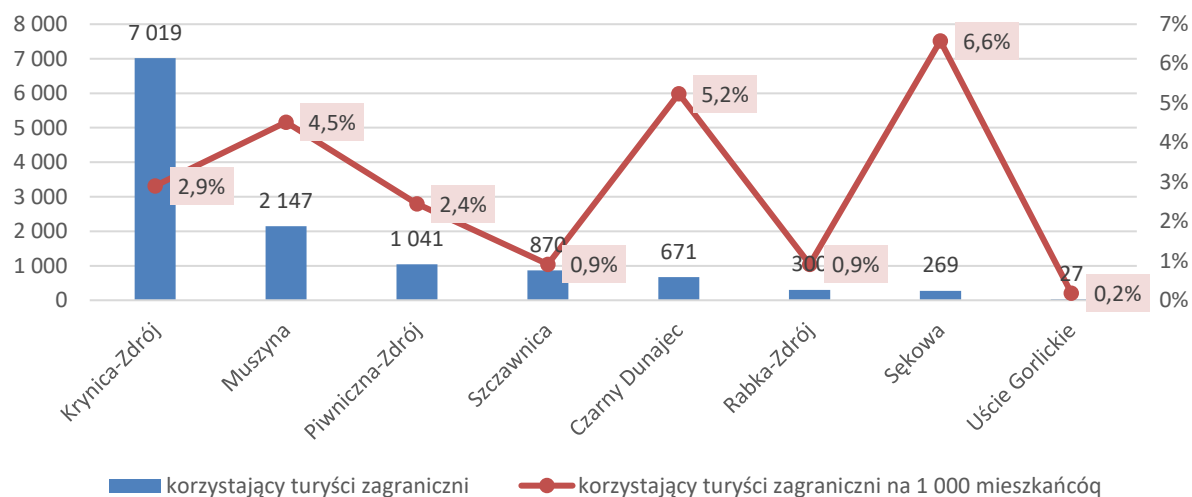
Wykres 26. Liczba turystów, którym udzielono noclegów ogółem [os.] i w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców [os.] w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2022 roku

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Spośród małopolskich gmin uzdrowiskowych (z wyłączeniem Krakowa) najwięcej turystów zagranicznych gościła w 2022 roku gmina Krynica-Zdrój. W małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej (z wyłączeniem Krakowa) najwięcej odnotowano w 2022 roku odwiedzających z Ukrainy, Wielkiej Brytanii i Niemiec.

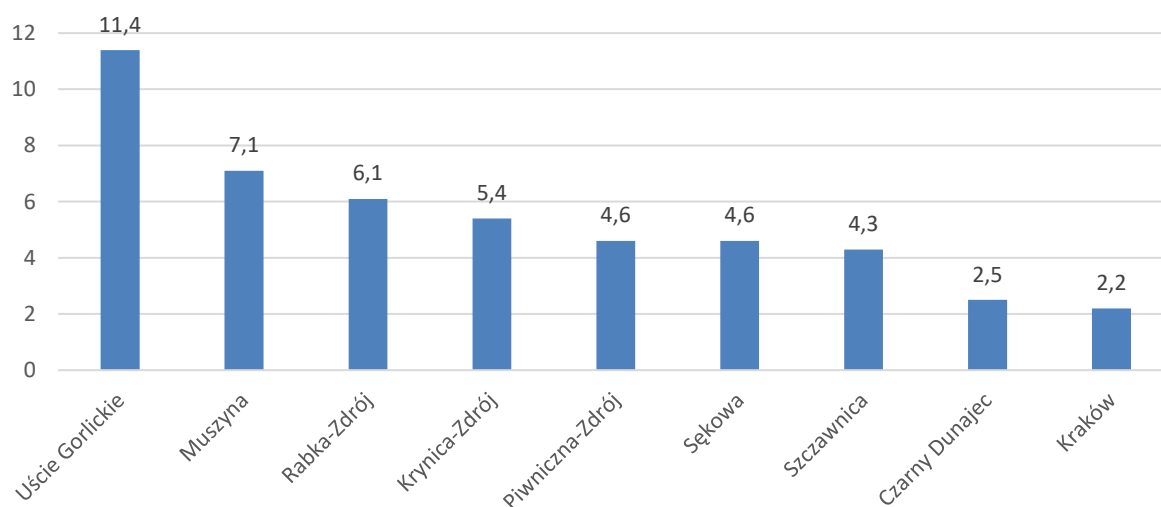
Wykres 27. Liczba turystów zagranicznych, którym udzielono noclegów ogółem [os.] i ich udział w ogóle turystów korzystających z noclegów [%] w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2022 roku

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Spore są rozbieżności odnośnie przeciętnej długości pobytów turystów korzystających z bazy noclegowej w poszczególnych analizowanych gminach, co może obrazować w pewnym zakresie charakter tych pobytów. Najdłużej średnio turyści zatrzymują się w gminie Uście Gorlickie – średnio na 11,4 dnia – jest to korzystne z uwagi na to, że to gmina o relatywnie niskiej liczbie korzystających z noclegów na tle pozostałych. Statystycznie na średnio 5-7 dni, czyli około tygodniowy pobyt turyści zatrzymują się w gminach Muszyzna, Rabka-Zdrój i Krynica-Zdrój. Bardziej weekendowe pobyty (ok. 2 dni) to wypoczynek charakterystyczny dla gmin Czarny Dunajec i Kraków.

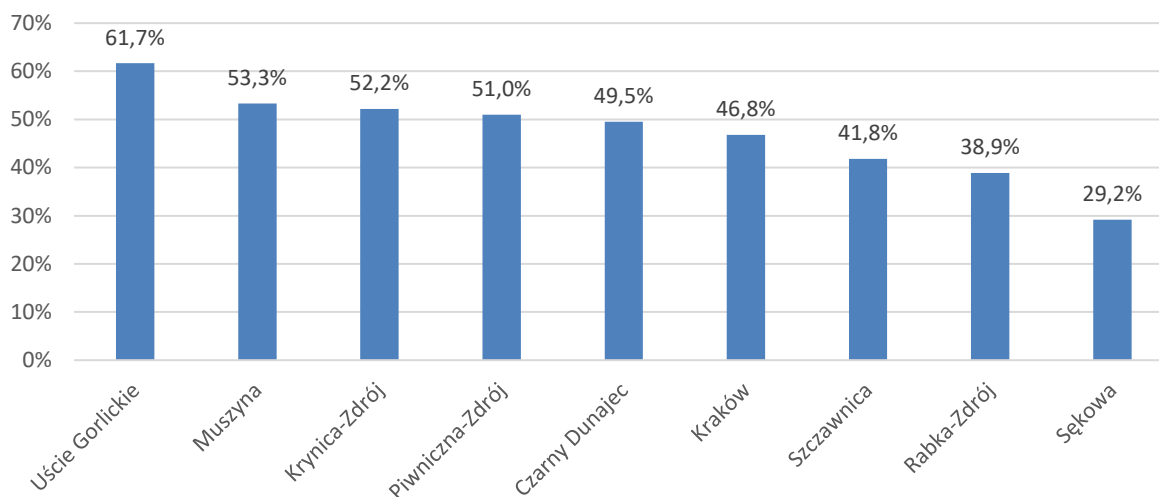
Wykres 28. Przeciętna długość pobytu turystów korzystających z noclegów w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowskich i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowskiej w 2022 roku [dni]

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

W kontekście stopnia wykorzystania miejsc noclegowych ponownie największą wartość odnotowano w gminie Uście Gorlickie. Wobec relatywnie długich pobytów i aktualnie nieznacznie rozwiniętej bazy noclegowej może to znamionować pewien potencjał dla rozwoju obszaru turystyki w tej gminie. **W pozostałych z analizowanych gmin stopień wykorzystania miejsc noclegowych oscyluje w większości wokół 50%** - wyjątkiem są gminy Szczawnica, Rabka-Zdrój i Sękowa. **Szczególnie niekorzystnie mogą jawić się wartości omawianego wskaźnika w gminach Szczawnica i Rabka-Zdrój** – wynik na poziomie bliskim średniej krajowej (40,4%) nie jest z pewnością satysfakcjonujący w jednostkach, w których baza noclegowa jest jedną z bardziej rozbudowanych, a turystyka – jedną z ważniejszych branż dla lokalnej gospodarki.

Wykres 29. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2022 roku [%]

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

W kontekście zbadania trendów w turystyce w poszczególnych gminach uzdrowiskowych odniesiono się dodatkowo to kwestii opłaty uzdrowiskowej. **W niemal wszystkich gminach wzrosły wpływy z opłaty uzdrowiskowej w ostatnich latach – można jednak zauważyć, że w dużej mierze wynika to w mniejszym zakresie ze wzrostu liczby osobodni, za które odprowadzano tę opłatę, a w większym zakresie z podniesienia wysokości opłaty uzdrowiskowej** – tak jest w przypadku gminy Krynica-Zdrój (wzrost stawki z 3,50 zł/osobodzień na 4,80 zł/osobodzień), Muszyna (wzrost stawki z 3,50 zł/osobodzień na 4,80 zł/osobodzień), Piwniczna-Zdrój (wzrost stawki z 3,50 zł/osobodzień na 4,00 zł/osobodzień), Sękowa (wzrost stawki z 2,00 zł/osobodzień na 3,00 zł/osobodzień) i Uście Gorlickie (wzrost stawki z 2,00 zł/osobodzień na 3,00 zł/osobodzień). W przypadku gmin Muszyna, Rabka-Zdrój i Uście Gorlickie liczba turystów, za których odprowadzano opłatę uzdrowiskową była mniejsza w 2022 roku niż w 2018. Obserwacja danych na temat wpływów z opłaty uzdrowiskowej pozwala także odnotować znaczący wpływ pandemii COVID-19 na lokalną branżę turystyczną.

Tabela 38. Wpływy z opłaty uzdrowskiej i osobodni, za które wnoszono opłaty w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowskich w latach 2018-2022

gmina	kategoria danych	2018	2019	2020	2021	2022	zmiana 2018-2022
Krynica-Zdrój	wpływy z opłaty uzdrow. [tys. zł]	4 314	4 778	3 581	4 001	6 939	+60,8%
	osobodni objęte opłatą uzdrow. [tys.]	1 233	1 365	814	909	1 446	+17,3%
Muszyń	wpływy z opłaty uzdrow. [tys. zł]	1 040	1 104	650	858	1 345	+29,4%
	osobodni objęte opłatą uzdrow. [tys.]	297	315	148	195	280	-5,7%
Piwniczna-Zdrój	wpływy z opłaty uzdrow. [tys. zł]	320	338	199	281	443	+38,5%
	osobodni objęte opłatą uzdrow. [tys.]	91	97	57	74	111	+21,2%
Rabka-Zdrój	wpływy z opłaty uzdrow. [tys. zł]	630	642	328	418	606	-3,9%
	osobodni objęte opłatą uzdrow. [tys.]	203	207	106	135	195	-3,9%
Sękowa	wpływy z opłaty uzdrow. [tys. zł]	26	29	21	34	42	+62,8%
	osobodni objęte opłatą uzdrow. [tys.]	13	15	7	11	14	+8,5%
Szczawnica	wpływy z opłaty uzdrow. [tys. zł]	984	1 157	748	940	1 293	+31,4%
	osobodni objęte opłatą uzdrow. [tys.]	328	386	249	313	431	+31,4%
Uście Gorlickie	wpływy z opłaty uzdrow. [tys. zł]	321	259	208	249	421	+31,1%
	osobodni objęte opłatą uzdrow. [tys.]	161	130	69	83	140	-12,6%

Źródło: Stowarzyszenie Gmin Uzdrawiskowych RP na podstawie danych przesłanych przez Urzędy Gmin

W badaniu ruchu turystycznego, opartym o 5 000 ankiet wśród osób odwiedzających Małopolskę, a realizowanym od połowy czerwca do końca września 2022 roku⁵⁸, respondenci ankiety wymienili ponad 1,4 tys. atrakcji zlokalizowanych w Krynicy-Zdroju⁵⁹, 888 w Krakowie, 819 w Szczawnicy i 462 w Rabce-Zdroju, co plasuje te miejscowości wśród 12 małopolskich miejscowości, dla których respondenci badania wskazali najwięcej atrakcji turystycznych.

Tabela 39. Liczba atrakcji turystycznych zgłaszanych przez ankietowanych podczas badania ruchu turystycznego w Małopolsce w 2022 roku

Lp.	miejscowość	ogólna liczba zgłoszonych atrakcji zlokalizowanych w danej miejscowości [szt.]	udziały procentowe wskazanych atrakcji [%]
1	Krynica-Zdrój	1 423	13,0%
2	Kraków	888	8,1%
3	Szczawnica	819	7,5%
4	Niedzica/Czorsztyn	738	6,8%
5	Gródek nad Dunajcem	724	6,6%
6	Białka Tatrzańska	684	6,3%
7	Oświęcim	677	6,2%
8	Zakopane	674	6,2%
9	Zawoja	625	5,7%

⁵⁸ Minimalną liczebność próby oraz operat losowania ustalono w oparciu o dane GUS z roku 2021, dotyczące wykorzystania obiektów noclegowych zbiorowego zakwaterowania. Ustalono, że próba o liczebności $n=5\ 100$ osób gwarantuje dokładność oszacowania na poziomie 1,5%. Przyjęto schemat losowania warstwowego, gdzie warstwę stanowił powiat oraz rodzaj obiektu turystycznego w każdym powiecie (hotele, motele, pensjonaty, domy wycieczkowe, schroniska młodzieżowe, ośrodki wczasowe, pokoje gościnne, campingi, pola biwakowe, ośrodki kolonijne, inne obiekty) proporcjonalnie do liczby osób korzystających z noclegów. Ponadto wskazano lokalizacje miejsc pobierania ankiet, będące obiektami koncentracji podróży takimi jak: dworce kolejowe i autobusowe, port lotniczy oraz miejsca stanowiące atrakcje turystyczne. Listę tych miejsc ustalili eksperci na podstawie informacji pozyskanych od pracowników szeroko rozumianego sektora turystycznego, przewodników, gestorów atrakcji turystycznych, organizatorów ruchu turystycznego, służby celnej oraz Międzynarodowego Portu Lotniczego w Balicach. Przy pobieraniu próby przyjęto następujące zasady: wszystkie osoby, z którymi przeprowadzano wywiady, powinny mieć powyżej 16 lat, w przypadku ankietowania rodziny badaniem obejmowano tylko jednego jej przedstawiciela, w przypadku ankietowania grupy zorganizowanej badaniem obejmowano co najwyżej dwie dorosłe osoby z tej grupy, *Ruch Turystyczny w Małopolsce w 2022 roku, Numer 1/2023, wersja szczegółowa, Badanie ruchu turystycznego w Małopolsce 2022*, Małopolska Organizacja Turystyczna, Kraków 2023, s. 6.

⁵⁹ Warto jednak odnotować, że w Krynicy zebrano podczas badania najwięcej ankiet, więcej niż w samym Krakowie, stanowiących 9,3% wszystkich ankiet, co może nieco zawyżać wyniki dla tej miejscowości w badaniu, *Ruch Turystyczny w Małopolsce w 2022 roku, Numer 1/2023, wersja szczegółowa, Badanie ruchu turystycznego w Małopolsce 2022*, Małopolska Organizacja Turystyczna, Kraków 2023, s. 6-7.

10	Chochotów	546	5,0%
11	Tarnów	480	4,4%
12	Rabka-Zdrój	462	4,2

Źródło: *Ruch Turystyczny w Małopolsce w 2022 roku, Numer 1/2023, wersja szczegółowa, Badanie ruchu turystycznego w Małopolsce 2022*, Małopolska Organizacja Turystyczna, Kraków 2023, s. 60.

Poniżej - zestawienie atrakcji turystycznych wskazywanych dla poszczególnych miejscowości, uporządkowane według malejącej liczby wskazań obiektów zlokalizowanych w poszczególnych miejscowościach. Zaprezentowano tylko atrakcje wskazane przez więcej niż 5 respondentów. Można zauważyć, że **atrakcje wymieniane dla Krynicy-Zdroju są bezpośrednio związane z tym miastem i dość często wymieniane były obiekty związane z jego funkcją uzdrowiskową** (Pijalnia Wód, Uzdrowisko, Dom Zdrojowy itd.). Pojawiło się jednak sporo innych atrakcji miasta. **W przypadku Szczawnicy respondenci przytaczanego badania często wychodzili ze skojarzeniami poza samą Szczawnicę, wskazując na atrakcje poza miejscowością** (np. Sokolica, Niedzica), jak i czasem dość odległe miejscowości. Relatywnie ważne miejsce wśród wskazań miała także Pijalnia Wód. **Wskazania dla Rabki-Zdroju koncentrują się przede wszystkim na jej górskim położeniu** – wymieniane są nazwy pasm górskich, szczytów i pobliskich schronisk. **Funkcja uzdrowiskowa miasta zdaje się być na dalszym planie**. Co ciekawe, nie pojawiają się na liście takie atrakcje jak np. Rabkoland.

Tabela 40. Atrakcje zgłaszane podczas badania ruchu turystycznego w Małopolsce w 2022 roku w Krynicy-Zdroju, Szczawnicy i Rabce-Zdroju

Krynica-Zdrój		Szczawnica		Rabka-Zdrój	
obiekt	liczba wskazań	obiekt	liczba wskazań	obiekt	liczba wskazań
Deptak	295	Szczawnica	111	Gorczański Park Narodowy	67
Pijalnia Wód	199	Góry	63	Góry	57
Góra Parkowa	150	Palenica	58	Beskidy	52
Wieża Widokowa	123	Spyw Dunajcem	54	Przyroda	32
Kładka w Koronach Drzew	102	Homole	48	Luboń Wielki	31
Uzdrowisko	92	Zakopane	41	Beskid Wyspowy	31
Dom Zdrojowy	37	Pijalnia Wód	39	Turbacz	27
Park	34	Sokolica	32	Maciejowa	20
Stary Dom Zdrojowy	31	Niedzica	30	Rabka-Zdrój	20
Tor Saneczkowy	31	Krynica-Zdrój	27	Zakopane	16
Kolejka	25	Kraków	26	Tatry	13
Promenada	17	Trzy Korony	22	Schronisko na Luboniu	11
Jaworzyna Krynicka	16	Pieniński Park Narodowy	19	Gorce	10
Fontanny	16	Tatry	16	Schronisko PTTK	9
Restauracje	16	Zamki	13	Schronisko Stare Wierchy	7
Czarny Potok	16	Parki Narodowe	13	Park Zdrojowy	6
Szlaki Turystyczne	15	Szlaki Turystyczne	13	ogółem	409
Ogród Żywiołów	12	Kolejka	12		
Kolejka Gondolowa	12	Wadowice	11		
Kryniczanka	10	Wieliczka	10		
Słotwiny Arena	10	Energylandia	8		
Muzeum Nikifora	10	Wieża Widokowa	7		
Park linowy	9	Dunajec	6		
Kolejka Linowa	8	ogółem	679		
Lody	8				
Hotel	7				
Sanatorium	6				
ogółem	1 307				

Źródło: *Ruch Turystyczny w Małopolsce w 2022 roku, Numer 1/2023, wersja szczegółowa, Badanie ruchu turystycznego w Małopolsce 2022*, Małopolska Organizacja Turystyczna, Kraków 2023, s. 62-64.

Warto przytoczyć także wyniki badania ruchu turystycznego w Małopolsce z 2021⁶⁰, kiedy to w pierwszej 40 najpopularniejszych miejscowości odwiedzanych przez turystów wymienionych zostało 7 z analizowanych miejscowości uzdrowiskowych.

Tabela 41. Ranking miejscowości odwiedzanych przez turystów nocujących w województwie małopolskim badania ruchu turystycznego w Małopolsce w 2021 roku

Lp.	miejscowość	zagranica	kraj	ogółem
1	Kraków	834 504	4 838 998	5 673 502
...	...	...	...	...
16	Rabka-Zdrój	37 050	389 525	426 575
...	...	...	...	...
20	Piwniczna-Zdrój	35 799	359 174	394 973
...	...	...	...	...
26	Krynica-Zdrój	24 094	318 113	342 207
27	Muszyzna	6 621	289 284	295 905
...	...	...	...	...
29	Szczawnica	43 787	208 981	252 768
...	...	...	...	...
35	Wysowa-Zdrój	7 533	148 392	155 925

Źródło: *Ruch Turystyczny w Małopolsce w 2021 roku, Numer 5/2021, wersja krótka, Badanie ruchu turystycznego w Małopolsce 2021*, Małopolska Organizacja Turystyczna, Kraków 2021, s. 53.

Podsumowując, część z analizowanych miejscowości uzdrowiskowych stanowi ważne ośrodki turystyczne Małopolski – w szczególności jest to Krynica-Zdrój, Szczawnica, Muszyzna, Rabka-Zdrój czy Piwniczna-Zdrój. Przyciągają one także walorami związanymi z ich uzdrowiskowym charakterem, choć często pozostaje on na drugim planie zainteresowania turystów, „wyprzedzany” przez inne atrakcje czy okoliczne walory przyrodnicze. Korzystne może być zwiększanie świadomości turystów co do dobrego wpływu na zdrowie wód leczniczych, jakie są dostępne w tych miejscowościach i budowanie wokół nich atrakcyjnej oferty nie tylko leczniczej, ale i turystycznej.

⁶⁰ Badanie zrealizowane według podobnej metodologii co w 2022 roku.

4.4.3 Analiza porównawcza

Małopolskie gminy uzdrowiskowe i gminy posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej posiadają relatywnie znaczną na tle kraju i województwa bazę noclegową. Istotnie, to ważne dla małopolskiej turystyki tereny, przyciągające odwiedzających, choć – jak wskazują dane - nie tak często osoby z zagranicy. Daleko im jednak w tym zakresie do innych turystycznych gmin – Zakopanego, Szczyrku czy Wisły. **Po raz kolejny dobrym posunięciem może się okazać odwołanie do doświadczeń rozwoju oferty turystycznej tych miejscowości, ale i poszukiwanie własnej drogi dla budowania potencjału turystycznego, być może w oparciu o uzdrowiskowy charakter.**

Ponownie należy podkreślić niedoskonałość statystyki publicznej (GUS) w obszarze turystyki – jest to jednak jedynie źródło, które pozwala na miarodajne porównanie różnych jednostek samorządu terytorialnego ze sobą.

Tabela 42. Analiza porównawcza wskaźników dotyczących turystyki w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej na tle wybranych jednostek

wskaźnik	miejsca noclegowe na 1 000 mieszkańców w 2022 roku [szt.]	turyści zagraniczni na 1 000 mieszkańców w 2022 roku [os.]
charakter wskaźnika	stymulanta	stymulanta
małopolskie gminy uzdrowiskowe i gminy posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej – z wył. Krakowa	172,6	131,1
KRAJ I REGION		
Polska	20,7	154,8
woj. małopolskie	28,5	343,7
GMINY O PROFILU TURYSTYCZNYM		
Bukowina Tatrzańska	423,8	1 229,6
Szczyrk	409,8	718,9
Wisła	511,9	2 062,9
Zakopane	554,5	5 092,3

GMINY O PROFILU PRZEMYSŁOWO-USŁUGOWYM		
Chrzanów	0,0	0,0
Gorlice	5,1	5,8
Myślenice	11,3	67,2
Nowy Targ	21,7	205,2

na zielono – wyniki korzystniejsze niż małopolskich gmin uzdrowiskowych z wył. Krakowa

na czerwono – wyniki mniej korzystne niż małopolskich gmin uzdrowiskowych z wył. Krakowa

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

4.5 Środowisko naturalne i infrastruktura

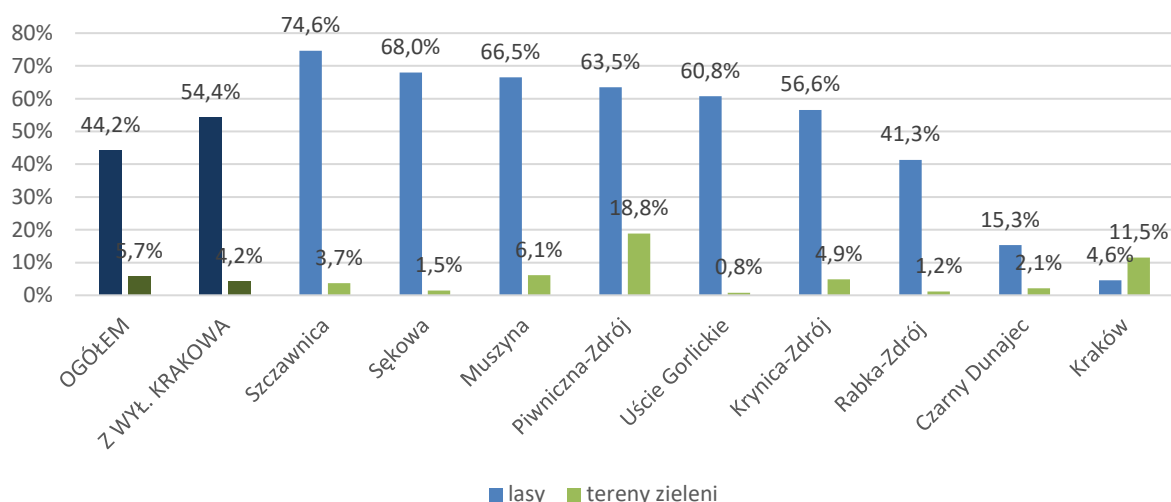
4.5.1 Walory przyrodnicze

Tereny atrakcyjne przyrodniczo, dostępne w obrębie gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej to dodatkowa wartość dla oferty turystyczno-uzdrowiskowej. Ich atrakcyjność i jakość wpływają po części na potencjał turystyczny danego miejsca. W szczególności to istotne dla małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej, zlokalizowanych w dużej części na terenach górzystych.

Lasy stanowią 54,4% powierzchni małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej (z wyłączeniem Krakowa), a tereny zielone⁶¹ - 4,2%. Większość analizowanych jednostek charakteryzuje się lesistością na poziomie ponad 50%. To bardzo korzystne pod względem dopełniania oferty uzdrowiskowo-turystycznej, zapewniającej odpoczynek na łonie przyrody, w sprzyjającym relaksowi środowisku naturalnym.

⁶¹ Definiowane przez GUS jako tereny urządzone wraz z infrastrukturą techniczną i budynkami funkcjonalnie z nimi związanymi, pokryte roślinnością, znajdujące się w granicach wsi o zwartej zabudowie lub miast, pełniące funkcje estetyczne, rekreacyjne, zdrowotne lub osłonowe, a w szczególności parki, zieleńce, promenady, bulwary, ogrody botaniczne, zoologiczne, jordanowskie i zabytkowe, cmentarze, zieleń towarzysząca drogom na terenie zabudowy, placom, zabytkowym fortyfikacjom, budynkom, składowiskom, lotniskom, dworcom kolejowym oraz obiektom przemysłowym, Tereny zieleni, Pojęcia stosowane w statystyce publicznej, Główny Urząd Statystyczny, www.stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/3198,pojecie.html, dostęp: 11.07.2023.

Wykres 30. Udział lasów i terenów zieleni w ogóle powierzchni w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2021 roku [%]

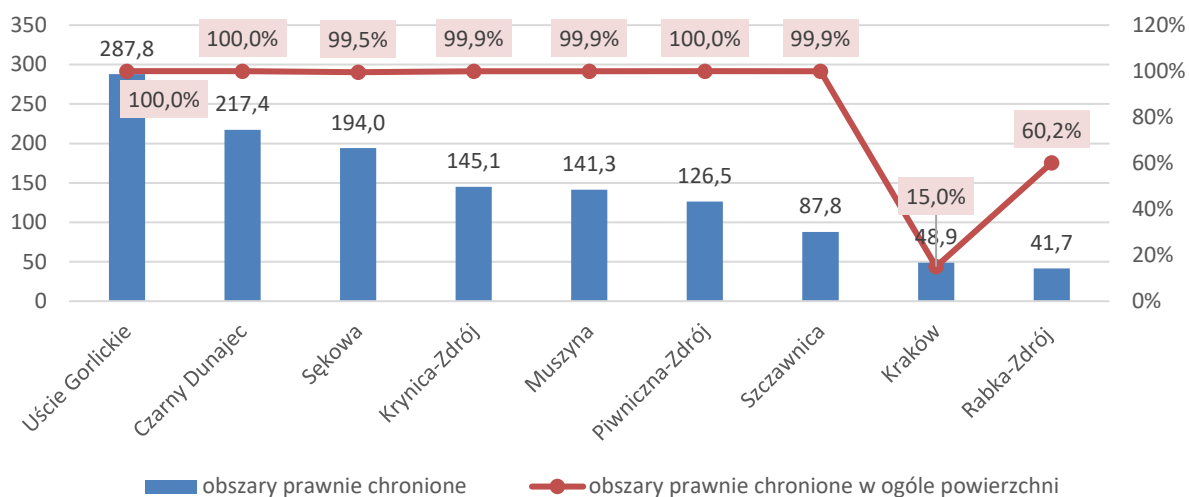

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Na obszarze wszystkich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej (z wyłączeniem Krakowa) wyznaczono 1 241 km² obszarów prawnie chronionych. Stanowi to jednocześnie **15,4% całości obszarów prawnie chronionych województwa małopolskiego** (powierzchnia tych gmin ogółem zaś – jedynie 8,4%). Obszary te stanowią **97,7% całości obszaru analizowanych gmin, co świadczy jednoznacznie o wysokich walorach przyrodniczych tych terenów.** Wśród typów obszarów chronionych na terenie małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej wymienić można **obszary chronionego krajobrazu** (łącznie 856,3 km², najwięcej w gminach Uście Gorlickie – 287,8 km² i Czarny Dunajec – 217,4 km²) czy **parki narodowe** (łącznie 9,3 km² w dwóch gminach: Sękowa - 8,9 km² Magurskiego Parku Narodowego oraz Szczawnica - 0,3 km² Pienińskiego Parku Narodowego).

W przypadku niemal wszystkich analizowanych gmin udział powierzchni prawnie chronionych w ogóle powierzchni jest równy lub bliski 100%. Wyjątkiem jest gmina Rabka-Zdrój, gdzie jest to 60,2% oraz miasto Kraków, gdzie jest to 15,0%.

Wykres 31. Obszary prawnie chronione [km²] i ich udział w ogólnej powierzchni [%] w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2022 roku

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Odnosząc się do **form ochrony przyrody** na terenie gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej wskazać należy tutaj na następujące formy⁶²:

- **parki narodowe:**
 - **Magurski Park Narodowy** na terenie m.in. gminy Sękowa – park utworzony w 1995 roku w centrum Beskidu Niskiego, obejmujący swoim zasięgiem górne dorzecze Wisłoki oraz pasmo Magury Wątkowskiej, chroniący obszar przejściowy między Karpatami Zachodnimi i Karpatami Wschodnimi;
 - **Pieniński Park Narodowy** na terenie m.in. gminy Szczawnica – park utworzony w 1932 roku jako pierwszy park narodowy w Polsce, w ramach którego znajdują się cenne pod względem krajobrazowym i przyrodniczym obszary Pienin - Masyw Trzech Koron, Pieniny Czorszyńskie, Pieninki, Pieniński Przełom Dunajca;

⁶² na podstawie: www.crforp.gdos.gov.pl

- **rezerваты przyrody:**

- **Biała Woda** na terenie gminy Szczawnica – rezerwat krajobrazowy, stworzony w celu zachowania ze względów przyrodniczych, naukowych i krajobrazowych fragmentu doliny potoku Biała Woda w Małych Pieninach oraz stanowisk chronionych gatunków flory i fauny;
- **Hajnik** na terenie gminy Muszyna – rezerwat leśny, stworzony w celu zachowania fragmentu jodłowej puszczy karpackiej;
- **Kornuty** na terenie gminy Sękowa – rezerwat przyrody nieożywionej, stworzony w celu zachowania fragmentu jodłowej puszczy karpackiej;
- **Las Lipowy Obrożyska im. Michała Witowskiego** na terenie gminy Muszyna – rezerwat leśny, stworzony w celu zachowania ze względów naukowych, dydaktycznych i kulturalno-społecznych osobliwego fragmentu płaszczowiny magurskiej w Beskidzie Średnim z fantastycznie ukształtowanymi na skutek erozji skałami;
- **Lembarczek** na terenie gminy Piwniczna-Zdrój – rezerwat leśny, stworzony w celu zachowania fragmentów naturalnych drzewostanów jodłowo-bukowych, występujących w pasmie Jaworzyny Krynickiej;
- **Luboń Wielki** na terenie m.in. gminy Rabka-Zdrój – rezerwat przyrody nieożywionej, stworzony w celu zachowania ze względów przyrodniczych, krajobrazowych i naukowych całości osuwiska fliszowego z bogactwem form geologicznych oraz naturalnych drzewostanów bukowych i bukowo-jodłowych;
- **Nad Kotelnicznym Potokiem** na terenie gminy Szczawnica – rezerwat leśny, stworzony w celu zachowania ze względów naukowych, dydaktycznych i turystycznych pierwotnego fragmentu puszczy karpackiej regla dolnego w postaci typowo wykształconej buczyny karpackiej;
- **Okopy Konfederackie** na terenie gminy Krynica-Zdrój – rezerwat leśny o typie kulturowym (miejsce kultu i pamięci narodowej), stworzony w celu

zachowania ze względów kulturowych okopów wzniesionych przez Konfederatów Barskich w drugiej połowie XVIII w.;

- **Wąwóz Homole** na terenie gminy Szczawnica – rezerwat krajobrazowy, stworzony w celu zachowania ze względów naukowych wąwozu skalnego w Małych Pieninach, odznaczającego się wyjątkowo pięknym krajobrazem i zawierającego liczne osobliwości przyrody żywej i nieożywionej;
- **Wierchomla** na terenie gminy Piwniczna-Zdrój – rezerwat leśny, stworzony w celu zachowania fragmentu naturalnego starodrzewu jodłowo-bukowego w Beskidzie Sądeckim;
- **Wysokie Skałki** na terenie gminy Szczawnica – rezerwat krajobrazowy, stworzony w celu zachowania ze względów naukowych, dydaktycznych i turystycznych skał, lasu i łąk tworzących partię szczytową Wysokich Skałek, najwyższego szczytu Pienin, odznaczających się szczególną piękną krajobrazu oraz zawierającego liczne osobliwości przyrody nieożywionej i żywej;
- **Zaskalskie-Bodnarówka** na terenie gminy Szczawnica – rezerwat krajobrazowy, stworzony w celu zachowania ze względów naukowych, dydaktycznych i turystycznych wąwozu skalnego w Małych Pieninach, porośniętego lasem liściastym, odznaczającego się szczególnym pięknem krajobrazu i licznymi osobliwościami przyrody żywej i nieożywionej, jak również zachowanie miejsca lęgowego puchacza;
- **Żebracze** na terenie gminy Muszyna – rezerwat leśny, stworzony w celu zachowania ze względów naukowych i dydaktycznych leśnego ekosystemu żywej buczyny karpackiej i kwaśnej buczyny górskiej;
- **parki krajobrazowe:**
 - **Popradzki Park Krajobrazowy** na terenie m.in. gmin Piwniczna-Zdrój, Szczawnica, Muszyna i Krynica-Zdrój – park krajobrazowy chroniący wartości przyrodnicze (lasy górskie, stanowiące pozostałość puszczy karpackiej, elementy różnorodności siedliskowej, unikalne środowisko Dolin Popradu

oraz przełomowych odcinków Dunajca, Kamienicy Nawojowskiej i ich górnych dopływów, cenne gatunki roślin i zwierząt, korytarze ekologiczne), wartości historyczne i kulturowe (historyczne układy przestrzenne, w tym zwartą zabudowę wiejską, przysiółkową, tradycyjne i wzorowane na tradycyjnych rozwiązania architektoniczne i tradycyjne formy kultury) oraz walory krajobrazowe (w szczególności przełomowe dolin rzek i potoków, polany śródleśne z relikdami gospodarki pasterskiej, tereny upraw rolnych i ciągi widokowe i szczyty o charakterze widokowym);

- **obszary chronionego krajobrazu:**
 - **Południowomałopolski Obszar Chronionego Krajobrazu** na terenie m.in. gmin Czarny Dunajec, Szczawnica, Sękowa, Rabka-Zdrój, Piwniczna-Zdrój, Krynica-Zdrój, Uście Gorlickie – obszar chroniący wybitne wartości obiektów przyrodniczych, dla których jest on bezpośrednią otuliną lub dodatkową strefą ochronną z przeważającymi ekosystemami leśnymi i cennymi ekosystemami naturalnymi: m.in. kompleksami torfowisk wysokich w pld.-zach. części Kotliny Orawsko-Nowotarskiej (tzw. Torfowiska Orawskie);
- **obszary NATURA 2000:**
 - **Beskid Niski** na terenie m.in. gmin Krynica-Zdrój, Uście Gorlickie, Sękowa – obszar specjalnej ochrony ptaków;
 - **Biała Tarnowska** na terenie m.in. gminy Uście Gorlickie – obszar mający znaczenie dla Wspólnoty;
 - **Czarna Orawa** na terenie m.in. gminy Czarny Dunajec – obszar mający znaczenie dla Wspólnoty;
 - **Gorce** na terenie m.in. gminy Rabka-Zdrój – obszar specjalnej ochrony ptaków;
 - **Krynica** na terenie gminy Krynica-Zdrój – specjalny obszar ochrony siedlisk;
 - **Luboń Wielki** na terenie m.in. gminy Rabka-Zdrój – specjalny obszar ochrony siedlisk;

- **Małe Pieniny** na terenie gminy Szczawnica – specjalny obszar ochrony siedlisk;
- **Ostoja Gorczańska** na terenie m.in. gminy Rabka-Zdrój – specjalny obszar ochrony siedlisk;
- **Ostoja Magurska** na terenie m.in. gminy Sękowa – specjalny obszar ochrony siedlisk;
- **Ostoja Popradzka** na terenie m.in. gmin Piwniczna-Zdrój, Szczawnica, Muszyna, Krynica-Zdrój – specjalny obszar ochrony siedlisk;
- **Ostoje Nietoperzy Powiatu Gorlickiego** na terenie m.in. gminy Uście Gorlickie – specjalny obszar ochrony siedlisk;
- **Pieniny** na terenie m.in. gminy Szczawnica – specjalny obszar ochrony siedlisk i obszar specjalnej ochrony ptaków;
- **Podkowce w Szczawnicy** na terenie gminy Szczawnica – specjalny obszar ochrony siedlisk;
- **Środkowy Dunajec z dopływami** na terenie m.in. gminy Szczawnica – specjalny obszar ochrony siedlisk;
- **Torfowiska Orawsko-Nowotarskie** na terenie m.in. gminy Czarny Dunajec – specjalny obszar ochrony siedlisk i obszar specjalnej ochrony ptaków;
- **Wisłoka z dopływami** na terenie m.in. gminy Sękowa – obszar mający znaczenie dla Wspólnoty;
- **Źródła Wisłoki** na terenie gminy Sękowa – specjalny obszar ochrony siedlisk.

4.5.2 Stan środowiska naturalnego

Aby móc korzystać zarówno w walorów przyrodniczych, jak i uzdrowiskowego charakteru miejscowości, niezbędne jest zapewnienie odpowiedniej jakości środowiska naturalnego. Tymczasem jednym z ważniejszych problemów w kontekście stanu środowiska naturalnego gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej Małopolski jest kwestia **jakości powietrza**. Według informacji z Raportu wojewódzkiego na temat oceny jakości powietrza w województwie małopolskim na terenie analizowanych

gmin dochodzi do przekroczeń dopuszczalnych norm zanieczyszczeń. **Niemal żadna z analizowanych gmin (wyjątkiem jest gmina Sękowa) nie jest wolna od charakterystycznego dla prawie całej Małopolski problemu wysokiego stężenia benzo(a)pirenu zawartego w pyłe zawieszonym PM₁₀.** Zjawisko to nasila się w okresach grzewczych, a główną przyczyną przekroczeń jest emisja komunalno-bytowa. Dodatkowo gminy Szczawnica i Rabka-Zdrój borykają się z przekroczeniem dopuszczalnych poziomów PM₁₀ i PM_{2,5} na swoim terenie. Kraków pozostaje niezmiennie obszarem o szczególnie wysokim zanieczyszczeniu powietrza. **Zobrazowana sytuacja nie wpływa pozytywnie na wizerunek małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej, które w szczególny sposób powinny dbać o warunki dla zdrowego wypoczynku i leczenia.**

Tabela 43. Małopolskie gminy uzdrowiskowe i gminy posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej, w których odnotowywano przekroczenia wskaźników jakości powietrza w 2022 roku

Wskaźnik	Typ normy	Czas uśredniania	Gminy, na obszarze których wystąpiło przekroczenie
B(a)P (PM₁₀)	poziom docelowy	średnia roczna	Czarny Dunajec, Kraków, Krynica-Zdrój, Muszyna, Piwniczna-Zdrój, Rabka-Zdrój, Szczawnica, Uście Gorlickie
NO₂	poziom dopuszczalny	średnia roczna	Kraków
O₃	poziom celu długoterminowego	średnia 8-godz.	Czarny Dunajec, Kraków, Krynica-Zdrój, Muszyna, Piwniczna-Zdrój, Rabka-Zdrój, Sękowa, Szczawnica, Uście Gorlickie
PM₁₀	poziom dopuszczalny	średnia 25-godz.	Kraków Szczawnica
PM_{2,5}	poziom dopuszczalny (II faza)	średnia roczna	Rabka-Zdrój

Źródło: Roczna ocena jakości powietrza w województwie małopolskim. Raport wojewódzki za rok 2022, Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Krakowie, Departament Monitoringu Środowiska Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska, Załącznik, s. 5-7.

Warto jednak zaznaczyć, że dane dotyczące jakości powietrza pochodzą ze stref pomiaru, a nie bezpośrednio z uzdrowisk, a dodatkowo, że analizowane gminy podejmują **szereg działań dla poprawy jakości powietrza**. Realizują one m.in. Program „Czyste Powietrze”, który skoncentrowany jest na wymianie źródeł ciepła wpływających negatywnie na stan

powietrza na te korzystniejsze pod tym kątem czy kontrole jakości paliw wykorzystywanych przez gospodarstwa domowe do ogrzewania.

Poniżej – informacja o stanie jakości wybranych wód powierzchniowych, przepływających przez analizowane miejscowości uzdrowiskowe⁶³. **Można zauważyć, że w przypadku wielu z tych wód stan nie był określany jako dobry.** To kolejny aspekt wymagający poprawy w kontekście uzdrowiskowego charakteru tych miejscowości.

Tabela 44. Klasyfikacja stanu/potencjału ekologicznego, stanu chemicznego oraz ocena stanu jednolitych części wód powierzchniowych w miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2018 roku

Rzeka/potok	Odcinek	stan/potencjał ekologiczny	stan chemiczny	ocena stanu
Dunajec	od Zb. Czorsztyn do Grajcarka	-	poniżej dobrego	zły
	od Grajcarka do Obidzkigo Potoku	-	poniżej dobrego	zły
Muszyńska	-	staby	poniżej dobrego	zły
Poprad	od Smereczka do Łomniczanki	dobry	poniżej dobrego	zły
	od Łomniczanki do ujścia	-	dobry	-
Raba	od Skomielniarki do Zb. Dobczyce	-	dobry	-
Ropa	do zb. Klimkówka	-	poniżej dobrego	zły
	zb. Klimkówka	dobry	poniżej dobrego	zły
Sękówka	-	umiarkowany	dobry	zły
Wilga	-	-	poniżej dobrego	zły

Źródło: Stan środowiska w województwie małopolskim. Raport 2020, Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Krakowie, Departament Monitoringu Środowiska Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska, s. 84-87.

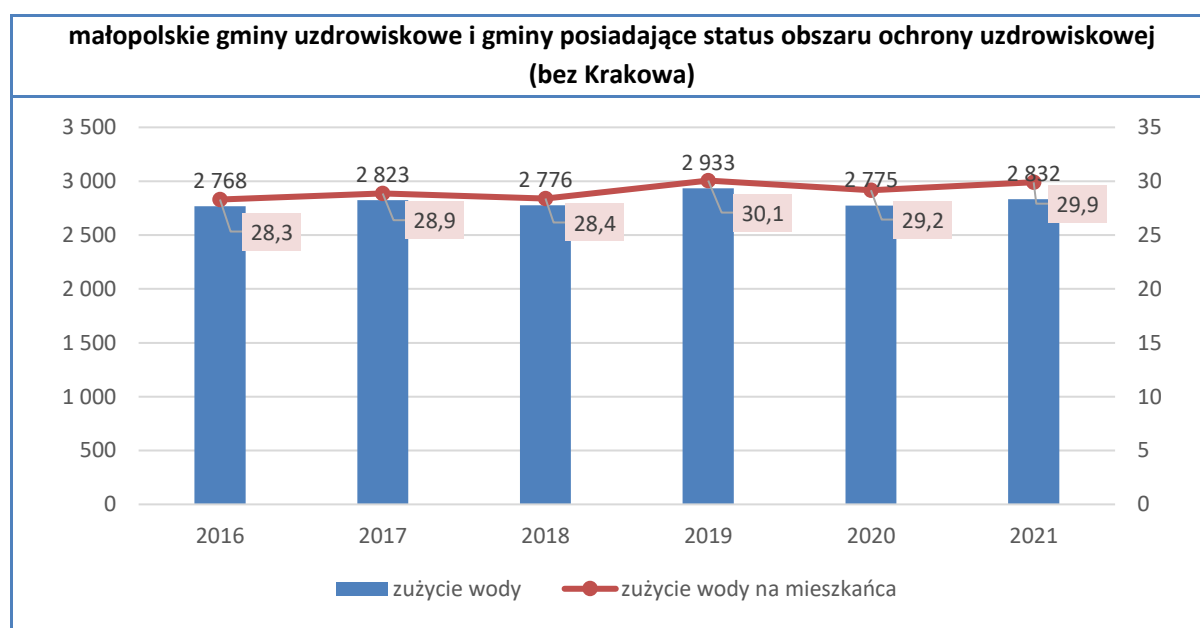
⁶³ Informacja pochodzi z raportu z 2020 roku, a odnosi się do danych z 2018 roku

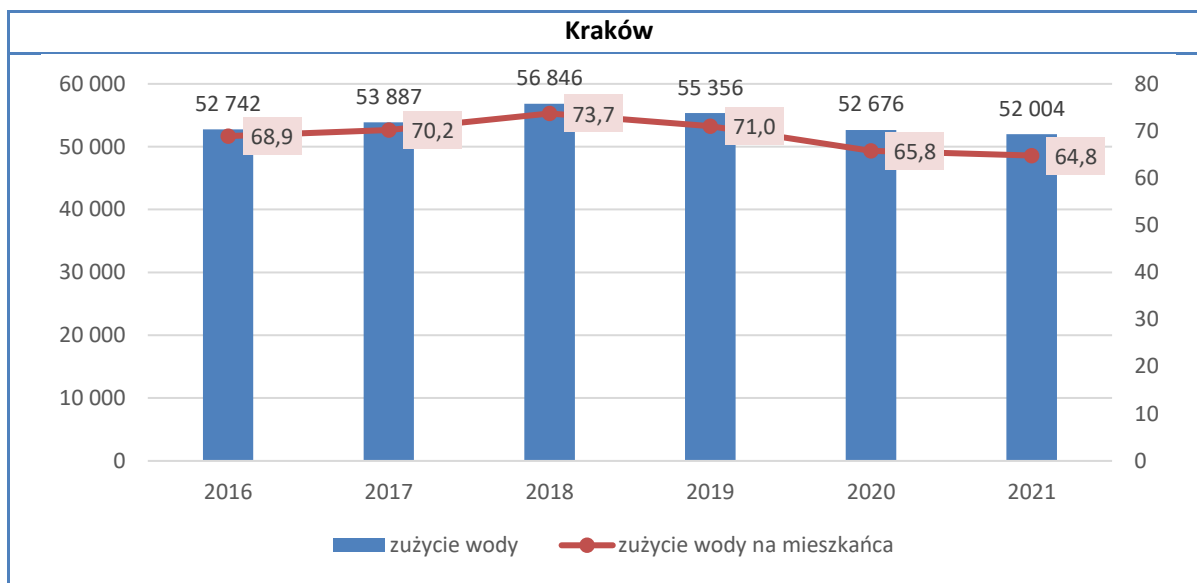
4.5.3 Infrastruktura ochrony środowiska naturalnego

Dla ochrony unikatowych warunków środowiskowych i walorów przyrodniczych niezbędne jest zapewnienie odpowiedniej infrastruktury, zabezpieczającej środowisko przed negatywnymi skutkami działalności człowieka – np. w formie oczyszczalni ścieków, systemu odbioru odpadów itp. Istotne jest także odpowiednie gospodarowanie wodą.

Statystyczny mieszkaniec małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej (bez Krakowa) zużywa rocznie ok. 30 m³ wody. Wartość ta utrzymuje się na zbliżonym poziomie powyżej 29 m³/os. od 2019 roku. W Krakowie jest ona znacznie wyższa – 64,8 m³/os. i przyjmuje tendencję spadkową od 2018 roku.

Wykres 32. Zużycie wody ogółem [dam³] i w przeliczeniu na mieszkańca [m³] w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2016-2021

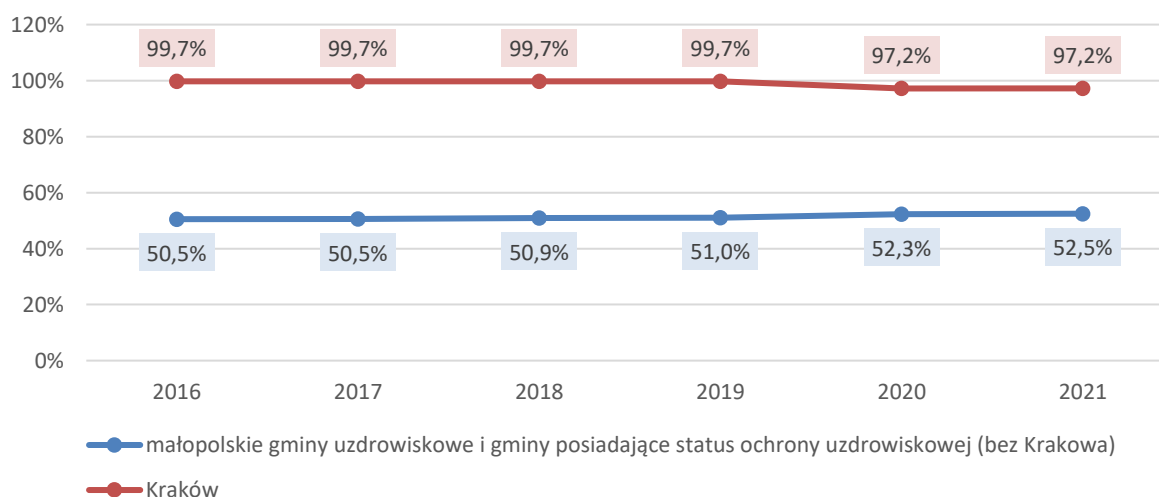

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Mniejsze zużycie wody w gminach uzdrowiskowych poza Krakowem wynikać może z mniejszego objęcia mieszkańców siecią wodociągową – w analizowanych gminach poza Krakowem dostęp do tej sieci ma nieco ponad połowa mieszkańców (52,5%), w Krakowie – niemal wszyscy (97,2%).

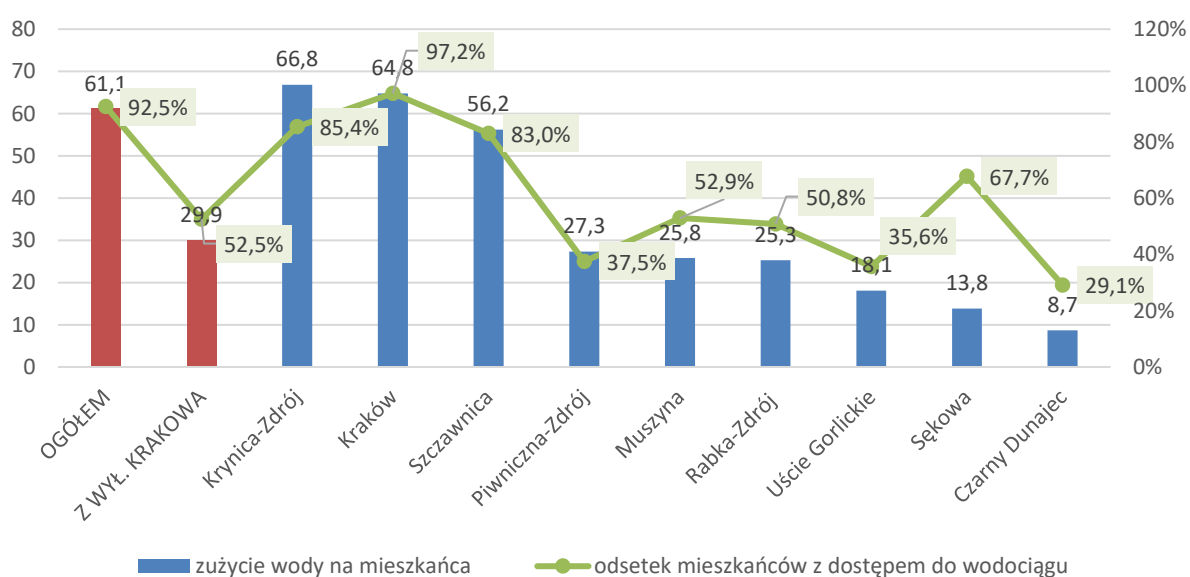
Wykres 33. Odsetek ludności posiadający dostęp do wodociągu w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2016-2021 [%]

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Obserwując kwestie gospodarowania wodą w podziale na poszczególne gminy można odnotować, że największe zużycie wody w przeliczeniu na mieszkańca ma nie Kraków, a gmina Krynica-Zdrój – 66,8 m³/os. Duże zużycie wody na osobę ma także Szczawnica – 56,2 m³/os. Może to być efektem dużego ruchu turystycznego. Pozostałe gminy charakteryzują się znacznie mniejszym zużyciem wody na mieszkańca, ale i wyraźnie mniejszym obciążeniem mieszkańców dostępem do wodociągu.

Wykres 34. Zużycie wody w przeliczeniu na mieszkańca [m³] i odsetek ludności posiadający dostęp do wodociągu [%] w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2021 roku

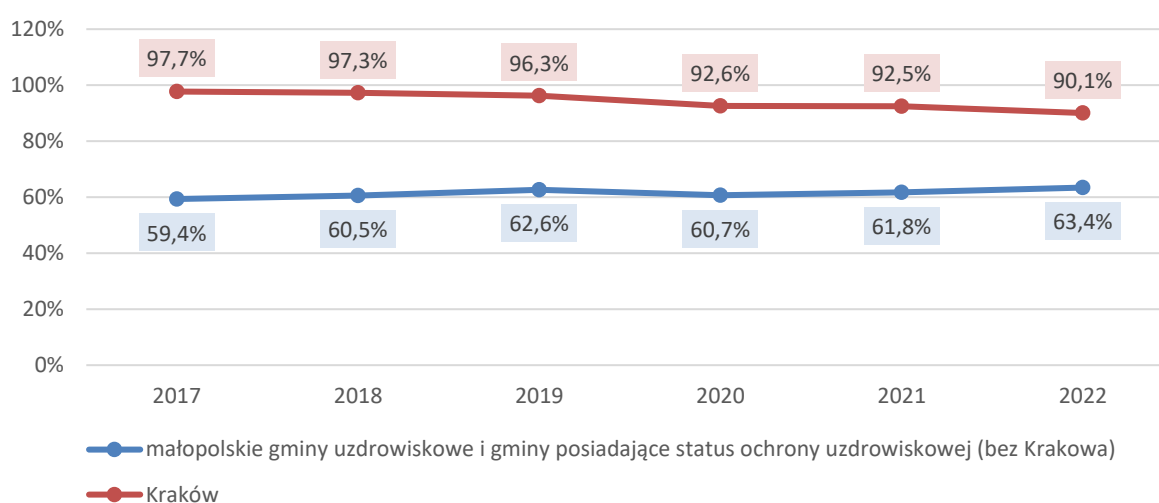
Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

W każdej z analizowanych gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej znajduje się przynajmniej jedna oczyszczalnia ścieków. Według danych GUS ogółem takich oczyszczalni na analizowanym terenie jest 23, z czego 7 w Krakowie, 4 w gminie Uście Gorlickie, 3 w gminie Muszyń, po 2 w gminach Sękowa, Krynica-Zdrój i Piwniczna-Zdrój oraz po 1 w pozostałych jednostkach. 15 z nich to oczyszczalnie biologiczne, a 8 – oczyszczalnie z podwyższonym usuwaniem biogenów (po 2 w gminie Krynica-Zdrój i Krakowie oraz po 1 w gminach Muszyń, Szczawnica, Czarny Dunajec i Rabka-Zdrój).

Odsetek mieszkańców korzystających z oczyszczalni ścieków w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej (bez Krakowa) sięgnął w 2022 roku 63,4% - o 4,1 pp. więcej niż 5 lat wcześniej.

Infrastruktura oczyszczania ścieków rozwija się w analizowanych jednostkach, choć widoczne są jeszcze znaczne braki w tym zakresie w relacji choćby ze stolicą województwa.

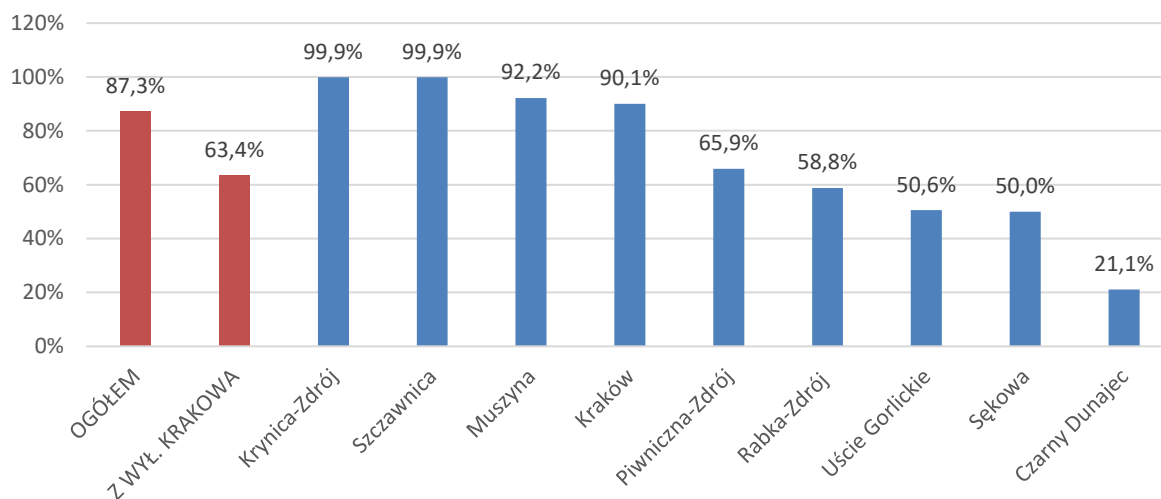
Wykres 35. Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2017-2022 [%]

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Sytuacja w zakresie dostępu do oczyszczalni ścieków w poszczególnych gminach jest bardzo zróżnicowana. W przypadku gmin Krynica-Zdrój, Szczawnica, Muszyna i Kraków niemal wszyscy mieszkańcy (ponad 90%) są podłączeni do sieci oczyszczalni ścieków. Na drugim biegunie jest gmina Czarny Dunajec, gdzie jest to jedynie 21,1% mieszkańców. **Warto zaznaczyć, że w przypadku górzystych terenów – a to niemal wszystkie analizowane jednostki – budowa sieci kanalizacji może być trudna technicznie i kosztowna, podobnie jak rozbudowa wodociągu.** Oczyszczalnie komunalne mogą być zastępowane przydomowymi oczyszczalniami ścieków.

Wykres 36. Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2022 roku [%]

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

W 2021 roku z terenu gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej (bez Krakowa) zebrano 24,1 tys. t odpadów komunalnych, z czego 78,4% pochodziło w gospodarstwach domowych, a pozostałe 21,6% - z innych źródeł (usług komunalnych, handlu, małego biznesu, biur i instytucji). **Od 2018 roku znacznie zmniejszyła się ilość zebranych odpadów komunalnych, na co wpływ miało głównie ograniczenie ilości odpadów ze źródeł innych niż gospodarstwa domowe. Statystycznie 1 mieszkaniec analizowanych gmin wytworzył w 2021 roku 255 kg odpadów – podobnie jak rok wcześniej, więcej niż w 2017 roku, ale mniej niż w 2018 roku. Jednocześnie to znacznie mniej niż w samym Krakowie (451 kg).**

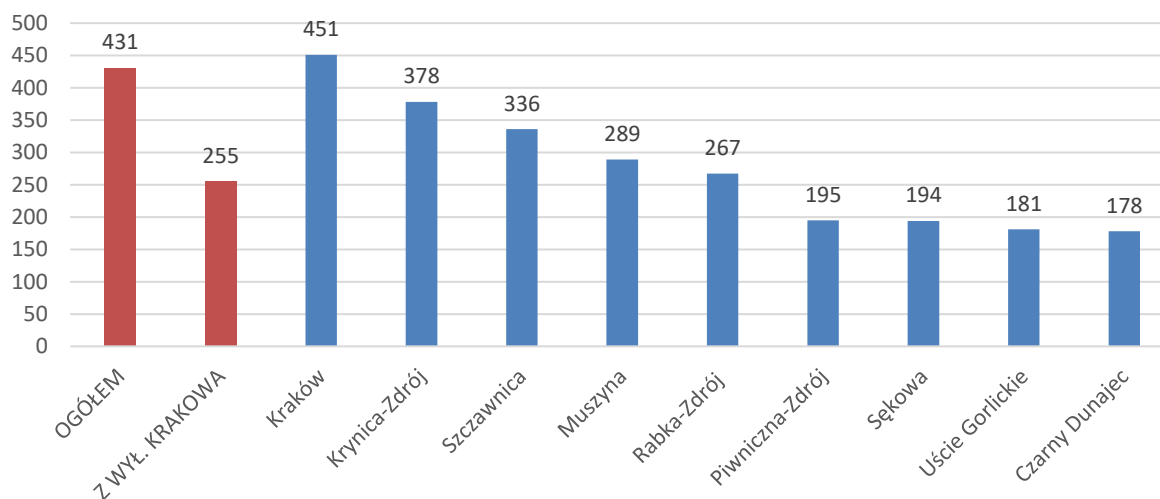
Wykres 37. Ilość zebranych odpadów komunalnych ogółem [t] i w przeliczeniu na mieszkańca [kg] w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2017-2021

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Można zauważyć, że statystycznie więcej odpadów komunalnych generowanych jest w przeliczeniu na mieszkańca w gminach miejskich i miejsko-wiejskich. W gminach wiejskich jak Sękowa, Uście Gorlickie czy Czarny Dunajec (do 2022 roku gmina wiejska) ilość odpadów na mieszkańca nie przekracza 200 kg. Z gmin miejsko-wiejskich w tym zakresie wyróżnia się gmina Piwniczna-Zdrój z podobnym wynikiem co gmina Sękowa.

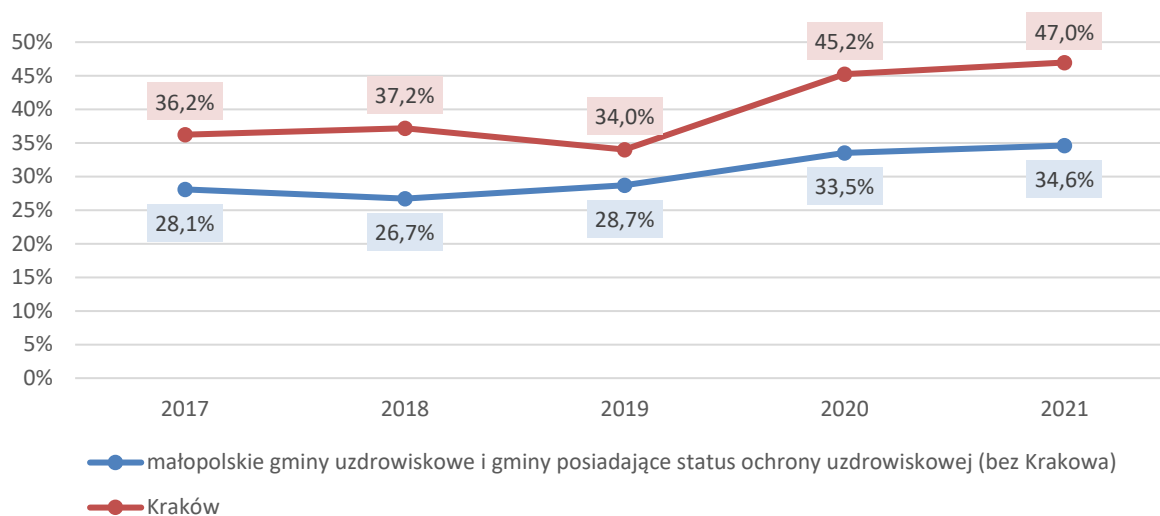
Wykres 38. Ilość zebranych odpadów komunalnych w przeliczeniu na mieszkańca w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2021 roku [kg]

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Mimo większej ilości odpadów w przeliczeniu na mieszkańca, w Krakowie większa ich część zbierana jest selektywnie (46,2%) niż w innych gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej Małopolski (34,6%). Korzystne jest, że **w przypadku zarówno Krakowa, jak i pozostałych gmin odsetek odpadów zebranych selektywnie rośnie z roku na rok**, choć w przypadku Krakowa nawet dynamiczniej (o 10,8 p.p. w latach 2017-2021 wobec 6,5 p.p. w pozostałych gminach).

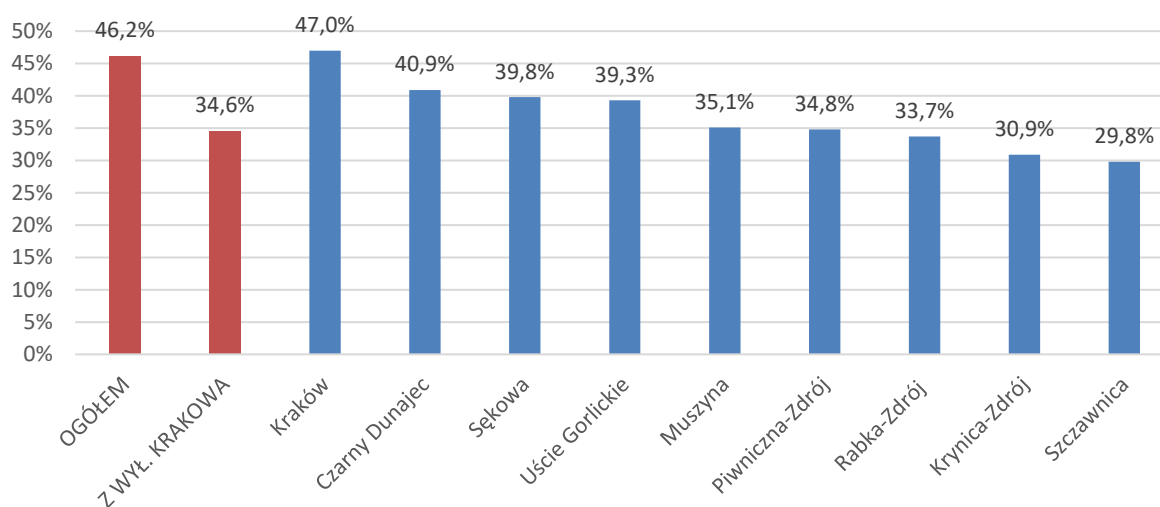
Wykres 39. Udział odpadów zebranych selektywnie w ogóle odpadów komunalnych w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2017-2021 [%]

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Można zauważyć pewną zależność, choć nie będzie ona dotyczyła wszystkich analizowanych jednostek – **im mniej zbieranych odpadów komunalnych na mieszkańca tym większy udział w nich odpadów zebranych selektywnie**. Wpisuje się w tą zależność gmina Czarny Dunajec, Sękowa i Uście Gorlickie, gdzie ok. 40% odpadów jest zbieranych selektywnie – choć nadal jest to mniej niż w Krakowie (47,0%). Najślabiej z selektywną zbiórką odpadów radzą sobie gminy Krynica-Zdrój i Szczawnica (ok. 30% odpadów zebranych selektywnie), gdzie ilość odpadów statystycznie generowana przez jednego mieszkańca jest jedną z najwyższych. W tym kontekście warto przytoczyć jeszcze jedną statystykę – w gminie Krynica-Zdrój tylko 65,5% odpadów komunalnych pochodzi z gospodarstw domowych, podobnie niski odsetek obserwowany jest w gminie Rabka-Zdrój – 74,3%. Potencjalnie w przypadku takiego ukształtowania struktury odpadów komunalnych trudniej o ich selektywną zbiórkę. Trudno tłumaczyć jednak taką zależnością gminę Szczawnica, gdzie 93,1% odpadów komunalnych pochodzi z gospodarstw domowych.

Wykres 40. Udział odpadów zebranych selektywnie w ogóle odpadów komunalnych w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2021 roku [%]

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Korzystne byłoby przyjrzenie się także kwestii źródeł energii, wykorzystywanych w analizowanych gminach, co wpływa na optymalizację energetyczną, ale i na jakość powietrza. Na ten moment jednak nie ma statystyk w tym obszarze.

4.5.4 Analiza porównawcza

Statystyki wskazują, że **tereny małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej to tereny bardzo atrakcyjne przyrodniczo – zielone, mocno zalesione, o wysokiej ochronie prawnej swojego wyjątkowego krajobrazu.**

Tak też wyróżniają się one nawet na tle innych miejscowości turystycznych. To ogromny atut, podbudowujący atrakcyjność turystyczną tych terenów.

Wątpliwości budzi jednak odpowiedni poziom ochrony tych wyjątkowych zasobów. **Na tle porównywanych jednostek małopolskie gminy uzdrowiskowe i gminy posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej zapewniają relatywnie niewielkie objęcie ludności dostępem do oczyszczalni ścieków czy selektywną zbiórkę odpadów** (z oczywistych względów z analizy wyłączono metropolitalny Kraków). Wprawdzie w przeliczeniu na mieszkańca w tych gminach odpadów zbiera się statystycznie mniej, jednak w obszarze

gospodarowania odpadami sporo jest jeszcze do nadrobienia w relacji np. z innymi gminami turystycznymi. **To wszystko w połączeniu z problemami z jakością powietrza i trudnościami w rozwoju sieci wodociągowej i kanalizacyjnej tworzy wyzwanie dla zabezpieczenia walorów przyrodniczych omawianych terenów i budowania wizerunku zielonego obszaru wartego odwiedzenia dla wypoczynku na łonie przyrody.**

Tabela 45. Analiza porównawcza wskaźników dotyczących środowiska naturalnego i infrastruktury w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej na tle wybranych jednostek

wskaźnik	udział lasów w ogóle powierzchni w 2021 roku [%]	udział obszarów prawnie chronionych w pow. ogółem w 2022 roku [%]	odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w 2022 roku [%]	ilość zebranych odpadów komunalnych w przeliczeniu na mieszk. w 2021 roku [kg]	udział odpadów zebranych selektywnie w ogóle odpadów kom. w 2021 roku [%]
charakter wskaźnika	stymulanta	stymulanta	stymulanta	destymulanta	stymulanta
małopolskie gminy uzdrowiskowe i gminy posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej – z wył. Krakowa	54,4%	97,7%	63,4%	255	34,6%
KRAJ I REGION					
Polska	29,6%	32,3%	75,7%	361	39,8%
woj. małopolskie	28,6%	53,1%	67,9%	343	41,1%
GMINY O PROFILU TURYSTYCZNYM					
Bukowina Tatrzańska	32,0%	99,0%	61,0%	318	38,5%
Szczyrk	67,1%	82,5%	73,4%	375	53,3%
Wisła	73,0%	89,2%	94,6%	373	49,8%
Zakopane	52,5%	60,2%	99,9%	622	29,3%
GMINY O PROFILU PRZEMYSŁOWO-USŁUGOWYM					
Chrzanów	33,5%	8,0%	84,4%	362	37,2%
Gorlice	9,2%	0,0%	99,9%	345	35,7%
Myślenice	31,2%	0,0%	73,1%	408	55,0%
Nowy Targ	35,2%	9,1%	86,2%	357	31,8%

na zielono – wyniki korzystniejsze niż małopolskich gmin uzdrowiskowych z wył. Krakowa

na czerwono – wyniki mniej korzystne niż małopolskich gmin uzdrowiskowych z wył. Krakowa

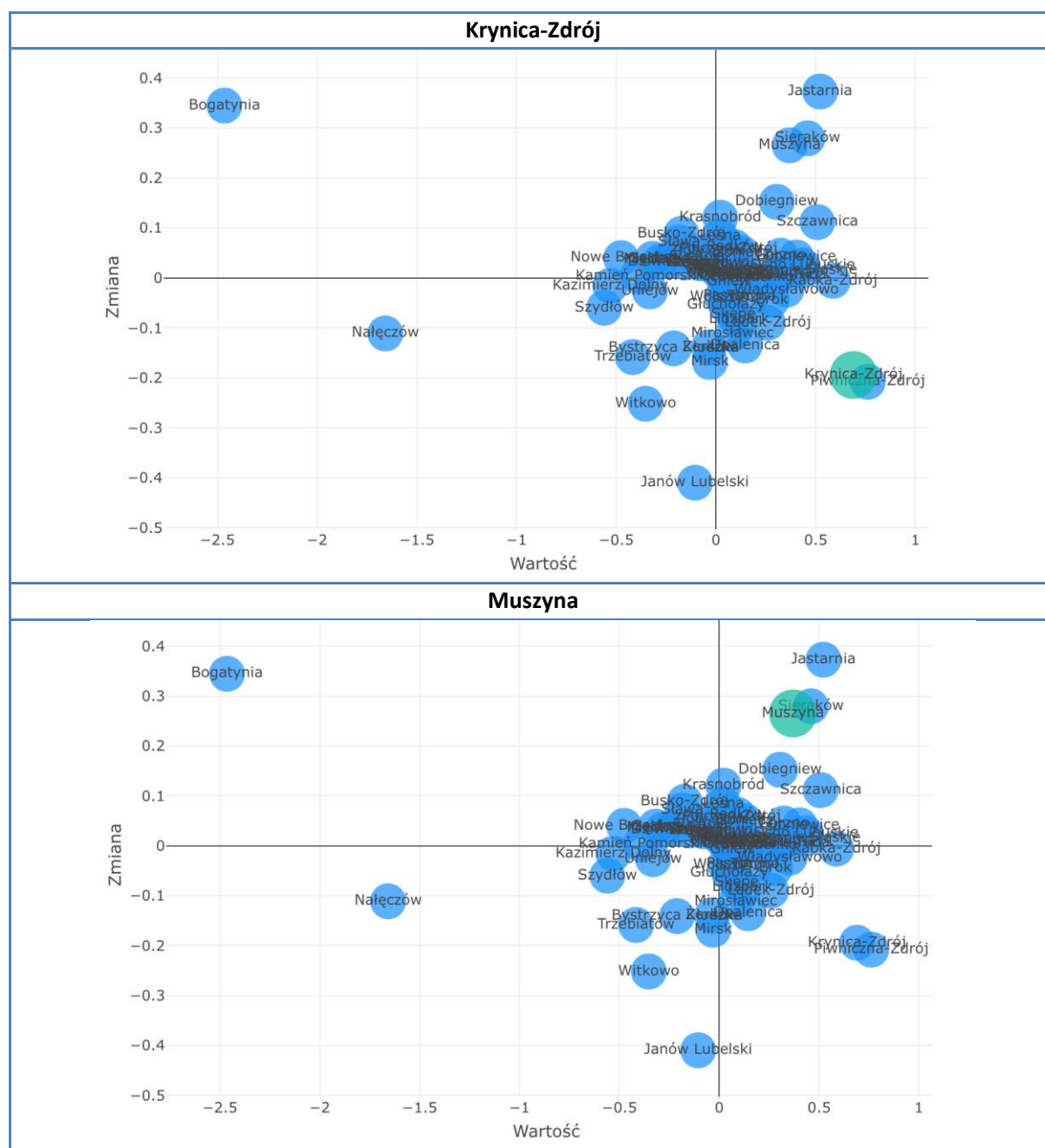
Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

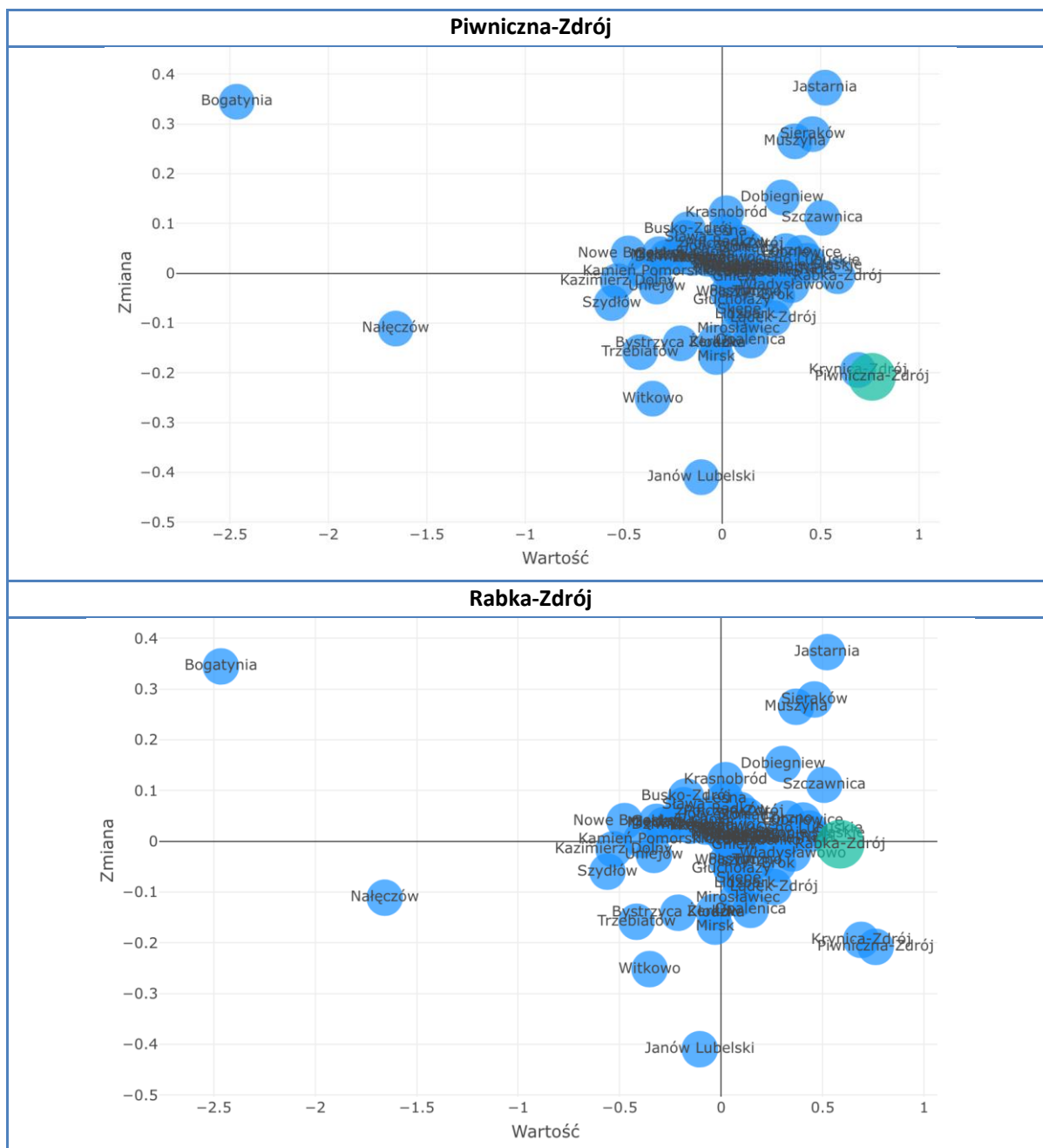
Aby pogłębić analizę porównawczą skorzystano dodatkowo z narzędzia Monitora Rozwoju Lokalnego⁶⁴, który umożliwia analizę i ocenę potencjału rozwoju gmin w różnych aspektach i obszarach w oparciu o szereg danych statystycznych na tle dobranej do każdej gminy grupy porównawczej. Przyjrano się kwestii lokalnego środowiska przyrodniczego w analizowanych gminach na tle dobranego przez Monitor otoczenia podobnych gmin. Gminy Krynica-Zdrój, Muszyna, Piwniczna-Zdrój, Rabka-Zdrój i Szczawnica analizowane są w ramach Monitora na tle gmin miejsko-wiejskich pełniących funkcje pozarolnicze. Gmina Uście Gorlickie analizowana jest na tle gmin wiejskich pełniących funkcje pozarolnicze. Z kolei gminy Czarny Dunajec i Sękowa analizowane są wśród gmin wiejskich o gospodarce ekstensywnej.

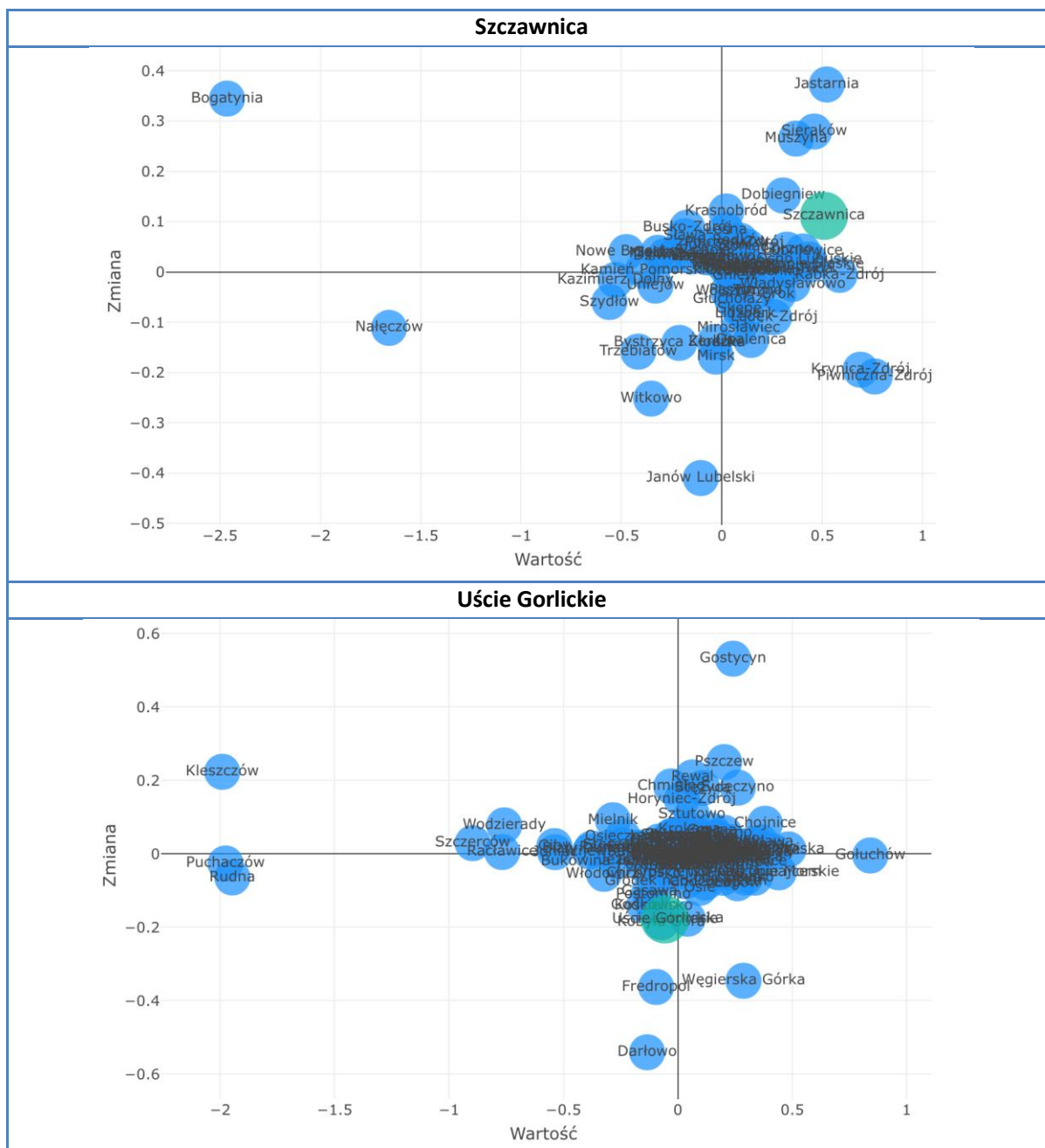
Można zauważyć, że **analizowane gminy powiatów nowosądeckiego i nowotarskiego (za wyjątkiem Czarnego Dunajca) na tle swoich jednostek porównywanych wyróżniają się pozytywnie w kontekście lokalnego środowiska przyrodniczego. Pozostałe gminy są raczej w środku stawki** – Czarny Dunajec z uwagi na słabszą dostępność walorów/usług przyrodniczych (np. niską lesistość), a gminy Sękowa i Uście Gorlickie – z uwagi na słabszy sposób gospodarowania zasobami środowiska naturalnego (głównie związaną z emisją zanieczyszczeń pyłowych).

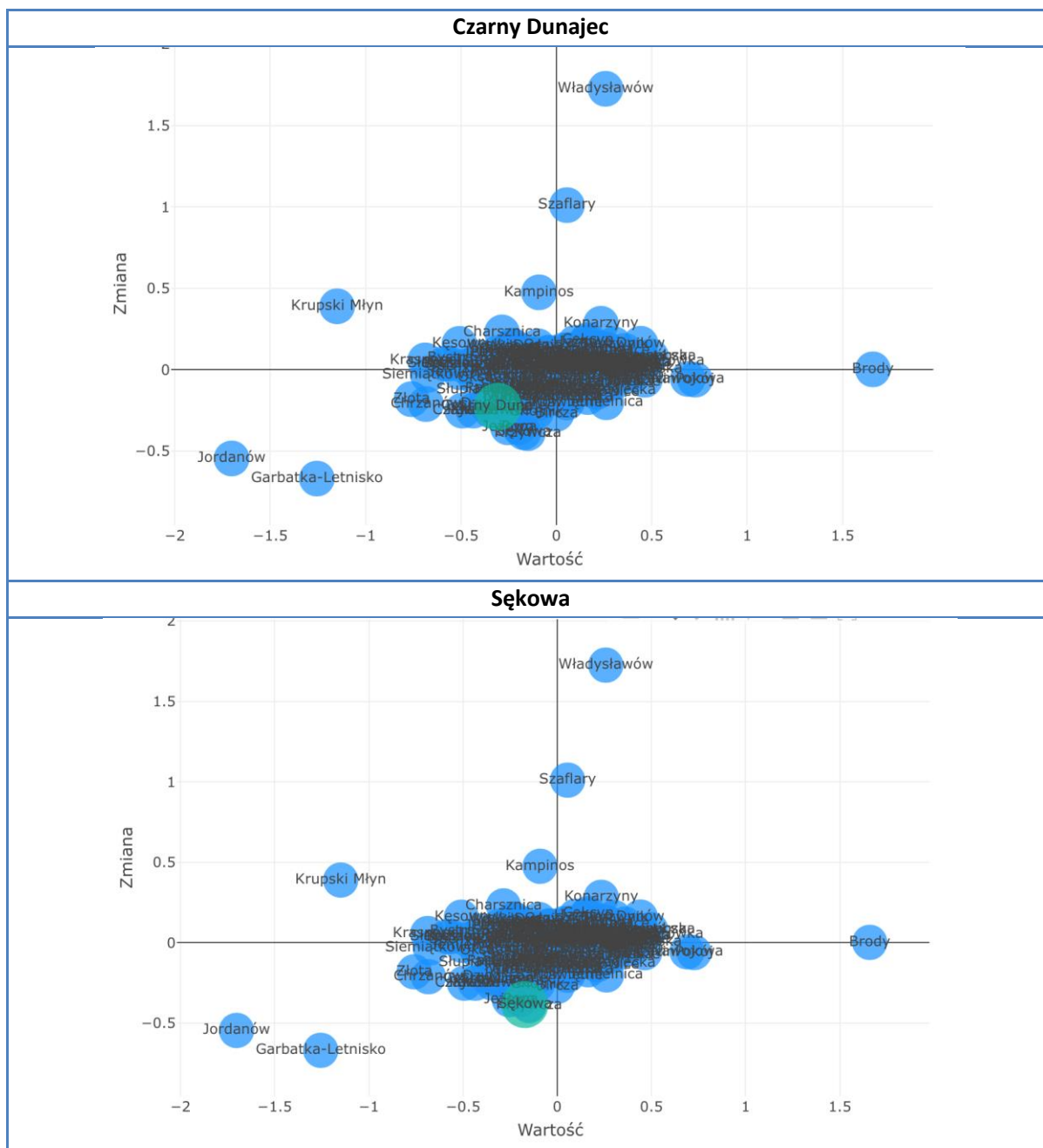
⁶⁴ Monitor Rozwoju Lokalnego, www.gminy.monitorrozwoju.pl

Wykres 41. Lokalne środowisko przyrodnicze w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej na tle podobnych gmin według analiz Monitora Rozwoju Lokalnego

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego, www.gminy.monitorrozwoju.pl

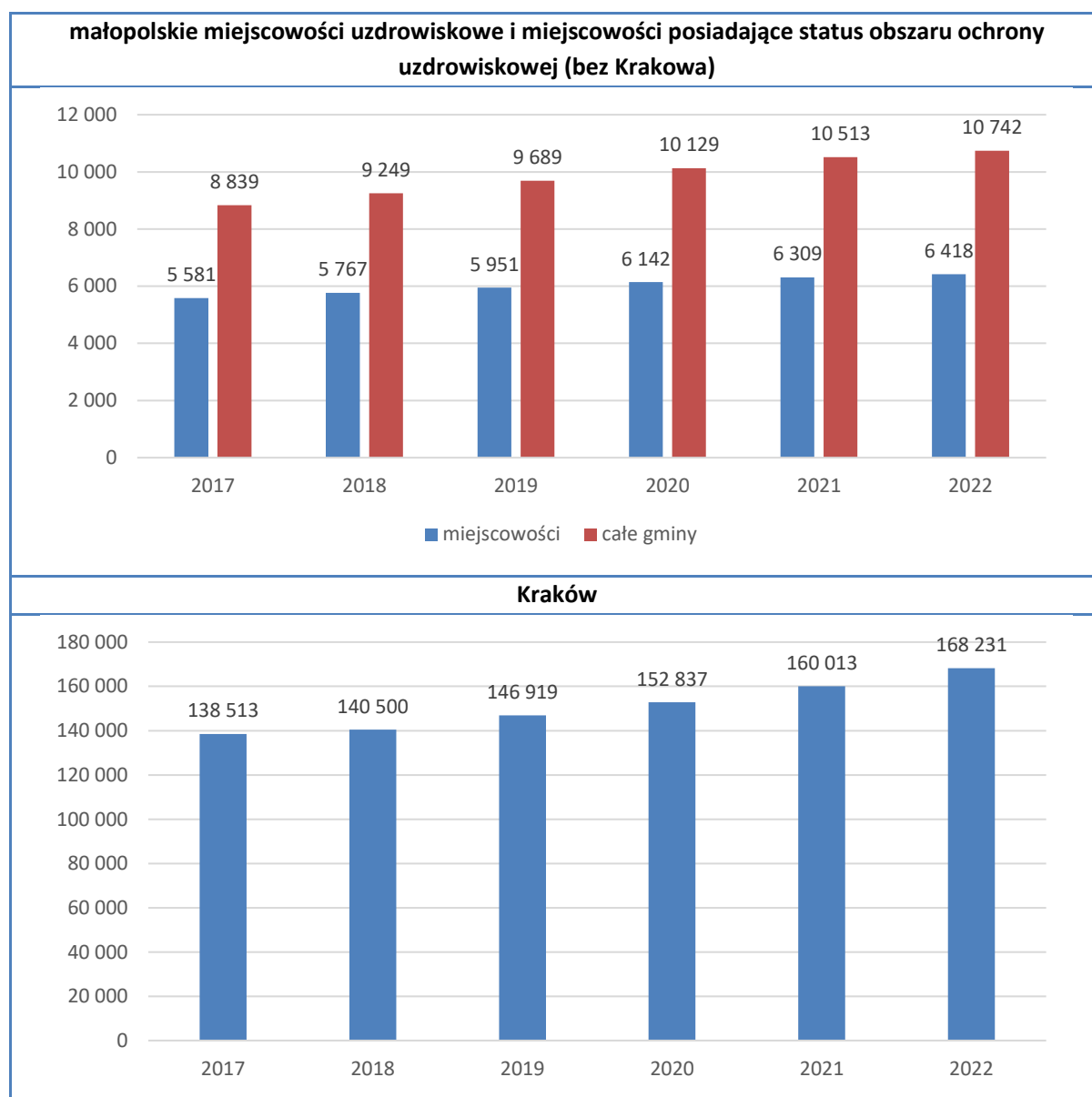
4.6 Gospodarka i rynek pracy

4.6.1 Przedsiębiorczość

Część statystyk na temat przedsiębiorstw dostępnych jest w BDL GUS na poziomie pojedynczych miejscowości, co pozwala na lepszą charakterystykę gospodarki w samych miejscowościach uzdrowiskowych i posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej.

Na terenie małopolskich miejscowości uzdrowiskowych i miejscowości posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2022 roku funkcjonowało 6,4 tys. podmiotów gospodarczych – o 15,0% więcej niż w 2017 roku. Stanowiły one jednocześnie 59,7% wszystkich podmiotów gospodarczych działających w tych gminach, co świadczy o tym, że te miejscowości są niejednokrotnie centrami gospodarczymi swoich jednostek samorządu terytorialnego. **Warto jednak zauważyć, że dynamika wzrostu przedsiębiorczości w analizowanych miejscowościach jest niższa niż w gminach ogółem,** gdzie od 2017 roku liczba przedsiębiorstw wzrosła o 21,5%. Oznacza to, że **dynamiczniej rozwijają się gospodarczo (mierząc to liczbą przedsiębiorstw) te części gmin uzdrowiskowych, które są poza miejscowościami uzdrowiskowymi.** Nadal jednak to miejscowości uzdrowiskowe charakteryzują się wyższą liczbą podmiotów gospodarczych na 1 000 mieszkańców niż ogół gmin – 135 podmiotów w 2021 roku w miejscowościach uzdrowiskowych wobec 111 w gminach ogółem. **Podsumowując, miejscowości uzdrowiskowe są lepiej rozwinięte gospodarczo niż pozostałe części gmin, w których się znajdują, ale cechują się mniejszą dynamiką wzrostu przedsiębiorczości.**

Wykres 42. Liczba podmiotów zarejestrowanych w REGON w małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2017-2022 [szt.]

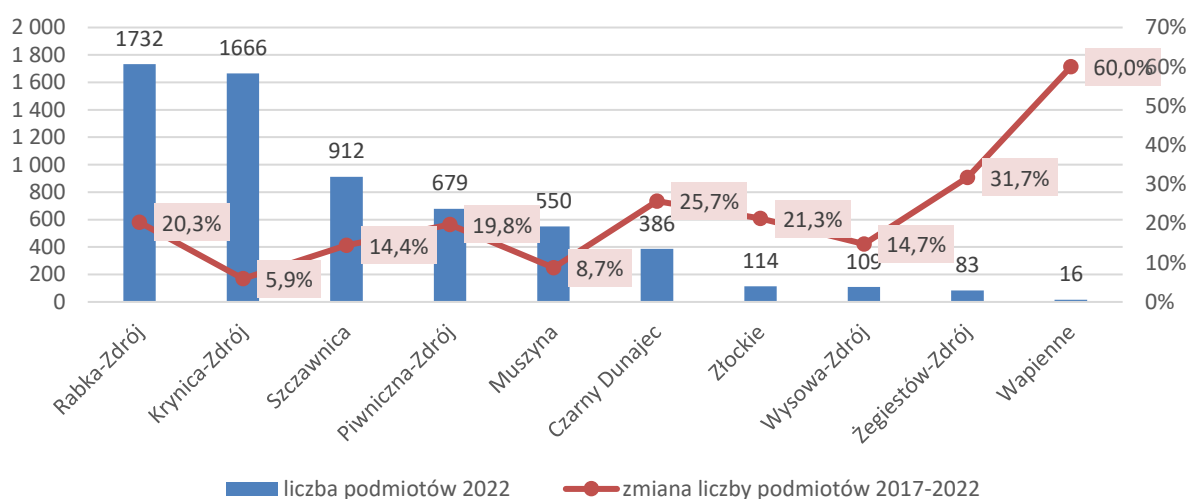

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Najwięcej podmiotów gospodarczych (poza Krakowem) zarejestrowanych jest w Rabce-Zdroju i Krynicy-Zdroju – po ponad 1,6 tys. Kolejne miejsca zajmują Szczawnica, Piwniczna-Zdrój i Muszyna, a więc inne „stolice” gmin miejsko-wiejskich. Pod kątem zmiany liczby podmiotów zarejestrowanych w REGON w latach 2017-2022 na tle wszystkich miejscowości uzdrowiskowych i miejscowości posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej

Małopolski wyróżnia się Wapienne w gminie Sękowa – to jednak miejscowość z zaledwie 16 podmiotami gospodarczymi. Z większych ośrodków przedsiębiorczości spośród miejscowości uzdrowiskowych wysokimi wzrostami liczby podmiotów gospodarczych w ostatnich latach wyróżniają się Rabka-Zdrój (wzrost o 20,3%), Piwniczna-Zdrój (wzrost o 19,8%) oraz Szczawnica (wzrost o 14,4%). Na drugim biegunie jest z kolei Muszyna (wzrost o 8,7%) i Krynica-Zdrój (wzrost o 5,9%). Miejscowości uzdrowiskowe i posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej Małopolski nie rozwijają się zatem równomiernie pod kątem przedsiębiorczości.

Wykres 43. Liczba podmiotów gospodarczych w 2022 roku [szt.] i zmiana liczby podmiotów zarejestrowanych w REGON w latach 2017-2022 [%] w poszczególnych małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej

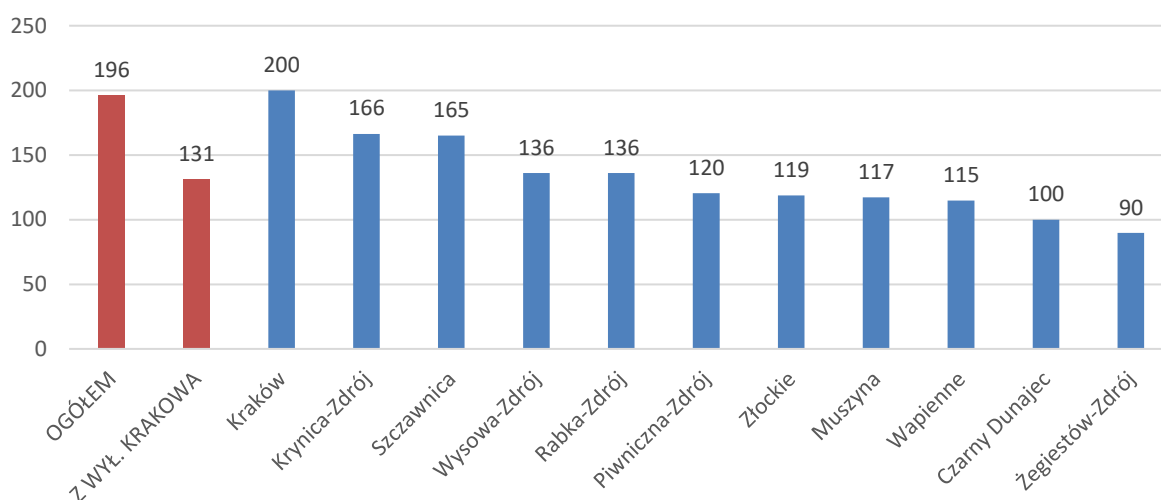
Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Najwyższym poziomem przedsiębiorczości, mierzonym liczbą podmiotów gospodarczych na 1 000 mieszkańców z analizowanych miejscowości cechuje się Kraków (200 podmiotów na 1 000 ludności). Kolejne miejsca zajmują Krynica-Zdrój (166) i Szczawnica (165).

Zaskakującym jest kolejne miejsce Wysowej-Zdroju, gdzie na 1 000 mieszkańców przypada 136 podmiotów gospodarczych. To bardzo dobry wynik tej niewielkiej miejscowości uzdrowiskowej w gminie Uście Gorlickie, na poziomie tego dla miasta Rabka-Zdrój.

Na drugim końcu zestawienia jest Żegiestów-Zdrój w gminie Muszyna (90 podmiotów gospodarczych na 1 000 mieszkańców).

Wykres 44. Liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w poszczególnych małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2021 roku [szt.]

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

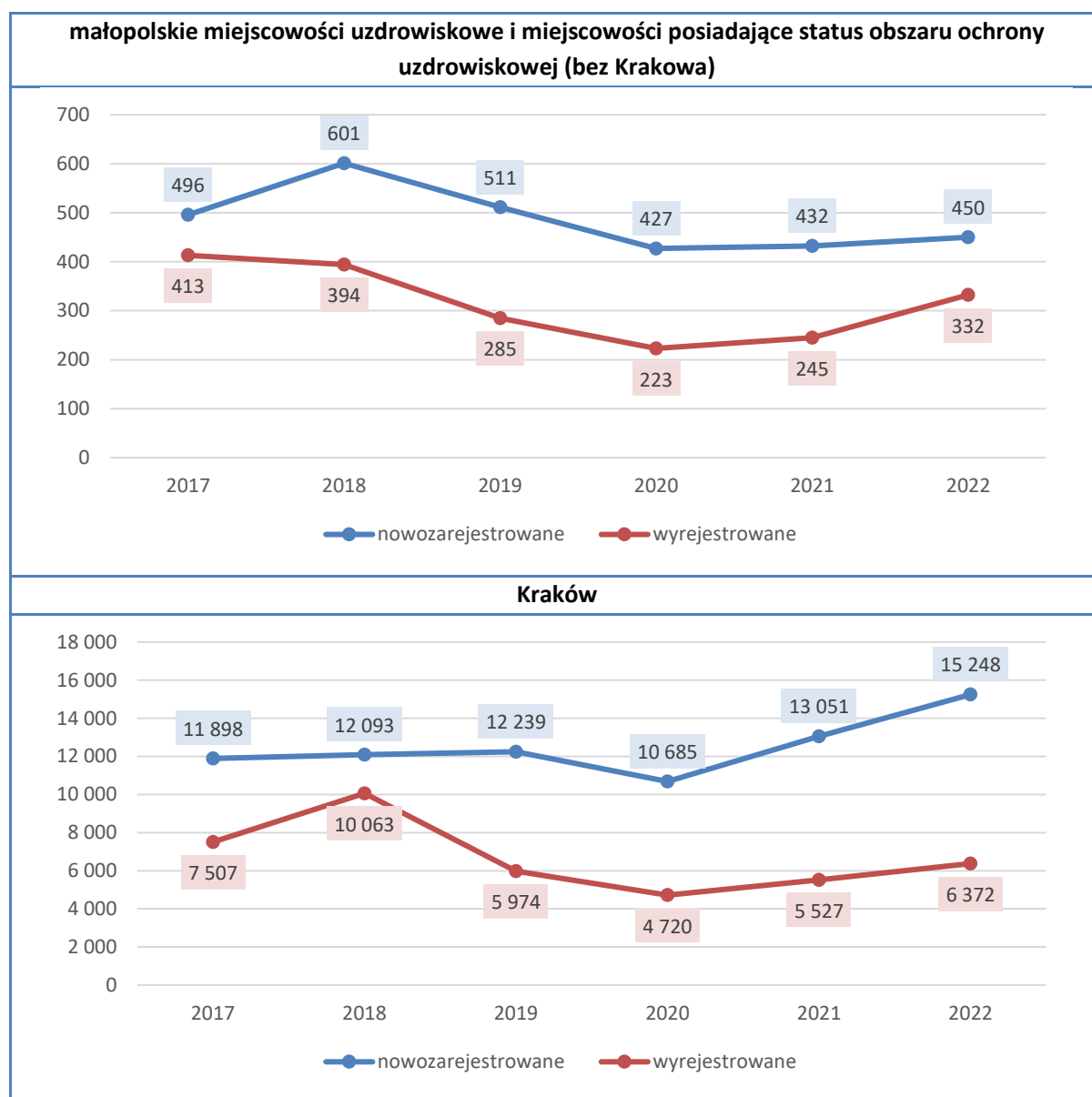
Liczba nowozarejestrowanych podmiotów gospodarczych w analizowanych miejscowościach w ostatnich latach (2020-2022) była niższa niż wcześniej (2017-2019).

Podobnie jest jednak także z wyrejestrowaniami, choć wyróżnia się tutaj rok 2022, gdy liczba wyrejestrowanych przedsiębiorstw przekroczyła 300 po raz pierwszy od 2018 roku.

Od 2020 roku liczba wyrejestrowań przyjmuje trend wzrostowy. Może to świadczyć o pewnych trudnościach w rozwoju przedsiębiorczości w analizowanych miejscowościach.

Trend ten nie jest jednak różny od tego w Krakowie, w ogóle województwa czy kraju – od 2020 roku rokrocznie wyrejestrowuje się z REGON coraz więcej przedsiębiorstw.

Wykres 45. Liczba nowozarejestrowanych i wyrejestrowanych podmiotów w REGON w małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2017-2022 [szt.]

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

W strukturze podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej dominuje pozostała działalność, czyli głównie usługi, stanowiące w 2022 roku 77,1% wszystkich podmiotów. Co ciekawe, zmiany struktury od 2017 roku wskazują na zwiększanie znaczenia przemysłu i budownictwa – ich udział w strukturze

podmiotów gospodarczych wzrósł z 19,7% do 21,9%. Może to znamionować przechodzenie lokalnej gospodarki w stronę uprzemysłowienia zamiast usług np. dla turystów i kuracjuszy. Największy udział przemysłu i budownictwa w ogóle podmiotów gospodarczych odnotowuje się w miejscowościach Wapienne (43,8%), Piwniczna-Zdrój (37,8%) i Wysowa-Zdrój (33,9%), najmniejszy zaś – w Krakowie (15,0%), Krynicy-Zdroju (15,4%), Szczawnicy (16,3%) i Rabce-Zdroju (19,9%). To miejscowości o bardziej wyraźnym profilu usługowym.

Wykres 46. Struktura podmiotów zarejestrowanych w REGON w podziale na rodzaje działalności w małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2017 i 2022 [%]

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Strukturę przedsiębiorstw przeanalizowano dogłębniej, ale już – z powodu braku danych – na poziomie całości gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej. Porównano tę strukturę w tą w ogóle województwa małopolskiego by wychwycić elementy charakterystyczne. Można zauważyć wyraźnie **większy, choć nadal całkiem marginalny (2,3%) udział sekcji A Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo** w małopolskich gminach uzdrowiskowych (za wyjątkiem Krakowa) w ogóle przedsiębiorstw (2,3%), ale też **znacznie większy udział sekcji F Budownictwo** (24,0% - prawie co 4. przedsiębiorstwo w gminach uzdrowiskowych to przedsiębiorstwo budowlane). O uzdrowiskowo-turystycznym charakterze tych gmin świadczy **relatywnie wysoki udział sekcji I Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi** w strukturze (9,8%). Z drugiej strony wyraźnie mniejsze znaczenie niż w ogóle regionu mają w małopolskich gminach uzdrowiskowych przedsiębiorstwa z sekcji C Przetwórstwo przemysłowe (6,4%), J Informacja i komunikacja (2,1%), K Działalność finansowa i ubezpieczeniowa (1,4%), L Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości (2,7%) czy M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (5,8%). Mniejszy niż w ogóle województwa jest też udział sekcji G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle (16,0%), ale to nadal druga największa sekcja podmiotów gospodarczych w analizowanych gminach. Trzecia to działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, jednoznacznie wskazująca na specyfikę omawianych jednostek. Podsumowując, **przemysł i budownictwo być może rosną na znaczeniu w analizowanych jednostkach, nadal jednak statystyki wskazują na duże znaczenie usług dla turystów i kuracjuszy w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej.**

Tabela 46. Struktura podmiotów zarejestrowanych w REGON według sekcji PKD w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2022 roku

Sekcja PKD	Nazwa sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności	woj. małopolskie	Kraków	małopolskie gminy uzdrowiskowe i gminy posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej (bez Krakowa)
Sekcja A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	0,9%	0,2%	2,3%
Sekcja B	Górnictwo i wydobywanie	0,1%	0,1%	0,0%
Sekcja C	Przetwórstwo przemysłowe	8,5%	5,5%	6,4%
Sekcja D	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	0,2%	0,4%	0,1%
Sekcja E	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	0,3%	0,2%	0,4%
Sekcja F	Budownictwo	15,9%	8,9%	24,0%
Sekcja G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	19,3%	16,8%	16,0%
Sekcja H	Transport i gospodarka magazynowa	5,8%	5,3%	5,5%
Sekcja I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	4,0%	3,8%	9,8%
Sekcja J	Informacja i komunikacja	6,1%	10,8%	2,1%
Sekcja K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	2,1%	2,6%	1,4%
Sekcja L	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	4,4%	7,5%	2,7%
Sekcja M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	10,6%	15,1%	5,8%

Sekcja N	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	3,4%	4,2%	2,6%
Sekcja O	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	0,5%	0,1%	0,8%
Sekcja P	Edukacja	3,5%	3,6%	3,8%
Sekcja Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	5,7%	7,0%	5,9%
Sekcja R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	1,9%	1,8%	2,6%
Sekcje S i T	Pozostała działalność usługowa i Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	6,8%	6,3%	7,8%
Sekcja U	Organizacje i zespoły eksterytorialne	0,0%	0,0%	0,0%

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Odniesiono się także do struktury podmiotów gospodarczych ze względu na ich wielkość, mierzoną liczbą pracowników. **W strukturze tej dominują mikroprzedsiębiorstwa, zatrudniające do 9 pracowników** – tych w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej jest 96,8%. W 2022 roku przedsiębiorstw zatrudniających 50-249 pracowników było na analizowanym terenie 45 (1 mniej niż w 2017 roku), w tym 14 zlokalizowanych w gminie Krynica-Zdrój, 10 zlokalizowanych w gminie Rabka-Zdrój i 7 zlokalizowanych w gminie Muszyna. Przedsiębiorstw o liczbie pracowników 250-999 było 6 (tyle samo co w 2017 roku) – 3 w gminie Rabka-Zdrój, 2 w gminie Krynica-Zdrój i 1 w gminie Czarny Dunajec. W analizowanych gminach nie ma podmiotów zatrudniających więcej niż 1 000 pracowników. Udział przedsiębiorstw pow. 50 pracowników w strukturze jest podobny co w ogóle województwa małopolskiego (0,5% w gminach uzdrowiskowych, 0,6% w ogóle województwa).

Tabela 47. Struktura podmiotów zarejestrowanych w REGON według liczby pracowników w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2022 roku

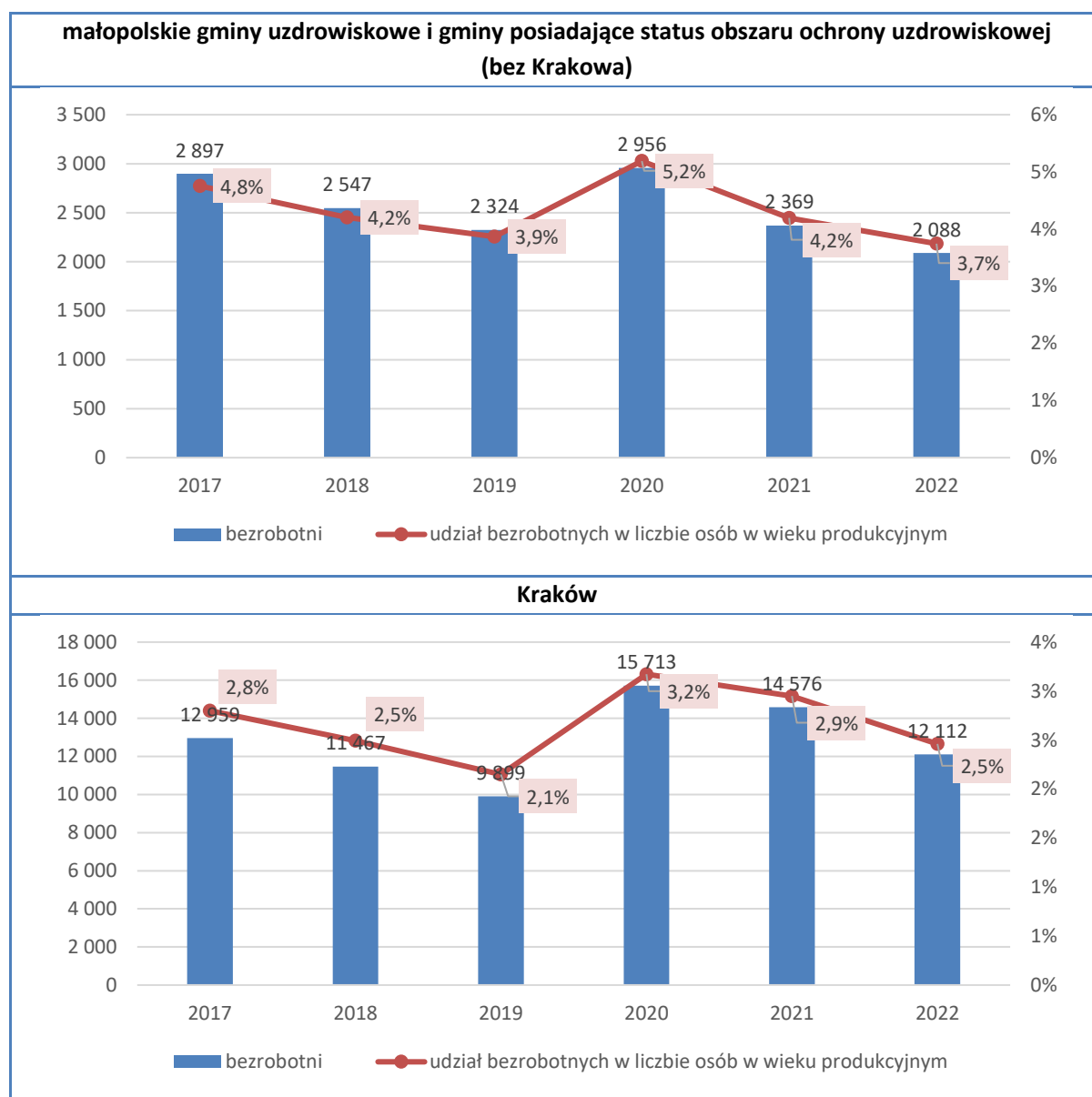
wielkość przedsiębiorstwa	woj. małopolskie	Kraków	małopolskie gminy uzdrowiskowe i gminy posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej (bez Krakowa)
do 9 pracowników	96,9%	96,9%	96,8%
10-49 pracowników	2,6%	2,5%	2,7%
50-249 pracowników	0,5%	0,5%	0,4%
250-999 pracowników	0,1%	0,1%	0,1%
powyżej 1 000 pracowników	0,01%	0,02%	0,00%

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

4.6.2 Rynek pracy

Na koniec 2022 roku na terenie gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej (bez Krakowa) zarejestrowanych było nieco ponad 2 tys. osób bezrobotnych, którzy stanowili 3,7% osób w wieku produkcyjnym. W latach 2017-2019 notowano trend spadkowy, jeśli chodzi o bezrobocie na analizowanym terenie, którego przerwaniem był rok 2020. Przyczyną była pandemia COVID-19, która przyniosła ograniczenia dla działalności wielu branż i niepewność co do warunków rynkowych, co nie sprzyjało tworzeniu się dobrej sytuacji na rynku pracy. W 2022 roku liczba bezrobotnych spadła poniżej poziomu z 2019 roku, co może świadczyć o pewnym unormowaniu się rynku pracy na analizowanym obszarze po czasie pandemii.

Wykres 47. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych [os.] i ich udział w ogóle ludności w wieku produkcyjnym [%] w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2017-2022

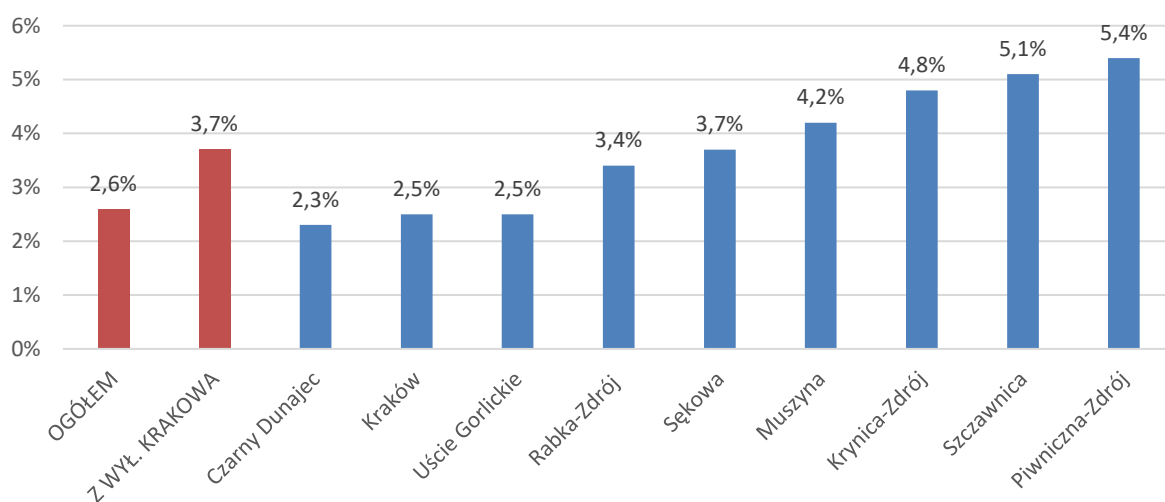

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Lokalne rynki pracy małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej są bardzo zróżnicowane pod kątem bezrobocia. W części z nich liczba osób bezrobotnych nie przekracza 3% udziału w ogóle osób w wieku produkcyjnym (Czarny Dunajec, Kraków, Uście Gorlickie), w części – przekracza 5% (Szczawnica, Piwniczna-Zdrój). Co ciekawe, słabsze wyniki pod kątem bezrobocia cechują

także te gminy, gdzie notuje się relatywnie wysoki poziom przedsiębiorczości (Krynica-Zdrój, Szczawnica).

Wykres 48. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w ogóle ludności w wieku produkcyjnym w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2022 roku [%]

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

4.6.3 Analiza porównawcza

Poziom przedsiębiorczości w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej na tle innych jednostek jest relatywnie niski, choć niższy cechuje jedno z porównywanych miast o profilu przemysłowo-usługowym – Gorlice. **Widać jednak znacznie bardziej dynamiczny rozwój przedsiębiorczości na analizowanym terenie** mierzony wzrostem liczby podmiotów zarejestrowanych w REGON w relacji z innymi jednostkami samorządu terytorialnego, który podobny jest do wyniku całego dynamicznie rozwijającego się gospodarczo województwa małopolskiego.

Poziom bezrobocia w ogóle małopolskim gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej jest taki jak w ogóle kraju. Trudno jednoznacznie ocenić stan rynku pracy analizowanych jednostek na tle innych gmin - część z nich cechuje wyższy udział bezrobotnych zarejestrowanych w ogóle ludności w wieku produkcyjnym,

część – niższy. Wobec rozpoczętego na nowo w 2021 roku trendu spadku liczby osób bezrobotnych po pandemii COVID-19 można mieć nadzieję na dalszą poprawę sytuacji na rynku pracy w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej, niemniej jednak konieczne jest monitorowanie tej sytuacji wobec dynamicznych zmian związanych z wojną w Ukrainie czy inflacją.

Tabela 48. Analiza porównawcza wskaźników dotyczących gospodarki i rynku pracy w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej na tle wybranych jednostek

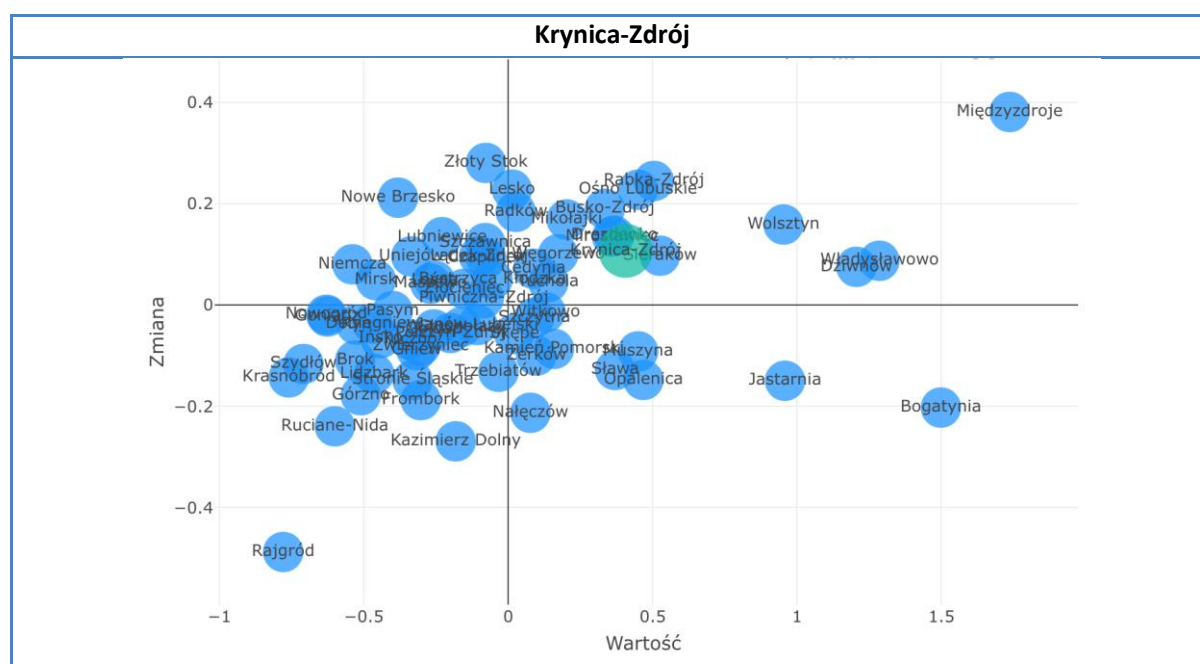
wskaźnik	zmiana liczby podmiotów zarejestrowanych w REGON w latach 2017-2022 [%]	liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w 2022 roku [szt.]	udział bezrobotnych zarejestrowanych w ogóle ludności w wieku produkcyjnym w 2022 roku [%]
charakter wskaźnika	stymulanta	stymulanta	destymulanta
małopolskie gminy uzdrowiskowe i gminy posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej – z wył. Krakowa	21,5%	114	3,7%
KRAJ I REGION			
Polska	15,9%	132	3,7%
woj. małopolskie	21,8%	135	3,1%
GMINY O PROFILU TURYSTYCZNYM			
Bukowina Tatrzańska	31,4%	129	3,4%
Szczyrk	13,1%	208	2,1%
Wisła	13,1%	173	3,8%
Zakopane	9,8%	254	6,0%
GMINY O PROFILU PRZEMYSŁOWO-USŁUGOWYM			
Chrzanów	10,2%	120	4,1%
Gorlice	8,5%	109	4,3%
Myślenice	19,6%	145	2,2%
Nowy Targ	12,6%	165	3,2%

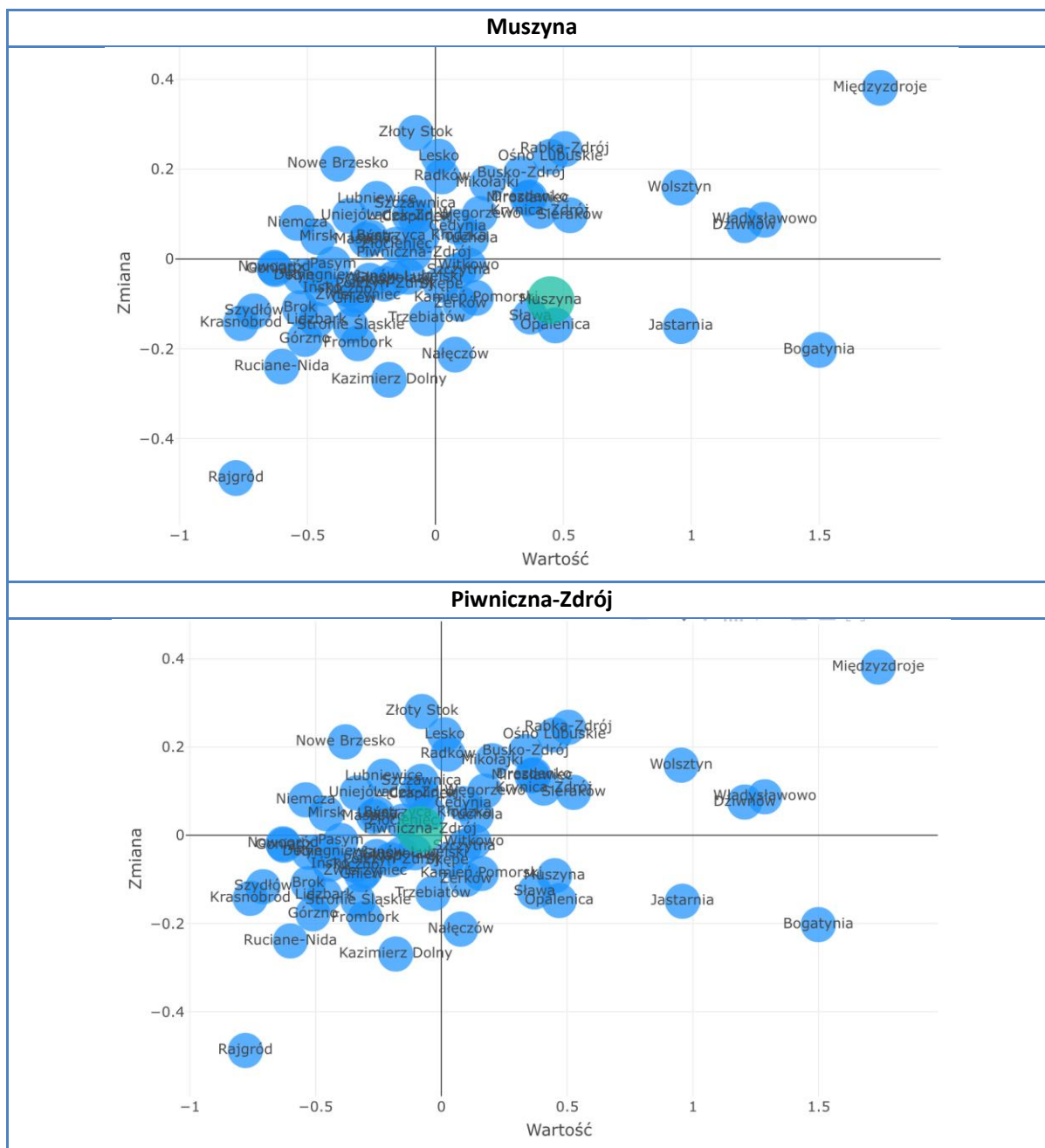
na zielono – wyniki korzystniejsze niż małopolskich gmin uzdrowiskowych z wył. Krakowa

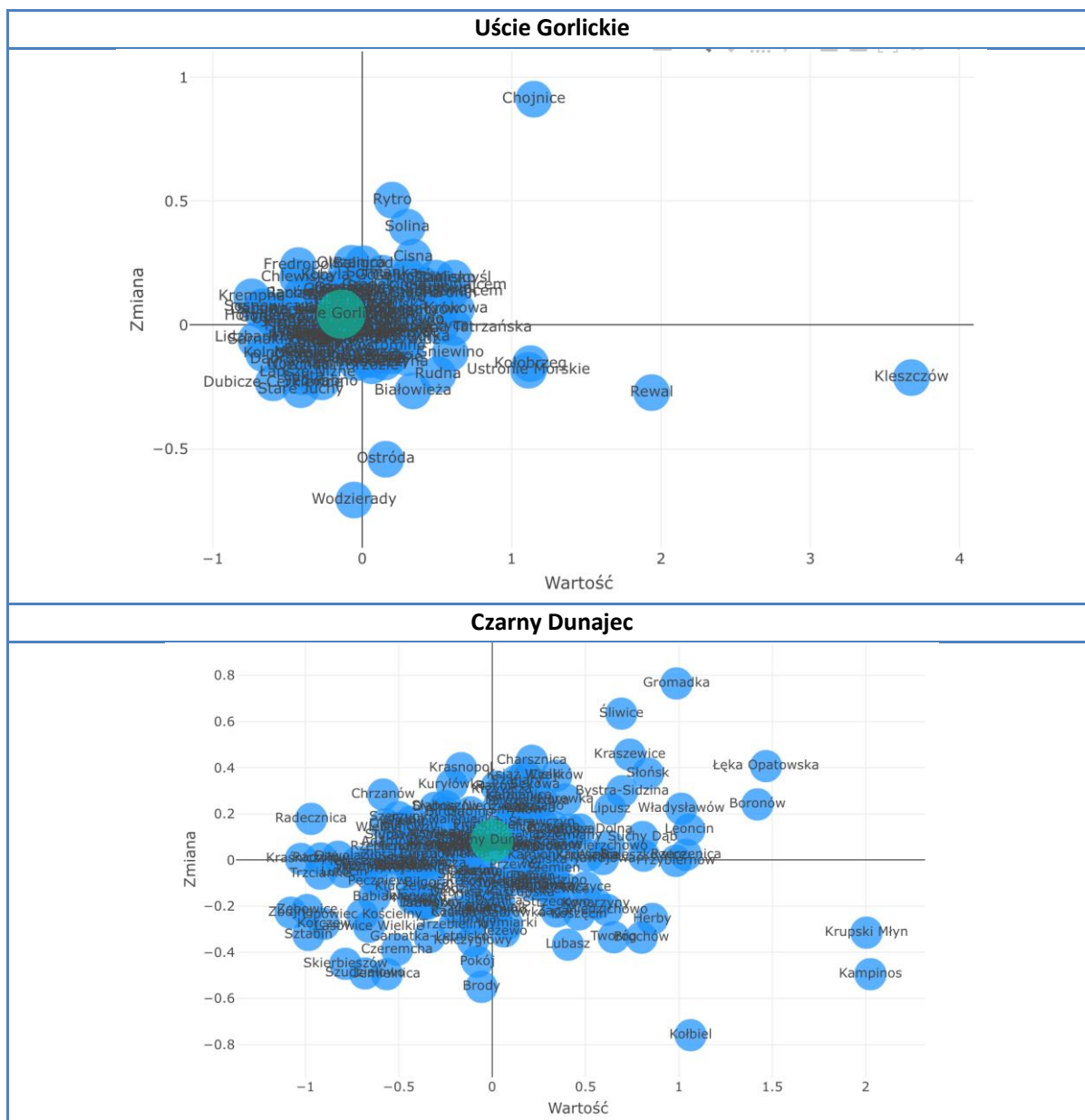
na czerwono – wyniki mniej korzystne niż małopolskich gmin uzdrowiskowych z wył. Krakowa

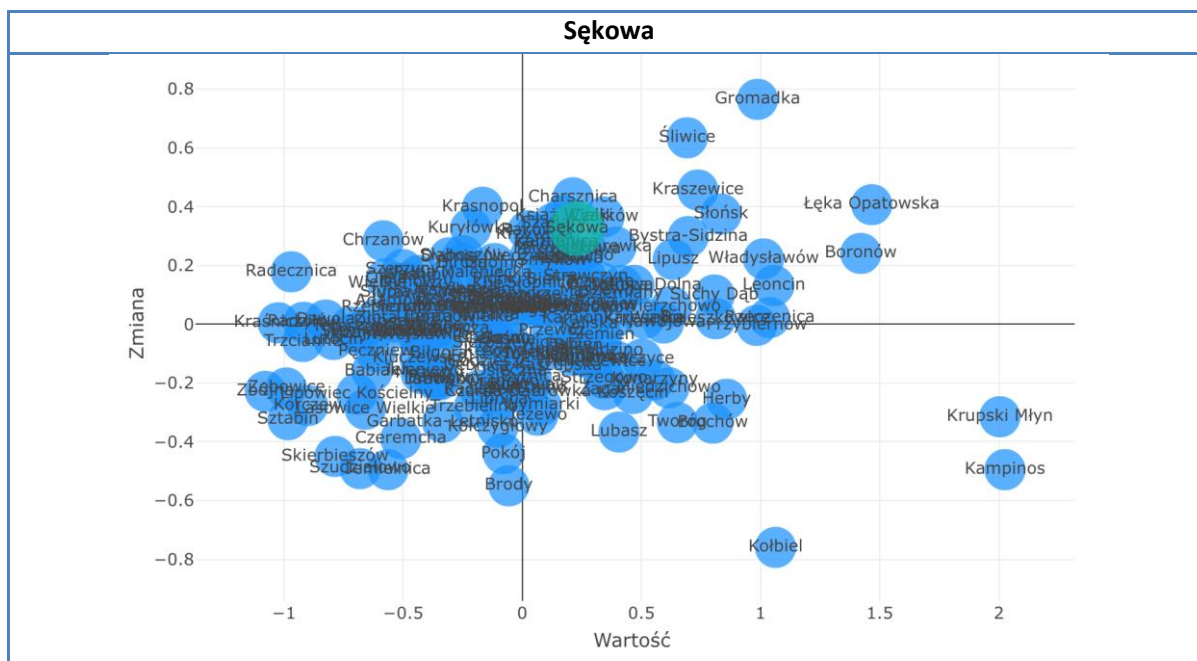
Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Ponownie zdecydowano się pogłębić analizę porównawczą o wyniki analiz Monitora Rozwoju Lokalnego. Zbadano obszar potencjału i konkurencyjności lokalnej gospodarki. Na tle podobnych sobie jednostek **gminy Krynica-Zdrój, Muszyna, Rabka-Zdrój czy Sękowa** **wyglądają relatywnie korzystnie pod względem potencjału swojej gospodarki**. Z gmin powiatu nowosądeckiego słabiej wygląda pod tym względem Piwniczna-Zdrój (z uwagi na słabszy poziom przedsiębiorczości oraz słabszą konkurencyjność i zdywersyfikowanie struktury podmiotów gospodarczych), z powiatu nowotarskiego – Czarny Dunajec (z tych samych powodów co Piwniczna-Zdrój) i Szczawnica (z uwagi przede wszystkim na słabszą dostępność usług doradczych i finansowych), a z gmin powiatu gorlickiego – Uście Gorlickie (relatywnie słaba ocena w dużej części z analizowanych obszarów dotyczących potencjału i konkurencyjności lokalnej gospodarki).

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego, www.gminy.monitorrozwoju.pl

4.7 Infrastruktura i usługi ochrony zdrowia

4.7.1 Zakłady lecznictwa uzdrowiskowego

Dane o lecznictwie uzdrowiskowym dotyczą działalności zakładów lecznictwa uzdrowiskowego, które obejmują szpitale i sanatoria uzdrowiskowe (w tym szpitale i sanatoria dziecięce), przychodnie uzdrowiskowe oraz zakłady przyrodolecznicze. **Najwięcej tego typu zakładów jest w gminie Krynica-Zdrój (16), a w dalszej kolejności w gminach Rabka-Zdrój (8), Szczawnica (6), Muszyna i Uście Gorlickie (po 5), Sękowa, Piwniczna-Zdrój i Kraków (po 1), co łącznie daje 43 tego typu zakłady.**

Zakłady lecznictwa uzdrowiskowego w Małopolsce oferują łącznie prawie 6 tys. łóżek dla chorych. Najbardziej rozbudowana infrastruktura lecznictwa uzdrowiskowego (mierząc liczbą dostępnych łóżek) jest w Krynicy-Zdroju i Rabce-Zdroju (łącznie 64,7% wszystkich łóżek w placówkach lecznictwa uzdrowiskowego w analizowanych gminach), podczas gdy Wapienne w gminie Sękowa to małe uzdrowisko z liczbą łóżek nieprzekraczającą 100. W dużej części małopolskich gmin uzdrowiskowych spadła nieznacznie liczba łóżek w placówkach lecznictwa uzdrowiskowego od 2017 roku. W Wapiennej w gminie Sękowa pozostała z kolei bez zmian. W badanym okresie rozwinęły się pod względem liczby

dostępnych łóżek uzdrowiska Szczawnica oraz – aż o 38,4% - uzdrowisko Wysowa-Zdrój w gminie Uście Gorlickie.

Tabela 49. Średnia liczba łóżek w placówkach lecznictwa uzdrowiskowego w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych w latach 2017-2022

gmina	średnia liczba łóżek [szt.]						zmiana średniej liczby łóżek 2017- 2022 [%]
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Kraków	95	95	95	-	-	-	-
Krynica-Zdrój	2 783	2 806	2 840	2 780	2 703	2 736	-1,7%
Muszyňa	656	643	637	643	644	637	-2,9%
Piwniczna-Zdrój	198	198	198	198	198	195	-1,5%
Rabka-Zdrój	1 114	1 131	1 095	1 107	1 107	1 107	-0,6%
Sękowa	71	71	71	71	71	71	0,0%
Szczawnica	543	589	589	589	589	589	+8,5%
Uście Gorlickie	437	593	593	590	525	605	+38,4%
SUMA	5 897	6 126	6 118	5 978	5 837	5 940	+0,7%

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

W 2022 roku małopolskie uzdrowiska odwiedziło jako kuracjusze ponad 100 tys. osób – o 12,7% więcej niż w 2017 roku. Można zauważyć załamanie w liczbie kuracjuszy związane z pandemią COVID-19 w 2020 roku – w 2022 roku liczba kuracjuszy powróciła już do tej sprzed pandemii, choć nie we wszystkich gminach uzdrowiskowych. Wyjątkiem w tym aspekcie jest Kraków i jego uzdrowisko Swoszowice, Sękowa i jej uzdrowisko Wapienne, w niewielkim zakresie także Krynica-Zdrój – w tych miejscach liczba kuracjuszy jeszcze nie wróciła do tej sprzed 2020 roku. Duża część analizowanych gmin odnotowała wzrosty liczby kuracjuszy w latach 2017-2022 – najznaczniejsze w przypadku gminy Uście Gorlickie i jej uzdrowiska Wysowa-Zdrój, gminy Szczawnica i gminy Muszyňa (dwucyfrowe wzrosty).

Tabela 50. Liczba kuracjuszy ogółem w placówkach lecznictwa uzdrowiskowego w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych w latach 2017-2022

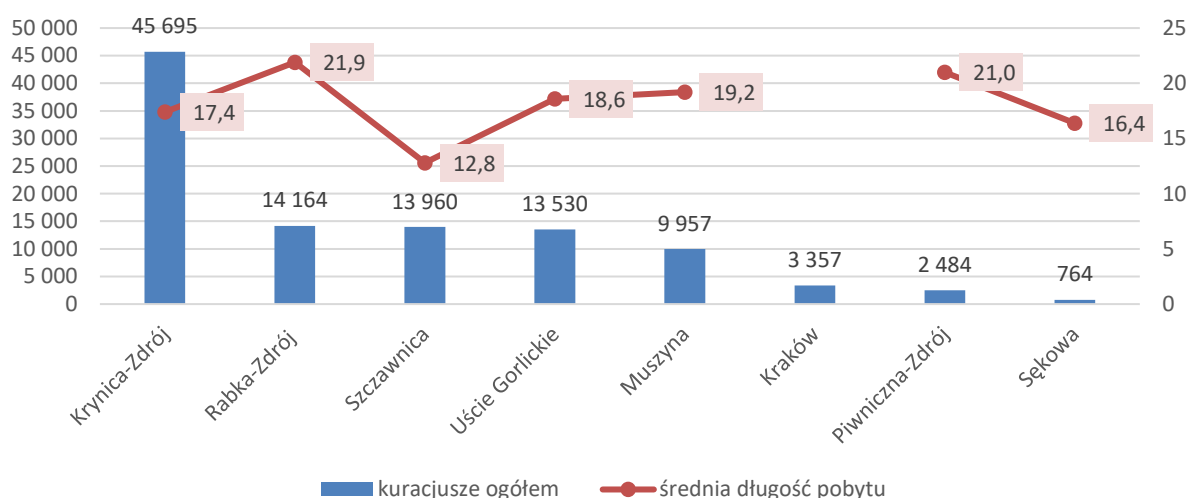
gmina	Kuracjusze ogółem [os.]						zmiana liczby kuracjuszy ogółem 2017-2022 [%]
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Kraków	6 440	6 683	6 326	2 393	2 286	3 357	-47,9%
Krynica-Zdrój	44 101	45 686	47 583	21 484	30 323	45 695	+3,6%
Muszyna	8 980	9 381	10 077	4 278	6 959	9 957	+10,9%
Piwniczna-Zdrój	2 992	2 577	2 570	1 095	1 804	2 484	-17,0%
Rabka-Zdrój	13 808	14 984	14 939	7 896	10 858	14 164	+2,6%
Sękowa	921	874	1 240	561	872	764	-17,0%
Szczawnica	8 451	10 234	9 947	7 200	10 415	13 960	+65,2%
Uście Gorlickie	6 476	9 375	9 079	5 025	6 868	13 530	+108,9%
SUMA	92 169	99 794	101 761	49 932	70 385	103 911	+12,7%

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Krynica-Zdrój wyróżnia się jako gmina z największą liczbą kuracjuszy zakładów lecznictwa uzdrowiskowego – w 2022 roku było ich ponad 45 tys., co stanowiło 44,0% kuracjuszy wszystkich małopolskich gmin uzdrowiskowych. Kilkanaście tysięcy kuracjuszy odnotowały w 2022 roku gminy Rabka-Zdrój, Szczawnica i Uście Gorlickie. Szczególnie w przypadku uzdrowiska Wysowa-Zdrój w gminie Uście Gorlickie, jak i Szczawnicy warto zwrócić uwagę na relację liczby kuracjuszy do liczby łóżek w placówkach lecznictwa uzdrowiskowego (ponad 20 kuracjuszy na jedno łóżko - pozostałych gminach jest to kilkanaście osób na jedno łóżko).

Kuracjusze pozostają w uzdrowiskach na kilkanaście dni – najdłużej średnio w Rabce-Zdroju i Piwnicznej (ponad 20), najkrócej – w Szczawnicy (12,8 dnia).

Wykres 50. Liczba kuracjuszy ogółem [os.] i średnia długość ich pobytu [dni] w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych w 2022 roku

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Przyjrano się strukturze kuracjuszy odwiedzających małopolskie uzdrowiska na poziomie poszczególnych gmin. **W znakomitej większości gmin uzdrowiskowych małopolski leczenie opiera się głównie o ponad 90% o tryb stacjonarny** – jedynie leczenie stacjonarne oferowane jest w Piwnicznej-Zdroju oraz Wapiennem w gminie Sękowa. Większy odsetek leczonych ambulatoryjnie obserwuje się w Rabce-Zdroju (17,8%) i Wysowej-Zdroju w gminie Uście Gorlickie (29,6%), a w uzdrowisku Swoszowice w Krakowie leczenie odbywa się wyłącznie ambulatoryjnie. **Cudzoziemcy korzystają z małopolskich uzdrowiskach bardzo okazjonalnie** – w 2022 roku odnotowano ich pobyt w Krynicy-Zdroju (86 osób) oraz Szczawnicy i Rabce-Zdroju (po 3 osoby).

Tabela 51. Struktura kuracjuszy według trybu leczenia i narodowości w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych w 2022 roku

gmina	leczeni stacjonarnie	leczeni ambulatoryjnie	cudzoziemcy
Kraków	0,0%	100,0%	0,00%
Krynica-Zdrój	97,9%	2,1%	0,19%
Muszyna	97,1%	2,9%	0,00%
Piwniczna-Zdrój	100,0%	0,0%	0,00%
Rabka-Zdrój	82,2%	17,8%	0,02%
Sękowa	100,0%	0,0%	0,00%
Szczawnica	91,2%	8,8%	0,02%
Uście Gorlickie	70,4%	29,6%	0,00%

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

Analizując dane na temat lecznictwa uzdrowiskowego w Małopolsce można skonkludować, że w przypadku większości gmin uzdrowiskowych jest ono w trendzie wzrostowym po załamaniu związanym z pandemią COVID-19. Rośnie liczba kuracjuszy, co wskazuje na rosnący popyt na usługi uzdrowiskowe w większości z tych gmin, z których wiodącym ośrodkiem jest Krynica-Zdrój.

4.7.2 Kadry ochrony zdrowia

Zbadano dostępność kadry ochrony zdrowia – z powodu braku statystyk na poziomie gmin w odniesieniu do powiatów, w jakich znajdują się małopolskie gminy uzdrowiskowe i gminy posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej. Z uwagi na zmiany metodologiczne w 2021 roku niemożliwe jest porównanie danych na temat liczby lekarzy i pielęgniarek z latami wcześniejszymi – stąd zrezygnowano z analizy dynamicznej na przestrzeni lat. W powiatach, w których znajdują się małopolskie gminy uzdrowiskowe i gminy posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej (poza Krakowem) w 2021 roku pracowało według GUS **767 lekarzy i 2 194 pielęgniarek**. W przeliczeniu na 10 tys. ludności najlepsze statystyki dostępu do kadr ochrony zdrowia ma Kraków, a pozostałe powiaty znacząco się dystansują od stolicy województwa. **Bazując na statystykach szczególnie powiat nowosądecki może cierpieć na niedostatki lekarzy i pielęgniarek w relacji z liczbą mieszkańców. Powiat nowotarski z kolei cechować się może znacznymi brakami pielęgniarek.**

Tabela 52. Liczba lekarzy i pielęgniarek na 10 tys. ludności w powiatach gorlickim, nowosądeckim, nowotarskim i m. Kraków w 2021 roku [os.]

powiat	lekarze	pielęgniarki
pow. m. Kraków	84,3	103,3
pow. gorlicki	17,5	63,6
pow. nowotarski	18,4	46,4
pow. nowosądecki	10,8	29,6

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Wobec wysokiego zapotrzebowania na wykwalifikowane kadry ochrony zdrowia w uzdrowiskach **korzystnym aspektem dla analizowanych gmin może być możliwość uzyskania wykształcenia wyższego w zawodach medycznych w Nowym Sączu czy w Nowym Targu**, co jest dostępne od niedawna nawet w zawodzie lekarza (jak wspomniano w podrozdziale 3.2 *Uwarunkowania wynikające z dostępności kadry uzdrowiskowej, w tym dostępność specjalistycznego kształcenia na potrzeby lecznictwa uzdrowiskowego w regionie*). Daje to nadzieję na poprawę dostępności do kadr ochrony zdrowia z kolejnych lat, o ile zapewni się absolwentom tych kierunków możliwości uzyskania satysfakcjonującej pracy na terenie powiatów nowosądeckiego czy nowotarskiego.

4.8 Finanse samorządowe w kontekście działalności uzdrowiskowej

4.8.1 Dochody i wydatki budżetów gmin

Stan finansów gmin ma istotny wpływ na rozwój tych jednostek samorządu terytorialnego – zdolność samorządu do podejmowania inwestycji i realizowania działań promocyjnych w danej gminie będzie szczególnie istotna dla gmin uzdrowiskowych i posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej, które dodatkowo rozwijają swoją ofertę turystyczną.

Małopolskie gminy uzdrowiskowe i gminy posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej (poza Krakowem) sumarycznie **utrzymują rokrocznie (za wyjątkiem 2018 roku) przewagę dochodów nad wydatkami**, co daje ich samorządom bazę do rozwoju i podejmowania inwestycji. Dyscyplina finansów samorządowych pod kątem zbilansowania dochodów i wydatków jest widoczna w niemal wszystkich analizowanych gminach – od 2019 roku jedynie Kraków, a także gminy Krynica-Zdrój i Sękowa (tylko w 2019 roku) odnotowały

przewagę wydatków nad dochodami. **Rośnie z roku na rok wartość dochodów na mieszkańca w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej, sięgając w 2021 roku 7 226 zł/os. – choć to nadal wartość mniejsza niż w Krakowie (8 959 zł/os.).**

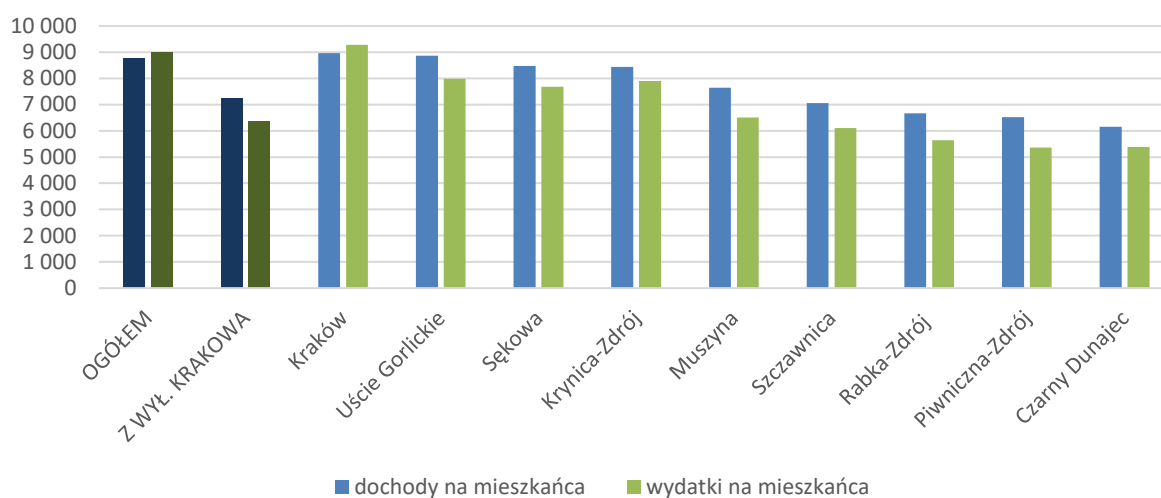
Wykres 51. Dochody i wydatki samorządów gmin ogółem [mln zł] i w przeliczeniu na mieszkańca [zł] w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2016-2021

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Najwyższe dochody w przeliczeniu na mieszkańca w 2021 roku odnotowały Kraków oraz gminy Uście Gorlickie, Sękowa oraz Krynica-Zdrój (po ponad 8 tys. zł/os.). Najstaniej pod tym względem wygląda sytuacja gmin Rabka-Zdrój, Piwniczna-Zdrój i Czarny Dunajec, gdzie jest to poniżej 7 tys. zł/os.

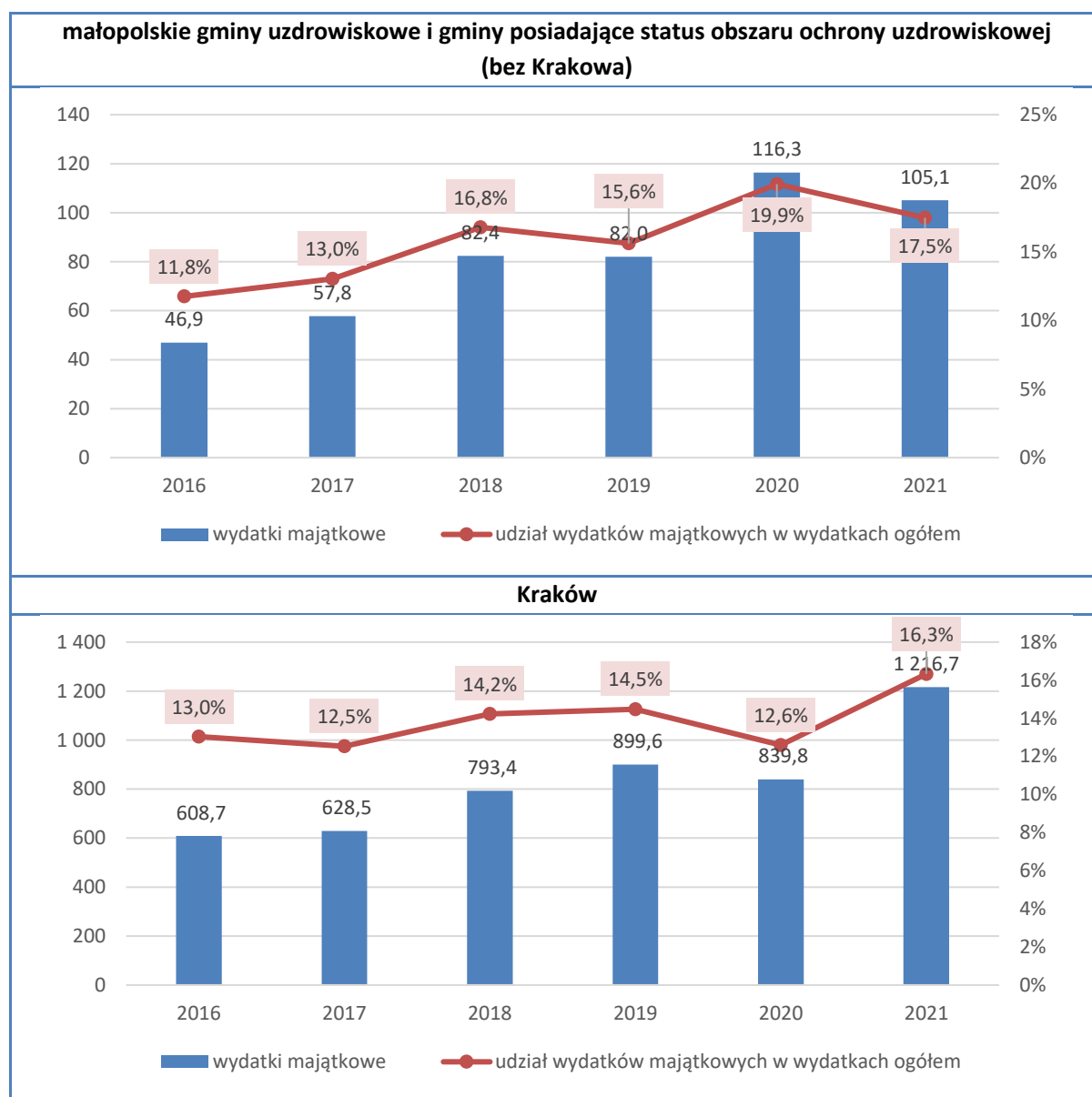
Wykres 52. Dochody i wydatki samorządów gmin w przeliczeniu na mieszkańca w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2021 roku [zł]

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Wydatki majątkowe samorządów gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w Małopolsce (poza Krakowem) nie są tak wysokie kwotowo jak w stolicy województwa, ale stanowią nawet większą część ogółu wydatków tych samorządów. Ponadto w ostatnich latach (2020-2021) były dwukrotnie wyższe niż na początku badanego okresu (2016-2017).

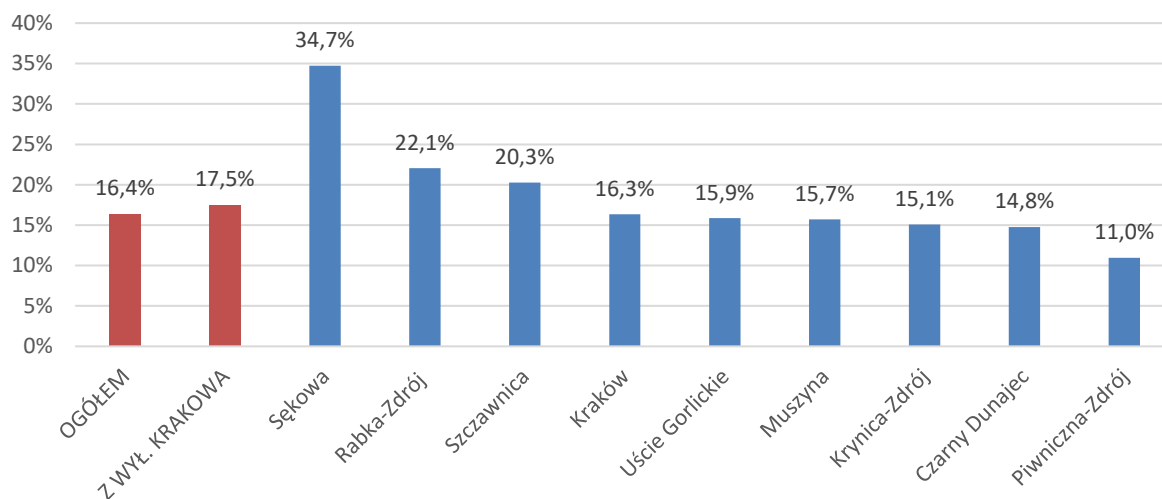
Wykres 53. Wydatki majątkowe samorządów gmin [mln zł] i ich udział w wydatkach ogółem [%] w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2016-2021

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

W 2021 roku pod względem udziału wydatków majątkowych w ogóle wydatków samorządów przodowała gmina Sękowa z udziałem na poziomie 34,7%. Relatywnie wysokie udziały notowały także gminy o stosunkowo niskiej wartości dochodów i wydatków w przeliczeniu na mieszkańca – Rabka-Zdrój i Szczawnica.

Wykres 54. Udział wydatków majątkowych w ogóle wydatków samorządów gmin w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2021 roku [%]

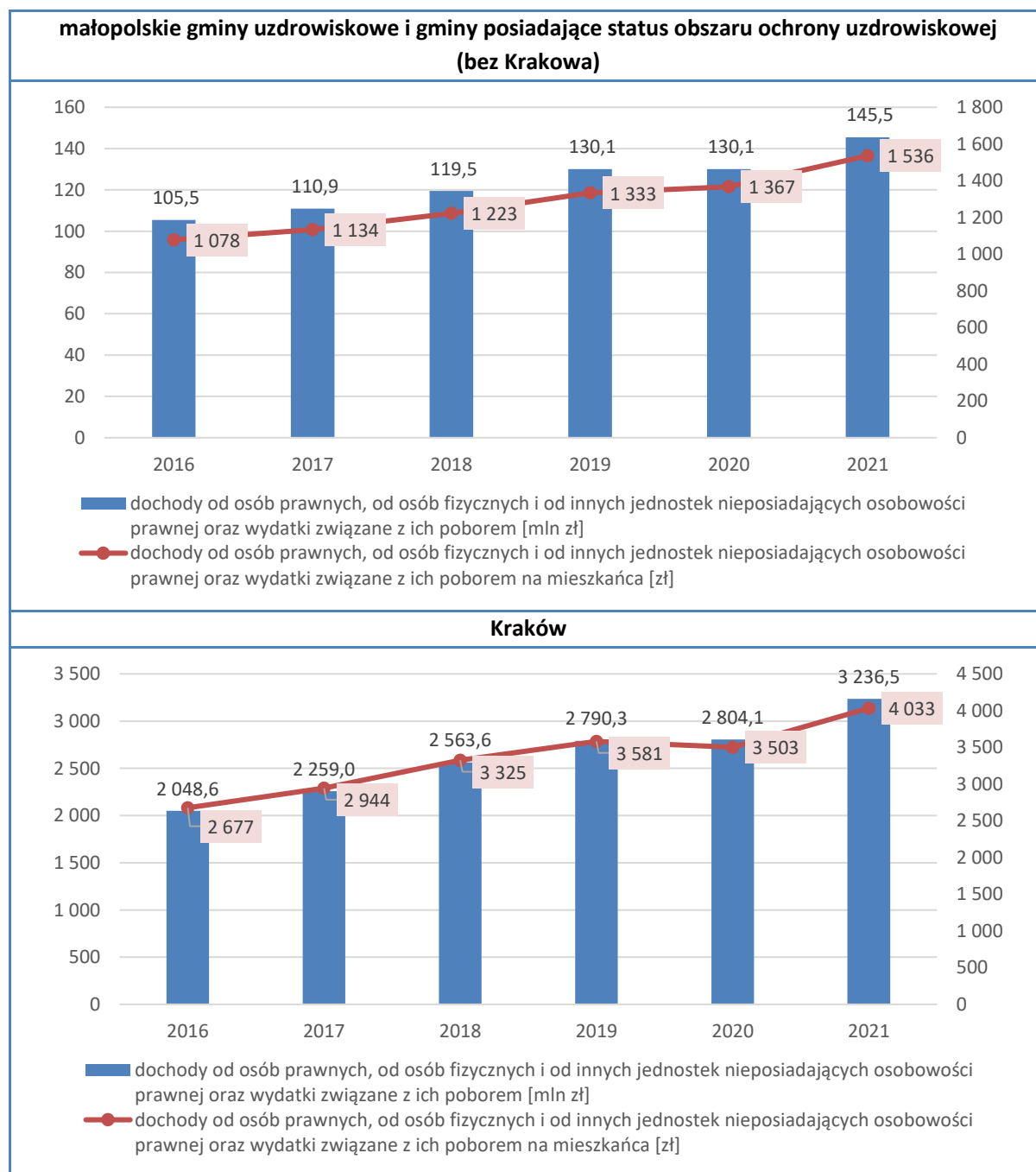

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

4.8.2 Finanse publiczne a przedsiębiorczość i turystyka

Jednym ze źródeł dochodów budżetów gmin są **dochody z podatków** - dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej. Ich wysokość powiązana jest z aktywnością biznesową i zawodową mieszkańców. Można zauważyć, że w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej te **dochody rosną z roku na rok, a w przeliczeniu na mieszkańca w 2021 roku sięgnęły (w analizowanych gminach z wyłączeniem Krakowa) 1,5 tys. zł (42,5% więcej niż w 5 lat wcześniej).**

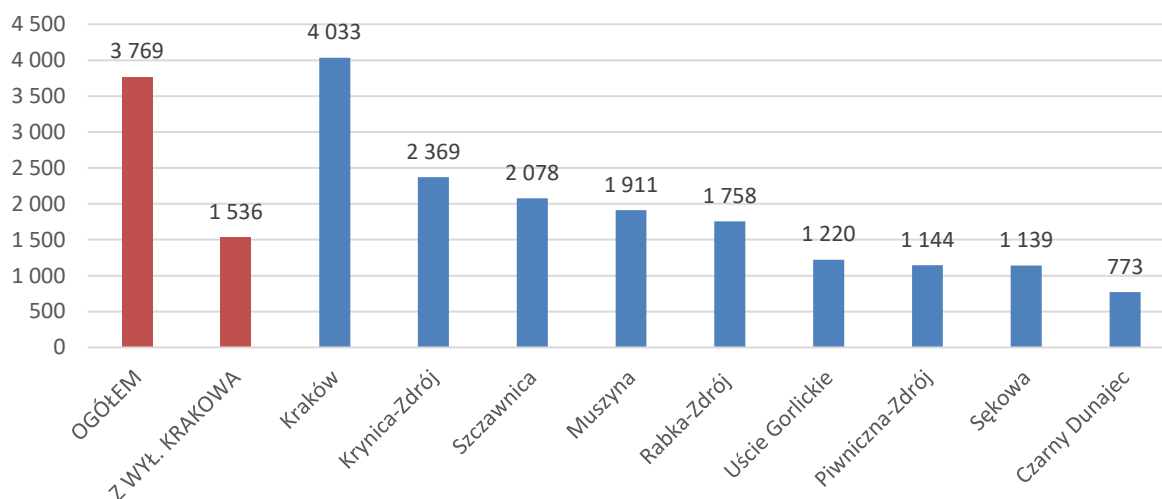
Wykres 55. Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem ogółem [mln zł] i w przeliczeniu na mieszkańca [zł] w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2016-2021

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

Najwyższe dochody od osób prawnych, fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej w przeliczeniu na mieszkańca notuje spośród małopolskich gmin uzdrowiskowych Kraków, a w dalszej kolejności gminy miejsko-wiejskie: Krynica-Zdrój, Szczawnica, Muszyna i Rabka-Zdrój. Z gmin miejsko-wiejskich jedynie Piwniczna-Zdrój znajduje się bliżej drugiego końca skali (Czarny Dunajec w 2021 roku był jeszcze gminą wiejską).

Wykres 56. Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem w przeliczeniu na mieszkańca w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2021 roku [zł]

Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

W przypadku większości małopolskich gmin uzdrowiskowych przychody z opłaty uzdrowiskowej wzrosły w latach 2017-2022 – wyjątkiem jest Kraków (miasto od 2021 roku nie pobiera opłaty uzdrowiskowej w Swoszowicach ze względu na remont obiektów uzdrowiskowych) i gmina Sękowa. **Warto zwrócić uwagę, że w przypadku gmin Krynica-Zdrój, Szczawnica i Muszyna udział zebranej opłaty uzdrowiskowej w dochodach gminy przekracza 1%.** W pozostałych jednostkach opłata ta ma znaczenie bardziej marginalne. Pokazuje to, jak duże znaczenie ma turystyka także dla samorządowego budżetu w przypadku wymienionych trzech gmin.

Tabela 53. Wpływy z opłaty uzdrowiskowej w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych w latach 2017-2022

gmina	wpływy z opłaty uzdrowiskowej [tys. zł]						zmiana 2017- 2022 [%]	udział w ogóle dochodów w 2021 roku [%]
	2017	2018	2019	2020	2021	2022		
Kraków	27	25	29	0	0	0	-100%	0,0%
Krynica-Zdrój	4 118	4 314	4 778	3 581	4 001	6 939	+68,5%	3,0%
Muszyń	963	1 040	1 104	650	858	1 345	+39,7%	1,0%
Piwniczna-Zdrój	317	320	338	199	281	443	+39,9%	0,4%
Rabka-Zdrój	654	630	642	328	418	606	-7,3%	0,4%
Sękowa	26	26	29	21	34	42	+63,2%	0,1%
Szczawnica	881	984	1 157	748	940	1 293	+46,8%	2,0%
Uście Gorlickie	328	321	259	208	249	421	+28,4%	0,4%

Źródło: Stowarzyszenie Gmin Uzdrawiskowych RP na podstawie danych przesłanych przez Urzędy Gmin

4.8.3 Analiza porównawcza

Stan finansów gminnych w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach

posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej można ocenić jako relatywnie dobry

– gminy te cechuje stosunkowo wysoka wartość dochodów budżetowych w przeliczeniu na mieszkańca, wyższa nawet niż w przypadku części gmin o profilu przemysłowo-usługowym, a także całkiem duże zaangażowanie wydatków gminnych w obszar inwestycyjny.

Słabszą stroną analizowanych gmin jest kwestia dochodów od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej, która odnosi się m.in. do przychodów z podatków PIT i CIT. W tym aspekcie małopolskie gminy uzdrowiskowe i gminy posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej wyraźnie odstają in minus od pozostałych jednostek grupy porównawczej – zarówno od gmin o profilu turystycznym, jak i tych o profilu przemysłowo-usługowym. Status gminy uzdrowiskowej nie równa się tym samym wysokim wpływom z podatków.

Tabela 54. Analiza porównawcza wskaźników dotyczących finansów samorządowych w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej na tle wybranych jednostek

wskaźnik	dochody budżetu gminy na mieszkańca w 2021 roku [zł]	udział wydatków majątkowych w ogóle wydatków w 2021 roku [%]	dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem w przeliczeniu na mieszkańca w 2021 roku [zł]
charakter wskaźnika	stymulanta	stymulanta	stymulanta
małopolskie gminy uzdrowiskowe i gminy posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej – z wył. Krakowa	7 226	17,5%	1 536
KRAJ I REGION			
Polska	7 242	14,9%	2 533
woj. małopolskie	7 186	15,6%	2 308
GMINY O PROFILU TURYSTYCZNYM			
Bukowina Tatrzańska	7 790	7,1%	2 094
Szczyrk	7 121	17,0%	3 116
Wisła	7 747	21,4%	3 069
Zakopane	8 300	18,0%	3 654
GMINY O PROFILU PRZEMYSŁOWO-USŁUGOWYM			
Chrzanów	5 386	8,3%	2 132
Gorlice	8 028	19,7%	2 059
Myślenice	6 145	10,4%	1 995
Nowy Targ	6 249	15,6%	2 132

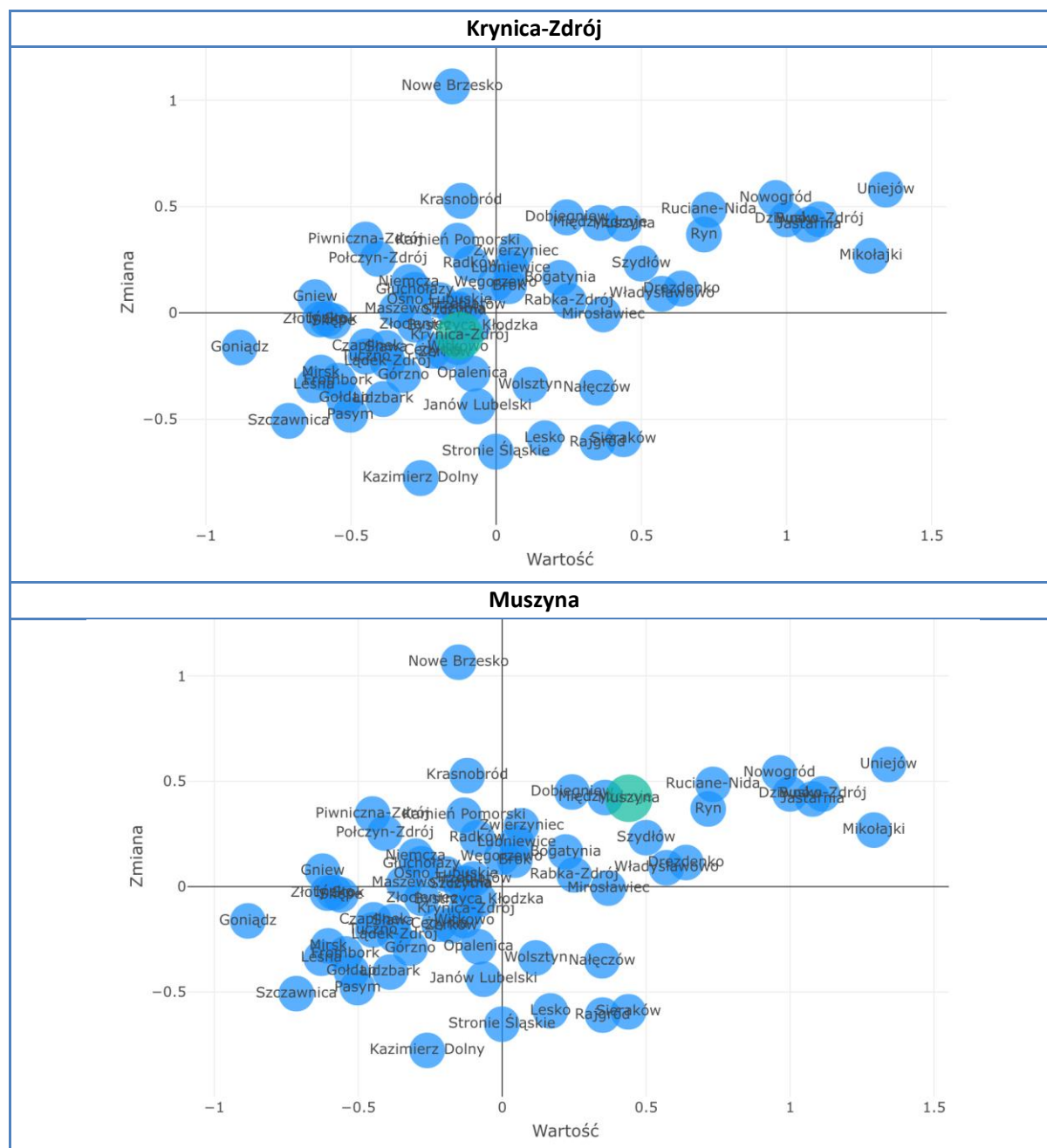
na zielono – wyniki korzystniejsze niż małopolskich gmin uzdrowiskowych z wył. Krakowa

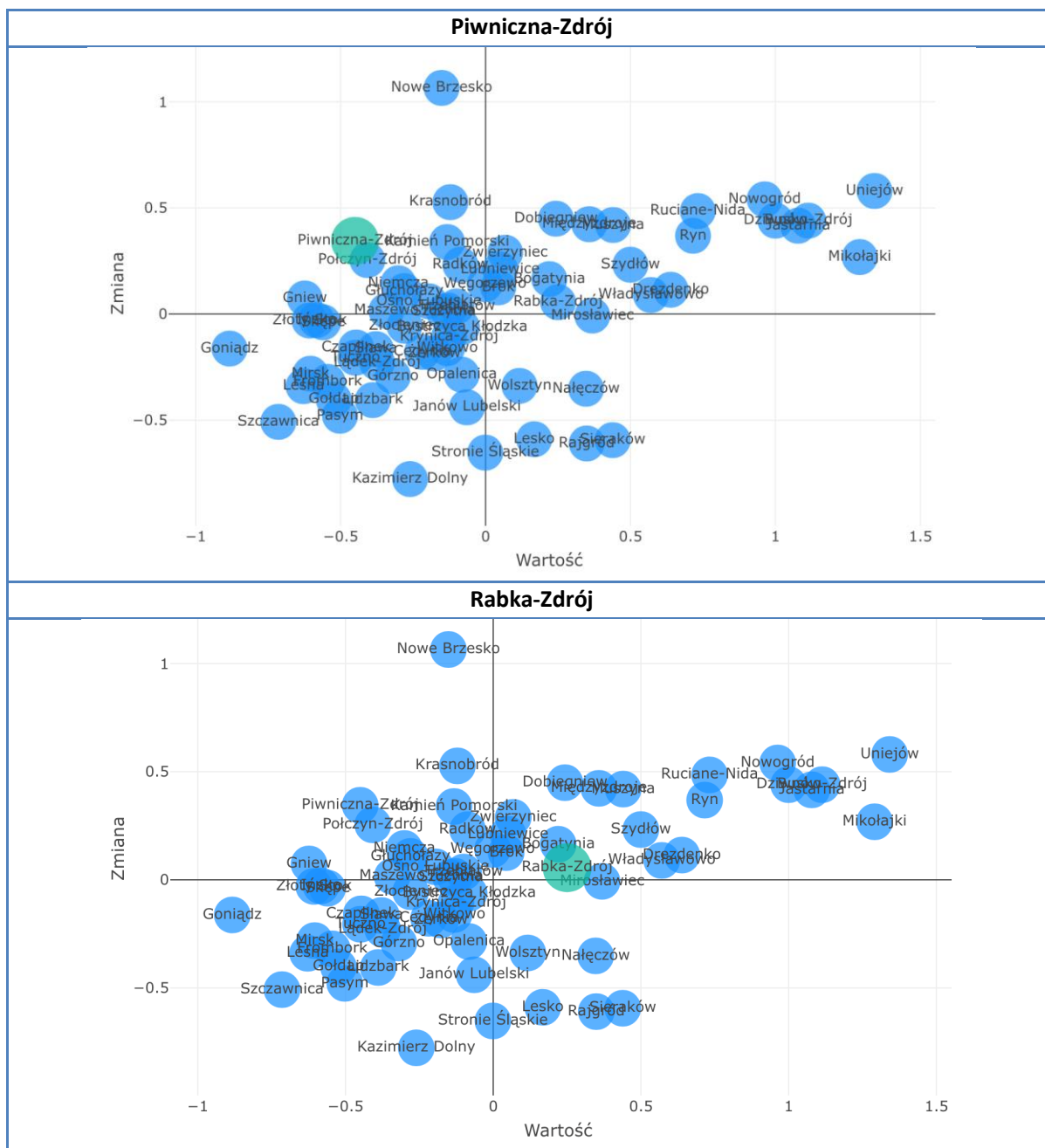
na czerwono – wyniki mniej korzystne niż małopolskich gmin uzdrowiskowych z wył. Krakowa

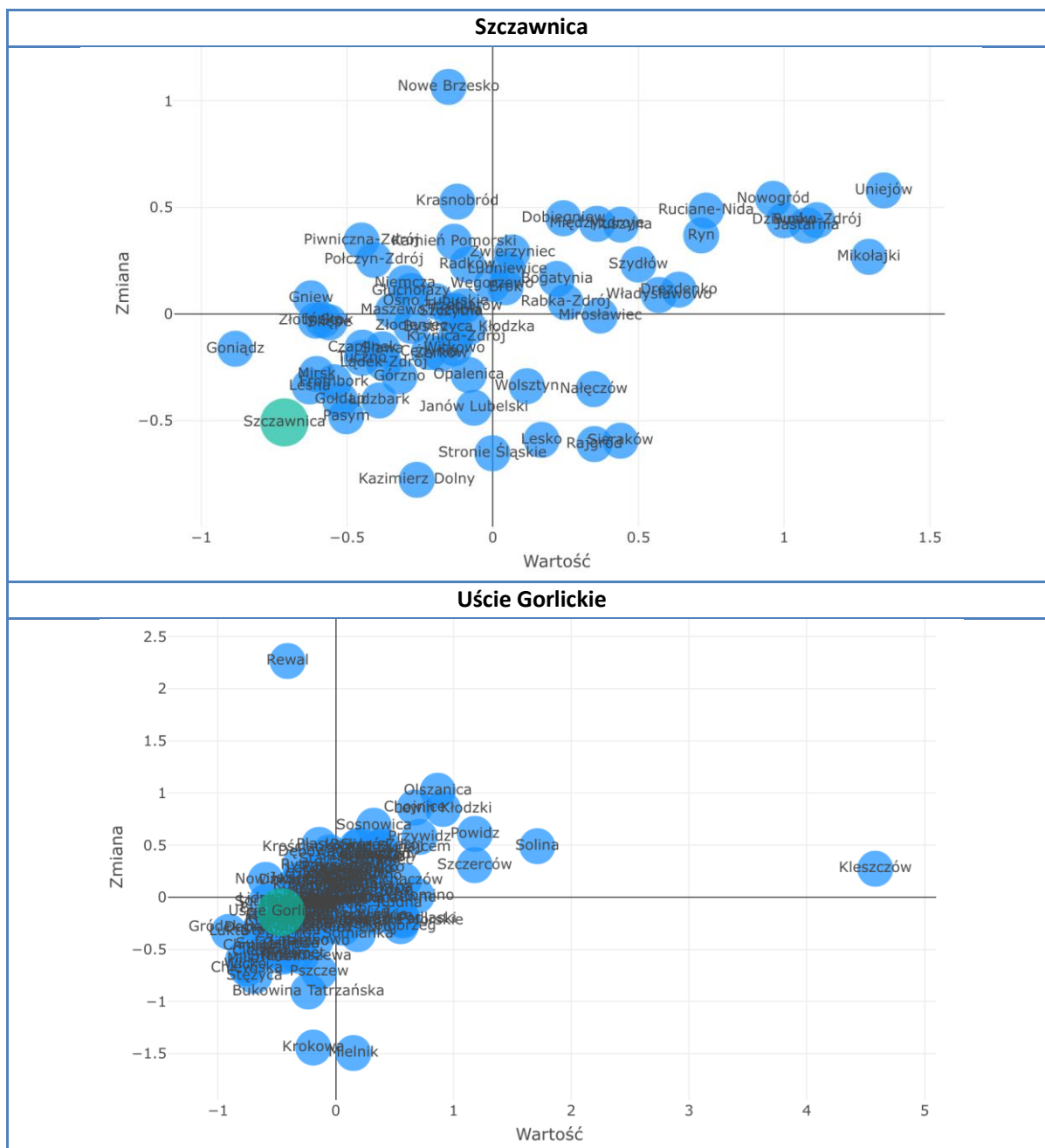
Źródło: Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego

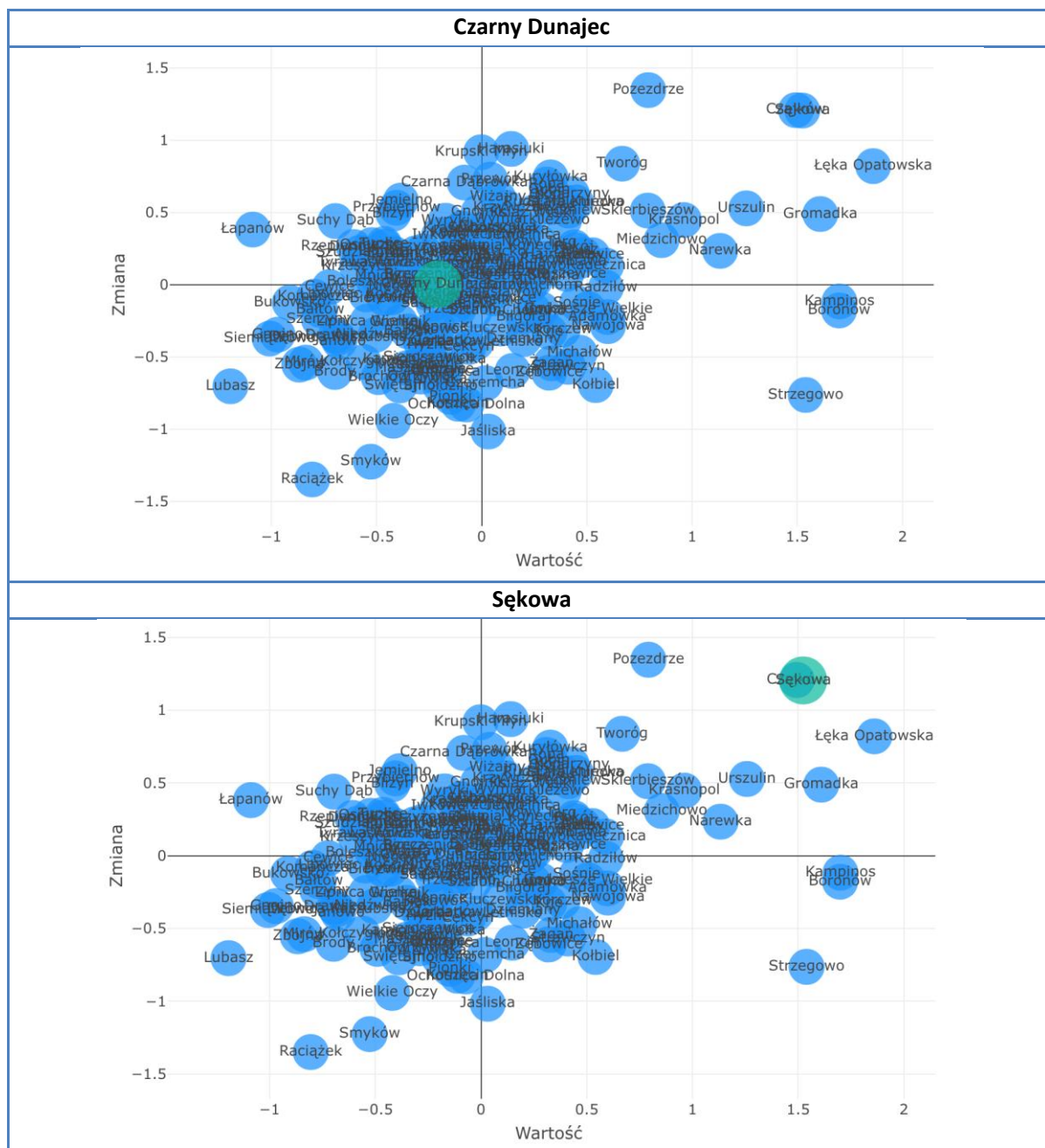
Ponownie zdecydowano się pogłębić analizę porównawczą o wyniki analiz Monitora Rozwoju Lokalnego. Zbadano obszar stanu finansów lokalnych (zdolność do finansowania rozwoju). **Korzystnie na tle swoich grup porównawczych wygląda stan finansów lokalnych według Monitora Rozwoju Lokalnego w gminach Muszyna, Rabka-Zdrój i Sękowa.** **Z różnych względów słabiej jest w pozostałych gminach.** W gminie Krynica-Zdrój najłabszym aspektem finansów lokalnych jest równoważenie elementów budżetu (kwestia nadwyżki operacyjnej w relacji do dochodów czy w przeliczeniu na mieszkańca). Słaba pozycja gminy Szczawnica na tle grupy porównawczej to także głównie rezultat słabszych wyników w aspekcie równoważenia elementów budżetu, ale też innych czynników (np. wysokości i struktury wydatków, wysokości zadłużenia). W gminie Piwniczna-Zdrój większość aspektów finansów lokalnych oceniana jest niekorzystnie, szczególnie wysokość i struktura dochodów. Gmina Uście Gorlickie wypada słabo w swoim zestawieniu głównie z uwagi na poziom zadłużenia, a Czarny Dunajec – ze względu na wysokość i strukturę dochodów oraz wydatków. **Można zatem zauważyć, że część gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej Małopolski boryka się ze swoimi problemami w obszarze finansów publicznych, które mogą utrudniać zdolność do finansowania przez samorząd rozwoju i rozwijanie potencjału tych jednostek.**

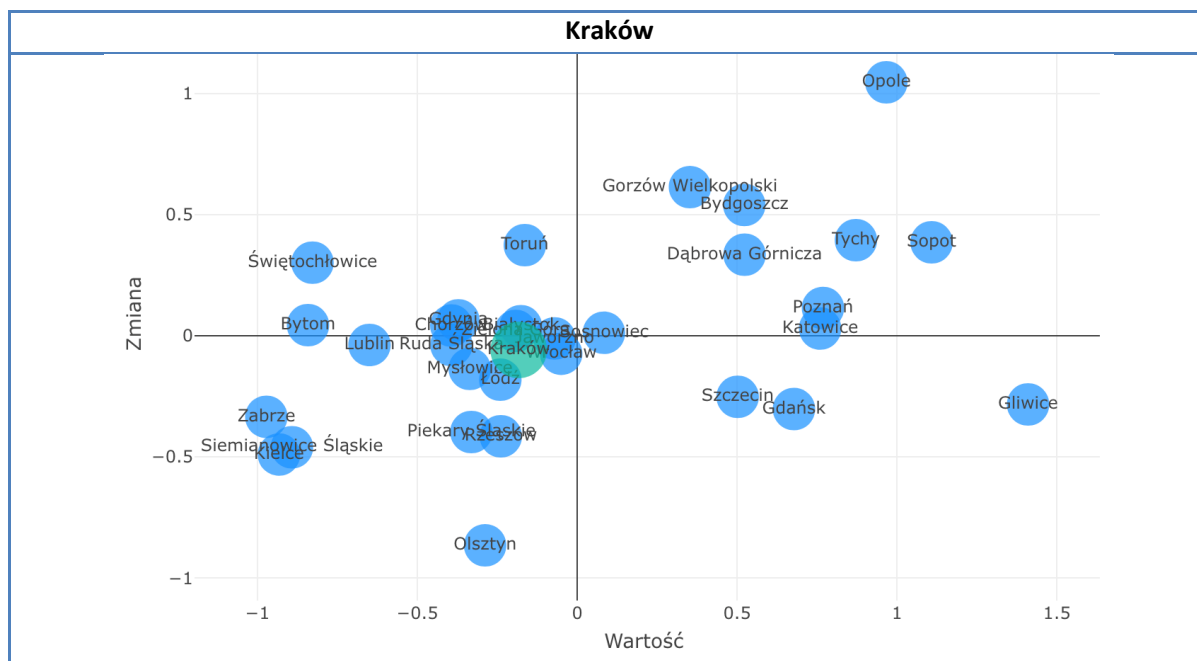
Wykres 57. Stan finansów lokalnych (zdolność do finansowania rozwoju) w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej na tle podobnych gmin według analizy Monitora Rozwoju Lokalnego

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego, www.gminy.monitorrozwoju.pl

4.9 Wyniki badania ankietowego w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej

W tym podrozdziale przeanalizowano wyniki badania ankietowego, przeprowadzonego w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej przez Stowarzyszenie Gmin Uzdrowiskowych Rzeczypospolitej Polskiej Oddział Regionalny w Małopolsce. Badanie zrealizowano na ogólnej grupie 1 648 osób, przy czym należy wskazać, że nie było prowadzone na grupie reprezentatywnej, w szczególności na poziomie poszczególnych gmin.

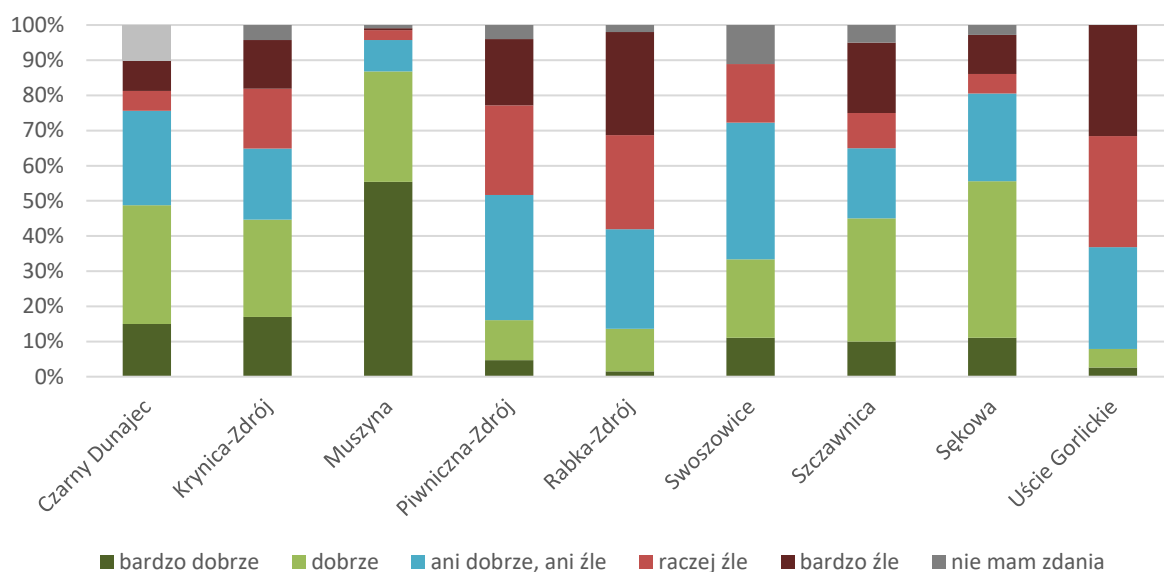
Respondenci badania **bardzo różnie oceniają zmiany zachodzące w poszczególnych gminach w ostatniej dekadzie pod kątem rozwoju oferty uzdrowiskowo-turystycznej.**

Najkorzystniejsze oceny tych zmian odnotowano dla gminy Muszyna, gdzie 86,9% respondentów ankiety odpowiedziało „bardzo dobrze” i „dobrze” na pytanie o te zmiany. Ponad 50% pozytywnych odpowiedzi uzyskano także w gminie Sękowa (55,6%), a blisko połowę – w gminach Czarny Dunajec (48,8%), Szczawnica (45,0%) i Krynica-Zdrój (44,7%).

Wyraźnie negatywnie oceniono zmiany zachodzące w gminie Uście Gorlickie w ostatniej dekadzie – 63,2% respondentów w tej gminie oceniło je „źle” lub „raczej źle”. Wysoki odsetek negatywnych odpowiedzi uzyskały także gminy Rabka-Zdrój (56,1%) i Piwniczna-

Zdrój (44,3%). Wyniki w analizowanym pytaniu pokazują, w jak różnych kierunkach aktualnie mogą kształtować się procesy rozwojowe analizowanych gmin i jak różnie mogą być one oceniane przez mieszkańców, turystów czy kuracjuszy. Mogą też alarmować o nierównym poziomie i tempie rozwoju poszczególnych jednostek.

Wykres 58. Odpowiedzi na pytanie „Jak ocenia Pan/Pani zmiany zachodzące w X w ostatniej dekadzie pod kątem rozwoju oferty uzdrowiskowo-turystycznej?” w badaniu ankietowym w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej

N = 926

Liczba udzielonych odpowiedzi dla poszczególnych gmin: Czarny Dunajec – 160, Krynica-Zdrój – 94, Muszyna – 213, Piwniczna-Zdrój – 149, Rabka-Zdrój – 198, Swoszowice – 18, Szczawnica – 20, Sękowa – 36, Uście Gorlickie – 38

Źródło: badanie ankietowe przeprowadzone na potrzeby diagnozy w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej przez Stowarzyszenie Gmin Uzdrowiskowych Rzeczypospolitej Polskiej Oddział Regionalny w Małopolsce.

Respondenci ankiety zostali poproszeni o wskazanie maksymalnie 10 cech, które w największym stopniu wpływają na pozytywną ocenę oferty danej gminy jako gminy, która ma na swoim terenie obszar ochrony uzdrowiskowej. **Dla wszystkich analizowanych gmin jednym z najważniejszych atutów jest atrakcyjność terenów zielonych i infrastruktury publicznej (Park Zdrojowy, tereny spacerowe), a dla dużej ich części - atrakcyjność**

obiektów i urządzeń sportowo-rekreacyjnych. W dużej części gmin czyste powietrze ma stanowić silny czynnik wpływający na pozytywną ocenę oferty gminy, jednakże są też takie jednostki jak Szczawnica czy Swoszowice, gdzie ten aspekt zaznaczany był przez respondentów znacznie rzadziej. Inne częściej zaznaczane odpowiedzi w analizowanym pytaniu to te dotyczące bezpieczeństwa, informacji i oznakowania turystycznego (bardzo rzadko z kolei wskazywane jako atut Swoszowic), klimatycznych kawiarni (bardzo rzadko wskazywane jednak dla Szczawnicy) czy postrzegania uzdrowiska na zewnątrz. Muszyna i Uście Gorlickie za jedno ze swoich ważniejszych atutów jako gmin uzdrowiskowych uznają ofertę kulturalną, Krynica-Zdrój – ofertę rozrywkową, a Swoszowice – dostępność komunikacyjną. Wśród najrzadziej wskazywanych odpowiedzi w analizowanym pytaniu znalazły się z kolei te związane z dodatkową ofertą w sanatoriach i obiektach turystycznych, transportem – czy to publicznym czy komercyjnym, dodatkową ofertą placówek i ośrodków medycznych, a także standardem i różnorodnością obiektów i urządzeń uzdrowiskowych. Wśród atutów wymienianych w sekcji „inne” przez respondentów ankiety znalazły się np.:

- krajobraz, otaczająca przyroda (gminy Krynica-Zdrój, Muszyna, Piwniczna-Zdrój, Szczawnica);
- rzeka (gmina Czarny Dunajec);
- tereny torfowisk i związany z nimi mikroklimat (gmina Czarny Dunajec);
- trasa rowerowa (gmina Czarny Dunajec);
- stacje narciarskie (gminy Krynica-Zdrój, Rabka-Zdrój);
- baseny solankowe, pijalnie (gmina Rabka-Zdrój);
- Rabkoland (gmina Rabka-Zdrój);
- spływ Popradem, kuligi, Bacówka nad Wierchomlą, szlaki turystyczne, Sankostrada (gmina Muszyna);
- atrakcje dla rodzin z dziećmi (gmina Krynica-Zdrój);
- dużo bezpłatnych imprez (gmina Krynica-Zdrój);
- dobra oferta ośrodków noclegowych (gmina Muszyna);
- spójność architektoniczna (gmina Krynica-Zdrój);
- marka Miasto Dzieci Świata (gmina Rabka-Zdrój);

- tradycja, dobra opinia sprzed lat (gmina Rabka-Zdrój);
- mała ilość turystów (gmina Krynica-Zdrój);
- kameralność, cisza i spokój (gmina Piwniczna-Zdrój).

Tabela 55. Odpowiedzi na pytanie „Co Pana/Pani zdaniem - w największym stopniu - wpływa na pozytywną ocenę oferty X jako gminy, która ma na swoim terenie obszar ochrony uzdrowiskowej?” w badaniu ankietowym w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej

	Czarny Dunajec	Krynica-Zdrój	Muszyňa	Piwniczna-Zdrój	Rabka-Zdrój	Swoszowice	Szczawnica	Sękowa	Uście Gorlickie	OGÓŁEM
Atrakcyjność obiektów i urządzeń sportowo-rekreacyjnych	11,4%	19,0%	17,1%	9,3%	12,3%	15,3%	5,0%	8,2%	5,8%	12,7%
Atrakcyjność terenów zielonych i infrastruktury publicznej (Park Zdrojowy, tereny spacerowe)	16,7%	31,0%	40,0%	24,7%	41,3%	19,4%	22,5%	19,7%	13,5%	28,5%
Bezpieczeństwo	6,5%	12,6%	14,5%	11,2%	10,4%	8,3%	7,5%	8,2%	8,7%	10,5%
Ceny usług w uzdrowisku	5,6%	4,6%	2,9%	8,5%	6,7%	6,9%	2,5%	6,6%	5,8%	5,6%
Ciekawa oferta kulturalna	5,6%	13,8%	19,7%	7,3%	8,9%	6,9%	7,5%	4,9%	6,7%	10,4%
Ciekawa oferta rozrywkowa	4,3%	17,2%	11,0%	5,8%	8,2%	4,2%	7,5%	1,6%	3,8%	7,9%
Ciekawa, dodatkowa oferta w sanatoriach i obiektach turystycznych (wycieczki fakultatywne, dodatkowe zajęcia itp.)	2,5%	3,4%	4,3%	4,6%	8,6%	2,8%	20,0%	0,0%	2,9%	4,7%
Ciekawie zagospodarowane centrum uzdrowiska	6,2%	16,1%	19,1%	6,9%	9,7%	5,6%	7,5%	8,2%	1,9%	10,4%
Czyste środowisko	13,0%	22,4%	23,8%	17,4%	9,7%	5,6%	5,0%	21,3%	24,0%	16,9%
Dobra dostępność komunikacyjna uzdrowiska	6,2%	12,6%	5,5%	9,3%	8,9%	8,3%	2,5%	4,9%	1,0%	7,3%
Dobrze rozwinięty i atrakcyjny cenowo publiczny transport uzdrowiskowy	2,8%	5,7%	2,0%	2,3%	3,3%	4,2%	0,0%	1,6%	1,9%	2,9%

	Czarny Dunajec	Krynica-Zdrój	Muszyna	Piwniczna-Zdrój	Rabka-Zdrój	Swoszowice	Szczawnica	Sękowa	Uście Gorlickie	OGÓŁEM
Dobrze rozwinięty i dostępny transport komercyjny (taksówki, busy, wypożyczalnie rowerów, hulajnóg)	5,2%	2,3%	3,8%	5,0%	4,5%	1,4%	10,0%	0,0%	1,9%	4,0%
Dodatkowa oferta placówek i ośrodków medycznych	4,0%	3,4%	2,3%	0,4%	4,8%	2,8%	10,0%	1,6%	1,9%	3,0%
Informacja i oznakowanie turystyczne	5,6%	9,8%	16,5%	12,0%	10,4%	1,4%	15,0%	11,5%	6,7%	10,4%
Klimatyczne kawiarnie	9,3%	15,5%	15,1%	12,0%	13,0%	6,9%	5,0%	3,3%	7,7%	11,7%
Oferta sportowo-rekreacyjna (zróżnicowane obiekty sportowe i bogata oferta zajęć)	6,8%	10,3%	7,5%	8,1%	7,8%	8,3%	2,5%	4,9%	3,8%	7,4%
Różnorodność obiektów i urządzeń uzdrowiskowych	3,7%	10,9%	7,8%	4,6%	5,9%	4,2%	10,0%	3,3%	1,9%	5,9%
Standard obiektów i urządzeń uzdrowiskowych	3,7%	6,9%	6,1%	3,1%	5,6%	2,8%	7,5%	4,9%	3,8%	4,9%
Standard obiektów noclegowych, w tym uzdrowiskowych	5,2%	8,6%	4,6%	7,7%	7,4%	1,4%	20,0%	4,9%	4,8%	6,4%
Wizerunek i postrzeganie Uzdrowiska „na zewnątrz”	4,6%	20,7%	17,7%	7,7%	11,2%	4,2%	12,5%	3,3%	3,8%	10,7%
Inne, jakie?	3,7%	5,7%	2,9%	7,7%	9,3%	1,4%	5,0%	9,8%	1,9%	5,3%

na zielono – 5 najczęściej wskazywanych odpowiedzi

na czerwono – 5 najrzadziej wskazywanych odpowiedzi

N = 1 648

Liczba udzielonych odpowiedzi dla poszczególnych gmin: Czarny Dunajec – 324, Krynica-Zdrój – 174, Muszyna – 345, Piwniczna-Zdrój – 259, Rabka-Zdrój – 269, Swoszowice – 72, Szczawnica – 40, Sękowa – 61, Uście Gorlickie – 104

Źródło: badanie ankietowe przeprowadzone na potrzeby diagnozy w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej przez Stowarzyszenie Gmin Uzdrawiskowych Rzeczypospolitej Polskiej Oddział Regionalny w Małopolsce.

Mając do wyboru maksymalnie **5 opcji z zestawienia wartych rozwoju elementów oferty uzdrowiskowej gminy dla polepszenia jej atrakcyjności**, respondenci ankiety najczęściej wskazywali na **duże, jednorazowe (jedno-, dwudniowe) wydarzenia typu festiwale, koncerty, imprezy**. Według wyników badania korzystnie na zwiększenie atrakcyjności miejscowości uzdrowiskowych mogłoby także wpłynąć **organizowanie wydarzeń sportowo-rekreacyjnych**. Sporo zwolenników zyskały także takie pomysły jak **zabiegi lecznicze, wieczory regionalne, kino** (co do którego słabszy entuzjazm odnotowano w Rabce-Zdroju i Swoszowicach – przy czym warto wskazać, że dla tych jednostek oferta dostępu do kina jest dostępna), **a także kawiarnie i restauracje**. To zatem według respondentów ankiety potencjalnie najbardziej trafione pomysły na kierunki rozwoju małopolskich miejscowości uzdrowiskowych. Wśród tych cieszących się najmniejszym entuzjazmem znalazły się sklepy czy zorganizowane wycieczki samochodowe. Te ostatnie mogą korespondować ze wskazaniem czystego powietrza jako ważnego atutu małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej. Wśród wartych rozwoju elementów oferty uzdrowiskowej dla polepszenia atrakcyjności gmin, wymienianych w sekcji „inne” przez respondentów ankiety znalazły się np.:

- kąpiele i okłady borowinowe (gmina Czarny Dunajec);
- wykorzystanie mikroklimatu torfowisk dla celów leczniczych (gmina Czarny Dunajec);
- pływalnia, baseny, aquapark, termy (gminy Czarny Dunajec, Krynica-Zdrój, Muszyna, Piwniczna-Zdrój, Rabka-Zdrój, Uście Gorlickie);
- tężnie solankowe (gmina Piwniczna-Zdrój);
- infrastruktura dla rodzin z dziećmi: parki, baseny, huśtawki, zjeżdżalnie, małpie gaje (gminy Krynica-Zdrój, Uście Gorlickie);
- trasy i wyciągi narciarskie (gminy Rabka-Zdrój, Uście Gorlickie);
- infrastruktura sportowa dla dzieci (gmina Rabka-Zdrój);
- nowoczesna biblioteka (gmina Krynica-Zdrój);
- puby, karczma, kręgielnia, bilard (gminy Muszyna, Rabka-Zdrój);
- wioski tematyczne (gmina Muszyna);
- ścieżki rowerowe (gminy Krynica-Zdrój, Rabka-Zdrój);

- organizacja mini plaży nad Ropą na terenie parku zdrojowego (gmina Uście Gorlickie);
- infrastruktura wzdłuż rzeki np. parki, ławki, zagospodarowanie brzegu rzeki (gmina Czarny Dunajec);
- chodniki dla pieszych (gmina Krynica-Zdrój);
- parkingi (gminy Krynica-Zdrój, Muszyna);
- infrastruktura drogowa (gminy Krynica-Zdrój, Muszyna, Rabka-Zdrój);
- lepsze połączenia kolejowe (gmina Krynica-Zdrój);
- poprawa dostępności komunikacyjnej (gminy Muszyna, Piwniczna-Zdrój);
- transport publiczny, komunikacja miejska sieć autobusowa (gminy Muszyna, Rabka-Zdrój, Sękowa, Uście Gorlickie, Czarny Dunajec);
- ograniczenie wjazdów do strefy uzdrowiskowej (gmina Muszyna);
- imprezy sportowe i kulturalne (gmina Krynica-Zdrój);
- zajęcia ruchowe dla seniorów (gmina Rabka-Zdrój);
- zajęcia dla dzieci (gmina Rabka-Zdrój);
- promocja gotowych propozycji dla rodzin/emerytów - np. zdobywanie Korony Beskidu Sądeckiego, wycieczki w Beskid Niski (gmina Krynica-Zdrój);
- naprawa szlaków pieszych/rowerowych (gmina Krynica-Zdrój);
- więcej miejsc noclegowych (gmina Krynica-Zdrój);
- czyste środowisko (gmina Czarny Dunajec);
- tereny zielone (gmina Czarny Dunajec);
- straż miejska (gmina Czarny Dunajec);
- dostęp do telewizji naziemnej z większą liczbą kanałów (gmina Krynica-Zdrój).

Tabela 56. Odpowiedzi na pytanie „Co Pana/Pani zdaniem należy rozwijać, by oferta uzdrowiskowa X była jeszcze atrakcyjniejsza?” w badaniu ankietowym w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej

	Czarny Dunajec	Krynica-Zdrój	Muszyna	Piwniczna-Zdrój	Rabka-Zdrój	Swoszowice	Szczawnica	Sękowa	Uście Gorlickie	OGÓŁEM
Duże, jednorazowe (jedno-, dwudniowe) wydarzenia typu festiwale, koncerty, imprezy	14,5%	27,6%	27,5%	32,8%	39,8%	16,7%	25,0%	26,2%	18,3%	26,6%
Imprezy taneczne	4,6%	8,0%	13,3%	8,5%	15,2%	1,4%	5,0%	4,9%	4,8%	9,0%
Infrastrukturę dla prywatnych gabinetów rehabilitacyjnych i kosmetycznych	6,8%	2,9%	2,3%	6,6%	3,7%	2,8%	10,0%	6,6%	1,9%	4,5%
Kabarety	2,8%	2,3%	7,2%	4,6%	11,5%	0,0%	10,0%	6,6%	1,9%	5,5%
Kawiarnie	7,7%	7,5%	8,7%	5,8%	17,5%	11,1%	7,5%	11,5%	7,7%	9,5%
Kino	10,8%	8,6%	24,3%	17,4%	5,9%	1,4%	7,5%	4,9%	2,9%	12,4%
Koncerty muzyki poważnej/kameralnej	3,1%	12,1%	5,5%	2,3%	7,1%	5,6%	2,5%	8,2%	9,6%	5,8%
Przedstawienia teatralne	2,8%	10,3%	8,4%	3,1%	14,1%	2,8%	15,0%	4,9%	4,8%	7,2%
Restauracje	5,2%	7,5%	13,3%	8,1%	14,1%	13,9%	7,5%	16,4%	1,9%	9,7%
Sklepy (zakupy)	2,8%	3,4%	4,9%	3,9%	3,7%	1,4%	2,5%	3,3%	3,8%	3,6%
Wieczory integracyjne	3,7%	4,0%	6,1%	4,2%	8,2%	1,4%	7,5%	3,3%	3,8%	5,0%
Wieczory regionalne	8,0%	12,1%	11,3%	14,7%	12,3%	1,4%	15,0%	11,5%	10,6%	11,0%
Wycieczki zorganizowane – piesze	7,4%	6,3%	8,7%	12,0%	10,0%	0,0%	10,0%	9,8%	8,7%	8,6%
Wycieczki zorganizowane – samochodowe	1,2%	1,7%	3,2%	2,7%	2,6%	1,4%	0,0%	1,6%	1,0%	2,1%
Wydarzenia sportowo-rekreacyjne (zawody, rajdy, wyścigi itp.)	7,1%	22,4%	11,9%	19,3%	21,9%	6,9%	10,0%	18,0%	8,7%	14,6%

	Czarny Dunajec	Krynica-Zdrój	Muszyna	Piwniczna-Zdrój	Rabka-Zdrój	Swoszowice	Szczawnica	Sękowa	Uście Gorlickie	OGÓŁEM
Wykłady na tematy prozdrowotne	3,4%	5,2%	2,6%	1,5%	4,1%	4,2%	5,0%	1,6%	1,0%	3,1%
Wystawy	1,9%	9,8%	3,8%	3,5%	5,9%	2,8%	7,5%	1,6%	6,7%	4,5%
Zabiegi lecznicze	9,9%	5,7%	9,9%	12,7%	15,2%	8,3%	12,5%	13,1%	4,8%	10,6%
Zajęcia sportowe	8,3%	5,7%	8,7%	9,7%	11,5%	8,3%	0,0%	4,9%	1,9%	8,1%
Inne, jakie?	3,4%	10,9%	5,5%	4,2%	12,6%	0,0%	0,0%	8,2%	6,7%	6,4%

na zielono – 5 najczęściej wskazywanych odpowiedzi

na czerwono – 5 najrzadziej wskazywanych odpowiedzi

N = 1 648

Liczba udzielonych odpowiedzi dla poszczególnych gmin: Czarny Dunajec – 324, Krynica-Zdrój – 174, Muszyna – 345, Piwniczna-Zdrój – 259, Rabka-Zdrój – 269, Swoszowice – 72, Szczawnica – 40, Sękowa – 61, Uście Gorlickie – 104

Źródło: badanie ankietowe przeprowadzone na potrzeby diagnozy w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej przez Stowarzyszenie Gmin Uzdrowiskowych Rzeczypospolitej Polskiej Oddział Regionalny w Małopolsce.

Odpowiedzi odnośnie ogólnodostępnej i bezpłatnej infrastruktury uzdrowskiej, rekreacyjnej i kulturalnej, którą warto zmodernizować lub której brakuje w poszczególnych gminach uzdrowskich i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowskiej dość znacząco różnią się w zależności od jednostki. W dużej części gmin stawia się na **ścieżki ruchowe i spacerowe. Amfiteatr według ankietowanych przydałby się lub wymagałby modernizacji w gminach Czarny Dunajec, Muszyna i Szczawnica (nie zyskał z kolei zwolenników w gminach Sękowa i Uście Gorlickie), park zdrojowy – w Czarnym Dunajcu, Swoszowicach i Szczawnicy (modernizacji według respondentów nie wymaga ten w Rabce-Zdroju), pijalnia wód – w Rabce-Zdroju, Swoszowicach i Wapiennem w gminie Sękowa, a tężnia – w Czarny Dunajcu, Piwnicznej-Zdroju, Swoszowicach, Szczawnicy i Wysowej-Zdroju w gminie Uście Gorlickie (niewielki entuzjazm dla tego pomysłu odnotowano w Krynicy-Zdroju i Rabce-Zdroju – przy czym w tych miejscowościach tego typu obiekty są już dostępne). **Wyniki badania ankietowego dla tego pytania pokazują, że poszczególne jednostki mogą mieć bardzo różne potrzeby co do rozwoju lub modernizacji elementów swojej przestrzeni publicznej, dostępnych bezpłatnie dla wszystkich mieszkańców i odwiedzających.** Część zaproponowanych pomysłów może nie mieć potrzeby zastosowania w miejscach, gdzie dane elementy infrastruktury już funkcjonują, część mogła zostać niedawno zmodernizowana i nie wymaga aktualnie poprawy, część może nie pasować do uwarunkowań danej jednostki, a część może nie cieszyć się potencjalnym popytem korzystających. Można jednocześnie zauważyć, że w większości gmin nie odnotowuje się wysokich oczekiwań co do stworzenia lub modernizacji przestrzeni do helioterapii czy siłowni na świeżym powietrzu. To mogą być elementy oferty gmin uzdrowskich, które w opinii mieszkańców czy odwiedzających nie są na tyle atrakcyjne, by inwestować w ich rozwój. Wśród wartych wdrożenia lub modernizacji elementów ogólnodostępnej i bezpłatnej infrastruktury uzdrowskiej, rekreacyjnej i kulturalnej, wymienianych w sekcji „inne” przez respondentów ankiety znalazły się np.:**

- basen, aquapark, termy (gminy Czarny Dunajec, Krynica-Zdrój, Muszyna, Piwniczna-Zdrój, Rabka-Zdrój, Szczawnica, Uście Gorlickie);
- ścieżki rowerowe (gminy Krynica-Zdrój, Muszyna, Piwniczna-Zdrój, Rabka-Zdrój, Uście Gorlickie);

- wieża widokowa (gmina Muszyna);
- stoki narciarskie (gminy Muszyna, Rabka-Zdrój);
- trasa narciarstwa biegowego (gminy Muszyna, Rabka-Zdrój);
- trasa zjazdowa MTB (gmina Krynica-Zdrój);
- bike park (gminy Piwniczna-Zdrój, Rabka-Zdrój);
- pumptrack (gmina Krynica-Zdrój, Rabka-Zdrój);
- tor saneczkowy (gminy Krynica-Zdrój, Piwniczna-Zdrój);
- skatepark (gmina Rabka-Zdrój);
- lodowisko (gmina Krynica-Zdrój);
- boisko do piłki nożnej (gmina Muszyna);
- korty tenisowe (gmina Muszyna);
- hala sportowa (gmina Rabka-Zdrój);
- dom kultury z salą widowiskową i salami warsztatowymi, warsztatami, spektaklami, koncertami (gminy Rabka-Zdrój, Uście Gorlickie);
- kino (gmina Szczawnica);
- oferta teatralna (gmina Szczawnica);
- biblioteka, klimatyczna czytelnia (gmina Krynica-Zdrój);
- przychodnia z gabinetami specjalistów i masażami (gmina Szczawnica);
- place zabaw dla dzieci (gminy Muszyna, Piwniczna-Zdrój, Rabka-Zdrój);
- wybieg dla psów (gminy Krynica-Zdrój, Rabka-Zdrój);
- zagospodarowanie rzeki Poprad np. z plażą jak w latach międzywojennych (gmina Muszyna);
- mini plaża nad rzeką Ropą w parku zdrojowym (gmina Uście Gorlickie);
- bulwary (gmina Czarny Dunajec);
- miejsca z jedzeniem typu foodstrucki (gmina Muszyna);
- altany w parku (gmina Rabka-Zdrój);
- autobusy (gmina Krynica-Zdrój);
- parkingi (gminy Krynica-Zdrój, Muszyna);
- kolejka między Piwniczną a Szczawnicą (gmina Piwniczna-Zdrój);

- baza noclegowa (gmina Piwniczna-Zdrój);
- restauracje, puby (gminy Piwniczna-Zdrój, Rabka-Zdrój, uzdrowisko Swoszowice);
- dyskoteka (gmina Rabka-Zdrój);
- toaleta publiczna dostępna całodobowo (gmina Szczawnica).

Tabela 57. Odpowiedzi na pytanie „Wskaż ogólnodostępną i bezpłatną infrastrukturę uzdrowską, rekreacyjną i kulturalną, której najbardziej - Pana/Pani zdaniem - brakuje lub którą warto zmodernizować w X” w badaniu ankietowym w małopolskich gminach uzdrowskich i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowskiej

	Czarny Dunajec	Krynica-Zdrój	Muszyna	Piwniczna-Zdrój	Rabka-Zdrój	Swoszowice	Szczawnica	Sękowa	Uście Gorlickie	OGÓŁEM
Amfiteatr	11,7%	13,2%	16,5%	19,7%	8,6%	6,9%	17,5%	8,2%	4,8%	13,0%
Park zdrojowy	17,3%	13,8%	9,9%	18,5%	7,8%	11,1%	17,5%	14,8%	10,6%	13,2%
Pijalnia wód	7,4%	6,3%	10,4%	13,9%	21,2%	12,5%	2,5%	23,0%	3,8%	11,7%
Plac zabaw	7,1%	12,1%	19,4%	10,8%	14,1%	1,4%	27,5%	9,8%	11,5%	12,6%
Przestrzeń do helioterapii	4,9%	5,7%	8,4%	5,0%	9,7%	0,0%	5,0%	8,2%	5,8%	6,5%
Siłownia na wolnym powietrzu	6,5%	8,6%	5,5%	7,7%	5,2%	6,9%	5,0%	14,8%	4,8%	6,7%
Ścieżki ruchowe (ścieżki zdrowia)	8,6%	16,1%	10,4%	20,8%	18,2%	6,9%	17,5%	18,0%	5,8%	13,6%
Ścieżki spacerowe/ścieżki nordic walking	9,9%	24,1%	13,0%	20,8%	15,2%	0,0%	10,0%	21,3%	12,5%	14,8%
Tężnia	11,1%	7,5%	12,5%	21,6%	7,4%	13,9%	25,0%	11,5%	12,5%	12,6%
Inne, jakie?	2,2%	14,9%	7,8%	8,5%	25,7%	2,8%	7,5%	6,6%	13,5%	10,6%

na zielono – 3 najczęściej wskazywane odpowiedzi

na czerwono – 3 najrzadziej wskazywane odpowiedzi

N = 1 648

Liczba udzielonych odpowiedzi dla poszczególnych gmin: Czarny Dunajec – 324, Krynica-Zdrój – 174, Muszyna – 345, Piwniczna-Zdrój – 259, Rabka-Zdrój – 269, Swoszowice – 72, Szczawnica – 40, Sękowa – 61, Uście Gorlickie – 104

Źródło: badanie ankietowe przeprowadzone na potrzeby diagnozy w małopolskich gminach uzdrowskich i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowskiej przez Stowarzyszenie Gmin Uzdrowskich Rzeczypospolitej Polskiej Oddział Regionalny w Małopolsce.

Warto przytoczyć kilka dodatkowych uwag i komentarzy, jakimi podzielili się respondenci ankiety w ramach udziału w badaniu:

- w kontekście rozwoju oferty uzdrowiskowej:
 - „Wyeksponowanie atutów torfowisk oraz stworzenie miejsc, w których można by wykorzystać borowiny w celach leczniczych jest podstawowym krokiem do zwiększenia atrakcyjności uzdrowiska, jakim jest Czarny Dunajec” (gmina Czarny Dunajec);
 - „Uważam, że wykorzystując walory terenowe miejscowości należy dążyć do kompleksowego rozwoju regionu w zakresie popularnej obecnie naturoterapii - wody uzdrowiskowe, ziołolecznictwo, terapie leczenia stresu” (gmina Czarny Dunajec);
- w kontekście dbałości o czyste powietrze i środowisko:
 - „Przede wszystkim gmina powinna mocniej promować program Czyste Powietrze oraz dbać o nakładanie kar na przedsiębiorstwa i osoby, które przyczyniają się do nieprzyjemnych zapachów, które często są uciążliwe nawet przy zwykłym spacerze” (gmina Czarny Dunajec);
 - „Należy położyć zdecydowanie większy nacisk na podstawowe zasady ekologii, nie tolerować tak jak dotychczas palonych śmieci nawet w okolicach rynku, ścieków wpuszczanych wprost do rzeki i śmieci wyrzucanych do rowów czy na obrzeżach lasów” (gmina Czarny Dunajec);
 - „Większy szacunek dla przyrody. Mniej wycinek drzew” (gmina Krynica-Zdrój);
 - „Należy rozwijać zrównoważony rozwój turystyki, w połączeniu z troską o naturalne walory przyrody Doliny Popradu” (gmina Piwniczna-Zdrój);
 - „Ostatnio nasilają się negatywne sprawy: - niekontrolowana zabudowa okolicznych pagórków - quady, crossy na szlakach i w lesie na Krzywoń - przypadkowa i brzydka zabudowa Rabki. Wiele osób przyjeżdża do Rabki z Krakowa czy innych miast i po prostu oczekuje spokoju, spotkania z naturą, odpoczynku. Wystarczy, aby okoliczne pagórki pozostały niezabudowane, naturalne, bez hałasu. Ewentualna infrastruktura powinna być jak najmniej inwazyjna. Powinna promować zdrowe i naturalne formy rekreacji, może

- również połączone z edukacją - rower, spacer, narty, ew. basen, odnowa fizjologiczna" (gmina Rabka-Zdrój);
- „Należy podejść radykalnie do spalania śmieci w gospodarstwach domowych. Pracuję w szpitalu uzdrowiskowym i z opinii pacjentów nas odwiedzających, wiem, iż są przerażeni stanem powietrza" (gmina Rabka-Zdrój);
 - w kontekście rozwoju oferty spędzania czasu wolnego":
 - „Warto byłoby propagować rodzinne rajdy czy piesze wycieczki - wiem, że są organizowane, jednak marketing tych wydarzeń pozostawia wiele do życzenia. Warto byłoby pomyśleć o różnorodnych zawodach sportowych dla dzieci młodszych" (gmina Czarny Dunajec);
 - „Najważniejszym celem powinno być rozwinięcie oferty turystycznej pod kątem okresów martwego sezonu. Wiosna i jesień. Turystyka rowerowa jest najprostszym rozwiązaniem. Trasy typu singletrack są teraz bardzo popularne" (gmina Krynica-Zdrój);
 - „W Krynicy brak ambitnej oferty kulturalnej dla ludzi w wieku 30-50 lat" (gmina Krynica-Zdrój);
 - „W Muszynie brakuje miejsca, gdzie młodzi ludzie mogliby się wieczorami spotkać i posiedzieć dłużej niż do 22" (gmina Muszyna);
 - „Potrzebne jest cokolwiek dla młodych par czy singli, ludzi w wieku 25-40, którzy chcieliby przyjechać tu odpocząć i zabawić się. Muszyna umiera po godz. 16-17" (gmina Muszyna)
 - „Bardzo brakuje krytego basenu, który wzbogaciłby ofertę uzdrowiska całorocznie" (gmina Muszyna);
 - „Pomimo dużego rozwoju Muszyna w dalszym ciągu przegrywa brakiem krytego, ogólnodostępnego basenu i stoku narciarskiego. Brakuje też chociaż dwóch pubów, karczmy regionalnej z prawdziwego zdarzenia i centrum kulturalno-rozrywkowego z kinem, kręgielnią itp. W szczycie sezonu restauracji też jest za mało" (gmina Muszyna);

- „Stworzenie parku pamięci dotyczącego wybitnych postaci wywodzących się z Piwnicznej i/lub mających istotny wpływ na jej historię i tradycje” (gmina Piwniczna-Zdrój);
- „Imprezy, koncerty, rajdy różnego typu, a najbardziej potrzebujemy atrakcji całorocznych, nie tylko sezonowych” (gmina Piwniczna-Zdrój);
- „Baseny całoroczne, kryta pływalnia lub po prostu aquapark z prawdziwego zdarzenia, do tego termy, ale oczywiście ścieżki spacerowe, punkty widokowe na Kicarzu. Co stało się z Dniami Piwnicznej? To była dobra okazja, żeby zaprezentować nasze walory, zdolną, utalentowaną młodzież” (gmina Piwniczna-Zdrój);
- „W Rabce brakuje miejsc dla spędzania czasu wieczorami typu kluby, dyskoteki, choćby nawet kręgielni, żeby młodzież wyszła z domów. Brakuje także na już basenu - mógłby to być basen z wodą solankową, dogrzewany solarami, a także wyciągu narciarskiego z rozwiniętym zapleczem” (gmina Rabka-Zdrój);
- „Brakuje w gminie prawdziwego aquaparku, a najlepiej term. Potencjał jest i dla gminy byłby to wielki krok wprzód i szybki rozwój” (gmina Rabka-Zdrój);
- „Rabka potrzebuje ścieżek rowerowych, krytej pływalni z możliwością przeprowadzania zawodów sportowych, bardzo brakuje lodowiska z prawdziwego zdarzenia, nie mówiąc o wyciągu narciarskim. Tak, żeby w Rabce oprócz spacerów po pięknym parku i możliwości pieszych wycieczek w góry były obiekty i inne możliwe atrakcje do wykorzystywania ich w różnych porach roku” (gmina Rabka-Zdrój);
- „W Rabce brakuje przede wszystkim domu kultury z różnymi salami, gdzie mogłyby się odbywać różne wydarzenia kulturalne dla różnych grup wiekowych, dzieci, młodzieży, dorosłych, seniorów” (gmina Rabka-Zdrój);
- „W Rabce brakuje zajęć wieczorami dla turystów jak i pacjentów. Brakuje miejsc, gdzie można posiedzieć wieczorami (kawiarenki, bary, restauracje, miejsca, gdzie można posłuchać muzyki czy potańczyć). Miasto zamiera po zachodzie słońca. Brakuje galerii, gdzie można by oglądać sztukę

lokalną na wysokim poziomie. Uważam też, że miasto musi mieć oferty lecznicze i edukacyjne, które pomogą wykorzystać walory przyrodnicze naszego regionu. Mam wrażenie, że dużo dzieje się w zakresie historii, religii i kultury, a znacznie mniej w zakresie zdrowia, sportu i turystyki. Kiedyś tenis i narciarstwo zapewniało nam wizytorów” (gmina Rabka-Zdrój);

- „Organizacja ciekawych turnusów dla dzieci - tematyczne, związane z regionem, eko” (gmina Rabka-Zdrój);
- „Warto było wybudować otwarte baseny letnie, na wzór tych z Rymanowa czy Piwnicznej. Brakuje imprez cyklicznych – te, które odbywają się, są na bardzo niskim poziomie, z powtarzającymi się co roku elementami. Może warto zorganizować np. kino plenerowe?” (gmina Uście Gorlickie);
- „Najważniejsze inwestycje w Wysowej to: 1. Naprawa basenu 2. Wyciąg Ostry Wierch 3. Wyznaczenie tras rowerowych (bez zbędnego betonowania ścieżek, można wykorzystać istniejące drogi leśne, konne itp. - wystarczy np. postawić mapy z punktami orientacyjnymi w terenie. 4. Wyznaczenie tras biegowych dla narciarzy (poprzez takie trasy rozumiem ślady dla biegaczy). Wokół takiej infrastruktury można tworzyć różne imprezy sportowe dla amatorów i promować Wysową i gminę pod kątem sportu, początkowo dla amatorów, z czasem można myśleć o poważniejszych imprezach. Jest zapotrzebowanie na wiele rajdów rowerowych, biegów terenowych, na orientację itp. itd.” (gmina Uście Gorlickie);
- w kontekście rozwoju i modernizacji infrastruktury:
 - „Teren gminy jest piękny, brakuje jednak podstawowych rzeczy np. kosze na śmieci, toalety, ławki, itd., szczególnie wzdłuż rzeki. Dawniej turyści przyjeżdżali, żeby odpocząć nad rzeką. Ale teraz teren jest zarośnięty chwastami i krzakami oraz nie ma gdzie zaparkować” (gmina Czarny Dunajec);
 - „W Krynicy najbardziej uderza jak ogromny potencjał architektoniczny, zbudowany w okresie dwudziestolecia międzywojennego, został zabałaganiony i jest coraz bardziej marnowany. Pozwala się na nowe

inwestycje o bardzo niskich walorach estetycznych, nie wspiera się walki o zachowanie i remontowanie starych, tworzących charakter tego miasta nieruchomości. Ul. Piłsudskiego i Kraszewskiego są po prostu brzydkie, wyglądają tandetnie. Myśląc o przyciąganiu turystów do Krynicy oraz myśląc o mieszkańcach, najpierw należy zadbać o piękne otoczenie, dobrą infrastrukturę komunikacyjną (w tym dla pieszych, rowerzystów) a dopiero w następnym kroku tworzyć wartości dodane” (gmina Krynica-Zdrój);

- „Piwniczna jest sama w sobie na tyle atrakcyjną miejscowością, że sama się obroni, tylko potrzebne są warunki, żeby goście tą atrakcyjność mogli podziwiać. Mam na myśli chodniki. Jak spokojnie można iść i podziwiać widoki, jeżeli ciągle trzeba uważać i odsuwać się przed samochodami? Tym samym sfrustrowani są piesi i kierowcy. Nie mówiąc, że łączy się to przede wszystkim z bezpieczeństwem” (gmina Piwniczna-Zdrój);
- „Restauracja zabytkowych willi i udostępnianie ich dla letników” (gmina Rabka-Zdrój);
- „Warto zainwestować w uzdrowisko dla turystów z wyższej półki, którzy przyjadą i zostawią pieniądze: budowa hotelu prawdziwego zdarzenia typu Mercure, inwestycja w restauracje, odnowa obiektów uzdrowiska, które wyglądają troszkę odstraszaająco” (gmina Rabka-Zdrój);
- „Uzdrowisko powinno zachować charakter uzdrowiska. Zabytkowe budynki powinny zostać odrestaurowane przy zachowaniu ich pierwotnej funkcji” (uzdrowisko Swoszowice);
- „Sprawą niecierpiącą zwłoki jest remont basenu krytego” (gmina Uście Gorlickie);
- w kontekście poprawy dostępności komunikacyjnej i transportu lokalnego:
 - „Dla rozwoju Krynicy bardzo ważne jest brak barier komunikacyjnych. Obecnie stanowczo jest za mało miejsc parkingowych. Z uwagi na ograniczoną ilość wolnej powierzchni warto byłoby zainwestować w parkingi wielopoziomowe. Dla dojeżdżających do pracy w Krynicy można

- byłoby zrobić parkingi przy wjeździe do Krynicy, w połączeniu z przystankiem komunikacji uzdrowiskowej. Rozwiązanie to zmniejszyłoby korki, smog i brak miejsc postojowych w Krynicy” (gmina Krynica-Zdrój);
- „Konieczna jest obwodnica Krynicy-Zdroju, aby wyeliminować przejazd tirów przez centrum miasta” (gmina Krynica-Zdrój);
 - „Trzeba pomyśleć o komunikacji uzdrowiskowej szczególnie w święta i wakacje, ferie, ponieważ obecna jest bardzo kiepska” (gmina Muszyna);
 - „Moim zdaniem Muszyna to perła uzdrowiskowa na skalę krajową, ale żeby pobyt w niej był w 100% korzystny dla zdrowia warto było by wprowadzić komunikację miejską na terenie miasta. Ułatwiłaby poruszanie się kuracjom i turystom i przyczyniłaby się do zmniejszenia smogu” (gmina Muszyna);
 - „Istnieje potrzeba rozwoju transportu. Dostępność komunikacyjna jest bardzo uboga, można wręcz mówić niemal o wykluczeniu komunikacyjnym na terenie gminy Muszyna. Sam dojazd „z zewnątrz” też nie jest łatwy i szybki. Moim zdaniem nad tym należy się pochylić i próbować usprawnić. Większa liczba autobusów na terenie gminy oraz pomiędzy Muszyną a Krynica poprawiłaby komfort nie tylko mieszkańców, ale i turystów” (gmina Muszyna);
 - „Brak połączenia pomiędzy Szczawnicą a Piwniczną odcina uzdrowisko od reszty bardziej popularnych miejsc” (gmina Piwniczna-Zdrój);
 - „Konieczne jest wsparcie istniejących inicjatyw transportowych i ich rozwój” (gmina Uście Gorlickie);
- w kontekście promocji:
 - „W Krynicy jest wiele atrakcji, ale ich promocja jest bardzo słaba. Miasto nie ma konta na Instagramie, a to dzisiaj podstawowe źródło komunikacji z pokoleniem 20-30 latków. Odznaka „Korony Beskidu Sądeckiego” jest produktem PTTK z Nowego Sącza, a w Krynicy nie można nawet kupić książeczki do zbierania pieczętek. Szlaki prowadzące na mniej znane szczyty

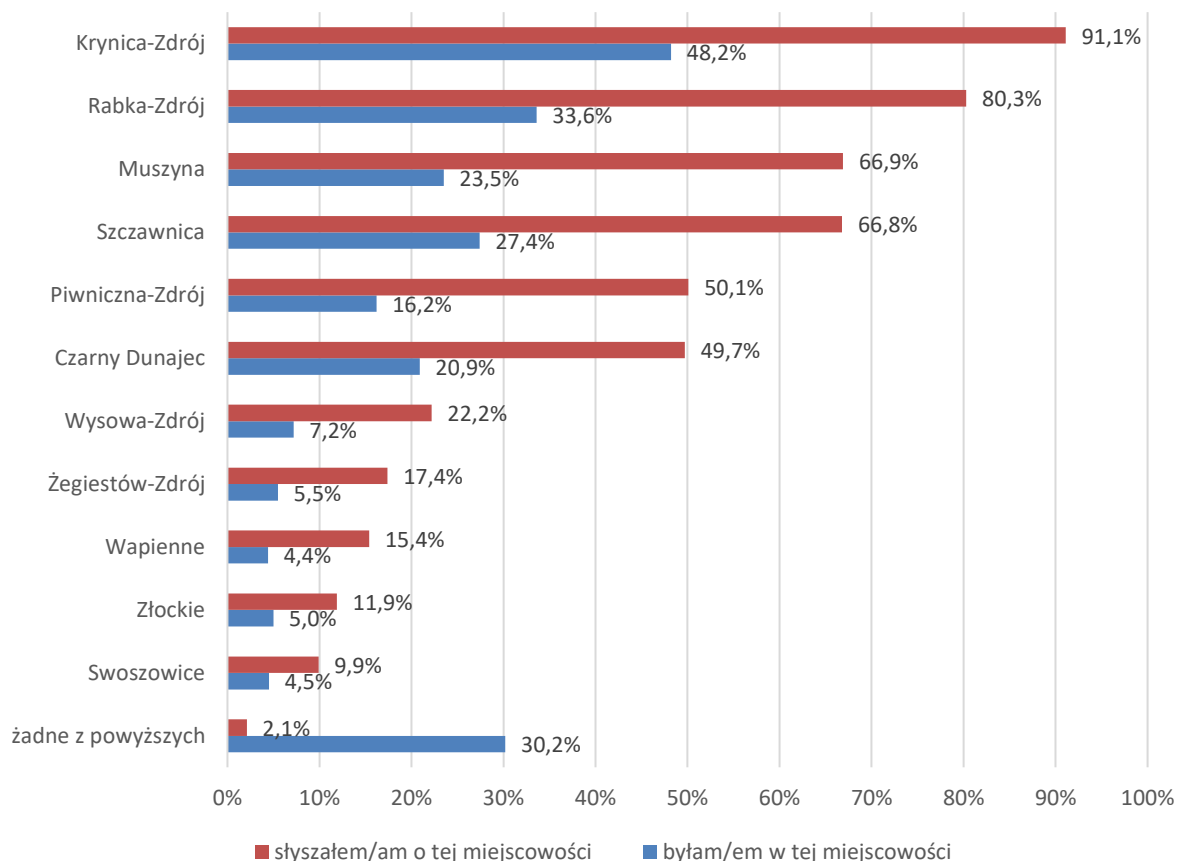
są albo zarośnięte po pachy, albo w ogóle nie wyznaczone, tymczasem taka "atrakcja" nie wymaga wielkiej inwestycji, a przyciągnęłaby turystów na więcej wizyt niż tylko jedną" (gmina Krynica-Zdrój);

- w kontekście ogólnego rozwoju:
 - „Miasto ma niewykorzystany potencjał sportowy, którego nie udało nasycić się po utracie festiwalu biegowego. Ponadto brakuje spójnego podsumowania charakteru miasta. Krynica Źródłem Kultury ratuje uzdrowisko pod względem wydarzeń muzycznych, ale to mało. Abstrahując od kwestii rentowności obecnego planu biznesowego, brakuje wykorzystania duszy tego miasta" (gmina Krynica-Zdrój);
 - „Pracując przez ponad 25 lat w turystyce w Krynicy słyszę ciągle te same argumenty, które uatrakcyjniłyby pobyt oraz zachęciły do spędzania czasu w naszym mieście: ciekawsze miejsca do spędzania wieczorów wśród osób w wieku 20-50 lat (aktualnie wszystko zamyka się o godz. 22:00, a średnia wieku w lokalach jest między 50 a 70 lat; Krynica aktualnie jest postrzegana jako miasto tylko dla emerytów)" (gmina Krynica-Zdrój).

4.10 Wyniki ogólnopolskiego badania ankietowego

Spośród 1 000 Polaków, badanych w ramach ogólnopolskiej ankiety internetowej na temat małopolskich miejscowości uzdrowiskowych i miejscowości posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej, **największa część (ponad 90%) słyszała o Krynicy-Zdroju, a prawie połowa (48,2%) była w tej miejscowości. Drugie miejsce w zestawieniu zajęła Rabka-Zdrój, o której słyszało 80,3% respondentów, a którą odwiedził co trzeci pytany w ankiecie. Po ok. 2/3 respondentów wskazało, że słyszało o Muszynie i Szczawnicy.** Są to zatem miejscowości, które stanowią pewną wizytówkę grupy małopolskich gmin uzdrowiskowych jako niemal powszechnie znane w kraju, a także dość często odwiedzane. Na drugim biegunie są mniej znane uzdrowiska – Żegiestów-Zdrój, Wapienne, Złockie czy Swoszowice. Tylko 2,1% respondentów wskazało, że nie zna żadnej z przedstawionych miejscowości uzdrowiskowych.

Wykres 59. Odpowiedzi na pytania „O których małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych Pan/i słyszał/a?” oraz „W których małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych Pan/i był/a?” w ogólnopolskim badaniu ankietowym

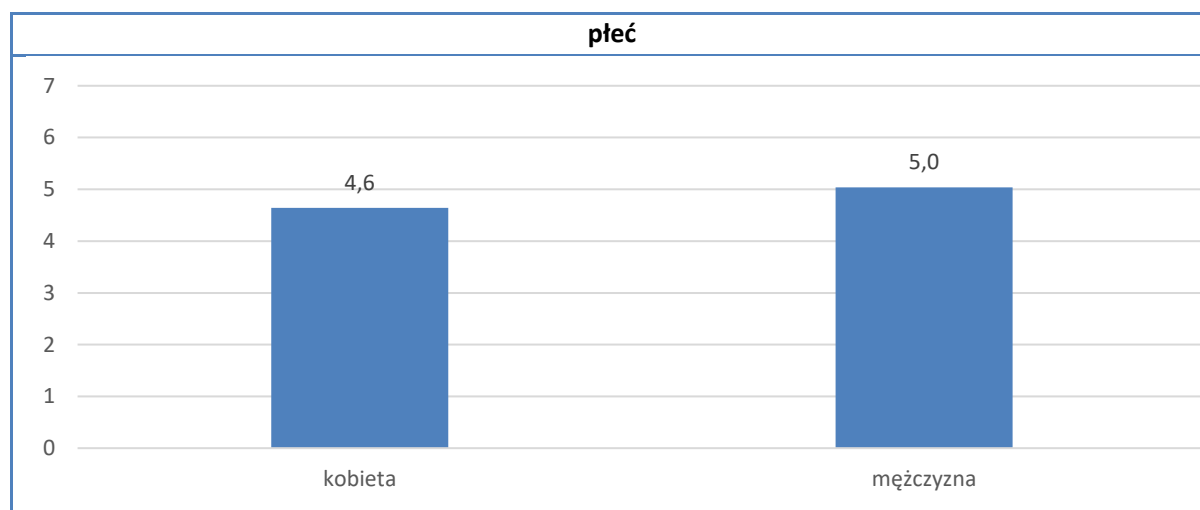
N = 1 000

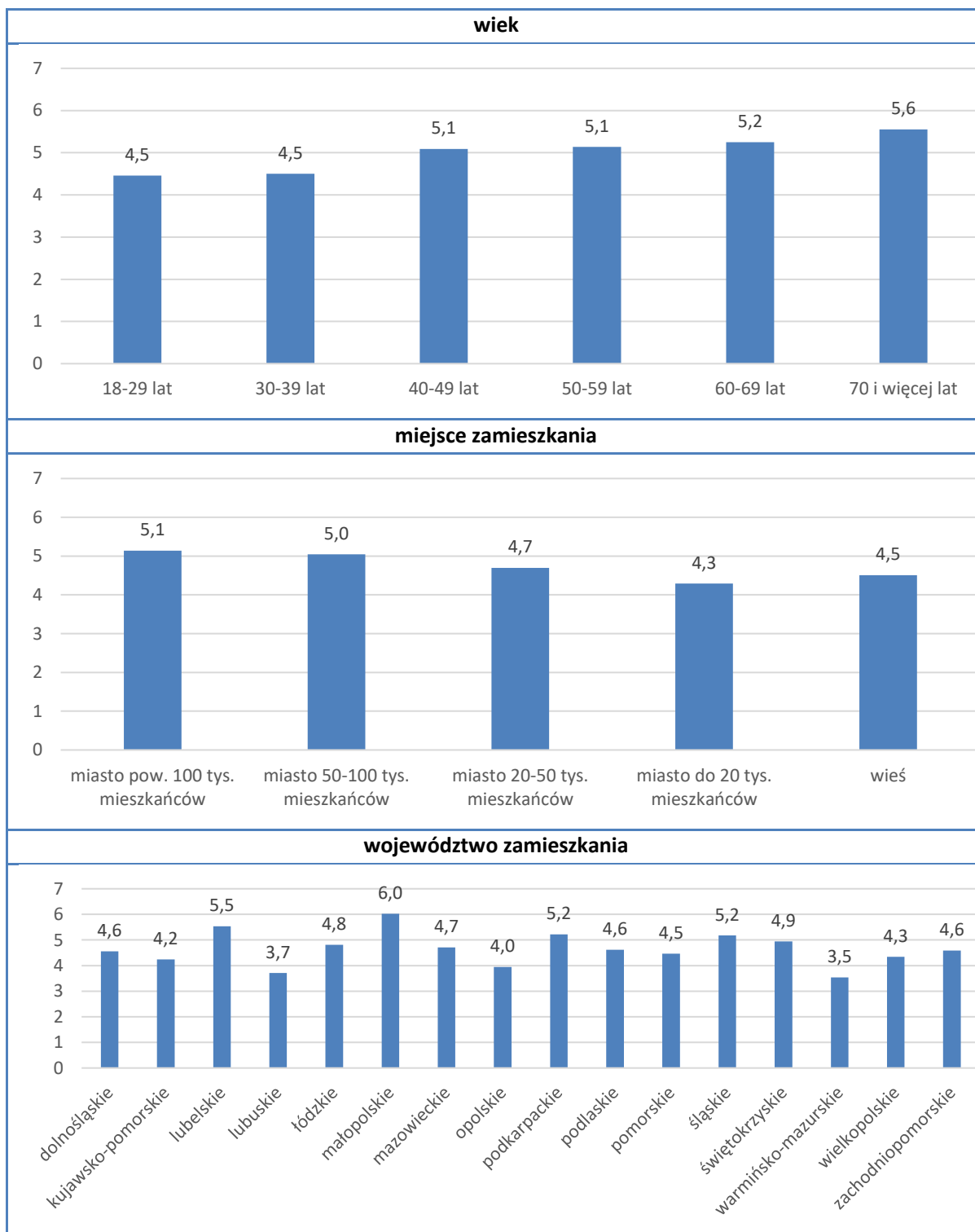
Źródło: ogólnopolskie badanie ankietowe przeprowadzone na potrzeby diagnozy.

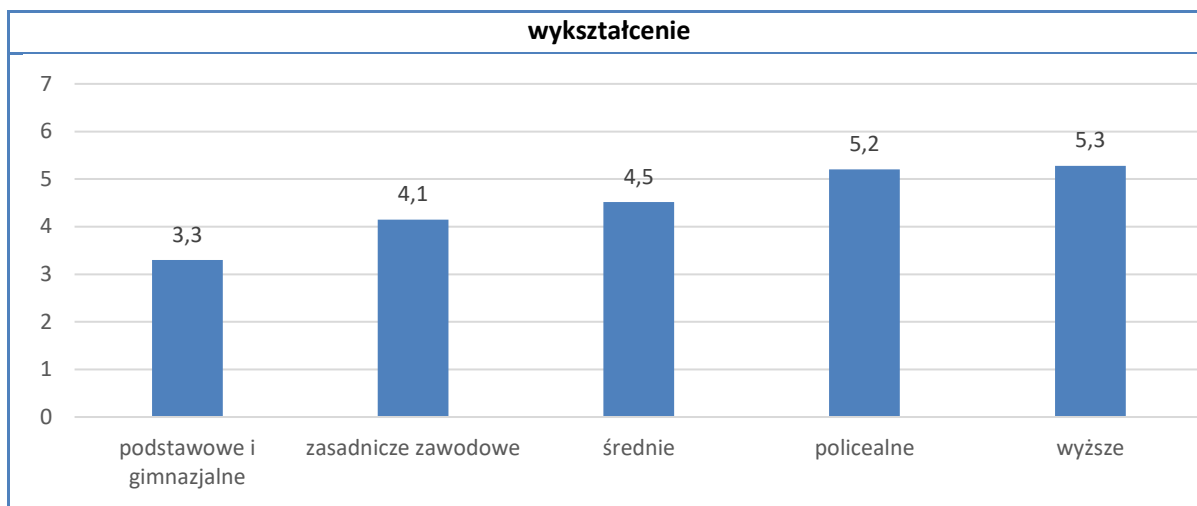
Zbadano poziom znajomości małopolskich miejscowości uzdrowiskowych i miejscowości posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w zależności od podstawowych charakterystyk respondentów – płci, wieku, miejscowości zamieszkania, województwa zamieszkania i wykształcenia. Zmierzono to poprzez określenie średniej liczby znanych miejscowości uzdrowiskowych dla poszczególnych kategorii respondentów. Można zauważyć, że **z wiekiem rośnie liczba znanych respondentom małopolskich miejscowości uzdrowiskowych** – może się to wiązać z jednej strony z większym zainteresowaniem starszych osób usługami uzdrowiskowymi, z drugiej jednak także – renomą tych

miejscowości u starszego pokolenia, ale brakiem dotarcia z informacją o ofercie tych miejscowości do osób najmłodszych lub niedopasowaną ich promocją do najmłodszych grup wiekowych. **Naturalnie najwięcej małopolskich miejscowości uzdrowiskowych znają mieszkańcy województwa małopolskiego. Kolejne miejsca zajmują mieszkańcy województw południowych – lubelskiego, podkarpackiego i śląskiego.** Szczególnie ciekawa wydaje się być wysoka pozycja przedstawicieli Lubelszczyzny w zestawieniu z uwagi na fakt, że to region, który nie sąsiaduje w Małopolską, a mimo to jego mieszkańcy wykazują dużą znajomość małopolskich miejscowości uzdrowiskowych, wyższą niż mieszkańcy Podkarpacia i Śląska. Informacja o małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych w najmniejszym zakresie dociera do mieszkańców województw warmińsko-mazurskiego, lubuskiego, opolskiego i kujawsko-pomorskiego. Większość z nich to zatem regiony znacznie oddalone od Małopolski – wyjątkiem jest województwo opolskie, znajdujące się relatywnie blisko. Ponadto **więcej miejscowości uzdrowiskowych średnio znają mieszkańcy większych miast niż mniejszych miejscowości, a także osoby o wyższym poziomie wykształcenia.**

Wykres 60. Średnia liczba znanych respondentom ankiety małopolskich miejscowości uzdrowiskowych i miejscowości posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej według kategorii respondentów w ogólnopolskim badaniu ankietowym

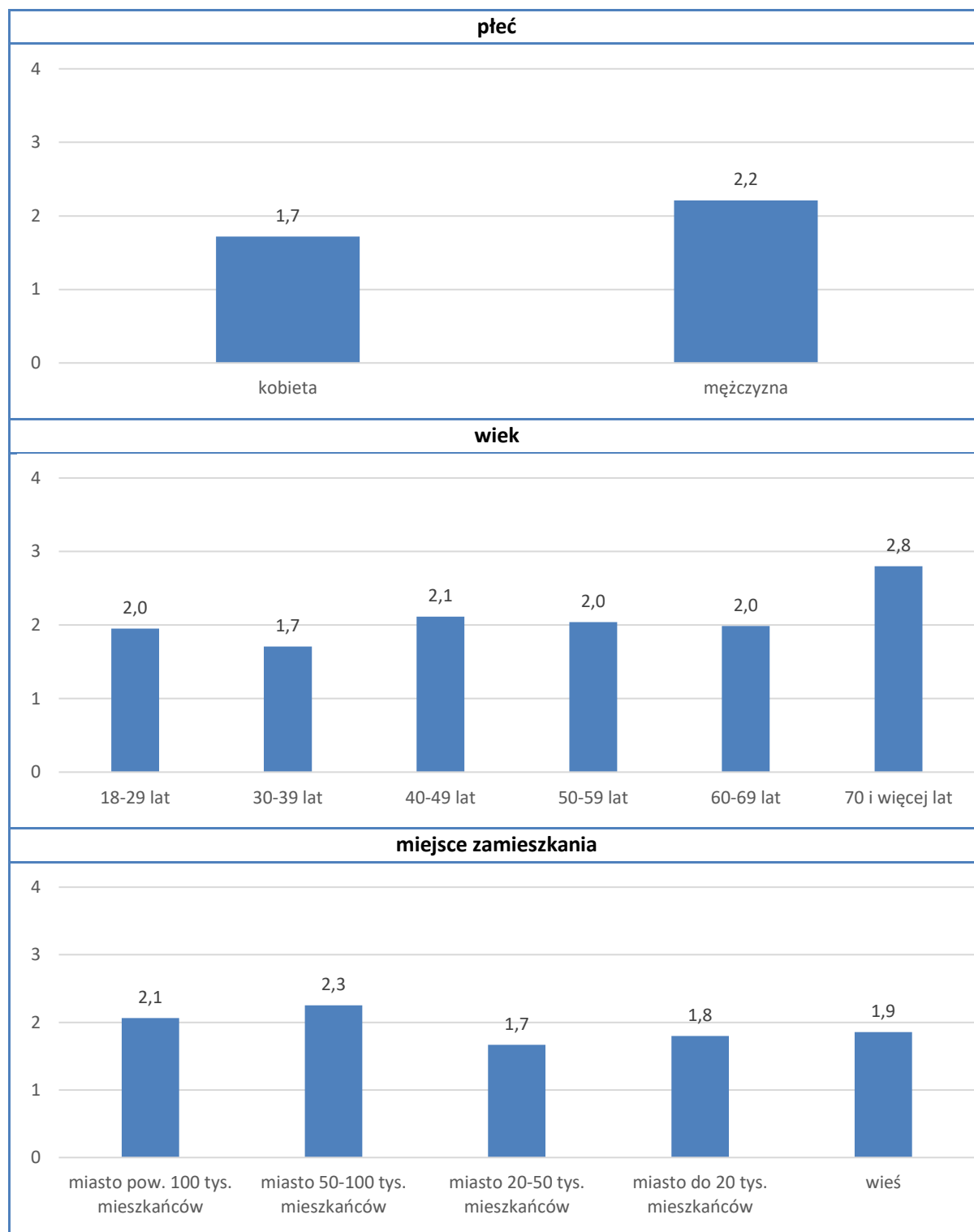

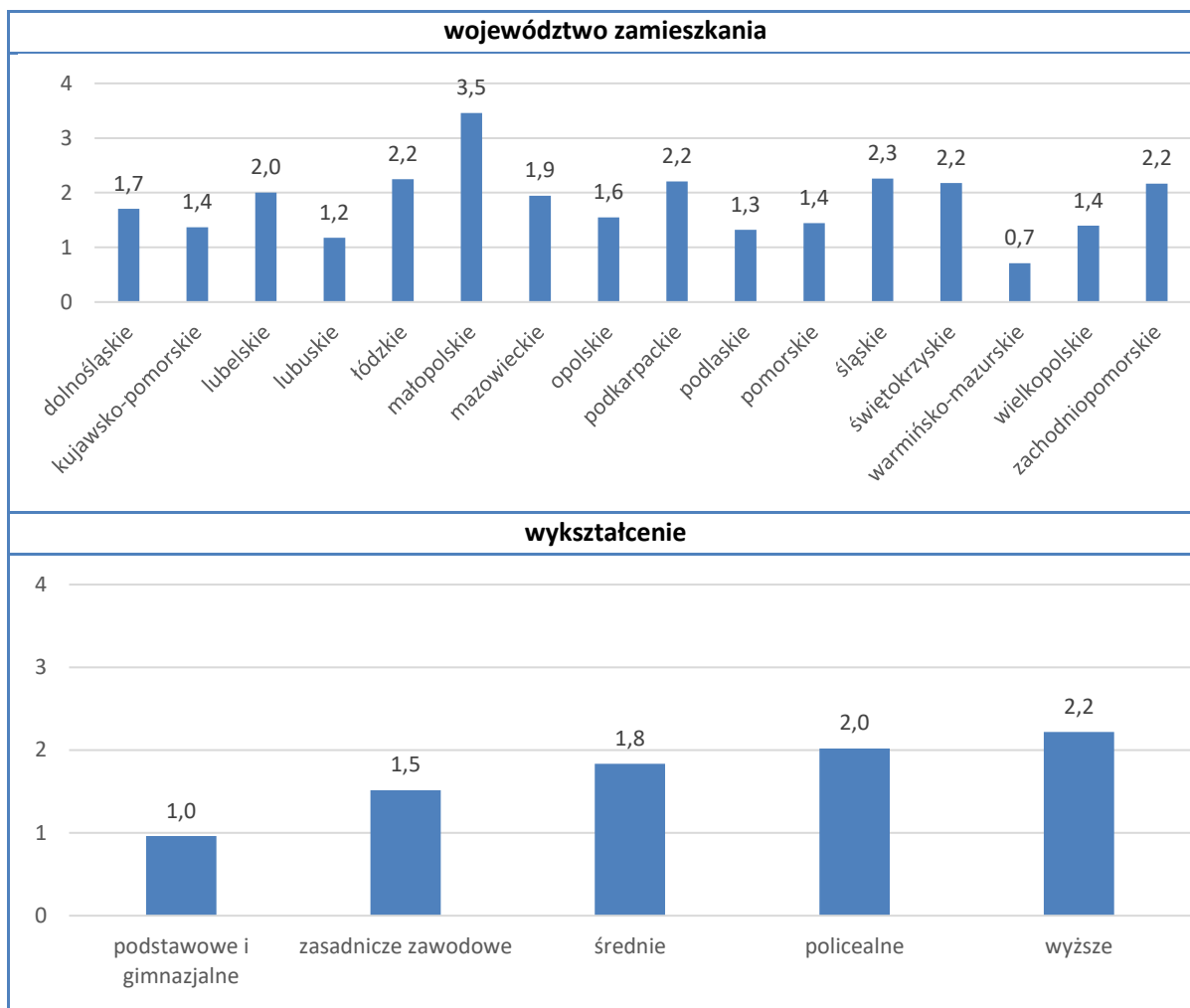
N = 1 000

Źródło: ogólnopolskie badanie ankietowe przeprowadzone na potrzeby diagnozy.

Podobną analizę przeprowadzono w odniesieniu do pytania o doświadczenie pobytu w małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej. Pozwala to opracować w pewnym zakresie profil osoby odwiedzającej miejscowości uzdrowiskowe w Małopolsce. Najczęściej taką osobą jest **mężczyzna w wieku powyżej 70 lat z miasta o populacji 50-100 tys. mieszkańców (lub większego) o wykształceniu wyższym**. Mieszkaniec Małopolski ma na koncie doświadczenie odwiedzenia średnio 3,6 miejscowości uzdrowiskowych ze swojego regionu. Średnio 2,5 małopolskie miejscowości uzdrowiskowe odwiedzili mieszkańcy województw podkarpackiego i śląskiego, ale także – co ciekawe – łódzkiego i zachodniopomorskiego. Najmniej chętnie małopolskie miejscowości uzdrowiskowe odwiedzają mieszkańcy Warmii i Mazur.

Wykres 61. Średnia liczba odwiedzonych przez respondentów ankiety małopolskich miejscowości uzdrowskich i miejscowości posiadających status obszaru ochrony uzdrowskiej według kategorii respondentów w ogólnopolskim badaniu ankietowym

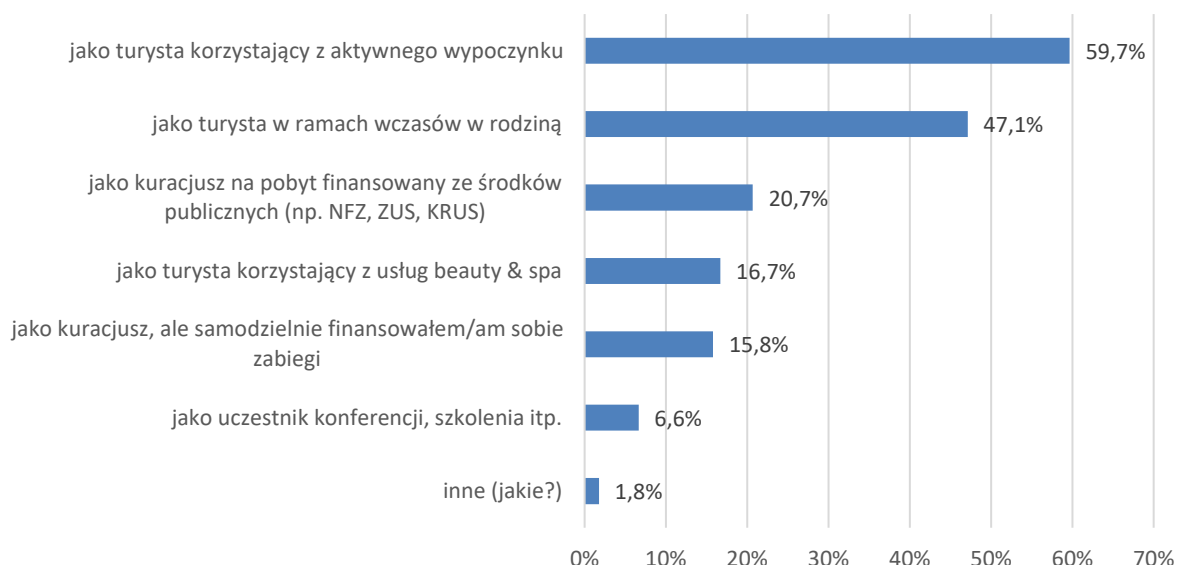

N = 979

Źródło: ogólnopolskie badanie ankietowe przeprowadzone na potrzeby diagnozy.

Osoby, które posiadają doświadczenie odwiedzenia którejś z małopolskich miejscowości uzdrowiskowych spytano o to, w jakim charakterze odwiedzały te ośrodki. Prawie 60% z nich wskazało, że korzystali oni z aktywnego wypoczynku jako turyści, a 47,1% - że przebywali w nich w ramach wczasów z rodziną. Co piąty ankietowany wskazał, że korzystał z pobytu jako kuracjusz w ramach pobytu finansowego ze środków publicznych, a 15,8% - jako kuracjusz w ramach prywatnego finansowania. Wyniki w analizowanym pytaniu pokazują, jak ważny jest komponent oferty turystycznej w całej ofercie miejscowości uzdrowiskowych w Małopolsce. Wśród odpowiedzi samodzielnie podawanych przez uczestników ankiety znalazł się udział w wycieczce szkolnej, odwiedziny kuracjusza czy wyjazd do rodziny.

Wykres 62. Odpowiedzi na pytanie „W jakim charakterze był/a Pan/i w małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych?” w ogólnopolskim badaniu ankietowym

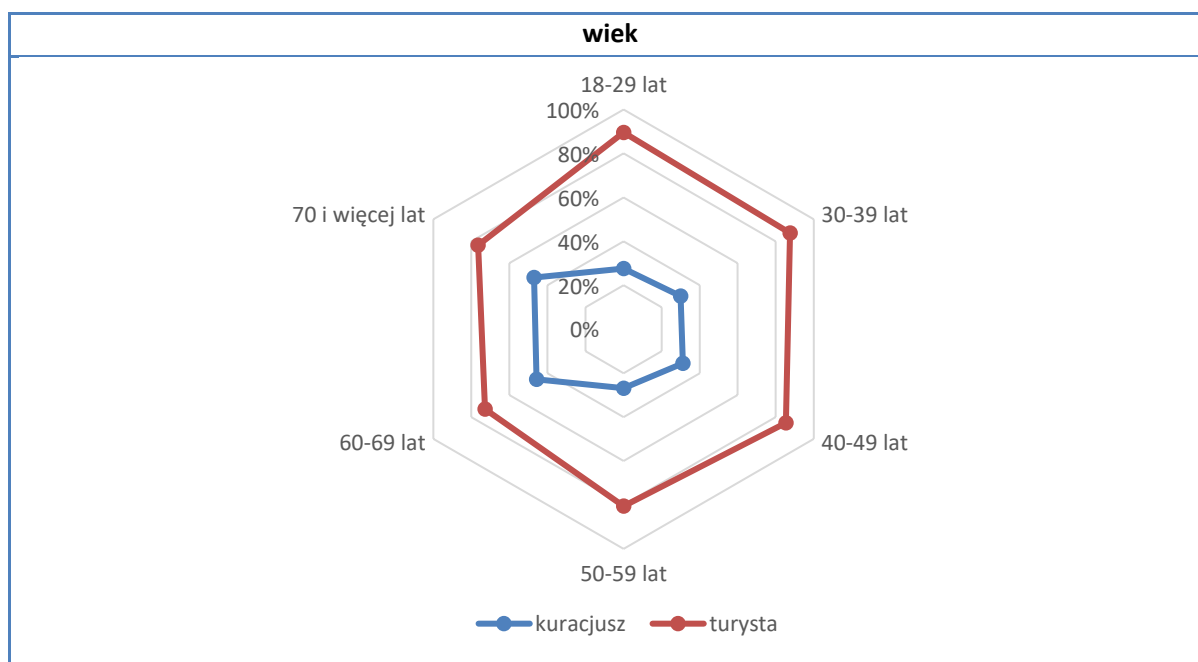
N = 677

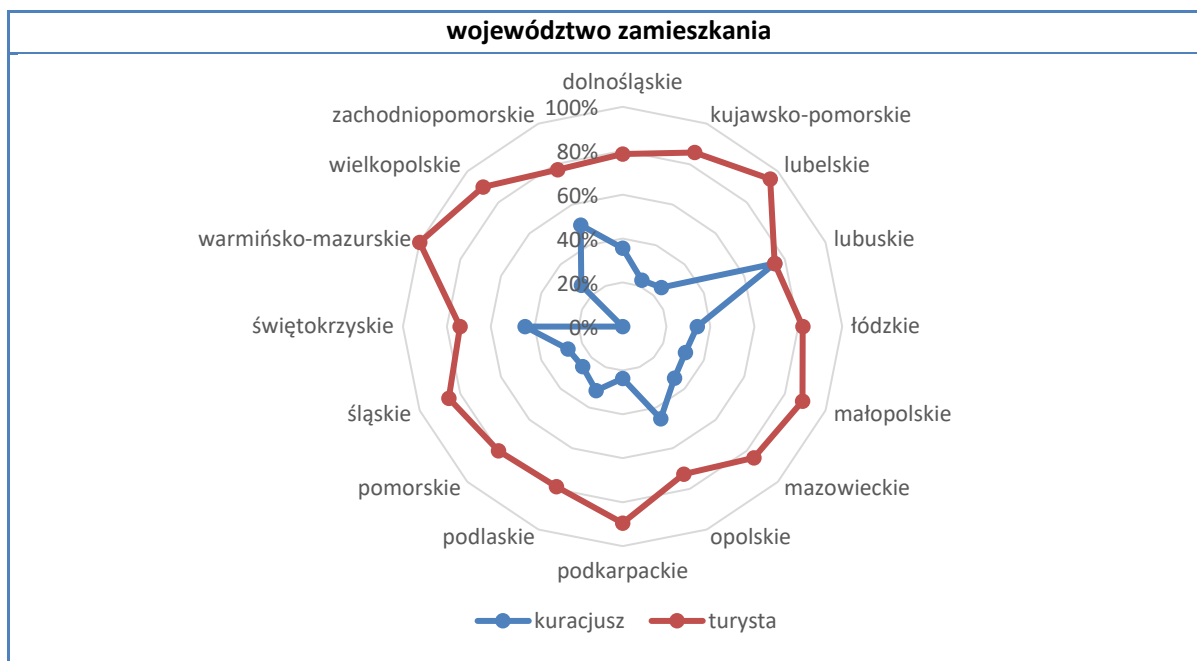
Źródło: ogólnopolskie badanie ankietowe przeprowadzone na potrzeby diagnozy.

Odnotowano różnice w charakterze pobytu w małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych w zależności od wieku respondenta, a także województwa zamieszkania. Unaocznia to udział osób, zaznaczających odpowiedzi rozpoczynające się od słów „jako turysta” i „jako kuracjusz” (którąkolwiek z odpowiedzi) w ogóle osób, które odwiedziły małopolskie miejscowości uzdrowiskowe z danej kategorii respondentów. Można zauważyć, że **osoby powyżej 60. roku życia wyraźnie częściej odwiedziły miejscowości uzdrowiskowe jako kuracjusze** (przykładowo 45,8% respondentów w wieku 60-69 lat wobec 30,0% w wieku 30-39 lat). Rzadziej odwiedzali oni te miejscowości jako turyści (przykładowo 72,9% respondentów w wieku 60-69 lat wobec 87,5% w wieku 30-39 lat). W przypadku podziału respondentów, którzy odwiedzili miejscowości uzdrowiskowe Małopolski ze względu na województwo zamieszkania można zauważyć **duży udział kuracjuszy wśród przedstawicieli województw lubuskiego (75,0%), zachodniopomorskiego (50,0%), opolskiego (45,5%) i świętokrzyskiego (44,4%)**. Mogą to być miejsca największej koncentracji osób zainteresowanych odbyciem pobytu uzdrowiskowego właśnie

w Małopolsce (zaznaczyć jednak należy, że w przypadku województw lubuskiego i opolskiego zebrano jedynie ok. 20 odpowiedzi w ankiecie, co może zaburzać uzyskane wyniki). Turystyczny charakter pobytu zdecydowanie przeważał wśród respondentów z województwa warmińsko-mazurskiego, lubelskiego czy podkarpackiego.

Wykres 63. Odsetek odpowiedzi „jako turysta” i „jako kuracjusz” w pytaniu „W jakim charakterze był/a Pan/i w małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych?” w ogólnopolskim badaniu ankietowym według kategorii respondentów

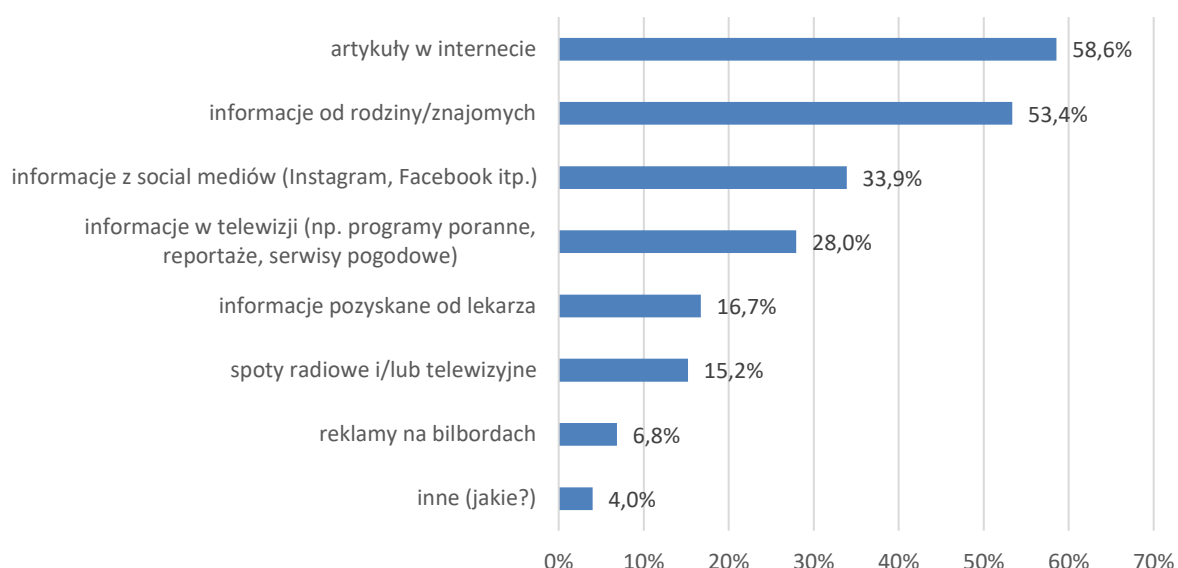

N = 677

Źródło: ogólnopolskie badanie ankietowe przeprowadzone na potrzeby diagnozy.

Najczęstszym **źródłem wiedzy o małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach ze statusem obszaru ochrony uzdrowiskowej są artykuły w internecie (dla 58,6% ankietowanych) oraz informacje od rodziny/znajomych (53,4%).** Co ważne, dla co trzeciego respondenta **źródłem tych informacji były social media (Instagram, Facebook itd.).** Pokazuje to, jak istotne są także nowe media w promowaniu wiedzy o uzdrowiskach.

Wykres 64. Odpowiedzi na pytanie „Skąd Pan/i wie o małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych?” w ogólnopolskim badaniu ankietowym

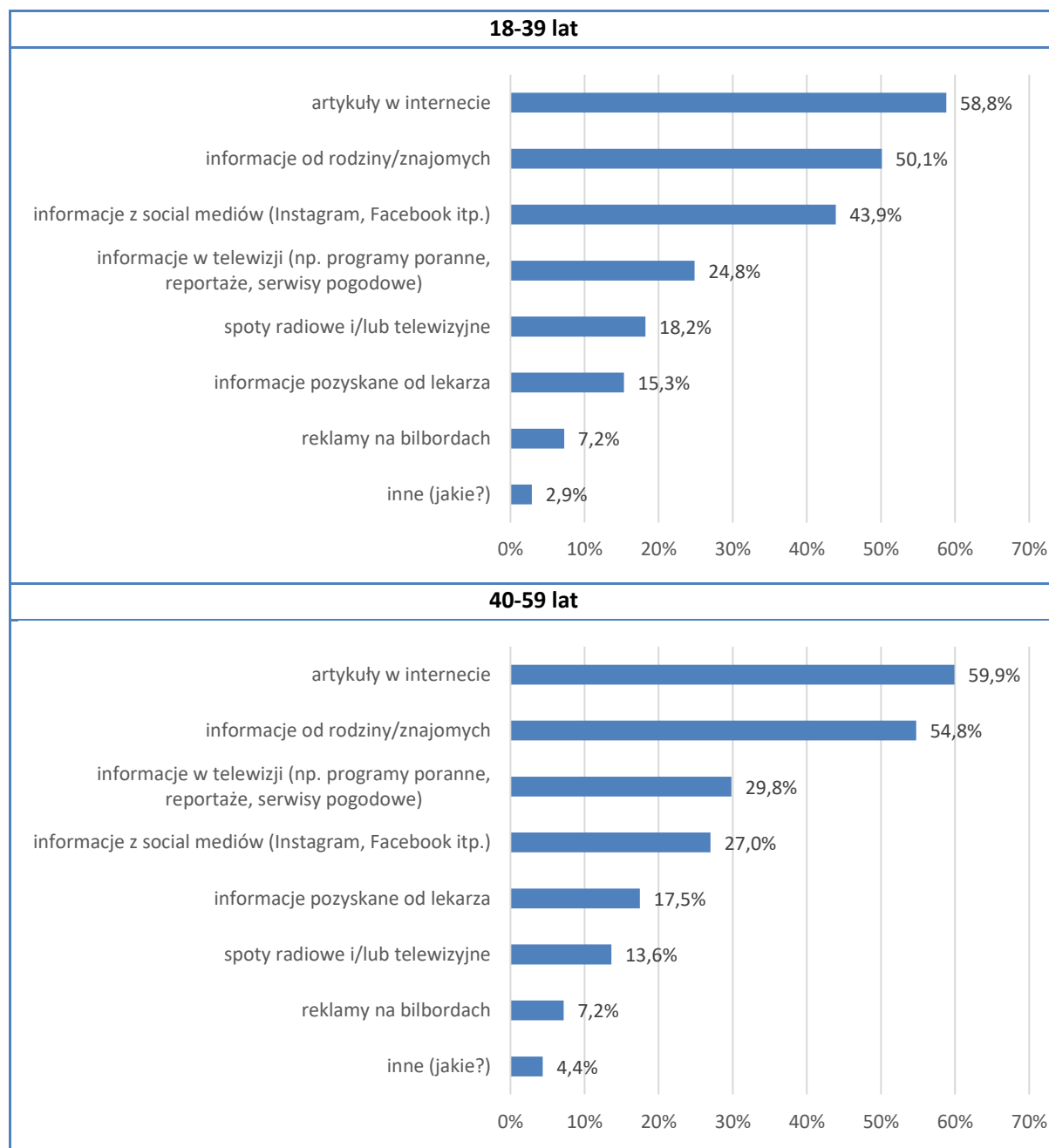

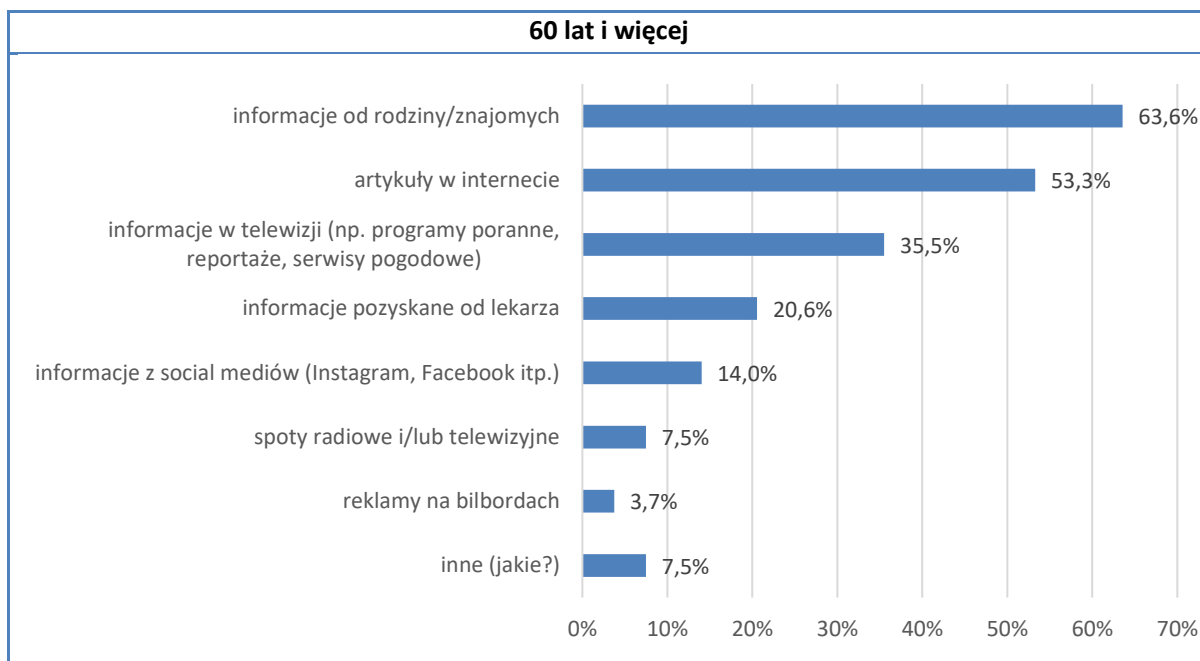
N = 979

Źródło: ogólnopolskie badanie ankietowe przeprowadzone na potrzeby diagnozy.

Katalog źródeł wiedzy o małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych jest nieco różny w zależności od wieku respondentów. **W najmłodszej grupie wiekowej – osób w wieku 18-39 lat – 43,9% ankietowanych wskazało social media jako źródło wiedzy. W przypadku osób powyżej 40 lat wyraźnie większe znaczenie ma telewizja** (źródło wiedzy o uzdrowiskach dla 29,8% osób w wieku 40-59 lat i 35,5% osób w wieku powyżej 60 lat). **Dla osób powyżej 60 lat najważniejszym źródłem wiedzy o miejscowościach uzdrowiskowych stają się rodzina/znajomi (63,6%), a już dla co 20. osoby w tym przedziale wiekowym źródłem tej wiedzy stają się lekarze.** Wiedza o tym, skąd poszczególne grupy wiekowe dowiadują się o małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych może pomóc w odpowiednim doborze kanałów promocji tych podmiotów w zależności od grupy docelowej, do której planuje się dotrzeć.

Wykres 65. Odpowiedzi na pytanie „Skąd Pan/i wie o małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych?” w ogólnopolskim badaniu ankietowym według wieku respondentów

N = 979

Źródło: ogólnopolskie badanie ankietowe przeprowadzone na potrzeby diagnozy.

Ankietowanych zapytano o ocenę różnych aspektów oferty małopolskich miejscowości uzdrowiskowych. Oceniali je oni w skali od 1 (bardzo źle) do 5 (bardzo dobrze), a także do ich dyspozycji była odpowiedź „nie mam zdania”. Poniżej – średnia ocena dla poszczególnych aspektów tej oferty (pominięto odpowiedzi „nie mam zdania”). **Wśród najlepiej ocenianych aspektów oferty uzdrowiskowej znalazły się walory przyrodnicze małopolskich miejscowości uzdrowiskowych, bezpieczeństwo, atrakcyjność turystyczna miejscowości niezwiązana z uzdrowiskiem, popularność i wizerunek miejscowości na zewnątrz oraz standard infrastruktury uzdrowiskowej i turystycznej (baseny termalne, siłownie na wolnym powietrzu, szlaki piesze, trasy rowerowe i in.). Najgorzej oceniane aspekty z kolei to przystępność cenowa, charakterystyki związane z transportem – zarówno do, jak i wewnątrz miejscowości, kwestia przystosowania do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, a z aspektów bezpośrednio związanych z funkcją uzdrowiskową - standard zakładów leczenia uzdrowiskowego (sanatoria, szpitale uzdrowiskowe, przychodnie uzdrowiskowe, zakłady przyrodolecznicze).** Co ciekawe, odpowiedzi respondentów, którzy byli w choć jednej małopolskiej miejscowości uzdrowiskowej w większości przypadków były wyższe niż wśród ogółu osób, które słyszały o choć jednej

takiej miejscowości. Potencjalnie zatem przyjazd do takiego miejsca może poprawiać sposób jego postrzegania. Wyjątkiem jest kwestia transportu wewnątrz miejscowości – respondenci, którzy mieli okazję odwiedzić choć jedną małopolską miejscowość uzdrowską ten aspekt ocenili słabiej niż ogół ankietowanych, którzy słyszeli o choć jednej takiej miejscowości.

Tabela 58. Średnia ocena z odpowiedzi na pytanie „Jak ocenia Pan/i poszczególne aspekty oferty małopolskich miejscowości uzdrowskich? (1 – bardzo źle, 5 – bardzo dobrze)?” w ogólnopolskim badaniu ankietowym

aspekt poddany ocenie	respondenci, którzy słyszeli o choć 1 małopolskiej miejscowości uzdrowskiej		respondenci, którzy byli w choć 1 małopolskiej miejscowości uzdrowskiej	
	średnia ocena	liczba odpowiedzi	liczba odpowiedzi	liczba odpowiedzi
jakość oferty leczenia uzdrowskiego (turnusów, zabiegów)	4,19	700	4,23	562
zróżnicowanie oferty uzdrowskiej (dla osób starszych, młodszych, dzieci itp.)	4,08	719	4,12	574
standard zakładów leczenia uzdrowskiego (sanatoria, szpitale uzdrowskie, przychodnie uzdrowskie, zakłady przyrodolecnicze)	4,07	701	4,11	559
standard urządzeń leczenia uzdrowskiego (pijalnie uzdrowskie, tężnie, parki, ścieżki ruchowe)	4,15	726	4,19	584
standard infrastruktury uzdrowskiej i turystycznej (baseny termalne, siłownie na wolnym powietrzu, szlaki piesze, trasy rowerowe i in.)	4,20	743	4,23	601
atrakcyjność turystyczna miejscowości niezwiązana z uzdrowskiem	4,26	830	4,27	647
baza noclegowa	4,17	804	4,17	640
baza gastronomiczna	4,14	807	4,15	641

dostępność transportowa do miejscowości	3,93	800	3,93	629
transport wewnątrz miejscowości	3,90	753	3,88	610
przystępność cenowa	3,66	800	3,69	638
walory kulturalne miejscowości	4,19	827	4,21	646
walory przyrodnicze miejscowości	4,42	838	4,45	649
bezpieczeństwo	4,27	798	4,30	631
przystosowanie do potrzeb rodzin z dziećmi	4,14	734	4,17	587
przystosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	3,93	682	3,93	540
przystosowanie do potrzeb seniorów	4,16	747	4,18	584
popularność i wizerunek miejscowości na zewnątrz	4,24	814	4,26	635

na zielono – 5 najlepiej ocenianych aspektów

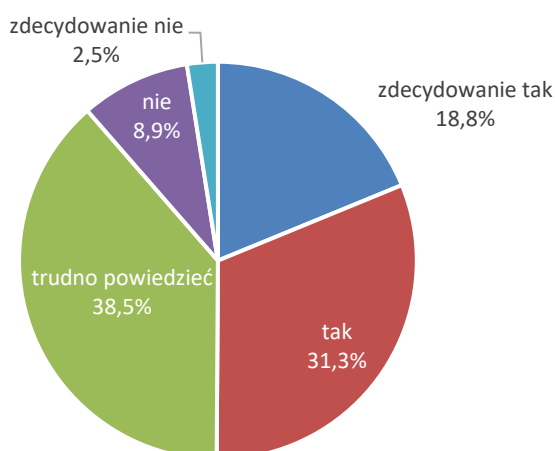
na czerwono – 5 najgorzej ocenianych aspektów

N = 979

Źródło: ogólnopolskie badanie ankietowe przeprowadzone na potrzeby diagnozy.

Połowa respondentów ogólnopolskiego badania ankietowego wyraziła chęć odwiedzenia w najbliższych 3 latach którejs z małopolskich miejscowości uzdrowiskowych. Kolejne 38,5% nie wskazało jednoznacznej odpowiedzi w tym zakresie, a jedynie 11,4% odpowiedziało przecząco.

Wykres 66. Odpowiedzi na pytanie „Czy planuje Pan/i odwiedzenie w najbliższych 3 latach którejś z małopolskich miejscowości uzdrowiskowych?” w ogólnopolskim badaniu ankietowym

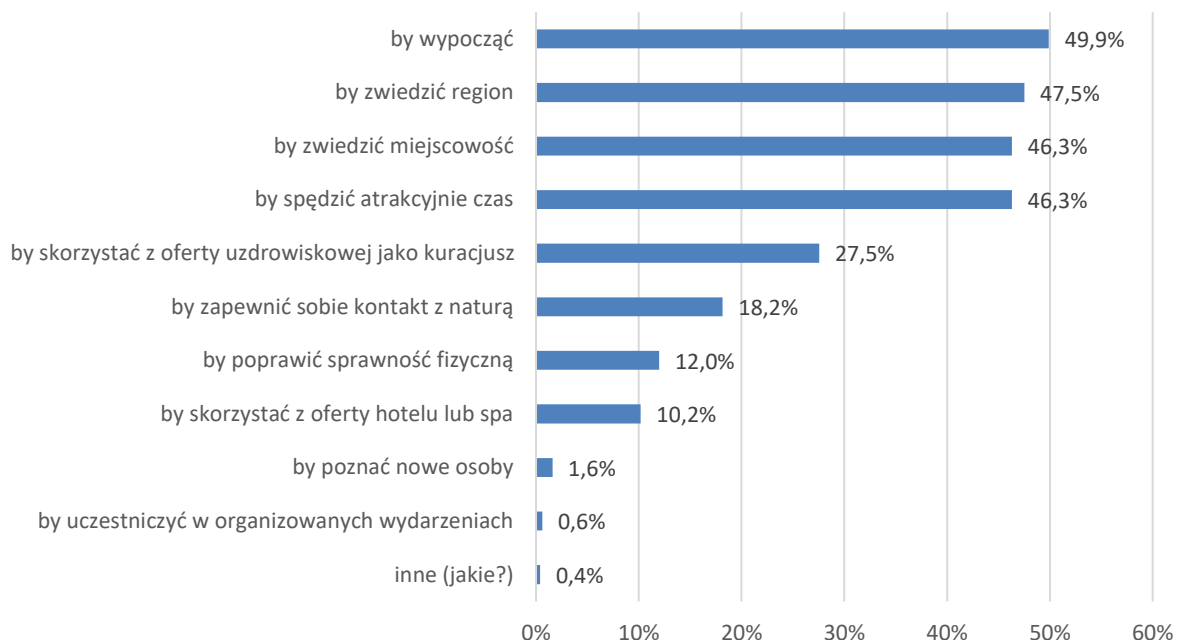
N = 1 000

Źródło: ogólnopolskie badanie ankietowe przeprowadzone na potrzeby diagnozy.

Mając możliwość wskazania maksymalnie **3 powodów, dla których planuje się odwiedzić małopolskie miejscowości uzdrowiskowe**, respondenci, którzy w poprzednim pytaniu wykazali chęć takiego wyjazdu najczęściej wskazywali na chęć wypoczynku (49,9% z nich), zwiedzenia regionu (47,5%) i/lub miejscowości (46,3%), a także chęć atrakcyjnego spędzenia czasu (46,3%). Tylko 27,5% respondentów planujących wyjazd do małopolskich miejscowości uzdrowiskowych chce skorzystać z oferty uzdrowiskowej jako kuracjusz.

Pokazuje to, jak istotny jest aspekt oferty turystycznej małopolskich miejscowości uzdrowiskowych, która jest pierwszym powodem, przed chęcią skorzystania z leczenia, wśród planujących odwiedzić te miejsca.

Wykres 67. Odpowiedzi na pytanie „Dlaczego planuje Pan/i odwiedzić którąś z małopolskich miejscowości uzdrowiskowych w najbliższym czasie??” w ogólnopolskim badaniu ankietowym

N = 501

Źródło: ogólnopolskie badanie ankietowe przeprowadzone na potrzeby diagnozy.

Z kolei osoby, które **nie planują wyjazdu do małopolskich miejscowości uzdrowiskowych w najbliższych 3 latach, mając do wskazania maksymalnie 3 powody takiej decyzji najczęściej wskazywały na brak zainteresowania usługami uzdrowiskowymi (63,2%).**

W kontekście poprzedniego pytania można domniemywać, że **istnieje szansa na przekonanie tych osób do odwiedzenia małopolskich miejscowości uzdrowiskowych z uwagi na ich potencjał turystyczny. Dla 25,4% te miejscowości są poza zasięgiem finansowym, a dla 21,9% - są one zbyt daleko.** Relatywnie niski odsetek innych odpowiedzi wskazuje, że problemem zachęcenia do przyjazdu do małopolskich miejscowości uzdrowiskowych najczęściej nie jest kwestia niskiej jakości usług uzdrowiskowych czy wysokiej konkurencji ze strony innych uzdrowisk w kraju.

Wykres 68. Odpowiedzi na pytanie „Dlaczego nie planuje Pan/i odwiedzić małopolskich miejscowości uzdrowiskowych w najbliższym czasie?” w ogólnopolskim badaniu ankietowym

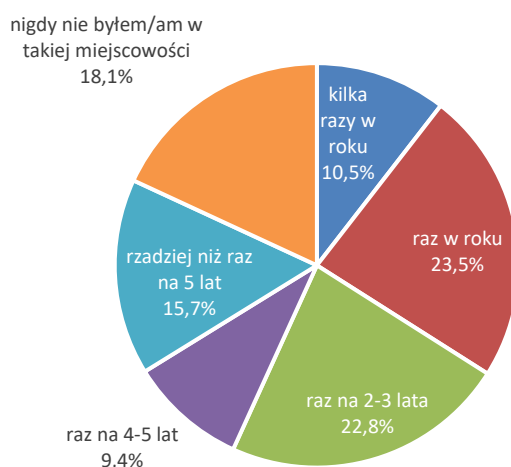

N = 114

Źródło: ogólnopolskie badanie ankietowe przeprowadzone na potrzeby diagnozy.

Respondenci ogólnopolskiego badania ankietowego są bardzo podzieleni odnośnie odpowiedzi na pytanie o **częstotliwość odwiedzania ogólnie miejscowości uzdrowiskowych w Polsce. Największa część z nich (23,5%) wskazała, że robi to raz w roku, a kolejne 22,8% - że raz na 2-3 lata.**

Wykres 69. Odpowiedzi na pytanie „Jak często odwiedza Pan/i miejscowości uzdrowiskowe w Polsce?” w ogólnopolskim badaniu ankietowym

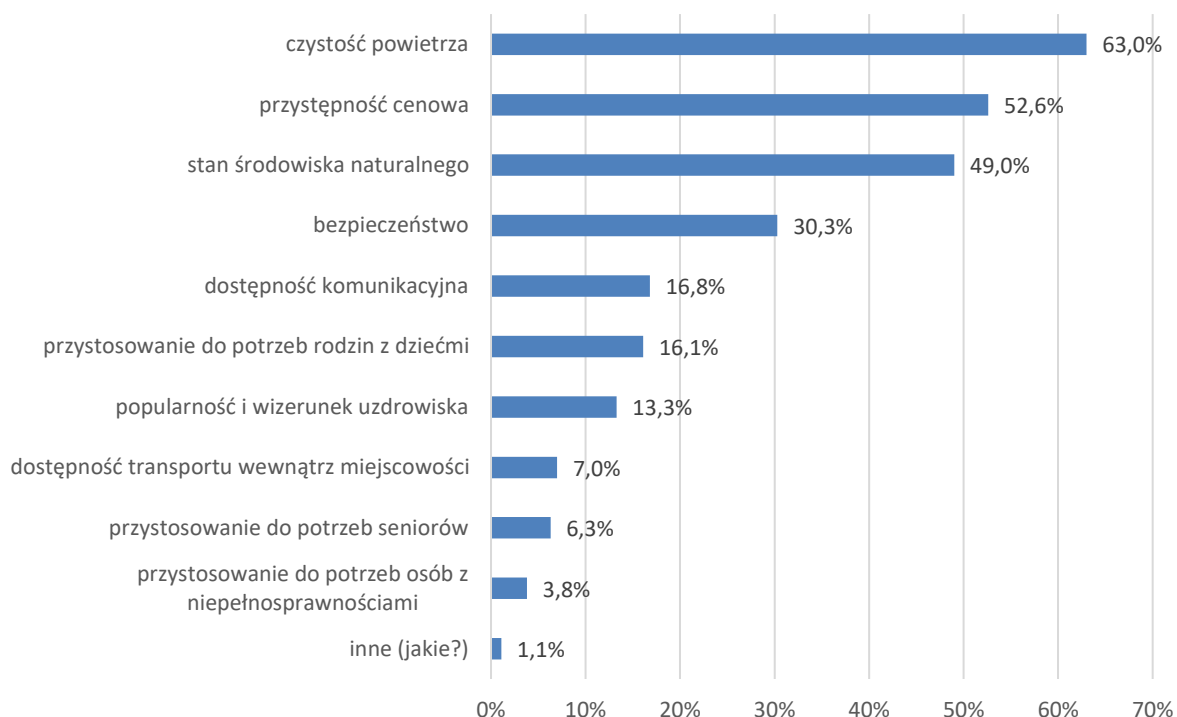

N = 1 000

Źródło: ogólnopolskie badanie ankietowe przeprowadzone na potrzeby diagnozy.

Odpowiedzi na pytanie o **najistotniejsze (maksymalnie 3 do wskazania przez każdego respondenta) czynniki wpływające na ocenę atrakcyjności miejscowości uzdrowiskowych** wskazują, na co w szczególności zwracać uwagę w budowie oferty turystyczno-uzdrowiskowej. To z jednej strony kwestia **czystości powietrza oraz stanu środowiska naturalnego**. Jak wskazano wcześniej, atrakcyjność przyrodnicza uważana jest za jeden z atutów małopolskich miejscowości uzdrowiskowych – warto podejmować zatem działania skoncentrowane na utrzymaniu tej mocnej strony, jak i poprawie warunków np. w zakresie jakości powietrza. W ocenie miejscowości uzdrowiskowych ważna jest także ich **przystępność cenowa**.

Wykres 70. Odpowiedzi na pytanie „Które czynniki są szczególnie istotne w Pana/i ocenie atrakcyjności miejscowości uzdrowskich?” w ogólnopolskim badaniu ankietowym

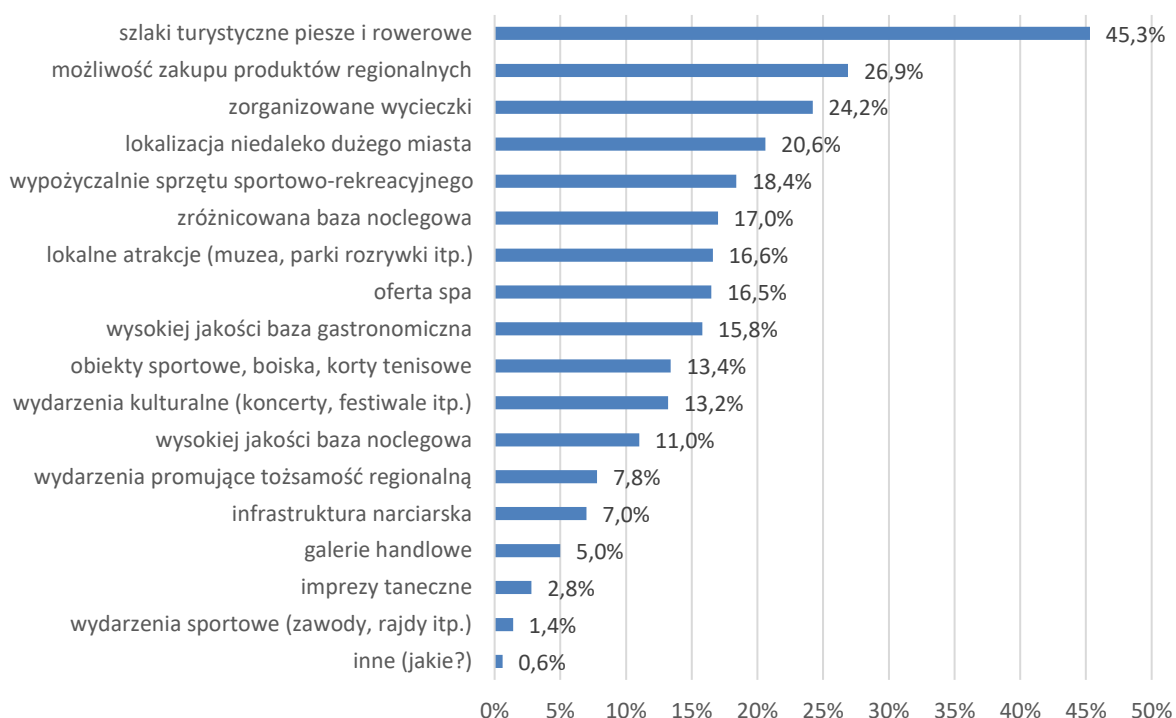
N = 1 000

Źródło: ogólnopolskie badanie ankietowe przeprowadzone na potrzeby diagnozy.

Najbardziej pożądanym elementem podnoszącym atrakcyjność miejscowości uzdrowskich są w ocenie respondentów **szlaki turystyczne piesze i rowerowe** – wskazało na nie 45,3% ankietowanych (mając możliwość wskazania maksymalnie 3 odpowiedzi). Pokazuje to, jak istotne jest zapewnienie możliwości do podziwiania i korzystania z walorów przyrodniczych tych miejscowości, zasygnalizowane w poprzednim pytaniu. Innymi możliwościami w tym obszarze są znajdujące się także wysoko w rankingu respondentów zorganizowane **wycieczki czy wypożyczalnie sprzętu sportowo-rekreacyjnego** (np. rowerów, kijków do nordic walking itp.). Wysoko na liście elementów podnoszących atrakcyjność miejscowości uzdrowskich znalazła się także **możliwość zakupu produktów regionalnych** – może to wskazywać na wagę promowania tożsamości regionalnej w ofercie turystyczno-uzdrowskiej, choć same **wydarzenia promujące tożsamość regionalną** znalazły się znacznie niżej w zestawieniu. Dla co piątego respondenta

ważna jest bliskość dużego miasta w ocenie atrakcyjności miejscowości uzdrowiskowych – może się to wiązać z kwestią **dostępności komunikacyjnej**, którą poprawiać może niedaleka odległość od większego ośrodka czy też zapewnienie możliwości szerszego wachlarza rozrywek, którą zapewniać może duże miasto.

Wykres 71. Odpowiedzi na pytanie „Które z elementów w Pana/i ocenie szczególnie podnoszą atrakcyjność miejscowości uzdrowiskowych?” w ogólnopolskim badaniu ankietowym

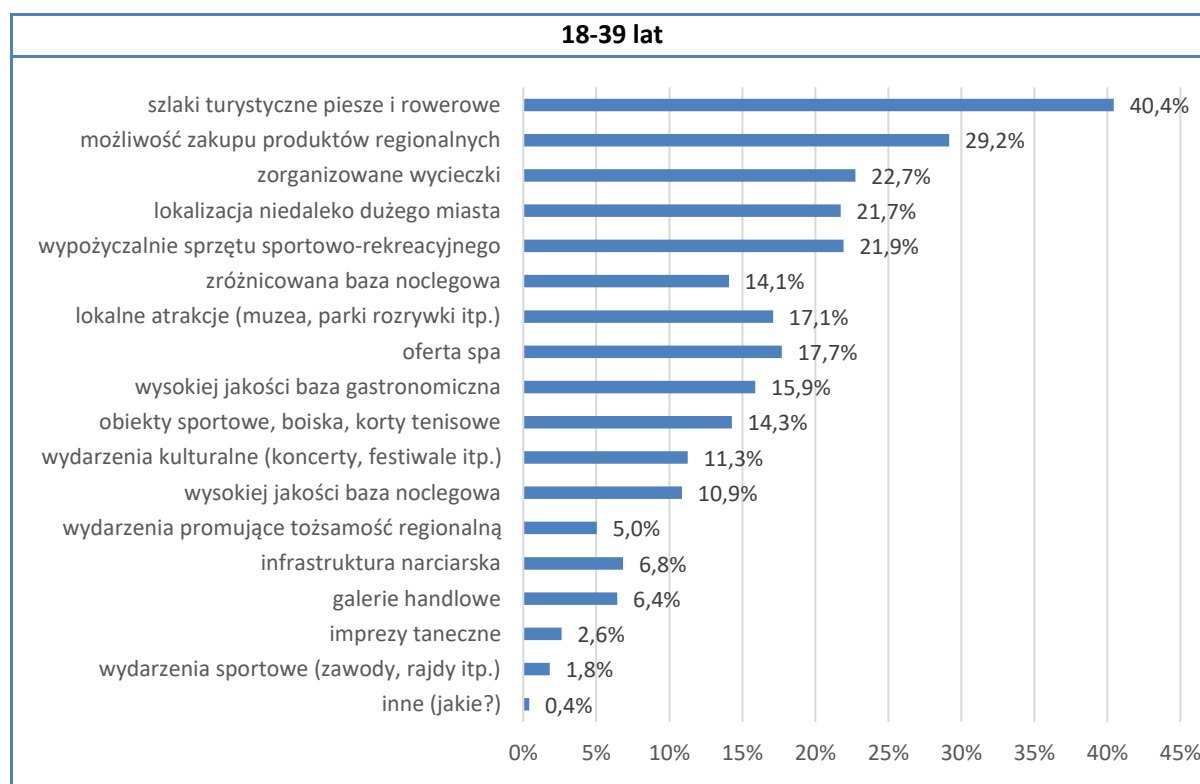
N = 1 000

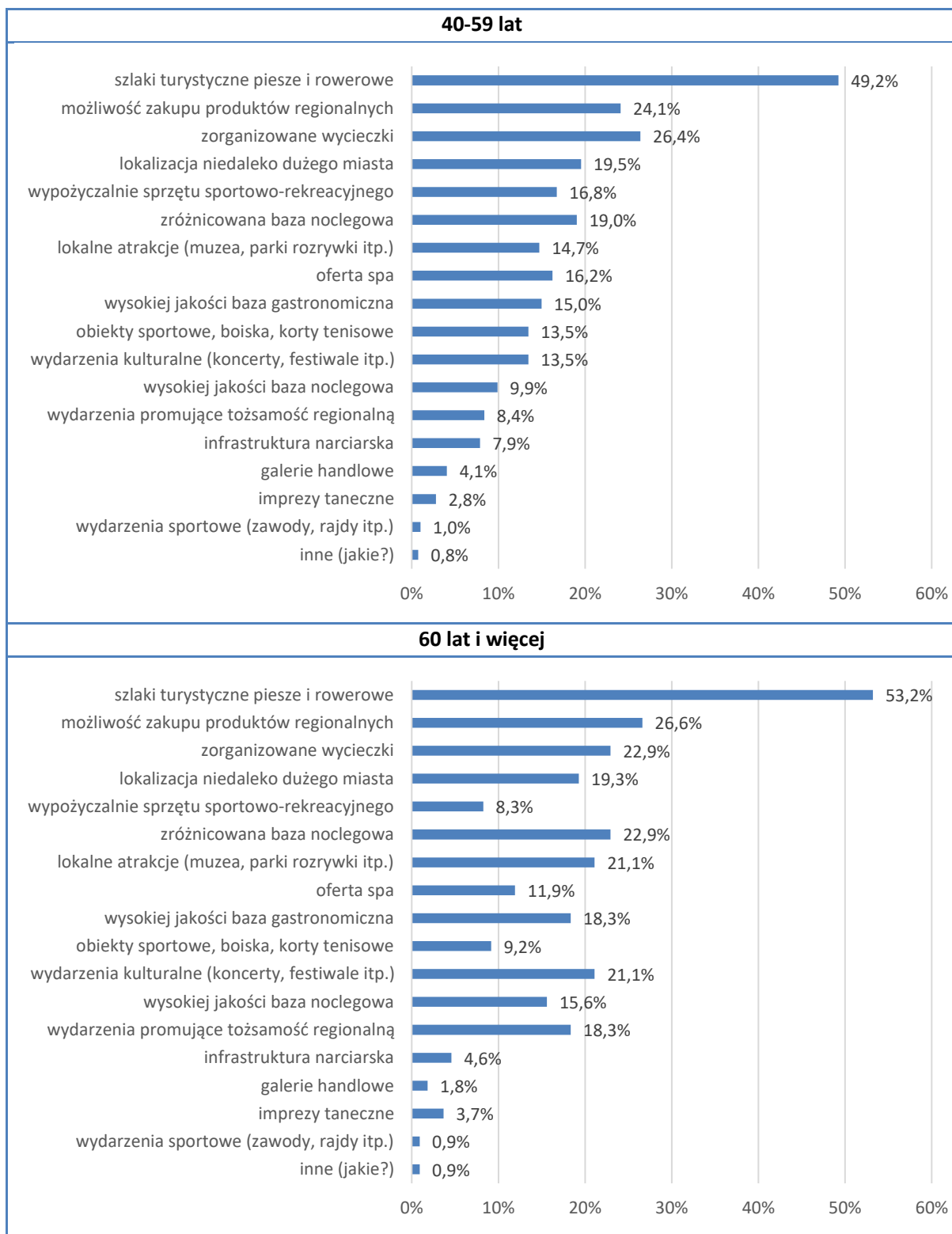
Źródło: ogólnopolskie badanie ankietowe przeprowadzone na potrzeby diagnozy.

Przeanalizowano, jak wygląda zestawienie elementów podnoszących atrakcyjność miejscowości uzdrowiskowych w zależności od wieku ankietowanych. **U wszystkich grup najważniejszy element to szlaki turystyczne piesze i rowerowe**, przy czym odsetek osób wskazujących tę odpowiedź rośnie z wiekiem. Można zauważyć, jak **wyraźnie ważniejsze dla najmłodszej grupy wiekowej są wypożyczalnie sprzętu sportowo-rekreacyjnego w relacji z innymi grupami** – młode osoby najpewniej w znacznym stopniu stawiają na aktywny wypoczynek niż osoby po 40. roku życia. **Młodzi też częściej wskazują na ofertę**

spa jako ważną dla atrakcyjności miejscowości uzdrowiskowych w relacji z innymi grupami wiekowymi. **Dla dużej części najstarszej grupy wiekowej interesujące są lokalne atrakcje takie jak muzea czy parki rozrywki, a także wydarzenia kulturalne takie jak koncerty czy festiwale** - w przypadku innych grup wiekowych odsetek wskazujących te odpowiedzi nie przekracza 20%. Generalnie **najstarsza grupa wiekowa to osoby preferujące wyraźnie inne elementy oferty miejscowości uzdrowiskowych**, częściej wskazując także na wydarzenia promujące tożsamość regionalną, bazę noclegową czy bazę gastronomiczną. Wiedza na temat preferowanych atrakcji w miejscowościach uzdrowiskowych w zależności od wieku odwiedzających może wspomóc odpowiednie sprofilowanie oferty turystyczno-uzdrowiskowej w tych miejscach.

Wykres 72. Odpowiedzi na pytanie „Które z elementów w Pana/i ocenie szczególnie podnoszą atrakcyjność miejscowości uzdrowiskowych?” w ogólnopolskim badaniu ankietowym według wieku respondentów

N = 1 000

Źródło: ogólnopolskie badanie ankietowe przeprowadzone na potrzeby diagnozy.

5. Potencjały i bariery małopolskich uzdrowisk

Bazując na wynikach przeprowadzonej diagnozy, opartej o analizę danych zastanych, jak i wyniki badań ankietowych, sporządzono listę potencjałów, jak i barier małopolskich miejscowości uzdrowiskowych i miejscowości posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej.

Wśród **potencjałów** wymienić należy takie aspekty jak:

- + **wysoka znajomość małopolskiej oferty uzdrowiskowej wśród Polaków** (większości analizowanych miejscowości), w szczególności wśród osób starszych (ta grupa jako najczęściej odwiedzająca analizowane miejscowości jako kuracjusze);
- + **odpowiadanie przez profile małopolskich uzdrowisk na ważne i nasilające się problemy zdrowotne Polaków**, na co wskazuje Mapa potrzeb zdrowotnych;
- + **wysokie walory przyrodnicze**, w dodatku chronione prawnie, co wpływa korzystnie na potencjał turystyczny i uznawane jest za duży atut analizowanych terenów;
- + **dbałość o rozwój infrastruktury i systemu ochrony zasobów przyrodniczych** przez np. zwiększanie odsetka odpadów zbieranych selektywnie czy dostępu do sieci kanalizacyjnej – szereg obserwowanych pozytywnych zmian w kierunku ochrony wyjątkowej przyrody otaczającej miejscowości uzdrowiskowe;
- + **różnorodność bazy turystycznej** – od droższej i lepiej wyposażonej np. w Krynicy-Zdroju po bardziej kameralną, opartą o kwatery prywatne np. w Szczawnicy – możliwość dostosowania do różnych grup i potrzeb turystów;
- + **świetne warunki do uprawiania wielu dyscyplin sportowych** (sporty zimowe, wodne, kolarstwo, bieganie), pozwalające na przyciągnięcie do analizowanych miejscowości sympatyków aktywnego wypoczynku w różnych jego formach;
- + **wielość zabytków**, w tym także związane z długoletnią uzdrowiskową historią (np. zespół uzdrowiskowy w Swoszowicach, pijalnie w Krynicy-Zdroju, budynek Domu Zdrojowego w Żegiestowie-Zdroju czy Sanatoria w Szczawnicy), stanowiących atrakcje turystyczne, jak i decydujące o wyjątkowym charakterze poszczególnych miejscowości;

- + **wielość grup etnograficznych**, różniących się od siebie gwarą, strojem, folklorem muzycznym i tanecznym, obrzędami i zwyczajami, z których spuścizny czerpać można dla rozwoju kulturalnego i turystycznego analizowanych miejscowości;
- + obecność w kalendarzu wydarzeń analizowanych miejscowości **impresz kulturalnych, często o charakterze nawet międzynarodowym** (np. Europejski Festiwal im. Jana Kiepury w Krynicy-Zdroju), które odpowiednio wypromowane mogą przyciągać nowych odwiedzających;
- + w przypadku części miejscowości - **unikatowe instytucje kultury** wpisujące się w klimat i budujące specyfikę małopolskich miejscowości uzdrowiskowych, oferujące ciekawe możliwości spędzania czasu wolnego (np. Muzeum Nikifora w Krynicy-Zdroju, Muzeum Orderu Uśmiechu i teatr lalkowy Rabcio w Rabce-Zdroju);
- + **znaczący udział podmiotów gospodarczych działających w obszarze zakwaterowania i usług gastronomicznych w strukturze przedsiębiorstw**, dających zasoby dla rozwoju funkcji turystycznej;
- + **zwiększenie możliwości pozyskania kadr medycznych lokalnie w związku z rozwojem edukacji na poziomie wyższym w zawodach medycznych w Nowym Sączu i Nowym Targu.**

Z kolei wśród **barier** wymienić należy takie aspekty jak:

- **ujemny przyrost naturalny, zmniejszanie się liczby ludności** – zmniejszający się potencjał w postaci kapitału ludzkiego;
- **zbyt mała rozpoznawalność funkcji uzdrowiskowej w miejscowościach uzdrowiskowych**, co uwidacznia się poprzez wskazywanie przez odwiedzających jako główne elementy przyciągające atrakcji innych niż np. parki zdrojowe, picie, domy zdrojowe (te często na drugim planie, a stanowią niejednokrotnie o charakterze tych miejsc);
- **mniej znana znajomość oferty małopolskich uzdrowisk u osób młodych** (według wyników ogólnopolskiej ankiety);
- **problemy z jakością powietrza i wód**, wpływające negatywnie na atrakcyjność przyrodniczą, turystyczną, ale i potencjał uzdrowiskowy;

- nadal widoczne braki w odpowiednim zabezpieczeniu wyjątkowych walorów przyrodniczych poprzez odpowiednią infrastrukturę i systemy, co wpływa negatywnie na jakość środowiska naturalnego;
- konsekwencje pandemii COVID-19 np. dla obszaru kultury, turystyki i ochrony zdrowia - widoczny „zastój” i brak powrotu do sytuacji sprzed pandemii, wymagający zdynamizowania;
- w większości analizowanych gmin ciężar budowania oferty kulturalnej spoczywający na centrach, domach i ośrodkach kultury oraz bibliotekach – brak innych instytucji kultury, które mogłyby dodatkowo przyciągnąć turystów (np. muzea, miejsca rozrywki);
- spowolnienie tempa rozwoju przedsiębiorczości – niższa niż w latach wcześniejszych liczba noworejestrujących się podmiotów gospodarczych przy wzrostowym trendzie wyrejestrowujących się, co może wpływać negatywnie np. na rynek pracy, dostęp do usług, potencjał inwestycyjny gmin itp.;
- słaba dostępność transportowa zarówno do, jak i wewnątrz miejscowości.

6. Wyzwania stojące przed małopolskimi uzdrowiskami

W oparciu o katalog potencjałów i barier, jakie zidentyfikowano dla małopolskich miejscowości uzdrowiskowych i miejscowości posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej, jak i wyniki badań ankietowych, wskazujące na preferencje odnośnie potrzeb rozwoju i wizji budowania charakteru tych miejscowości, sporządzono katalog wyzwań i potrzeb dla rozwoju analizowanych podmiotów.

Wyzwania i wiążące się z nimi potrzeby zmian dla małopolskich miejscowości uzdrowiskowych i miejscowości posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej to:

- **wykorzystanie zmian demograficznych zachodzących w kraju i Europie dla rozwoju miejscowości uzdrowiskowych** - konieczność dostosowania wielu usług do potrzeb osób starszych i z niepełnosprawnością, w tym – oferty uzdrowiskowej i turystycznej, przygotowanie na potencjalnie rosnący popyt na usługi uzdrowiskowe;
- **zahamowanie ujemnego salda migracji** – np. poprzez rozwój lokalnego rynku pracy, usług publicznych, oferty kulturalnej dla poprawy atrakcyjności osiedleńczej;
- **pobudzanie wzrostu świadomości na temat uzdrowiskowego charakteru analizowanych miejscowości** wobec często niskiego poziomu tej świadomości u turystów poprzez rozwój obiektów i miejsc związanych z uzdrowiskowym charakterem (np. parki zdrojowe, pijanie, domy zdrojowe) - budowa, rozbudowa lub modernizacja parków zdrojowych postulowana przez respondentów ankiety przeprowadzonej w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w szczególności w Czarnym Dunajcu, Swoszowicach i Szczawnicy;
- **zwiększenie świadomości odnośnie oferty uzdrowiskowo-turystycznej mniej znanych aktualnie uzdrowisk** (np. Żegiestów-Zdrój, Wapienne, Złockie, Swoszowice);
- **promocja małopolskiej oferty uzdrowiskowej wśród osób młodych** – poprawa kanałów dotarcia, dostosowanie oferty do tej grupy osób, w tym do specyficznych potrzeb rodzin z dziećmi;

- **promocja zdrowego i aktywnego stylu życia**, wykorzystując wyjątkowe warunki do uprawiania np. kolarstwa, biegania, sportów zimowych i wodnych i in. poprzez rozbudowę, lepsze oznaczanie i promocję szlaków pieszych i rowerowych, zapewnienie dostępu do sprzętu sportowego itp.;
- **zwiększenie liczby urządzeń uzdrowiskowych w przestrzeni publicznej** (m.in. parki zdrojowe, tężnie, pijalnie, ścieżki zdrowia, miejsc do helioterapii) - postulowane przez respondentów ankiety przeprowadzonej w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej (tężnie w szczególności w Czarnym Dunajcu, Piwnicznej-Zdroju, Swoszowicach, Szczawnicy i Wysowej-Zdroju według wyników tej ankiety);
- **rozwój publicznej infrastruktury turystycznej** (m.in. szlaki piesze, ścieżki rowerowe, nordic walking, ruchowe i spacerowe, trasy narciarstwa biegowego, mała infrastruktura wzdłuż rzek i deptaków, pumptrucki, place zabaw, siłownie na wolnym powietrzu);
- **rozwój komercyjnej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej** (m.in. wyciągi, trasy narciarskie, baseny i kąpieliska);
- **wyeksponowanie walorów środowiska naturalnego**, uznawanych za jedno z większych atutów tych terenów poprzez rozwój szlaków pieszych i rowerowych, ale też miejsca prezentacji tych walorów takich jak wieże widokowe, platformy, deptaki, promenady (np. wzdłuż rzek) itp. – te ostatnie także w kontekście podziwiania walorów kulturowych, zapoznawania się z regionalnym charakterem czy spokojnego wypoczynku np. dla osób starszych;
- **dalszy rozwój publicznych terenów zielonych**, w tym parków zdrojowych i obszarów o wysokiej waloryzacji turystyczno-uzdrowiskowej;
- **większa dbałość o jakość środowiska naturalnego**, w tym w szczególności o jakość powietrza;
- **poprawa wizerunku miejscowości uzdrowiskowych** związana z negatywnymi stereotypami związanymi z jakością powietrza;

- **dobór kanałów dotarcia do wieku osób, do których chce się trafić z informacją o ofercie turystyczno-uzdrowiskowej** – Internet, w tym social media dla najmłodszych, telewizja dla starszych dorosłych i seniorów, lekarze i „pocztą pantoflową” dla seniorów;
- **przystosowanie oferty turystyczno-uzdrowiskowej do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osób z niepełnosprawnością, szczególnie w kontekście zmian demograficznych;**
- **rozwój całorocznej oferty spędzania czasu wolnego, w tym dla rodzin z dziećmi, a także oferty spędzania czasu w godzinach wieczornych** dla zapewnienia całorocznej, a potencjalnie także całodobowej aktywności i atrakcyjności analizowanych miejscowości;
- **ponowna aktywizacja obszaru kultury po zastoju związanym z pandemią COVID-19** poprzez intensyfikację organizacji imprez kulturalnych i sportowych, aktywności centrów, domów i ośrodków kultury, działalności grup artystycznych, szczególnie w kontekście oferty turystyczno-uzdrowiskowej, którą wzbogacają tego typu inicjatywy, w tym także promocja na szerszą skalę kalendarza imprez kulturalnych dla przyciągnięcia większej liczby odwiedzających i promowania miejscowości;
- **promocja i prezentacja tożsamości regionalnej** poprzez wydarzenia, prezentację lokalnej kultury i umożliwienie zakupu produktów regionalnych;
- **poprawa dostępności transportowej.**

7. Spis tabel

Tabela 1. Struktura respondentów ogólnopolskiego badania ankietowego.....	6
Tabela 2. Struktura respondentów badania ankietowego przeprowadzonego w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej przez Stowarzyszenie Gmin Uzdrowiskowych Rzeczypospolitej Polskiej.....	7
Tabela 3. Zmiana struktury kuracjuszy w szpitalach i sanatoriach uzdrowiskowych w Polsce	13
Tabela 4. 10 najważniejszych problemów zdrowotnych Polaków pod względem wskaźnika chorobowości.....	14
Tabela 5. 10 najważniejszych problemów zdrowotnych Polaków pod względem wskaźnika DALY	15
Tabela 6. Najważniejsze trendy w turystyce zdrowotnej i ich odniesienie do działalności przedsiębiorstw uzdrowiskowych.....	17
Tabela 7. Innowacje w uzdrowiskach	22
Tabela 8. Drogi przechodzące przez małopolskie miejscowości uzdrowiskowe i miejscowości posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej i ich średni dobowy ruch roczny	25
Tabela 9. Dostępność drogowa małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej do Krakowa	27
Tabela 10. Dostępność kolejowa małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej do Krakowa	28
Tabela 11. Dostępność komunikacją publiczną małopolskich miejscowości uzdrowiskowych i miejscowości posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej do Krakowa	29
Tabela 12. Dostępność drogowa małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej do swojego miasta powiatowego	30
Tabela 13. Dostępność kolejowa małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej do swojego miasta powiatowego	31
Tabela 14. Dostępność komunikacją publiczną małopolskich miejscowości uzdrowiskowych i miejscowości posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej do swojego miasta powiatowego	32

Tabela 15. Gminy o najniższej dostępności komunikacyjnej w Małopolsce według różnych kryteriów dostępności	33
Tabela 16. Liczba lekarzy i pielęgniarek pracujących według podstawowego miejsca pracy ogółem i w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w województwie małopolskim	36
Tabela 17. Wykaz medycznych kierunków studiów prowadzonych na uczelniach w województwie małopolskim	37
Tabela 18. Wartość projektów realizowanych w ramach Poddziałania 6.3.2 Wsparcie miejscowości uzdrowiskowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 w poszczególnych gminach uzdrowiskowych	49
Tabela 19. Zmiana wartości wskaźników, które opisują potencjalne efekty realizacji projektów w ramach Poddziałania 6.3.2 Wsparcie miejscowości uzdrowiskowych w małopolskich gminach uzdrowiskowych	50
Tabela 20. Podstawowe informacje o małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej oraz gminach, w jakich się znajdują	58
Tabela 21. Informacje o roku nadania statusu uzdrowiska/obszaru ochrony uzdrowiskowej oraz powierzchni małopolskich uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej	60
Tabela 22. Informacje o naturalnych surowcach leczniczych małopolskich uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej	61
Tabela 23. Informacje o kierunkach leczniczych małopolskich uzdrowisk i obszarów ochrony uzdrowiskowej	65
Tabela 24. Liczba ludności w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2012-2022 [os.] ..	66
Tabela 25. Liczba ludności w poszczególnych małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2011 i 2021 roku	68
Tabela 26. Przyrost naturalny na 1 000 ludności w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2011-2021 [‰]	71

Tabela 27. Saldo migracji na 1 000 ludności w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2011-2021 [%].....	74
Tabela 28. Struktura ludności w podziale na wiek przedprodukcyjny, produkcyjny i poprodukcyjny w poszczególnych małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2021 roku.....	77
Tabela 29. Analiza porównawcza wskaźników dotyczących procesów demograficznych w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej na tle wybranych jednostek.....	79
Tabela 30. Zabytki nieruchome w małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej według <i>Rejestru</i> z lutego 2022 roku	81
Tabela 31. Zespoły regionalne i koła gospodyń wiejskich działające w małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej.....	85
Tabela 32. Uczestnicy imprez na 1 000 ludności w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2017-2022 [os.].....	88
Tabela 33. Instytucje kultury w małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej.....	96
Tabela 34. Wyniki działalności instytucji kultury w małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2017-2022.....	97
Tabela 35. Analiza porównawcza wskaźników dotyczących kultury i dziedzictwa kulturowego w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej na tle wybranych jednostek.....	100
Tabela 36. Szlaki turystyczne na terenie małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej.....	101

Tabela 37. Turystyczna infrastruktura związana ze sportem na terenie poszczególnych małopolskich gmin uzdrowiskowych i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej.....	104
Tabela 38. Wpływy z opłaty uzdrowiskowej i osobodni, za które wnoszono opłaty w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych w latach 2018-2022.....	121
Tabela 39. Liczba atrakcji turystycznych zgłaszanych przez ankietowanych podczas badania ruchu turystycznego w Małopolsce w 2022 roku	122
Tabela 40. Atrakcje zgłaszane podczas badania ruchu turystycznego w Małopolsce w 2022 roku w Krynicy-Zdroju, Szczawnicy i Rabce-Zdroju	124
Tabela 41. Ranking miejscowości odwiedzanych przez turystów nocujących w województwie małopolskim badania ruchu turystycznego w Małopolsce w 2021 roku	125
Tabela 42. Analiza porównawcza wskaźników dotyczących turystyki w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej na tle wybranych jednostek.....	126
Tabela 43. Małopolskie gminy uzdrowiskowe i gminy posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej, w których odnotowywano przekroczenia wskaźników jakości powietrza w 2022 roku	134
Tabela 44. Klasyfikacja stanu/potencjału ekologicznego, stanu chemicznego oraz ocena stanu jednolitych części wód powierzchniowych w miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2018 roku.....	135
Tabela 45. Analiza porównawcza wskaźników dotyczących środowiska naturalnego i infrastruktury w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej na tle wybranych jednostek.....	145
Tabela 46. Struktura podmiotów zarejestrowanych w REGON według sekcji PKD w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2022 roku	158
Tabela 47. Struktura podmiotów zarejestrowanych w REGON według liczby pracowników w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2022 roku	160

Tabela 48. Analiza porównawcza wskaźników dotyczących gospodarki i rynku pracy w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej na tle wybranych jednostek.....	163
Tabela 49. Średnia liczba łóżek w placówkach lecznictwa uzdrowiskowego w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych w latach 2017-2022.....	169
Tabela 50. Liczba kuracjuszy ogółem w placówkach lecznictwa uzdrowiskowego w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych w latach 2017-2022.....	170
Tabela 51. Struktura kuracjuszy według trybu leczenia i narodowości w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych w 2022 roku	172
Tabela 52. Liczba lekarzy i pielęgniarek na 10 tys. ludności w powiatach gorlickim, nowosądeckim, nowotarskim i m. Kraków w 2021 roku [os.].....	173
Tabela 53. Wpływy z opłaty uzdrowiskowej w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych w latach 2017-2022.....	180
Tabela 54. Analiza porównawcza wskaźników dotyczących finansów samorządowych w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej na tle wybranych jednostek.....	181
Tabela 55. Odpowiedzi na pytanie „Co Pana/Pani zdaniem - w największym stopniu - wpływa na pozytywną ocenę oferty X jako gminy, która ma na swoim terenie obszar ochrony uzdrowiskowej?” w badaniu ankietowym w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej.....	191
Tabela 56. Odpowiedzi na pytanie „Co Pana/Pani zdaniem należy rozwijać, by oferta uzdrowiskowa X była jeszcze atrakcyjniejsza?” w badaniu ankietowym w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej	196
Tabela 57. Odpowiedzi na pytanie „Wskaż ogólnodostępną i bezpłatną infrastrukturę uzdrowiskową, rekreacyjną i kulturalną, której najbardziej - Pana/Pani zdaniem - brakuje lub którą warto zmodernizować w X” w badaniu ankietowym w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej	201

Tabela 58. Średnia ocena z odpowiedzi na pytanie „Jak ocenia Pan/i poszczególne aspekty oferty małopolskich miejscowości uzdrowiskowych? (1 – bardzo źle, 5 – bardzo dobrze)” w ogólnopolskim badaniu ankietowym.....221

8. Spis wykresów

Wykres 1. Liczba osób w wieku poprodukcyjnych [os.] i ich udział w ogóle ludności [%] w Polsce w latach 2012-2022.....	10
Wykres 2. Liczba osób niepełnosprawnych [os.] i ich udział w ogóle ludności [%] w Polsce w 2011 i 2021 roku	11
Wykres 3. Kuracjusze w szpitalach i sanatoriach uzdrowiskowych oraz uzdrowiskowych zakładach przyrodoleczniczych i przychodniach uzdrowiskowych w Polsce w latach 2012-2022 [os.]	12
Wykres 4. Liczba absolwentów kierunków medycznych w województwie małopolskim w latach 2016-2021.....	41
Wykres 5. Wartość projektów realizowanych w ramach Poddziałania 6.3.2 Wsparcie miejscowości uzdrowiskowych [mln zł] a zmiana liczby podmiotów gospodarczych w sekcji I PKD 2014-2022 [%] w gminach, w których realizowano projekty Poddziałania 6.3.2	52
Wykres 6. Wartość projektów realizowanych w ramach Poddziałania 6.3.2 Wsparcie miejscowości uzdrowiskowych [mln zł] a zmiana liczby miejsc noclegowych w obiektach turystycznych [%] w gminach, w których realizowano projekty Poddziałania 6.3.2	53
Wykres 7. Wartość projektów realizowanych w ramach poddziałania 6.3.2 Wsparcie miejscowości uzdrowiskowych [mln zł] a zmiana liczby osób pracujących [%] w gminach, w których realizowano projekty poddziałania 6.3.2	54
Wykres 8. Wartość projektów realizowanych w ramach Poddziałania 6.3.2 Wsparcie miejscowości uzdrowiskowych [mln zł] a zmiana liczby korzystających z oferty uzdrowiskowej [%] w gminach, w których realizowano projekty Poddziałania 6.3.2	55
Wykres 9. Zmiana liczby ludności w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2012-2022 [%] ...	67
Wykres 10. Urodzenia żywe i zgony w ogóle małopolskich gmin i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2011-2021 [os.]	69
Wykres 11. Urodzenia żywe i zgony w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2011-2021 [os.]	70

Wykres 12. Zameldowania i wymeldowania w ogóle małopolskich gmin i gmin posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2011-2021 [os.].....	72
Wykres 13. Zameldowania i wymeldowania w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2011-2021 [os.] .	73
Wykres 14. Struktura ludności w podziale na wiek przedprodukcyjny, produkcyjny i poprodukcyjny w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2012 i 2022 roku [%]	75
Wykres 15. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ogóle ludności w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2022 roku [%].....	76
Wykres 16. Liczba imprez [szt.] i uczestników imprez [os.] organizowanych przez centra, domy i ośrodki kultury w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2017-2022	87
Wykres 17. Liczba grup artystycznych [szt.] i ich członków [os.] w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej (bez Krakowa) w 2017 i 2022 roku	94
Wykres 18. Członkowie grup artystycznych na 1 000 ludności w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2022 roku [%].....	95
Wykres 19. Liczba obiektów noclegowych [szt.] i miejsc w obiektach noclegowych [szt.] w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w lipcu w latach 2017-2022.....	108
Wykres 20. Liczba obiektów noclegowych [szt.] i miejsc w obiektach noclegowych [szt.] w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w lipcu 2022 roku.....	109
Wykres 21. Zmiana liczby miejsc noclegowych w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2017-2022 [%].....	110

Wykres 22. Liczba miejsc noclegowych na 1 000 mieszkańców w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w lipcu 2022 roku [szt.].....	111
Wykres 23. Struktura obiektów noclegowych według ich typu w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w lipcu 2022 roku [%].....	112
Wykres 24. Struktura obiektów noclegowych według ich typu w wybranych małopolskich gminach uzdrowiskowych o największej bazie noclegowej w lipcu 2022 roku [%]	113
Wykres 25. Liczba korzystających z turystycznej bazy noclegowej ogółem [os.] i w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców [os.] w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2020-2022	116
Wykres 26. Liczba turystów, którym udzielono noclegów ogółem [os.] i w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców [os.] w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2022 roku	117
Wykres 27. Liczba turystów zagranicznych, którym udzielono noclegów ogółem [os.] i ich udział w ogóle turystów korzystających z noclegów [%] w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2022 roku	118
Wykres 28. Przeciętna długość pobytu turystów korzystających z noclegów w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2022 roku [dni].....	119
Wykres 29. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2022 roku [%]	120
Wykres 30. Udział lasów i terenów zieleni w ogóle powierzchni w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2021 roku [%].....	128
Wykres 31. Obszary prawnie chronione [km ²] i ich udział w ogóle powierzchni [%] w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2022 roku	129

Wykres 32. Zużycie wody ogółem [dam ³] i w przeliczeniu na mieszkańca [m ³] w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2016-2021.....	136
Wykres 33. Odsetek ludności posiadający dostęp do wodociągu w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2016-2021 [%].....	137
Wykres 34. Zużycie wody w przeliczeniu na mieszkańca [m ³] i odsetek ludności posiadający dostęp do wodociągu [%] w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2021 roku	138
Wykres 35. Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2017-2022 [%].....	139
Wykres 36. Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2022 roku [%].....	140
Wykres 37. Ilość zebranych odpadów komunalnych ogółem [t] i w przeliczeniu na mieszkańca [kg] w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2017-2021	141
Wykres 38. Ilość zebranych odpadów komunalnych w przeliczeniu na mieszkańca w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2021 roku [kg]	142
Wykres 39. Udział odpadów zebranych selektywnie w ogóle odpadów komunalnych w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2017-2021 [%]	143
Wykres 40. Udział odpadów zebranych selektywnie w ogóle odpadów komunalnych w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2021 roku [%]	144
Wykres 41. Lokalne środowisko przyrodnicze w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej na tle podobnych gmin według analiz Monitora Rozwoju Lokalnego	147

Wykres 42. Liczba podmiotów zarejestrowanych w REGON w małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2017-2022 [szt.].....	152
Wykres 43. Liczba podmiotów gospodarczych w 2022 roku [szt.] i zmiana liczby podmiotów zarejestrowanych w REGON w latach 2017-2022 [%] w poszczególnych małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej.....	153
Wykres 44. Liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w poszczególnych małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2021 roku [szt.].....	154
Wykres 45. Liczba nowozarejestrowanych i wyrejestrowanych podmiotów w REGON w małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2017-2022 [szt.].....	155
Wykres 46. Struktura podmiotów zarejestrowanych w REGON w podziale na rodzaje działalności w małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych i miejscowościach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2017 i 2022 [%]	156
Wykres 47. Liczba bezrobotnych zarejestrowanych [os.] i ich udział w ogóle ludności w wieku produkcyjnym [%] w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2017-2022	161
Wykres 48. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w ogóle ludności w wieku produkcyjnym w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2022 roku [%]	162
Wykres 49. Potencjał i konkurencyjność lokalnej gospodarki w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej na tle podobnych gmin według analiz Monitora Rozwoju Lokalnego.....	164
Wykres 50. Liczba kuracjuszy ogółem [os.] i średnia długość ich pobytu [dni] w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych w 2022 roku	171
Wykres 51. Dochody i wydatki samorządów gmin ogółem [mln zł] i w przeliczeniu na mieszkańca [zł] w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2016-2021	174

Wykres 52. Dochody i wydatki samorządów gmin w przeliczeniu na mieszkańca w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2021 roku [zł]	175
Wykres 53. Wydatki majątkowe samorządów gmin [mln zł] i ich udział w wydatkach ogółem [%] w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2016-2021	176
Wykres 54. Udział wydatków majątkowych w ogóle wydatków samorządów gmin w poszczególnych małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2021 roku [%]	177
Wykres 55. Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem ogółem [mln zł] i w przeliczeniu na mieszkańca [zł] w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w latach 2016-2021	178
Wykres 56. Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem w przeliczeniu na mieszkańca w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej w 2021 roku [zł]	179
Wykres 57. Stan finansów lokalnych (zdolność do finansowania rozwoju) w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej na tle podobnych gmin według analiz Monitora Rozwoju Lokalnego.....	183
Wykres 58. Odpowiedzi na pytanie „Jak ocenia Pan/Pani zmiany zachodzące w X w ostatniej dekadzie pod kątem rozwoju oferty uzdrowiskowo-turystycznej?” w badaniu ankietowym w małopolskich gminach uzdrowiskowych i gminach posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej.....	188
Wykres 59. Odpowiedzi na pytania „O których małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych Pan/i słyszał/a?” oraz „W których małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych Pan/i był/a?” w ogólnopolskim badaniu ankietowym.....	209
Wykres 60. Średnia liczba znanych respondentom ankiety małopolskich miejscowości uzdrowiskowych i miejscowości posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej według kategorii respondentów w ogólnopolskim badaniu ankietowym	210

Wykres 61. Średnia liczba odwiedzonych przez respondentów ankiety małopolskich miejscowości uzdrowiskowych i miejscowości posiadających status obszaru ochrony uzdrowiskowej według kategorii respondentów w ogólnopolskim badaniu ankietowym ...	213
Wykres 62. Odpowiedzi na pytanie „W jakim charakterze był/a Pan/i w małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych?” w ogólnopolskim badaniu ankietowym	215
Wykres 63. Odsetek odpowiedzi „jako turysta” i „jako kuracjusz” w pytaniu „W jakim charakterze był/a Pan/i w małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych?” w ogólnopolskim badaniu ankietowym według kategorii respondentów	216
Wykres 64. Odpowiedzi na pytanie „Skąd Pan/i wie o małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych?” w ogólnopolskim badaniu ankietowym	218
Wykres 65. Odpowiedzi na pytanie „Skąd Pan/i wie o małopolskich miejscowościach uzdrowiskowych?” w ogólnopolskim badaniu ankietowym według wieku respondentów .	219
Wykres 66. Odpowiedzi na pytanie „Czy planuje Pan/i odwiedzenie w najbliższych 3 latach któreś z małopolskich miejscowości uzdrowiskowych?” w ogólnopolskim badaniu ankietowym	223
Wykres 67. Odpowiedzi na pytanie „Dlaczego planuje Pan/i odwiedzić którąś z małopolskich miejscowości uzdrowiskowych w najbliższym czasie??” w ogólnopolskim badaniu ankietowym	224
Wykres 68. Odpowiedzi na pytanie „Dlaczego nie planuje Pan/i odwiedzić małopolskich miejscowości uzdrowiskowych w najbliższym czasie?” w ogólnopolskim badaniu ankietowym	225
Wykres 69. Odpowiedzi na pytanie „Jak często odwiedza Pan/i miejscowości uzdrowiskowe w Polsce?” w ogólnopolskim badaniu ankietowym	226
Wykres 70. Odpowiedzi na pytanie „Które czynniki są szczególnie istotne w Pana/i ocenie atrakcyjności miejscowości uzdrowiskowych?” w ogólnopolskim badaniu ankietowym	227
Wykres 71. Odpowiedzi na pytanie „Które z elementów w Pana/i ocenie szczególnie podnoszą atrakcyjność miejscowości uzdrowiskowych?” w ogólnopolskim badaniu ankietowym	228
Wykres 72. Odpowiedzi na pytanie „Które z elementów w Pana/i ocenie szczególnie podnoszą atrakcyjność miejscowości uzdrowiskowych?” w ogólnopolskim badaniu ankietowym według wieku respondentów	229

9. Spis rysunków

Rysunek 1. Małopolskie miejscowości uzdrowiskowe oraz miejscowości posiadające status obszaru ochrony uzdrowiskowej - lokalizacja.....	24
Rysunek 2. OSI regionalne - miejscowości uzdrowiskowe	42
Rysunek 3.OSI lokalne - strefa uzdrowiskowa w gminie Czarny Dunajec.....	43
Rysunek 4. OSI lokalne - Obszar uzdrowiskowy gminy uzdrowiskowej Muszyna	44